

Laitinen Kari – Jukarainen Pirjo – Boberg Henrik

Maahanmuutto & turvallisuus – arvioita nykytilasta ja ennusteita tulevaisuudelle

Helmikuu 2016

Valtioneuvoston selvitys-
ja tutkimustoiminnan
julkaisusarja 7/2016

KUVAILULEHTI

Julkaisija ja julkaisuaika	Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, 19.02.2016		
Tekijät	Laitinen Kari, Jukarainen Pirjo, Boberg Henrik		
Julkaisun nimi	Maahanmuutto & turvallisuus – arvioita nykytilasta ja ennusteita tulevaisuudelle		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja X/2016		
Asiasanat	Maahanmuutto, turvallisuus, ennakointi		
Julkaisun osat/ muut tuotetut versiot	7/2016 Maahanmuutto & turvallisuus – arvioita nykytilasta ja ennusteita tulevaisuudelle		
Julkaisuaika	Helmikuu, 2016	Sivuja 210	Kieli Suomi

Tiivistelmä

Maahanmuutto, turvallisuus ja ennakointi -hankkeella haettiin poikkihallinnollista ja -tieteellistä tietoa ja kokonaisvaltaista tilannekuvaa maahanmuutosta ja turvallisuudesta. Selvitys tukee viranomaisten ennaltaehkäisevää toimintaa ja kotouttamistoimien kehittämistä. Valtioneuvoston tilaama selvitys tehtiin vuoden 2015 aikana yhteistyössä Tilastokeskuksen sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Polamk vastasi hankkeen johtamisesta ja koordinoinnista. Luku Maahanmuuton yhteys turvallisuuteen -mitä ennakoitavissa, sisältää riskitaulukot keskeisistä turvallisuusilmiöistä ja tulevaisuuden haasteista. Ilmiöt on luokiteltu vakavuusasteen mukaan kolmeen kategoriaan. Kaiken kaikkiaan monet aiemmin hiljaiset signaalit ja trendit ovat voimistuneet vuoden 2015 aikana ja mukana on myös uusia aiemmin tuntemattomia haasteita. Aineiston analyysin perusteella tunnistettiin viisi turvallisuuden kannalta haavoittuvassa asemassa olevaa ulkomaalaistaustaista ryhmää: pakolaistaustaiset maahanmuuttajat, toinen maahanmuuttajasukupolvi eli maahanmuuttajien lapset, yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat, laittomasti ilman oleskelulupaa maassa asuvat (nk. paperittomat) sekä kristityiksi kääntyneet muslimit. Hankkeessa on myös hahmoteltu indikaattoreita maahanmuuton ja turvallisuuden välisten yhteyksien seurantaan varten. Lisäksi raportin sisältämät ilmiökuvaukset, havainnot ja tutkimustulokset ilmentävät itsessään erilaisia toimenpidetarpeita osoittaessaan haasteellisia tai huonosti toimivia käytäntöjä ja ongelmallisia kehityskulkuja. Ennaltaehkäisy ja ennakointi tuottavat turvallisuutta kestävästi ja kustannustehokkaasti. Raportin toivotaankin tukevan Valtioneuvoston ennakointikykyä ja turvallisuusviranomaisten ennaltaehkäisevää toimintaa yhteistyössä eri toimijoiden, kuten kuntien, kansalais- ja työelämäjärjestöjen, uskonnollisten yhteisöjen ja median kanssa.

Liite 1 Asiantuntija-arviointiprosessin ja analyysimenetelmän kuvaus

Liite 2 Tilastollisten menetelmien seloste

Liite 3 Luettelo kuvioista ja taulukoista

Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2015 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa (www.vn.fi/teas).

Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare & utgivningsdatum	Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 19.02.2016		
Författare	Laitinen Kari, Jukarainen Pirjo, Boberg Henrik		
Publikationens namn	Maahanmuutto & turvallisuus – arvioita nykytilasta ja ennusteita tulevaisuudelle		
Publikationsseriens namn och nummer	Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 7/2016		
Nyckelord	Migration, säkerhet, förutsägelse		
Publikationens delar /andra producerade versioner	7/2016		
Utgivningsdatum	Februari, 2016	Sidantal 210	Språk Finska

Sammandrag

Invandring, säkerhet och framsyn -projektet bygger en tvärvetenskapligt och sektorsövergripande lägesbild av migration och säkerhet. Studien stödjer myndigheternas förebyggande åtgärder och utveckling av metoder som stöder integrationen av invandrare. Rapport genomfördes 2015 i samarbete med Statistikcentralen och Institutet för hälsa och välfärd. Polisyreshögskolan var ansvarig för ledning och samordning. Vid slutet av denna rapport finns det ett kapitel som listar de viktigaste säkerhetsrisker och framtida utmaningar för den allmänna säkerheten. Dessa fenomen har klassificerats enligt deras svårighetsgrad i tre typer. Många av de tidigare svaga signaler och trender har intensifierats under året 2015 och det finns också nya tidigare okända utmaningar. Baserat på dataanalysen fem grupper av människor med utländsk bakgrund har också identifierats som sårbara när det gäller säkerhet och trygghet: flyktingar, andra generationens invandrare och barn till invandrare, ensamkommande asylsökande, illegala invandrare utan uppehållstillstånd (så som brukar kallas "papperslösa") och muslimer som har korverterat till kristendomen. Projektet har också utformat indikatorer för en holistisk uppföljning av sambanden mellan migration och säkerhet. Dessutom forskningsresultat som sådana berättar om behovet av reparation i olika praxis och processer. Förebyggande åtgärder och förutseende är väsentliga delar av hållbart säkerhet. Vi hoppas att rapporten stöder regeringens samarbete med olika aktörer, såsom lokala myndigheter, medborgerliga och arbetarorganisationer, religiösa samfund och media.

Bilaga 1 Expertutvärderingsprocess och analysmetod

Bilaga 2 Beskrivning av statistiska forskningsmetoder

Bilaga 3 Förteckning över figurer och tabeller

Den här publikation är en del i genomförandet av statsrådets utrednings- och forskningsplan för 2015 (www.vn.fi/teas).

De som producerar informationen ansvarar för innehållet i publikationen. Textinnehållet återspeglar inte nödvändigtvis statsrådets ståndpunkt

DESCRIPTION

Publisher and release date	Government's analysis, assessment and research activities, 19.02.2016		
Authors	Laitinen Kari, Jukarainen Pirjo, Boberg Henrik		
Title of publication	Maahanmuutto & turvallisuus – arvioita nykytilasta ja ennusteita tulevaisuudelle		
Name of series and number of publication	Publications of the Government's analysis, assessment and research activities x/2016		
Keywords	Migration, security, foresight		
Other parts of publication/ other produced versions	7/2016; Maahanmuutto & turvallisuus – arvioita nykytilasta ja ennusteita tulevaisuudelle		
Release date	February, 2016	Pages 210	Language Finnish

Abstract

Immigration, Security and Foresight -project builds a multidisciplinary and cross-sectoral situation awareness of migration and security. The study supports authorities' preventive measures and the development of practices that support immigrant integration. The Government commissioned report was conducted in 2015 in collaboration with the Statistics Finland and the National Institute for Health and Welfare. The Police University College was responsible for the direction and coordination. At the end of this report there is a chapter which lists the main security risks and future challenges to public safety. These phenomena have been classified according to their severity into three types. Many of the previously weak signals and trends have intensified during the year 2015 and there are also new previously unknown challenges. Based on the data analysis five groups of people of foreign background were also identified as being vulnerable in terms of security and safety: refugees, the second generation of immigrants and children of immigrants, unaccompanied minor asylum seekers, irregular migrants without a residence permit (so-called "paperless") and converted Muslims to Christianity. The project has also outlined indicators for a comprehensive follow-up of the links between migration and security. In addition, the research findings as such tell about the needs for repair in different practices and processes. Preventive measures and foresight are essential elements of sustainable security building in a cost-effective way. We hope that the report supports the Government's ability build security in collaboration with various stakeholders, such as local government, civic and labor organizations, religious communities and the media.

Appendix 1 Expert evaluation process and method of analysis

Appendix 2 Description of the statistical research methods

Appendix 3 List of figures and tables

This publication is part of the implementation of the Government Plan for Analysis, Assessment and Research for 2015 (www.vn.fi/teas).

The content is the responsibility of the producers of the information and does not necessarily represent the view of the Government.

SISÄLLYS

1. ESIPUHE	7
2. KESKEISET KÄSITTEET.....	9
3. TUTKIMUSAINEISTOT	13
4. MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA	15
5. SUOMEN KANSALAIUUDEH HANKKIMINEN.....	19
6. TURVAPAIKANHAKIJOIDEH MÄÄRÄ KASVOI VUONNA 2015	20
7. MAAHANTULON ESTÄMINEN	23
8. LAITON MAAHANTULO, IHMISSALAKULJETUS JA IHMISKAUPPA.....	24
9. TALOUDEH KEHITYS JA MAAHANMUUTTO	27
10. KOTOUTUMINEN JA TURVALLISUUH	30
10.1. Taloudellinen turvattomuus.....	30
10.2. Työelämään kiinnittymisen haasteet	35
10.3. Työelämä eriytmässä maahanmuuttaja-ammatteihin.....	39
10.4 Koulutuksen ja opetuksen yhdenvertaisuus	43
10.5 Näkemyksiä kotoutumistuen kehittämisestä.....	45
10.6. Kotoutumisen kokemuksia Ruotsista.....	48
11. PSYYKKINEN JA SOSIAALINEN HYVINVOINTI JA TURVALLISUUH	50
11.1. Lasten ja nuorten ongelmakäyttäytyminen	54
11.2 Syrjinnän kokemukset.....	56
11.3 Luottamus yhteiskuntaan.....	59
12. ASUINALUEIDEH ETNINEN SEGREGAATIO.....	61
12.1. Maahanmuuttajien asumisen alueellinen eriytyminen kaupungeissa	63
12.2. Segregaation taustatekijöitä Suomessa	69
12.3. Segregaation taustatekijöitä Ruotsissa	73
12.4. Erillään asumisen vaikutukset maahanmuuttajan kotoutumiseen.....	74
12.5. Segregaation yhteys yhteiskunnalliseen turvallisuuheen	75

13. Yleinen järjestys ja turvallisuus	78
13.1. Katuturvallisuus	78
13.2. Viharikokset ja väkivallan kokemukset	80
13.3. Turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskusten turvallisuus.....	89
13.4. Näkemyksiä turvapaikanhakijoiden asumisyksiköiden turvallisuuden parantamiseen.....	94
 14. Radikalisoituminen ja ekstremistinen väkivalta	96
 15. Terrorismin uhka.....	102
15.1. Terrorismin rahoittamisen riskit Suomessa	106
 16. Pakolaisvakoilu	108
 17. Maahanmuuton yhteys rikollisuuteen	110
17.1. Maahanmuuttajaryhmien sisäinen ja välinen väkivalta	120
17.2. Maahanmuuttajaperheiden väkivalta.....	122
17.3. Alueellinen ja järjestäytynyt rikollisuus - Mitä voimme oppia Ruotsista?.....	127
17.4. Huumausainerikollisuus.....	129
17.5. Seksuaalinen ahdistelu ja väkivalta.....	130
17.6. Kunniaan liittyvä väkivalta.....	136
 18. Turvallisuuden kannalta haavoittuvassa asemassa olevat maahanmuuttajaryhmät 	141
18.1. Pakolaistaustaiset maahanmuuttajat.....	141
18.2. Toinen sukupolvi eli maahanmuuttajien lapset.....	143
18.3. Yksin tulleet alaikäiset	152
18.4. Laittomasti, ilman oleskelulupaa maassa asuvat (paperittomat).....	155
18.5. Kristityiksi kääntyneet muslimit.....	158
 19. Maahanmuuton yhteys turvallisuuteen – mitä ennakoitavissa?	159
 20. Maahanmuuton ja turvallisuuden arviointiin liittyvät indikaattorit	165
 21. Tulevaisuuden turvallisuus rakennetaan tänään.....	169
 22. Visio Suomesta vuonna 2025	173
 23. Lähteet	176
 Liite 1. Asiantuntija-arviointiprosessin ja analyysimenetelmän kuvaus.....	186
 Liite 2. Tilastollisten menetelmien seloste	206
 Liite 3. Luettelo kuvioista ja taulukoista	207

1. ESIPUHE

Hankkeen avainkäsitteenä on ollut laaja-alaisesti ymmärretty turvallisuus, joka ihmisten ja yhteisöjen sekä eri toimijoiden arjessa muotoutuu ja määrittyy eri tavoin ja koostuu eri tekijöistä. Olemme käsitelleet turvallisuutta sekä ongelmakeskeisesti että hyvinvointilähtöisesti. Ensiksi mainitussa mielessä turvallisuus syntyy sitä vaarantavien huolten ja uhkien torjunnasta ja riskien ennaltaehkäisemisestä; jälkimmäisessä tapauksessa turvallisuus nähdään sosiaalisena, ihmisarvoisuuteen ja -oikeuksiin sekä yhteiskunnalliseen osallisuuteen ja integroitumiseen liittyvänä ulottuvuutena.¹ Näiden kahden tarkastelusuunnan yhdistäminen on ollut välttämätöntä, jotta on voitu välttää maahanmuuttokysymysten valtiokeskeinen 'turvallistaminen', ja nähdä turvallisuus myös inhimillisenä ja yksilökohtaisena arvona. Kokonaisarviomme tavoitteena on ollut sosiaalisesti kestävä turvallisuus, joka perustuu inhimillisen huolettomuuden (huolista vapautumisen, ei vastuuttomuuden) ja yhteiskunnallisen hallinnan tasapainoon.²

Olemme tarkastelleet ulkomaalaistaustaisten psyykkistä, sosiaalista ja taloudellista turvattomuutta ja kotoutumisen haasteita: erityisesti työllistymistä, koulutusmahdollisuuksien yhdenvertaisuutta, kielitaidon kehittymistä, asumisen eriytymistä ja luottamusta yhteiskuntaan. Toisaalta olemme tuoneet esiin erilaisia pahoinvoinnin indikaattoreita erityisesti nuoren maahanmuuttajasukupolven osalta: ongelmakäyttäytymistä, rikollisuutta ja uhriutumista. Psykkisen terveyden suhteen olemme tarkastelleet sekä lähtömaassa koettujen traumaattisten tapahtumien yhteyttä että Suomessa koetun syrjinnän yhteyttä koettuun turvallisuuteen. Toisaalta olemme käsitelleet kolikon toista puolta, maahanmuuton vaikutusta yhteiskunnalliseen turvallisuuteen ja yhteiskuntarauhaan. Tuomme aluksi lyhyesti esiin myös asiantuntija-arvioita maahanmuuton vaikutuksista kansantalouteen; tältä osin vaikutukset turvallisuuteen ovat lähinnä välillisiä.

Perustavanlaatuisen haaste selvitystyössä on ollut maahanmuuton ja turvallisuuden käsitteiden vahva arvolatautuneisuus ja tunnepitoisuus. Toisille nämä sanat viestivät yksinomaan uhkakuvista, toisille pikemminkin hyvinvoinnista ja paremmasta tulevaisuudesta. Pakolaisten laajamittainen muuttoliike Eurooppaan kärjisti entisestään mielipiteitä vuoden 2015 aikana. Euroopan valtioiden valmistautumattomuus massiivisiin siirtolaisvirtoihin ja kyvyttömyys vastata yhteisvastuullisesti paenneiden hätään ja tarpeisiin osoitti, että on perusteltua puhua *kriisistä* - siitäkin huolimatta että myös tämä käsite jakaa mielipiteitä. Turvapaikkaa hakevat, vapaasti liikkuvat siirtolaiset, viranomaiskielellä laittomat maahantulijat (*irregular migrants*) on nähty samanaikaisesti sekä turvattomina että turvattomuuden aiheuttajina. Näin ollen kriisissä ovat myös humanitäärisen suojelun periaatteet, kuinka niitä tulisi soveltaa, vai tulisiko ollenkaan.³

Alun perin lähinnä ihmisten rodullis-biologiseen eriarvoisuuteen viittaava rasismin käsite on otettu osaksi maahanmuuttopoliittista keskustelua ja kiistaa; voimakkaana sanana se toimii vastakkainasettelua lietsovana ja vaikeuttaa osapuolia kunnioittavaa vuoropuhelua. Suomalainen yhteiskunta siirtyi vuoden 2015 aikana Friedrich Glasl'in sanoin konfliktin eskaloitumisen 'kolmannelle portaalle', sanoista tekoihin, joka ilmeni runsaasti mediahuomiota saaneina mielenosoituksina ja niitä estävinä väkivaltaisina vastamielenosoituksina, tuhopolttoiskuina, katuväkivaltana ja -partiointina.⁴ Vuoden 2015 aikana suomenkieleen vakiintui myös uusia

¹ Lähestymistapojen eroista esim. Jukarainen, Syrjäläinen & Värrä 2012.

² Ks. Laitinen, K. 2003

³ Tästä enemmän esim. Vaughan-Williams 2015.

⁴ Ensimmäisellä portaalla vallitsee yhteisymmärrys ja osapuolet yrittävät keskustelun ja argumentoinnin avulla kohdata toisensa ja löytää yhteisen perustan. Toiselle portaalle siirryttäessä keskustelu muuttuu väittelyksi, laskelmoivaksi ja liioittelevaksi vihapuheeksi, jossa ei taistella vain asioista vaan myös omasta

termejä, kuten 'suvakit' ja 'vokit', jotka nekin yhtäältä rakentavat kielellisesti käsitystämme turvallisuudesta ja turvattomuudesta.

Toisena haasteena selvitystyössä on ollut se, etteivät aineistot ole kaikilta osin yhteismitallisia; on eroa viitatakaan maahanmuuttajilla vieraskielisiin, ulkomaan kansalaisiin, syntyperältään ulkomaalaistaustaisiin vai Suomessa syntyneisiin nk. toiseen maahanmuuttajasukupolveen, tai kuten ehdotamme, ensimmäisen polven suomalaisiin. Vaikka Tilastokeskuksen syntyperäluokitusta on ryhdytty käyttämään jo varsin yleisesti tutkimuksissa ja viranomaisraporteissa, on kirjo edelleen huomattava. Tämä luonnollisesti vaikeuttaa myös turvallisuutta kuvaavien indikaattoreiden laadintaa ja seuranta.

Oma vilpitiön pyrkimyksemme on ollut tuoda esiin asioita, ikäviä ja vaikeitakin, joiden huomiointi on mielestämme tärkeää, jotta eri turvallisuussubjektit - yksilö ja yhteiskunta - voisivat tuntea olonsa mahdollisimman turvatuiksi ja hyvinvoiviksi. Tuomme esiin asioiden yhteyksiä ja listaamme raportin lopussa eräänlaisen riskitaulukon muodossa ilmiöitä, joilla on välitön yhteys yhteiskuntarauhaan ja/tai yhteiskunnalliseen turvallisuuteen. Tämän lisäksi olemme havainneet viisi haavoittuvassa asemassa olevaa ryhmää, joiden osalta erilaiset turvattuun ehkäisevät toimet ovat mielestämme tärkeitä. Osa taulukossa mainituista ilmiöistä tulisi mielestämme huomioida poliittisessa päätöksenteossa välittömästi ja hakea niihin ratkaisuja, jotta vältettäisiin kielteisen kehityksen kierre, ja sen sijaan saavutettaisiin olosuhteet, joissa myönteiset tekijät ja asiat tukevat toisiaan. Myönteisten kehityskulkujen edellytyksenä on paitsi ennakoiva ja ongelmia ennalta ehkäisemään pyrkivä työskentelyote myös mahdollisimman luotettavan ja kattavan seurantatiedon jatkuva kerääminen. Hahmottelemamme maahanmuuton turvallisuusyhteyksiä kartoittava indikaattorilista on ehdotus mielestämme keskeisille seurantakohteille.

Toivomme, että lukija löytää aikaa tutustuakseen raporttiimme kokonaisuutena. Teemakohtaisissa luvuissa esille tuodut yksittäiset havainnot ovat olleet tähän saakka hajallaan lukuisissa hallinnon- ja tieteenalakohtaisissa julkaisuissa eivätkä ehkä siksi ole saaneet ansaitsemaansa maahanmuutto- ja turvallisuuspoliittista vaikutusta. Toiveenamme onkin että tämä raportti toimisi kannusteena syventäville lisätutkimuksille, riskiarvioille sekä turvallisuushaasteisiin ratkaisuja etsiville politiikkatoimille.

Hanke on toteutettu ajanjaksolla 1.1.2015–31.12.2015. Vastuullisena johtajana on ollut Kari Laitinen Poliisiammattikorkeakoulusta; hänen lisäksi hankkeessa ovat työskennelleet tutkijoina Pirjo Jukarainen ja Henrik Boberg. Hankekumppanit Tilastokeskus (Liisa Larja) ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (Päivikki Koponen ja Anu Castaneda) ovat vastanneet UTH – ja Maamu -tutkimusten aineistojen analyysistä. Hankkeen vastuuministeriönä ja sopimusosapuolena on toiminut sisäministeriö.

asemasta. Epäluottamus kasvaa. Kolmannella portaalla lopetetaan väittely ja ryhdytään toimiin. Vastuun toiminnan seurauksista katsotaan kuuluvan muille; toiminta katsotaan välttämättömäksi. Neljännellä portaalla luodaan voimakkaita viholliskuvia ja liittoudutaan yhteen samanmielisten kanssa. Viidennellä portaalla vastapuoli leimataan yksiselitteisen pahaksi ja moraalittomaksi; vastapuoli ei ole enää ihminen, vaan paatunut rikollinen, mielisairas jne. Kuudennella portaalla on siirrytty vakaviin henkeä vaarantaviin uhkauksiin ja seitsemäs porras on niiden rajattua toimeenpanoa (yksittäisiä iskuja). Kahdeksannella portaalla väkivalta laajenee päätyen lopulta yhdeksänteen vaiheeseen, jolloin jo 'upotaan yhdessä kuiluun', toimitaan omankin edun vastaisesti; toisen tuhoaminen on tärkeämpää kuin oman elämän säilyttäminen.

2. KESKEISET KÄSITTEET

1. sukupolven maahanmuuttaja on ulkomailla syntynyt ja Suomeen muuttanut henkilö

2. sukupolven maahanmuuttaja on henkilö, joka on syntynyt Suomessa, mutta jonka molemmat vanhemmat ovat syntyneet toisessa maassa. Tällä viitataan joskus myös hyvin pieninä lapsena maahan muuttaneeseen henkilöön.

2.5 sukupolven maahanmuuttaja on henkilö, jonka toinen vanhempi on syntynyt ulkomailla. Voidaan puhua myös monikulttuuristen perheiden lapsista. Välisukupolvien määritelmiä käytetään mm. nuorisotutkimuksissa.

Assimilaatio yhteiskunnallisessa mielessä tarkoittaa kulttuurin sulautumista toiseen, siten että se hylkää omat perinteensä.

Diaspora tarkoittaa kotimaansa tai -alueensa ulkopuolella elävää ihmisryhmää, joka säilyttää ryhmän identiteetin eristyksissä kotialueestaan.

Diversiteetti on monimuotoisuutta.

Ekstremismi on ideologisesti motivoitunutta ääriajattelua tai -tekemistä.

EU- kansalaisen rekisteröinti tarkoittaa EU-kansalaisen velvollisuutta rekisteröidä oleskelunsa toisessa EU-maassa kolmen kuukauden jälkeen. EU-kansalaisten ja heidän ei unionin kansalaisia olevien perheenjäsenten oleskeluoikeuden rekisteröinneistä vastaa Suomessa poliisi.

Humanitaarisen suojelun perusteella annettava oleskelulupa voidaan myöntää, jos turvapaikanhakija ei voi palata kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa siellä tapahtuneen ympäristökatastrofin tai siellä vallitsevan huonon turvallisuustilanteen takia. Huono turvallisuustilanne voi johtua aseellisesta selkkauksesta tai vaikeasta ihmisoikeustilanteesta.⁵

Identiteetti tarkoittaa mm. yksilön käsitystä erilaisiin ryhmiin kuulumisesta.

Ihmiskauppa (*human trafficking*) on hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvaa henkilöiden värväystä, kuljettamista, siirtämistä, kätkemistä tai vastaanottamista voimankäytöllä uhkaamisen tai voimankäytön tai muun pakottamisen, sieppauksen, petoksen, harhaanjohtamisen, vallan väärinkäytön tai haavoittuvan aseman hyödyntämisen avulla, taikka toista henkilöä vallassaan pitävän henkilön suostumuksen saamiseksi annetun tai vastaanotetun maksun tai edun avulla. Hyväksikäytöksi katsotaan vähintään toisen hyväksikäyttö prostituutiotarkoituksessa tai muut seksuaalisen hyväksikäytön muodot, pakkotyö tai pakollinen palvelu, orjuus tai muu orjuuden kaltainen käytäntö, orjuuden kaltaiset olot tai elinten poistaminen. Uhrin suostumus ei poista rikollisuutta ja alaikäisen värväys, kuljettaminen jne. on rikollista, vaikkei siihen liittyisi pakottamista, petollisuutta tai uhkailua.

Indikaattori on sellainen tutkimuksen taikka tilaston muodostama tieto, tyyppillisesti tunnusluku, joka auttaa havainnoimaan tiettyä aihetta ja sen kehitystä.

⁵ Maahanmuuttovirasto on julkaissut listan maista ja alueilta, joilta tuleville hakijoille myönnetään suojelua alueen turvallisuustilanteen perusteella. http://www.migri.fi/download/61374_tupan_maalinjauus_Alueet_joilta_tuleville_hakijoille_myonnetaan_suojelua_2907.pdf?9a2ab719e197d288

Integroituminen maahanmuutossa tarkoittaa kotouttamistoimien tähtäimenä olevaa tilannetta, jossa maahanmuuttaja on aktiivinen osallistuja yhteiskunnassa sekä on löytänyt oman polkunsä työelämässä tai opiskeluissa.

Islamismi on aatteellisesti laaja joukko käsityksiä, joiden mukaan islam on sekä uskonto että poliittinen ideologia, jonka tulisi olla valtion hallinnan pohjana.

Jihadisti on henkilö, joka kokee uskonnolliseksi ja henkilökohtaiseksi velvollisuudekseen käydä aseelliseen taisteluun islamistisin motiivein.

Katujengi on mikä tahansa ajallisesti kestävä, katu-orientoitunut nuorisoryhmä, jonka osallistuminen laittomaan toimintaan on osa ryhmän identiteettiä.⁶

Katuturvallisuutta arvioidaan indeksillä, joka on ryöstöjen, pahoinpitelyjen, vahingontekojen sekä liikennejuopumusten painotetun lukumäärän suhde väestön määrään. Mitä suurempi indeksin arvo on, sitä vähemmän näitä rikoksia alueella esiintyy.

Kiintiöpakolainen on henkilö, jolla on YK:n pakolaistoimisto UNHCR:n myöntämä pakolaisen asema tai muu kansainvälisen suojelun tarve. Nämä henkilöt ovat yleensä YK:n pakolaisleireillä, joista heitä sijoitetaan eri maihin. Vuonna 2014 Suomeen valittiin 1030 kiintiöpakolaista.⁷

Kiskonnantapainen työsyryjintä on rikosnimike ihmiskaupan tyylliselle tilanteelle, jossa käytetään hyväksi tyyppillisesti maahanmuuttajan heikkoja tietoja ja asemaa työpanoksen saamiseksi.

Kotouttaminen (*integration*) on maahanmuuttajien integroimista ja sopeuttamista uuden kotimaan yhteiskuntaan valtiovallan ja järjestöjen aktiivisin toimin, kuten kieliopinnoin ja työllistämistoimin. Tarkoituksena on luoda maahanmuuttajalle mahdollisimman nopeasti kansalaisvalmiudet.

Kunniaan liittyvässä väkivallassa (*honour related crime*) perheen ja suvun kunnian merkitys on korostunut. Tyypillisesti loukkaukset kostetaan ja tahatonta loukkaamista vältetään tarkasti. Patriarkaalisissa kulttuureissa tyttöjen ja naisten kuuliaisuus ja sukupuolinen koskemattomuus ovat korostuneen tärkeitä kunnia-asioita, jopa siinä määrin, että suvun tai yhteisön muut jäsenet voivat pitää velvollisuutenaan valvoa ja rangaista rikkomuksista väkivaltaisinkin keinoin. Kunniaan liittyvän väkivallan muotoja ovat mm. liikkumisen, pukeutumisen ja seurustelun rajoittaminen, pakkoavioliitot, sukuelinten silpominen (ympärileikkaus), neitsyyss-tarkistukset ja sukuelinten korjaavat leikkaukset ja äärimmäisenä tekona kunniamurhat ja itsemurhaan ajaminen.

Laiton maahanmuuttaja (*irregular migrant*) on henkilö, joka on saapunut maahan ilman tarvittavia matkustusasiakirjoja. Turvallisuusviranomaiset puhuvat laittomasta maahantulosta. Usein laittomasti maahan tulleet henkilöt hakevat turvapaikkaa.

Maahanmuuttaja käsitteellä voidaan viitata vieraskielisiin (äidinkieli muu kuin suomi, ruotsi tai saame), ulkomaalaista syntyperää oleviin tai ulkomaan kansalaisiin. On myös vakiintunut tapa puhua maahanmuuttajasukupolvista ja jopa välisukupolvista (käsitteestä tarkemmin ks. luku Maahanmuuttajat Suomessa tässä selvityksessä)

⁶ Esbensen & Maxson 2012, 5.

⁷ Maahanmuuttovirasto 2014, Maahanmuuton tunnusluvut

NEET tarkoittaa Britannian hallinnollisesta luokituksesta *Not in Employment, Education or Training* levinnyttä käsitettä, jolla kuvataan opiskelu- ja työelämän ulkopuolella olevaa ryhmää.

Näkyvä vähemmistö on anglosaksisissa maissa vuosikymmeniä käytetty termi, joka on käytännössä kuvannut ei-valkoisia etnisyyksiä. Termin käyttökelpoisuus sekä politiikan että tilastoinnin apuvälineenä on heikentynyt ajan myötä. Näkyvään vähemmistöön kuuluvat myös kulttuuri- tai uskontotaustansa takia erottautuvasti pukeutuvat henkilöt etnisyydestä riippumatta. Suomessa termi ei ole virallinen, mutta sitä on käytetty tutkimuksen apuvälineenä (Helsingin kaupunki) ja sitä harkitaan myös viharikollisuuden tutkimisen apuvälineeksi.

Palumuuttaja on entinen Suomen kansalainen tai henkilö, joka on syntyperäisen Suomen kansalaisen jälkeläinen. Palumuuttajia ovat olleet myös inkerinsuomalaiset – entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevat henkilöt, jotka ovat kuuluneet Inkerin siirtoväkeen tai palvelleet Suomen armeijassa, tai jotka ovat ilmoittautuneet Venäjän palumuuttojonoon ennen 1.7.2011.

Paperiton (*undocumented migrant*) viittaa henkilöihin, joilla ei ole laillista oikeutta oleskella Suomessa. Heillä ei ole tarvittavia, voimassa olevia matkustusasiakirjoja tai oleskelulupaa, eivätkä he ole niitä hakeneet tai heidän hakemuksensa on hylätty. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos rinnastaa paperittomiin myös ulkomaalaiset, joilla on oleskeluoikeus, mutta ei pääsyä peruspalveluihin, kuten terveydenhuoltoon puutteellisen vakuutusturvan vuoksi.

Perheside viittaa yleisimpään oleskeluluvan hakuperusteeseen, jossa Suomessa laillisesti oleskeleva taikka Suomen kansalainen on perheenkokoaja.

Riski tarkoittaa potentiaalia negatiiviseen lopputulokseen, joka syntyy asian vaikutuksesta ja todennäköisyydestä. Sitä arvioidaan mm. analysoimalla uhkia, heikkouksia ja vaikuttavuuksia.

Segregaatio on synonyymi väestön alueelliselle ja sosiaaliselle eriytymiselle ja erilaistumiselle. Maahanmuuton kontekstissa sillä tarkoitetaan etnisten ryhmien keskittymistä joillekin asuinalueille. Osa tutkijoista pitää käsitettä kielteisenä ja ongelmakeskeisenä ja käyttävät mieluummin neutraalimpia erilaistumisen tai eriytyksen käsitteitä.⁸

Sukupuolisensitiivisyys merkitsee muun muassa herkkyyttä tunnistaa sukupuoleen liittyvät erityistarpeet, haavoittuvuudet ja turvattomuudet sekä eri sukupuolille asetetut rooliodotukset turvallisuuden tuottajina.

Syntyperällä tarkoitetaan vanhempien, ensisijassa biologisen äidin syntymävaltiota⁹

Tarvittavat matkustusasiakirjat tarkoittavat passia (tai henkilökorttia Schengen-alueella ja Pohjoismaissa) ja viisumivelvollisista maista tuleville myös viisumia.

Rikoslaissa (34a§) on kriminalisoitu seuraavat **terroristiset teot**: terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu, terroristiryhmän johtaminen, terroristiryhmän toiminnan edistäminen; koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten; kouluttautuminen terrorismirikoksen tekemistä varten, värväys terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismin rahoittaminen ja terroristiryhmän rahoittaminen. Rikoksentehtäjällä on terroristinen tarkoitus, jos hänen tarkoituksenaan on: 1) aiheuttaa vakavaa pelkoa väestön keskuudessa; 2) pakottaa oikeudettomasti jonkin valtion hallitus tai muu vi-

⁸ Esim. Viikama 2011; Rasinkangas 2013.

⁹ Tilastokeskuksen luokitus

ranomainen taikka kansainvälinen järjestö tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin; 3) oikeudettomasti kumota jonkin valtion valtiosääntö tai muuttaa sitä tai horjuttaa vakavasti valtion oikeusjärjestystä taikka aiheuttaa erityisen suurta vahinkoa valtionaloudelle tai valtion yhteiskunnallisille perusrakenteille; tai 4) aiheuttaa erityisen suurta vahinkoa kansainvälisen järjestön taloudelle tai sellaisen järjestön muille perusrakenteille.

Terroristiryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen 1 §:ssä tarkoitettuja rikoksia. Kansainvälisellä järjestöllä tarkoitetaan hallitustenvälistä tai merkityksensä ja kansainvälisesti tunnustetun asemansa perusteella siihen rinnastettavaa järjestöä.

Terrorismin rahoittamiseksi katsotaan rikoslaissa (34a luvussa) mainittujen terrorismirikosten ja niiden valmistelun rahoittaminen. Lisäksi terrorismin rahoittamisesta rangaistaan sitä, joka kerää varoja terroristiryhmälle taikka edistää varojen hankinnalla sen toimintaa. Terroristiryhmän toiminnan edistämiseksi tarkoitetaan muun muassa aseilla varustamista, toimitilojen ja kulkuvälineiden hankintaa, tiedon hankintaa, taloudellista asiainhoitoa ja neuvontaa ja rahanpesua, eli varojen rikollisen alkuperän häivyttämistä. Terrorismin rahoittamisen kohteena voi olla myös koulutuksen antaminen, kouluttautuminen ja värväys terrorismirikoksen teke- mistä varten

Turvapaikanhakija on henkilö, joka pyytää suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Jos hän on kansainvälisen suojelun tarpeessa ja hänelle myönnetään turvapaikka, hän saa myös pakolaisaseman. Pakolaisaseman voi saada henkilö, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Turvapaikanhakijat saapuvat Suomeen sekä laillisesti että laittomasti. perusteltu syy pelätä siellä vainoa.

Toissijainen suojelu tarkoittaa oleskeluluvan myöntämistä henkilölle, jota uhkaa kotimaassa tai pysyvässä asuinmaassa kuolemanrangaistus, teloitus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu.

Ulkomaalainen on henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen.

Ulkomaalaistaustaiseksi katsotaan henkilö, joka on syntynyt itse tai jonka molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla¹⁰

Vieraskielinen on henkilö, joka puhuu äidinkielenään jotain muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea. Äidinkieli perustuu henkilön (tai lapsen huoltajien) omaan ilmoitukseen.

Viharikosta tai **rasistista rikosta** ei ole määritelty Suomen rikoslaissa. Rangaistuksen koventamisperusteissa on kuitenkin huomioitu rasistinen tai muuhun erilaisuuteen (kuten seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen) perustuva vihamotiivi. Poliisilla on myös mahdollisuus tilastoida rikosilmoitus viharikoksena; tätä mahdollisuutta ei ole kuitenkaan hyödynnetty järjestelmällisesti ja luotettava rikostilannearvio on edellyttänyt tutkimustyötä.

¹⁰ Tilastokeskuksen luokitus

3. TUTKIMUSAINEISTOT

Aineistomme on ollut hyvin monipuolinen ja rikas. Relevanttia Suomessa ja ulkomailla tuotettua tutkimus- ja projektiaineistoa on ollut valtavasti. Olemme myös törmänneet useisiin aineistoihin, jotka ovat jääneet vaille ansaitsemaansa huomiota. Toisaalta useita keskeisiä pidemmän aikavälin seurantatietoja on puuttunut eivätkä aineistot ole olleet yhteismitallisia; esimerkiksi maahanmuuttajataustaisuudella on viitattu vaihdellen joko vieraskielisyyteen, henkilön tai vanhempien syntyperään tai ulkomaan kansalaisuuteen. Toisin sanoen ns. perustutkimusta aiheesta ei ollut eikä sellaista ole saatavilla vielä pitkään aikaan johtuen alati muuttuvasta tilanteesta, saati että sitä löytyisi monitieteisenä ja eri teemoja kartoittavana. Haluamme korostaa, että selvityksen tarkoituksena on ollut tuottaa tavanomaisesta tutkimusraportista poiketen myös muuhun kuin itse tuotettuun aineistoon pohjautuva kokonaisarvio. Lukuun 19 koottu strateginen tilannekuva riskeistä ja ennakointitarpeista sekä luvussa 22 esitetty tavoiteltava tulevaisuusskenaario (visio Suomesta vuonna 2015) on muodostettu seuraavien aineistojen synteessä.¹¹

Hankkeessa tehtiin ensinnäkin laaja kirjallisuuskatsaus kotimaisten ja ulkomaisten tutkimusten, selvitysten sekä hanke- ja seurantaraporttien tuloksista, viranomaisten ja muiden toimijoiden tilastoista, viimeaikaisesta (lähinnä viimeksi kuluneen vuoden aikaisesta) uutisoinnista. Aineistot käsittelivät mm. ulkomaalaistaustaisten psyykkistä, sosiaalista ja taloudellista turvatomuutta, rikollisuutta ja uhrikokemuksia, yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyviä asioita, kotoutumista ja sen edistämistä, viharikollisuutta, ekstremismia, syrjintää ja asumisen eriytymistä. Hankkeesta rahoitettiin lisäksi Lassi Kotiniemen Tilastokeskuksen vuoden 2013 aineistoon perustuva poliisin perustutkimuksen opinnäytetutkimus ulkomaalaistaustaisten kokonaisrikollisuudesta.

THL:n ja Tilastokeskuksen yhteistyönä UTH – tutkimuksen aineistosta on tämän hankkeen puitteissa laadittu analyysi ulkomaista syntyperää olevien 20-64 -vuotiaiden hyvinvoinnista ja turvallisuudesta liittyen seuraaviin teemoihin:

- ulkomaalaistaustaisten psyykinen ja sosiaalinen hyvinvointi (yksinäisyys, naapuriapu, suomalaiset ystävät), väkivaltakokemukset sekä luottamus viranomaisiin, palveluihin ja ihmisiin yleensä
- pakolaistaustaisten traumakokemukset
- ulkomaalaisten taloudellinen turvallisuus (koettu köyhyys, työllisyys, työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret, nk. NEET -ryhmä)
- taustatekijöiden vaikutukset edellisiin (maassaoloaika, muuttoikä, muuttosyy, asuinalue, kotitalouden käytettävissä olevat tulot).¹²

THL:n tutkimustyönä on analysoitu Maamu- tutkimuksen aineistoa, vertaillen ja arvioiden Suomessa asuvien venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisten kokemuksellisesta turvallisuutta liittyen seuraaviin alateemoihin:

- syrjintäkokemusten yhteys luottamukseen, turvallisuuden tunteeseen, mielenterveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin
- masennus- ja ahdistuneisuusoireiden yhteys sosiaaliseen hyvinvointiin
- entisessä kotimaassa koettujen järkyttävien tapahtumien yhteys luottamukseen, turvallisuuden tunteeseen, mielenterveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin.¹³

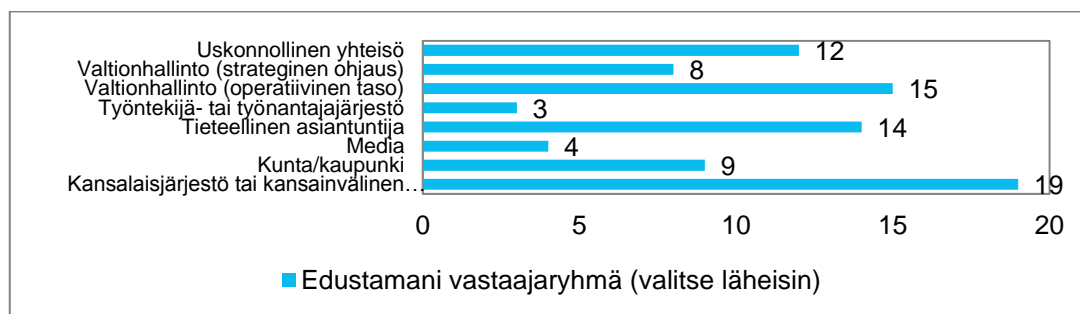
¹¹ Aineistojen ja menetelmien triangulaatiosta ks. Liite 1. Asiantuntija-arviointiprosessin ja analyysimenetelmän kuvaus.

¹² Ks. Liite 2. Tilastollisten menetelmien seloste

Poliisiammattikorkeakoulussa tehtiin kaksivaiheinen argumentoivaa Delfoi -menetelmää soveltanut asiantuntija-arviointiprosessi.¹⁴

- Ensimmäisessä vaiheessa maahanmuuttoon liittyvien kysymysten parissa toimivia asiantuntijoita (23) haastateltiin seuraavista aiheista: a) yleisnäkemyksistä maahanmuuttotilanteesta Suomessa ja sen tulevaisuudesta Euroopassa sekä maahanmuuton myötä syntyneet haasteet Suomen ja suomalaisten turvallisuudelle, b) maahanmuuttajien kokema turvattomuus, c) näkemys maahanmuuttajatyön resurssien, lainsäädännön ja toimintatapojen nykytilasta sekä tietotarpeet maahanmuuttoon liittyvässä työssä. Osa haastatteluista toteutettiin ryhmähaastatteluina. Haastateltavat edustivat valtionhallinnon ja kuntien maahanmuuttoasioista vastaavia viranomaisia, turvallisuusviranomaisia, maahanmuuttokysymyksiin perehtyneitä tieteellisiä asiantuntijoita sekä maahanmuuttajien kanssa työskenteleviä yleishyödyllisiä järjestöjä ja yhdistyksiä.
- Haastattelujen tulosten analysoinnin jälkeen lähetettiin anonyymi, verkossa täytettävä kysely haastatelluille ja muille maahanmuuttoon liittyvien asioiden parissa toimineille henkilöille (yhteensä 171 henkilölle; vastausprosentti 49%). Kierroksen tarkoituksena oli kerätä laajemman asiantuntijaryhmän näkemyksiä haastatteluissa ja kirjallisuuskatsauksessa esille nousseisiin teeseihin. Kyselykierroksella vastanneet (84) olivat taustaltaan vastaajamäärien mukaisessa järjestyksessä kansalaisjärjestöjen ja kansainvälisiä yleishyödyllisten järjestöjen toimijoita (ml. ulkomaalaistaustaisten yhdistykset), maahanmuutto- ja turvallisuushallinnon operatiivisia toimijoita, tieteellisiä asiantuntijoita, uskonnollisten yhteisöjen edustajia, valtionhallinnon strategiseen ohjaukseen osallistuvia tahoja, kuntasektorin toimijoita, sekä median ja työelämäjärjestöjen edustajia. Kysely toteutettiin tietoturva-auditoidulla verkko-ohjelmalla.

Kuvio 1. Asiantuntija-arvioinnin toiselle kierrokselle osallistuneet vastaajaryhmittäin

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

Raportissa on lisäksi Aalto-yliopiston Jukka Hirvosen ja Sari Puustisen laatima Tilastokeskuksen väestötietoihin perustuva analyysi alueellisesta segregaatiosta ja väestörakenteen muutoksista isoilla kaupunkiseuduilla. Tutkimus toteutettiin Aalto-yliopiston Maankäyttötieteiden laitoksella (YTK) osana VNK:n rahoittamaa ”Maankäyttö, asuminen ja kestävä julkinen talous” (JULMA) -tutkimushanketta.¹⁵

¹³ Ks. Liite 2 Tilastollisten menetelmien seloste

¹⁴ Ks. Liite 1. Asiantuntija-arviointiprosessin ja analyysimenetelmän kuvaus

¹⁵ Hirvonen & Puustinen 2016.

4. MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA

Kansalaisuuslain mukaan henkilö on **ulkomaalainen**, jos hänellä ei ole Suomen kansalaisuutta.¹⁶ Ulkomaan kansalaisia oli vuonna 2014 hieman vajaa 220 000, joista naisia 47 %. Vastaavasti 8 260 henkilöä sai samana vuonna Suomen kansalaisuuden; näistä lähes kaikki säilyttivät samalla myös entisen kansalaisuutensa. Suurin osa Suomen kansalaisuuden saaneista oli Venäjän kansalaisia (2 317), Somalian kansalaisia (834) ja Irakin kansalaisia (405).¹⁷ Poliisi- ja oikeusviranomaisten tilastoissa ulkomaalaisella viitataan lähes poikkeuksessa ulkomaan kansalaisiin. Poliisin viestintäohjeistuksen mukaan etnistä taustaa ei anneta julkisuuteen, vaikka se olisi poliisin tiedossakin, jollei tieto ole tarpeellista rikollisen kiinnittämiseksi tai vaarallisen henkilön tunnistamiseksi.

Tilastokeskus on ottanut vuonna 2012 käyttöön käsitteen **ulkomaalaistaustainen**, jolla viitataan henkilöihin, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Tämä syntyperäluokitus on ollut jo aiemmin käytössä mm. muissa Pohjoismaissa.² Vuoden 2014 lopussa Suomessa asui 322 711 ulkomaalaistaustaista (5,8% koko väestöstä). Heistä suurin osa 273 306 oli itse syntynyt ulkomailla, eli edusti nk. **ensimmäistä maahanmuuttajasukupolvea**. Ulkomailla syntyneiden vanhempien Suomessa syntyneitä lapsia, eli **toista maahanmuuttajasukupolvea** oli vuonna 2014, 49 405. Naisia ulkomaalaistaustaisista oli 49 %.¹⁸

Tässä selvityksessä viitataan ulkomaalaistaustaisella ja maahanmuuttajasukupolvilla edellä kuvattuihin ryhmiin. Määritelmää ovat käyttäneet myös hankekumppanimme Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos ja Tilastokeskus tuoreessa laajassa ulkomaalaistaustaisia koskevassa väestötutkimuksessa (Ulkomaalaistaustaisten Työ ja hyvinvointi, UTH). Ulkomaalaistaustaisen määritelmää on käytetty myös mm. Poliisiammattikorkeakoulun ja Nuorisotutkimusseuran yhteisessä Lapsiuhritutkimuksessa (Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013).

Erityisesti opetushallinnossa ja kuntakohtaisissa tarkasteluissa puhutaan edellisten lisäksi myös vieraskielisistä.¹⁹ Henkilö on **vieraskielinen**, kun hän puhuu äidinkielenään jotain muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea. Etnisen taustan luokittelua äidinkielen mukaan voidaan kuitenkin pitää osittain epätarkkana, sillä äidinkieli perustuu henkilön omaan ilmoitukseen ja voi myös muuttua elämän aikana. Etenkin toisen polven ulkomaalaistaustaisten kohdalla tieto äidinkielestä vaatii lisäksi tiedon syntyperästä, jotta taustatieto on luotettava. Henkilöllä on oikeus päättää äidinkieltänsä itse ja sen voi muuttaa maistraatissa. Suomessa oli vuoden 2014 lopussa noin 310 000 vieraskielistä, joista naisia 49 %.²⁰

Nuorisobarometrissa on käytetty edellisten yhdistelmätermiä **maahanmuuttajataustainen** 15-29-vuotiaista henkilöistä, joiden a) äidinkieli on jokin muu kuin suomi tai ruotsi ja ainakin toinen vanhemmista on syntynyt ulkomailla, b) jotka ovat itse syntyneet ulkomailla ja joiden vanhemmista ainakin toinen on syntynyt ulkomailla, tai c) jotka ovat ulkomailla syntyneiden vanhempien lapsia. Tällä määritelmällä on mm. rajattu pois ne suomalaissyntyisten vanhempien lapset, jotka ovat syntyneet ulkomailla. Ryhmä on jaoteltu kahden sukupolven (itse joko ulkomailla tai Suomessa syntyneiden) lisäksi välisukupolviin Suomeen muuttoiaan ja toisen vanhemman syntyperän (suomi tai ulkomaan) mukaisesti. Tässä jaottelussa 1,75 sukupolvi, eli

¹⁶ Kansalaisuuslaki 16.5.2003/359

¹⁷ Lähde: Tilastokeskus, Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat

¹⁸ Lähde: Tilastokeskus, Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat

¹⁹ Valtioneuvoston asetus väestötietojärjestelmästä 1:17§ (25.2.2010/128)

²⁰ Lähde: Tilastokeskus, Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat

Suomeen alle 6-vuotiaana muuttaneet ovat monessa asiassa verrattavissa Suomessa syntyneeseen toiseen sukupolveen.²¹

Tilastolliset ja tieteelliset määritelmät eivät kuitenkaan sellaisenaan kerro ihmisten omasta identiteetistä. Esimerkiksi Nuorisobarometrin mukaan nuorena Suomeen muuttaneissa oli Suomessa syntyneisiin verrattuna suhteellisesti enemmän heitä, jotka kokivat itsensä vahvasti suomalaisiksi! Maahanmuuttajaksi itsensä kokivat vahvasti lähinnä täysi-ikäisenä Suomeen muuttaneet. Maahanmuuttajaksi samaistuminen oli sitä harvinaisempaa mitä nuorempana maahan oli muuttanut. Eniten itsensä suomalaisiksi kokevia on niiden Suomessa syntyneiden nuorten parissa, joilla vain toinen vanhemmista on syntynyt ulkomailla. Itseä luonnehditaan kuitenkin hyvin yleisesti myös monikulttuuriseksi kaikissa sukupolviuokissa. Erityisesti toinen sukupolvi samaistuu myös vahvasti paikkakuntansa asukkaaksi, jopa voimakkaammin kuin valtaväestön nuoret.²²

Toisen, kolmannen jne. sukupolvimääritelmien käyttö on kaksiteräinen miekka; toisaalta niitä tarvitaan kotoutumiskehityksen seurannassa eriarvoisuuden paikantamiseksi, toisaalta niiden käyttö voi haitata integroitumista. Voisikin olla mielekästä pohtia esimerkiksi toisen maahanmuuttajasukupolven käsitteen korvaamista ensimmäisen sukupolven suomalaisten käsitteellä niin tieteessä kuin sen uutisoinnissa.

Taulukko 1. Suomessa vakituisesti asuva väestö eri kategorioiden mukaan

Vuosi	Ulkomaan kansalaiset	Vieraskieliset	Ulkomaalaistaustaiset
1990	26 255	24 783	37 624
1995	68 566	65 649	79 851
2000	910 74	99 227	113 236
2005	113 852	144 334	157 343
2010	167 954	224 388	237 040
2013	207 511	289 068	301 524
2014	219 675	310 306	322 711

Lähde: Tilastokeskus, Väestörekisteri

Pohjoismaiden välillä on eroja suurimpien maahanmuuttajaryhmien lähtömaiden suhteen. Suomeen on saapunut eniten maahanmuuttajia vuosien 2003-2013 välisenä aikana Venäjältä ja entisestä Neuvostoliitosta, Virossa, Ruotsista, Somaliasta ja Irakista. Ruotsiin muuttaneiden yleisimmät lähtömaat ovat väestömäärän mukaisessa järjestyksessä Suomi, Irak, Puola, entinen Jugoslavia ja Iran. Norjassa yleisimmät lähtömaat ovat olleet samana aikana Puola, Ruotsi, Liettua, Saksa ja Somalia. Tanskaan on puolestaan muuttanut eniten Turkista, Puolasta, Saksasta, Irakista ja Bosnia-Hertzegevinasta.

Kattavaa pidemmän aikavälin tilastollista tai tutkimuksellista seurantatietoa maahanmuuttosyistä ei ole kerätty. Perhesyyt ovat kuitenkin viime vuosina olleet yleisin muuttoperuste; UTH –tutkimuksen mukaan noin 54% on muuttanut Suomeen perhesiteen ja 18% on muuttanut ensisijassa työn vuoksi; pakolaisuus on ollut ensisijainen muuttosyy noin 10%:lle ulko-

²¹ Myllyniemi (toim.) 2014.

²² Myllyniemi (toim.) 2014.

maalaistaustaisista; niin ikään joka kymmenes on saapunut opiskelun vuoksi.²³ Valtaosa työperäisestä maahanmuutosta on tilapäistä Suomessa työssäkäyntiä Virosta ja Venäjältä.

Vuonna 2014 suurin osa maahanmuuttajista oli EU-kansalaisia ja heidän perheenjäseniään (11 145 oleskeluoikeuden rekisteröintiä). Seuraavaksi suurin ryhmä ovat kolmansien maiden kansalaiset, jotka ovat saaneet oleskeluluvan perhesiteen perusteella (8 609). Perhesidehakemuksista hyväksyttiin noin 76% vuonna 2014. Suurin osa niin myönteisistä kuin kielteisistäkin koski Somalian kansalaisia. Seuraavaksi eniten myönteisiä päätöksiä vuonna 2014 saivat Venäjän, Intian, Irakin, Kiinan, Turkin, Afganistanin, Kosovon, Vietnamin ja Ukrainan kansalaiset (top-10 kansalaisuutta).²⁴

Työnteon tai opiskelun perusteella myönnettiin lähes yhtä monta oleskelulupaa vuonna 2014 (5 062 saapui töihin ja 5 611 opiskelemaan Suomeen). Työntekijän oleskeluluvan saantia edeltää yleensä kaksivaiheinen harkinta: ensin Työ- ja elinkeinotoimisto harkitsee luvan työvoimapolitiittiset ja toimeentuloon liittyvät edellytykset (ns. tarveharkinta), minkä jälkeen Maahanmuuttovirasto käsittelee ja päättää oleskeluluvasta. Vuonna 2014 näitä harkinnanvaraisia lupia myönnettiin 2 424 henkilölle. TE- toimistojen harkintaa ei kuitenkaan edellytetä mm. erityisasiantuntijoiksi (1 153 lupaa 2014), tieteellisiksi tutkijoiksi (598), urheiluvallmentajiksi (285) tai harjoittelijoiksi (282) saapuvilta. Elinkeinoharjoittamista varten myönnetään oma erityislupansa; näitä myönnettiin vuonna 2014, 89 kappaletta. Työnteon perusteella eniten lupia vuonna 2014 myönnettiin Intian, Ukrainan, Venäjän, Yhdysvaltain, Kiinan, Filippiinien, Thaimaan, Vietnamin, Turkin ja Brasilian kansalaisille (top-10 kansalaisuutta). Opiskelijat olivat samana vuonna useimmiten Venäjän, Kiinan, Vietnamin, Korean tasavallan, Yhdysvaltain, Nepal, Japanin, Pakistanin, Brasilian ja Intian kansalaisia.²⁵

Suomalaistaustaisten paluumuutto Suomeen on vähentynyt viime vuosina; vuonna 2011 saapui 635 paluumuuttajaa, vuonna 2014 heitä oli enää 276. Syyinä paluumuuton vähenemiseen on inkerinsuomalaisten paluumuuttojärjestelmän lakkauttaminen 1.7.2016 päättyvän siirtymäajan jälkeen.²⁶

Vuonna 2014 Suomessa jätettiin 3651 turvapaikkahakemusta. Eniten hakijoita saapui Irakista (23%), Somaliasta (11%) ja Ukrainasta (8%). Vastaanottokeskusten käyttöaste viime ja sitä edeltävänä vuonna oli noin 83%. Vuoden 2015 aikana Suomeen oli tullut edelliseen vuoteen verrattuna kymmenkertainen määrä, noin 32 500 turvapaikanhakijaa, joita yksin maahan tulleita alaikäisiä noin 2800. Merkittävimmät lähtömaat olivat Irak (noin 64% hakijoista), Afganistan (n. 15%), Somalia (n. 6%), Syyria (n. 3%) ja Albania (n 2%).²⁷ Vuoden 2015 turvapaikanhakijat kasvattanevat irakilaisistausten lukumäärää Suomessa (n. 9000 vuonna 2013). Ruotsissa irakilaisistaustainen yhteisö on jo huomattavan suuri (n. 129 000 vuonna 2013). Suomalaistaustaisia Ruotsissa on noin 161 000. Somalialaisdiaspora on muissa Pohjoismaissa (Islantia lukuun ottamatta) määrällisesti suurempi kuin Suomessa; Ruotsissa 54 000, Norjassa 26 000, Tanskassa 11 000, Suomessa 9 600 henkilöä.²⁸

Suomi vastaanottaa pakolaiskiintiössä YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun (UNHCR) pakolaisiksi katsomia henkilöitä tai muita suojelun tarpeessa olevia henkilöitä. Vuodesta 2001 alkaen Suomen kiintiö on ollut 750 henkilöä vuosittain. Vuonna 2014 sovittiin 300 henkilön lisäkiintiöstä Syyrian konfliktin vuoksi, jolloin kokonaismäärä oli 1050 henkilöä. Vuonna 2014 valittiin lähes koko kiintiön verran pakolaisia, 1030 henkilöä, joista noin puolet oli lähtöisin Syyriasta,

²³ Sutela & Larja 2015.

²⁴ Euroopan muuttoliikeverkosto 2015, Maahanmuuton tunnusluvut 2014, Maahanmuuttovirasto.

²⁵ Euroopan muuttoliikeverkosto 2015, Maahanmuuton tunnusluvut 2014, Maahanmuuttovirasto.

²⁶ Euroopan muuttoliikeverkosto 2015, Maahanmuuton tunnusluvut 2014, Maahanmuuttovirasto.

²⁷ Euroopan muuttoliikeverkosto 2015, Maahanmuuton tunnusluvut 2014, Maahanmuuttovirasto; Maahanmuuttovirasto, Turvapaikka- ja pakolaistilastot

²⁸ Lähde: OECD 2015.

165 Sudanista, 146 Kongon demokraattisesta tasavallasta ja 130 Afganistanista.²⁹ Vuonna 2015 kiintiö oli niin ikään 1050; vuodelle 2016 kiintiö laskettiin jälleen 750 henkilöön.³⁰

Maahanmuuttajien sukupuolijakauma vaihtelee eri lähtömaiden välillä. Naisvaltaisia ryhmiä ovat Thaimaasta (79% naisia), Kiinasta (59%) sekä Venäjältä ja entisestä Neuvostoliitosta maahan muuttaneet (naisia noin 57%). Miesvaltaisia maahanmuuttajaryhmiä ovat puolestaan Iso-Britanniasta (72% miehiä), Turkista (71%), Irakista (63%) ja Intiasta muuttaneet (61%).³¹

Ikärakenteeltaan ulkomaalaistaustaiset ovat huomattavasti suomalaistaustaisia nuorempia. Vuonna 2013 ulkomaalaistaustaisista työkäisiä eli 15–65-vuotiaita oli 76 prosenttia, kun suomalaistaustaisista työkäisiä oli 63 %. Eläkeikäisiä eli 65 vuotta täyttäneitä ulkomaalaisistaustaisista oli vain 5%, kun suomalaistaustaisista heitä oli 20%.³² Ikärakenteeseen vaikuttaa merkittävästi poismuutto, joka on ollut erityisesti viime vuosina varsin yleistä.³³

Suomen kulttuurinen moninaistuminen ilmenee myös uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvien määrissä. Erityisesti Islamilaisseurakuntien jäsenten määrä on kymmenkertaistunut viimeksi kuluneiden 15 vuoden aikana. Evankelisuterilaiseen kirkkoon, Juutalaisseurakuntiin ja Adventtikirkkoihin kuuluvien määrä on sen sijaan hieman laskenut.

- Naisten osuus on tasaisesti laskenut Buddhalaisissa yhdyskunnissa (vuoden 2000, 73%:sta vuoden 2014, 56%:iin). Naisten osuus on laskenut myös Islamilaisseurakunnissa, ollen 44% vuonna 2014 (49% vuonna 2000). Sama tilanne on Juutalaisseurakunnissa, joissa naisten osuus oli 48% vuonna 2014 (50% vuonna 2000).
- Evankelisuterilaisessa kirkossa naisten osuus on sen sijaan pysynyt lähes samana viimeisten 15 vuoden aikana, ollen noin 53 % vuonna 2014. Samoin Katolisen Kirkon jäsenistä naisten osuus (52%, 2014) on pysynyt samana.³⁴
- Ortodoksisen Kirkkokunnan jäsenistä naisia on 56% (2014); naisten suhteellinen osuus on hieman kasvanut 15 vuoden aikana.
- Baptistiyhdyskuntiin kuuluvien määrät ovat pysyneet lähes samana 15 vuoden aikana.

Taulukko 2. Uskontokuntien jäsenet 2000–2014

Uskontokunnan jäsenet	2000	2005	2010	2014
Evankelisuterilainen kirkko	4 409 576	4 373 556	4 373 556	4 040 787
Ortodoksinen Kirkkokunta	55 692	57 829	58 449	58 361
Islamilaisseurakunnat	1 199	4 239	9 393	12 313
Katolinen Kirkko Suomessa	7 227	8 446	10 640	12 554
Juutalaisseurakunnat	1 157	1 184	1 208	1 145
Buddhalaiset yhdyskunnat	26	68	509	887
Baptistiyhdyskunnat	2 395	2 422	2 356	2 520
Adventtikirkot	4 316	4 015	3 648	3 429

Lähde: Tilastokeskus, Väestö uskonnollisen yhdyskunnan, iän ja sukupuolen mukaan 2000 - 2014

²⁹ Euroopan muuttoliikeverkosto 2015, Maahanmuuton tunnusluvut 2014, Maahanmuuttovirasto

³⁰ YLE, Ulkomaat 18.12.2015, Suomi ottaa syyrialaisia ensi vuonna pakolaisleireiltä – samalla pakolaiskiintiö pienenee, http://yle.fi/uutiset/suomi_ottaa_syyrialaisia_ensi_vuonna_pakolaisleireilta_samalla_pakolaiskiintio_pienenee/8540332

³¹ Lähde: OECD 2015.

³² Tilastokeskus 2014.

³³ VATT -työryhmä 2014.

³⁴ Tilastokeskus 2015, Väestö uskonnollisen yhdyskunnan, iän ja sukupuolen mukaan 2000 - 2014, Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat.

5. SUOMEN KANSALAIUUDEEN HANKKIMINEN

Suomessa asuva ulkomaalainen voi saada hakiessaan Suomen kansalaisuuden tietyn edellytyksin, jotka liittyvät mm. asumisaikaan, kielitaitoon ja nuhteettomuuteen. UTH -tutkimuksen mukaan Vajaa kolmannes (29 %) vuonna 2014 Suomessa asuneista, ulkomailla syntyneistä 15–64-vuotiaista ulkomaalaistaustaisista henkilöistä oli Suomen kansalaisia (67 000 henkeä). Reilu neljännes (26 %) oli jonkun muun EU-maan tai Efta-maan kansalaisia (61 000) ja 44 prosentilla oli jonkun kolmannen eli EU:n tai Efta:n ulkopuolisen maan kansalaisuus (102 000).³⁵

- **Ulkomaalaistaustaiset naiset ovat hankkineet miehiä useammin Suomen kansalaisuuden** (naisista 33 %; miehistä 25 %). Tämä liittyy osittain maahan tulon ja maassa viipymisen syihin, mutta myös siihen, että ulkomaalaistaustaiset naiset olivat asuneet Suomessa keskimäärin hieman pidempään kuin miehet.³⁶
- **Eniten kansalaisuuden hankkineita on perhesyistä muuttaneissa ja pakolaistaustaisissa** (kummassakin ryhmässä 36 % muuttaneista oli Suomen kansalaisia vuonna 2014). Alle 15-vuotiaina perhesyistä muuttaneilla kansalaisten osuus on suurempi (61%) kuin vasta aikuisena perhesyistä muuttaneilla (28%). Muista syistä muuttaneille, muun muassa paluumuuttajan statuksen saaneilla, vastaava osuus oli vajaa kolmannes (29 %). Ainoastaan reilu kymmenesosa työn (12 %) tai opiskelujen vuoksi (13 %) muuttaneista oli Suomen kansalaisia vuonna 2014. Työn tai opiskelun vuoksi muuttaneet ovat myös asuneet Suomessa keskimäärin vähemmän aikaa kuin muut.³⁷

Vähintään 10 vuotta maassa asuneet, yli 15-vuotiaat maahanmuuttajat ovat hankkineet Suomessa kansalaisuuden harvemmin kuin Ruotsissa ja Norjassa.³⁸

- Siinä missä Ruotsissa ja Norjassa lähes kaikilla on koulutusasteesta riippumatta 10 vuoden jälkeen maan kansalaisuus, Suomessa se on vain noin 60%:lla.³⁹
- Korkeasti koulutetut ja korkean tulotason maasta muuttaneet hankkivat useammin Suomen kansalaisuuden (noin 80%).⁴⁰

³⁵ Sutela & Larja 2015a.

³⁶ Sutela & Larja 2015.a

³⁷ Sutela & Larja 2015a.

³⁸ OECD/European Union 2015.

³⁹ OECD/European Union 2015.

⁴⁰ Tilanne 2012-2013; Tilastolähde: Kansalliset väestötilastot; OECD/European Union 2015.

6. TURVAPAIKANHAKIJOIDEN MÄÄRÄ KASVOI VUONNA 2015

Turvapaikanhakijoiden määrä kymmenkertaistui edelliseen vuoteen verrattuna vuonna 2015. Vuoden 2015 loppuun mennessä Suomeen oli saapunut noin 32 500 hakijaa.

- Suurin kansalaisuusryhmä vuonna 2015 ovat irakilaiset, joita saapui eniten syys-lokakuussa (enimmillään n. 3500 hlö/viikko). Loka-marraskuun vaihteessa suurin osa saapuneista oli lähtöisin Afganistanista (enimmillään n. 1000 hlö/viikko).
- Vuonna 2015 oli toiminnassa noin 200 turvapaikanhakijoiden asumisyksikköä (vastaanotokeskusta, alaikäisten ryhmäkotia ja tukiasuntoa sekä hätämajoitusyksikköä).
- Yksin tulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoista on noin 10 % (3024). Suurin osa nuorista on lähtöisin Afganistanista, Irakista tai Somaliasta.⁴¹

Siirtolaisvirrat liittyvät myös ulkopolitiikkaan

- Ruotsin vastainen raja on ollut merkittävin maahantuloväylä turvapaikanhakijoille. Toisin kuin nk. Dublin -asetus edellyttäisi, Euroopan halki liikkuneita siirtolaisia ei näin ollen ole rekisteröity missään kauttakulkumaassa, Ruotsi mukaan lukien ennen turvapaikanhakijaksi ilmoittautumista Suomessa.⁴² Syyskuun puoliväliin saakka 2015 ennen järjestelykeskusta turvapaikanhakijoita saapui noin 300-500 henkilöä vuorokaudessa. Ennen järjestelykeskuksen perustamista Tornioon saapuneiden henkilöiden oleskelusta ja sijainnista Suomessa ei viranomaisilla ole täyttä varmuutta.⁴³
- Lapin rajanylityspaikoilla Raja-Joosepissa ja Sallassa Venäjän kautta matkustavien turvapaikanhakijoiden määrä nousi loka-marraskuun vaihteessa. Määrä kasvoi tasaisesti syksyn aikana, ollen vuoden 2015 lopussa noin 145 henkilöä viikossa.⁴⁴
- Tutkivien journalistien arvion mukaan osa pohjoisen reitin kautta Suomeen ja Norjaan pyrkivistä turvapaikanhakijoista oli asunut Venäjällä jo pitkään, vuosikautia, laittomina siirtolaisina ja vierastyöläisinä. Toimittajat niin ikään arvioivat että turvapaikanhakijoiden matkustaminen olisi organisoitua toimintaa ja tapahtuisi jopa Venäjän viranomaisten avustuksella. STT:n haastatteleman venäläisen rajavartijan näkemyksen mukaan kuljetuksia organisoisi Venäjän Federaation Turvallisuuspalvelu FSB, joka priorisoisi lapsiperheitä. Toimittajien haastattelemat turvapaikanhakijaksi pyrkivät olivat myös saaneet väärää informaatiota siitä, että Suomen raja olisi suljettu ja mahdollisuus hakea turvapaikkaa olisi ainoastaan Norjasta.⁴⁵
- YLE:n haastatteleman venäläisen ihmisoikeusjärjestön edustajan mukaan rajanylitysten salliminen merkitsisi käytännössä satojen tuhansien turvapaikkaa hakevien siirtolaisten saapumisen Suomeen. Venäjällä ei ole turvapaikkajärjestelmää. Vain 795 henkilöä on saanut virallisen pakolaisaseman Venäjällä, joka takaa käytännössä ainoastaan oleskeluluvan. Ihmisoikeusjärjestön arvion mukaan Venäjän viranomaisten käytännöt ovat muuttuneet sallivammaksi rajaliikenteen suhteen. Siirtolaiset ovat tähän saakka tarvinneet jo-

⁴¹ Lähde: Maahanmuuttovirasto, Turvapaikka- ja pakolaistilastot.

⁴² Vuonna 2003 voimaantulleen Dublin II asetuksen (Asetus (EY) N:o 343/2003) mukaan jos (turvapaikan)hakija on ylittänyt jäsenvaltion rajat luvattomasti, hakemuksen käsittelystä vastaa kyseinen jäsenvaltio. Tämä vastuu päättyy 12 kuukauden kuluttua päivästä, jona luvaton rajan ylittäminen tapahtui. Jos turvapaikanhakija on ennen hakemuksen tekoa oleskellut yhtäjaksoisesti vähintään viiden kuukauden ajan jossakin jäsenvaltiossa, tämä jäsenvaltio on vastuussa hakemuksen käsittelystä. Jos hakija on asunut vähintään viiden kuukauden jaksoja useissa jäsenvaltioissa, se jäsenvaltio, jossa hakija on viimeksi asunut, on vastuussa hakemuksen käsittelystä.

⁴³ Lähde: PTR -viranomaisten tilastot

⁴⁴ Lähde: PTR -viranomaisten tilastot

⁴⁵ Iltasanomat 11.11.2015, Paananen A., IS-raportti: Venäjältä Norjan syyliin; MTV3 11.11.2015, Sipinen M., MTV Uutiset Norjassa – Kommentti: Pakolaisten sujuva venäjätaito ihmettyttää rajalla; YLE, Kotimaa 23.1.2016, Venäläinen rajavartija kertoo FSB:n organisoivan turvapaikanhakijoita rajalle.

ko kauttakulkuviisumin tai tuomioistuimen antaman karkottamispäätöksen päästäkseen Eurooppaan.⁴⁶

- Loppuvuoden 2015 aikana Venäjältä Suomeen tulleista turvapaikanhakijoista yli 90% on saanut kielteisen päätöksen. Päätös on tehty 105 itärajan yli tulleelle turvapaikanhakijalle; näistä 82 hakemusta on ollut ilmeisen perusteettomia ja 13 tapauksessa ei ole ollut perustetta kansainvälisen suojelun myöntämiselle. Ilmeisen perusteettoman päätöksen saaneissa hakijoissa on muun muassa Afganistanin, Algerian, Bangladeshin, Guinean, Intian, Irakin, Libanonin, Malin, Marokon ja Nepalilaisia.⁴⁷

Taulukko 3. Turvapaikanhakijat ja ratkaisut vuosina 2013–2015

	2013	2014	2015
Hakijat	3 238	3 615	32 547
Hyväksytyt	1 827 (45%)	1 346 (36%)	1 532 (27%)
Tutkimatta jättämiset (Dublin -päätökset)	923 (23%)	861 (23%)	841 (15%)
Hylätyt (sis. perusteettomat)	980 (24%)	1 189 (32%)	1 067 (19%)
Rauennut	325 (8%)	310 (8%)	2 230 (39%)
Päätökset yhteensä	4 055	3 706	5 742

Lähde: Maahanmuuttovirasto, Turvapaikka- ja pakolaistilastot, Turvapaikkapäätökset (1.1.-30.11.2015)

Taulukko 4. Suurimmat turvapaikanhakijaryhmät kansalaisuuksittain

Vuosi	Kansallisuus, prosenttiosuus hakijoista (lkm)				
2015	Irak 63% (20 495)	Afganistan 16% (5241)	Somalia 6% (1981)	Syyria 3% (879)	Albania 2% (762)
2014	Irak 23% (826)	Somalia 11% (411)	Ukraina 8% (302)	Afganistan 6% (205)	Venäjä 5% (198)
2013	Irak 25% (819)	Venäjä 8% (246)	Somalia 7% (217)	Nigeria 6% (206)	Afganistan 6% (199)

Lähde: Maahanmuuttovirasto, Turvapaikka- ja pakolaistilastot

Hakemuksensa peruuttaneiden määrä on ollut vuoden 2015 lopussa Maahanmuuttoviraston mukaan poikkeuksellisen suuri

- Joulukuuhun 2015 mennessä hakemuksista oli rauennut noin 40%; suurimmassa osassa tapauksista henkilö on itse peruuttanut hakemuksen; muutamat hakemukset ovat rauenneet, koska henkilöä ei ole tavoitettu.
- Eniten on rauennut irakilaistaustaisten turvapaikkahakemuksia (1 708); seuraavaksi eniten albanialaistaustaisten hakemuksia 256.
- Maahanmuuttoviraston mukaan taustalla ovat olleet mm. huoli perheen tilanteesta ja väärät odotukset hakemuksen käsittelyn nopeudesta, oleskeluluvan saannin edellytyksistä, sekä työllistymis- ja ansaintamahdollisuuksista Suomessa. Median haastattelemat turva-

⁴⁶ YLE Uutiset, Kotimaa 27.1.2016, Venäjä on raottanut porttia Suomeen vasta vähän – "Itänaapurista valmiina lähtemään satoja tuhansia ihmisiä".

⁴⁷ Sisäministeriö 2016.

paikanhakijat arvioivat edellisten lisäksi turvapaikkajärjestelmää väärinkäytetyn myös turristisiin tarkoituksiin.⁴⁸

- Maahanmuuttovirasto perusti maastapoistamispäätöksen saaneille henkilöille sekä vapaaehtoisesti ja omaehtoisesti palaaville erillisyyksiköt pääkaupunkiseudulle vuoden 2016 alussa. Molemmat yksiköt perustettiin jo olemassa olevan turvapaikkakeskusten yhteyteen.⁴⁹

Muissa Pohjoismaissa ja Saksassa hyväksyttiin Suomen lailla alle 20% kaikista turvapaikkapäätöksistä tehdyistä valituksista vuonna 2014. Suomessa on ensimmäisessä valitusasteessa, eli hallinto-oikeudessa käsitelty viime vuosina noin 1 000 valitusta vuosittain. Valituksista on hyväksytty vain noin 10 % ja noin 10 % on palautettu Maahanmuuttoviraston käsittelyyn esimerkiksi lisäselvitystä varten. Valituksista noin 5-7 % on joko rauennut tai jätetty tutkimatta ja loput on hylätty.⁵⁰

MTV3:n marraskuussa 2015 teettämän kyselyn mukaan 36% suomalaisista koki turvallisuuden heikentyvän paljon ja 45% jonkin verran turvapaikanhakijoiden suuren määrän myötä. Vain 17% vastanneista koki ettei ilmiöllä ollut vaikutusta turvallisuuteen. Kantansa tietämättömien osuus oli 2%.⁵¹

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) tuoreen tutkimuksen mukaan kaksi kolmasosaa (65%) 15-79 -vuotiaista Suomen väestöön kuuluvista koki vuonna 2015, että Suomi ja suomalaiset elävät seuraavan 5 vuoden aikana turvattomammassa maailmassa (56 % koki näin vuonna 2014). MTS on esittänyt tämän kysymyksen vuodesta 1990 lähtien joka vuosi. Koskaan aiemmin ei tulevaisuutta ole koettu näin laajasti turvattomana. Tähän asti luku on vaihdellut 25 - 57 prosentin välillä.⁵²

- **Turvapaikkaa Euroopasta hakevien määrän kasvu huoletti 75%:a ja turvapaikkaa Suomesta hakevien määrän kasvu 71%:a vastanneista.⁵³**
- **Kielteisesti turvapaikanhakijoiden kasvavaan määrään Suomessa suhtautuu puolet (48 %), miehet (52%) useammin kuin naiset (44%). Vajaa kolmannes (29%) on kannaltaan neutraali, eli ei suhtaudu myönteisesti eikä kielteisesti ja 22% suhtautuu kasvuun myönteisesti. Turvapaikanhakijoiden kasvuun Suomessa suhtautui kielteisesti 91% perussuomalaisista kannattajista, 60% keskustapuolueen, 53% SDP:n, 40% vasemmistoliiton, 34% kokoomuksen 34 ja 23% vihreiden kannattajista prosenttia.⁵⁴**
- **Enemmistö (68%) katsoo, että Suomi on varautunut huonosti turvapaikanhakijoiden kasvavaan määrään. Kriittisiä näkemyksiä oli kaikkien puolueiden kannattajissa; Perussuomalaisista kannattajista näin ajattelee 85%, keskustan 78%, kokoomuksen 69%, SDP:n 64%, vasemmistoliiton 62% ja vihreiden kannattajista 56%.⁵⁵**

⁴⁸ Irakilaisten joukkopako Suomesta: 41 prosenttia turvapaikkahakemuksista raukeaa, Ilta-Sanomat 10.12.2015

⁴⁹ Hallituksen turvapaikkapolitiittinen toimenpideohjelma 8.12.2015, <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1058456/Hallituksen+turvapaikkapolitiittinen+toimenpideohjelma+8.12.2015/98990892-c08e-4891-8c23-0d229f1d6099>

⁵⁰ Lähde: Oikeusministeriön tilastot. Huom! European Asylum Support Office:n vuosiraportin (2015) tiedot ovat Suomen osalta virheelliset. European Asylum Support Office 2015, 29-31.

⁵¹ Kyselyyn vastasi 1331 henkilöä; virhemarginaali on 3 prosenttiyksikköä; vastaajat ovat iän, sukupuolen ja asuinpaikan suhteen edustava otos täysikäisistä suomalaisista. MTV3, Uutiset, Kotimaa, 20.11.2015, Turvapaikanhakijatilanne huolettaa suomalaisia - yli 80% kokee turvallisuuden heikentyvän. <http://m.mtv.fi>

⁵² MTS 2016.

⁵³ MTS 2016.

⁵⁴ MTS 2016.

⁵⁵ MTS 2016.

7. MAAHANTULON ESTÄMINEN

Maahantulija voidaan käännättää takaisin rajalla tai sisämaassa. Poliisin ja rajavartiolaitoksen toimivaltuus ulottuu kolmeen kuukauteen maahantulosta. Tätä myöhemmin päätöksen tekee Maahanmuuttovirasto. Yleisin käännättämisen tai pääsyn epäämisen peruste rajatarkastuksissa vuonna 2014 oli tarvittavan matkustusasiakirjan tai viisumin puuttuminen. Maahanmuuttoviraston vuonna 2014 tekemistä käännätyspäätöksistä (3 370) 462 tapauksessa henkilö käännätettiin kielteisen oleskelulupapäätöksen ja 2 101 kielteisen turvapaikkapäätöksen yhteydessä. Noin 740 henkilöä käännätti poliisi tai Rajavartiolaitos joko luvattoman oleskelun (n. 60) tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantamisen (n. 680) vuoksi.⁵⁶

Rikoksiin perustuen (ts. yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantaminen) selkeästi yleisin syy käännättämiseen vuonna 2014 oli aikaisempien vuosien tapaan omaisuusrikokseen (n. 350 tapausta) tai huumausainerikokseen syyllistyminen (n. 140 tapausta). Lisäksi mm. rattijuopumus, väärennys, petos, salakuljetus ja väkivaltarikokset ovat olleet perusteena. Laittoman maahantulon järjestäminen oli vuonna perusteena 19 kertaa; Ihmiskaupparikos ei kertaakaan. Muutamia päätöksiä tehtiin Dublin-asetuksen perusteella laittomasti Suomessa olleelle, joka oli hakenut turvapaikkaa jostain asetusta soveltavasta valtiosta.⁵⁷

Jos ulkomaalaisella on ollut tai on edelleen voimassa oleskelulupa, maasta poistamista nimitetään karkottamiseksi. Yleisin karkottamisperuste vuonna 2014 oli, ettei henkilölle myönnetty uutta määräaikaista oleskelulupaa tai aikaisempi lupa oli peruutettu. Kolmasosassa näistä tapauksista hakijalla oli rikostausta. Vuonna 2014 viireytettiin yhteensä 418 karkottamisasiaa, joista 69 % avattiin luvattoman oleskelun ja 31 % rikosten perusteella (vuonna 2013 luvaton oleskelu 64 % ja rikokset 36 %). Poliisi poisti maasta vuonna 2014, 2802 henkilöä. Maasta poistettujen kansalaisuus oli yleisimmin Viro (403), Venäjä (368) ja Irak (249).⁵⁸

Suomessa tavattujen, maahantulokiellosta huolimatta Suomessa oleskelevien henkilöiden määrä on lisääntynyt huomattavasti viime vuosina. Tyypillinen tapaus on lähialueelta Suomeen matkustava EU-kansalainen, joka käy toistuvasti Suomessa maahantulokiellosta huolimatta ja jatkaa täällä rikollista toimintaansa.⁵⁹ Vuonna 2014 kirjattiin 405 rikosilmoitusta tai rangaistusvaatimusta. Määrä on nelinkertaistunut vuoden 2010 lukumäärästä. Poliisihallituksen ja Sisäministeriön arvioiden mukaan yhtenä syynä kasvuun on vaatimaton rangaistus (sakko) toistuvastakin rikkomuksesta, joka ei toimi riittävänä ennaltaehkäisevänä pelotteena; Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa on käytössä vankeusrangaistus.⁶⁰

Taulukko 5. Maahantulon estäminen

	2014	2015
Käännättämispäätökset	5654	-
Karkottamispäätökset	258	-
Vapaaehtoinen paluu (IOM:n avustusta saaneet)	318	441
Poliisin toimeenpanema maasta poistaminen	2802	3174

Lähde: PolStat, Poliisihallitus

⁵⁶ Poliisihallitus 2015

⁵⁷ Poliisihallitus 2015.

⁵⁸ Poliisihallitus 2015.

⁵⁹ Poliisihallitus 2015.

⁶⁰ Poliisihallitus 2015.

8. LAITON MAAHANTULO, IHMISSALAKULJETUS JA IHMISKAUPPA

Laittomasti ilman oleskelulupaa olevia on tavattu aikaisempina vuosina muutamia tuhansia. Vuonna 2015 näiden henkilöiden määrä kasvoi huomattavasti; suurin osa tavatuista ilmoitautui turvapaikanhakijaksi. Suurin osa tavatuista on ollut Irakin, Somalian tai Afganistanin kansalaisia.⁶¹

Laittoman maahantulon järjestämisestä (ml. törkeästä maahantulon järjestämisestä) on niin ikään epäilty aikaisempia vuosia enemmän. Maahantulon järjestämisestä epäiltyjen tyypillinen kansalaisuus on vuonna 2015 ollut Irak, Ruotsi, Syyria, Somalia tai Venäjä.⁶²

- Poliisin tilastojen mukaan Suomeen järjestettiin laittomasti vuonna 2014, 385 ja vuonna 2013, 396 henkilöä. Vuonna 2014 maahan laittomasti järjestettyjen viisi yleisintä kansallisuutta oli Irak, Somalia, Afganistan, Iran ja Nigeria.⁶³
- Vuonna 2015 Rajavartiolaitos aloitti tammi-marraskuun välisenä aikana 189 esitutkintaa rikosperusteella (törkeä) laittoman maahantulon järjestäminen; Näistä 21 tapauksessa oli epäily törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä. Vuonna 2014 vastaavia rikosilmoituksia oli yhteensä 113, joista 17 törkeitä tapauksia.⁶⁴

Taulukko 6. Laiton maassaolo ja maahantulo 2012–2015

Vuosi	2012	2013	2014	2015
Laittomasti maassa ilman oleskelulupaa tavatut henkilöt	3 623	3 368	2 933	13 373 (10/2015)
Laittomasti maahan järjestetyt henkilöt	669	396	385	2355 (10/2015)
Laittoman maahantulon järjestämisestä epäillyt henkilöt	98	112	124	234
Törkeästä maahantulon järjestämisestä epäillyt henkilöt	15	23	50	106
Ihmiskaupasta epäillyt henkilöt	21	20	18	24
Törkeästä ihmiskaupasta epäillyt henkilöt	10	6	3	10

Lähde: PolStat, Poliisihallitus, Keskusrikospoliisi

Poliisin tietoon tulleet ihmiskauppaepäilyt eivät ole merkittävästi lisääntyneet viime vuosina. Vakavamman asteiseen törkeään ihmiskauppaan epäiltiin kuitenkin vuonna 2015 syyllistyneen useampia henkilöitä (10) kuin vuonna 2014 (3 henkilöä).⁶⁵

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään on viime vuosina tullut vuosittain keskimäärin noin 50 uutta mahdollista tai tunnistettua ihmiskaupan uhria. Auttamisjärjes-

⁶¹ Laittomasti maassa oleskelevina tavattujen henkilöiden lukumäärä lasketaan lainvalvontaviranomaisten

turvapaikatutkinnasta tai ulkomaalaisrikkomuksesta kirjaamista rikosilmoituksista. Turvapaikatutkinnan osalta mukaan lasketaan henkilöt, jotka on tavattu sisämaassa ilman maassa oleskeluun oikeuttavaa matkustusasiakirjaa ja jotka eivät ole EU:n kansalaisia. Ulkomaalaisrikkomusten osalta mukaan lasketaan henkilöt, jotka eivät ole EU:n kansalaisia. Keskusrikospoliisi 2015, Laittoman maahantulon tilastoja

Lokakuu 2015.

⁶² Poliisihallitus 2015.

⁶³ Euroopan muuttoliikeverkosto 2015, Maahanmuuton tunnusluvut 2014, Maahanmuuttovirasto.

⁶⁴ Rajavartiolaitos 2015.

⁶⁵ Poliisihallitus 2015.

telmän tilastojen mukaan vain harvat näistä ovat Suomessa seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuneita tai rikolliseen toimintaan pakotettuja henkilöitä.⁶⁶

- Keskeiset ihmiskaupan uhrien parissa työtä tekevät kansalaisjärjestöt ovat arvioineet, että Suomessa tunnistetaan yhä heikosti seksuaaliseen hyväksikäyttöön sekä rikolliseen toimintaan pakottamiseen liittyvää ihmiskauppaa.
- Pelkäävien uhrien määrästä ja piiloon jäämisilmiön laajuudesta tai näiden seikkojen todellisesta vaikutuksesta auttamisen piiriin hakeutumiseen tai rikostorjuntaan ei ole ollut mahdollista koota täsmällisempää tietoa tai tehdä tarkempia johtopäätöksiä.
- Ihmiskaupan uhrien tunnistamistoiminnan kehittäminen tästä näkökulmasta edellyttääkin tarkempaa tietoa ilmiöstä. Lisäksi edellytetään hyviä viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyörakenteita sekä eri toimijoiden keskinäistä luottamusta.⁶⁷

Vuoden 2014 lopussa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmässä oli 85 henkilöä, joista 5 alaikäistä. Pitkäaikaisimmat asiakkaat ovat saaneet tukea jo 14 vuotta.⁶⁸

- Noin joka toinen asiakkaista oli seksuaalisen hyväksikäytön uhri ja he olivat uhriutuneet ulkomailla, yleisimmin Välimeren maissa. Työvoiman hyväksikäytön uhreja oli 37% ja he olivat uhriutuneet yleensä Suomessa ja työskennelleet siivous- tai ravintola-alalla.⁶⁹
- Eniten uhreja ovat tunnistaneet turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskukset. Toisaalta myös paikallispoliisit ja Keskusrikospoliisi ovat ohjanneet asiakkaita auttamisjärjestelmään. Sen sijaan Rajavartiolaitos ja järjestöt ovat esittäneet hyvin vähän asiakkaita.⁷⁰
- Yksittäisistä kansalaisuuksista eniten asiakkaita on Nigeriasta (36%), seuraavaksi eniten on Vietnamin, Suomen ja Filippiinien kansalaisia.⁷¹
- Auttamisjärjestelmän asiakkaalle voidaan tarjota neuvontaa ja ohjausta, sosiaalipalveluita, terveydenhuoltopalveluita, vastaanottorahaa tai toimeentulotukea, turvallisen majoitus, sekä tulkki- ja käännöspalveluita. Auttamisjärjestelmän asiakkaan oikeuksiin kuuluu myös tuettu vapaaehtoinen kotiinpaluu, mikäli asiakas haluaa palata kotimaahansa. Ihmiskaupan uhrin majoitus järjestetään tilanteen mukaan esimerkiksi vastaanottokeskuksissa, vuokra-asunnoissa, turvakodissa tai turvatalossa, tai tuetussa asumismuodossa.⁷²

⁶⁶ Sisäisen turvallisuuden rahaston kansallinen toimeenpano-ohjelma 2014–2020

⁶⁷ Sisäisen turvallisuuden rahaston kansallinen toimeenpano-ohjelma 2014–2020

⁶⁸ Maahanmuuttovirasto, Joutsenon vastaanottokeskus 2015

⁶⁹ Joutsenon vastaanottokeskus 2014; Euroopan muuttoliikeverkosto, Maahanmuuttovirasto 2014

⁷⁰ Joutsenon vastaanottokeskus 2014; Euroopan muuttoliikeverkosto, Maahanmuuttovirasto 2014

⁷¹ Joutsenon vastaanottokeskus 2014; Euroopan muuttoliikeverkosto, Maahanmuuttovirasto 2014

⁷² Maahanmuuttovirasto, Joutsenon vastaanottokeskus 2015.

Vuonna 2104 Maahanmuuttovirasto havaitsi viitteitä ihmiskaupasta 59 turvapaikan- tai oleskeluluvanhakijan kohdalla. Samana vuonna 23 henkilölle myönnettiin ihmiskaupan uhrin oleskelulupa; vuonna 2013 vastaavia oleskelulupia myönnettiin 13. Edellisten lisäksi vuonna 2014 myönnettiin 9 henkilölle ihmiskauppaviitteellinen oleskelulupa.⁷³

Taulukko 7. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän uudet asiakkaat vuosina 2010–2014

Vuosi	2010	2011	2012	2013	2014
Uudet asiakkaat	44	51	48	56	50

Lähde: Joutsenon vastaanottokeskus, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä

⁷³ Euroopan muuttoliikeverkosto, Maahanmuuttovirasto 2014.

9. TALOUDEN KEHITYS JA MAAHANMUUTTO

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) tuoreimman kansalaisten turvallisuutta kartoittavan haastattelututkimuksen mukaan Suomen ja muun Euroopan taloustilanne sekä Euroopan pakolaiskriisi ovat yleisimpiä turvattomuuden aiheita.⁷⁴

- Paljon tai jonkin verran huolta ihmisissä aiheuttavat tekijät vuonna 2015 suuruusjärjestyksessä olivat: työllisyystilanne Suomessa (87%), kansainvälinen terrorismi (83%), Euroopan talouden näkymät (79%), turvapaikkaa Euroopasta hakevien määrän kasvu (75%), Syyrian tilanne (72%), ilmaston lämpeneminen (72 %), turvapaikkaa Suomesta hakevien määrän kasvu (71%) joukkotuhoaseiden leviäminen (71%), uskonnolliset ääri-liikkeet (70%), kehitys Venäjällä (69%), maahanmuuttajien määrän kasvu Suomessa (67%; 43 % vuonna 2014), tietoverkkoihin kohdistuvat uhat (62%) ja Ukrainan tilanne (56%).⁷⁵

Ihmisten huolenaiheet liittyvät käytännössä osin toisiinsa. Sosiaali- ja terveysministeri Mäntylän mukaan turvapaikanhakijoiden takia Suomella on edessään suuria taloudellisia haasteita turvapaikanhakijoiden voimakkaan kasvun myötä.⁷⁶

- Kustannukset aiheutuvat erityisesti poliisitoiminnan ja terveydenhuollon sektoreilla. Ministerin arvion mukaan kokonaiskustannukset kohoavat useaan miljardiin euroon. Kuntien kotouttamistoimien määräraha on 144 miljoonaa euroa vuonna 2016 (noin 15 000 turvapaikan saanutta varten). Noin joka kolmas hakija on valittanut päätöksestä hallinto-oikeuteen; tulevien oikeuskäsittelyiden arvioidaan maksavan noin 10 miljoonaa euroa vuonna 2016.⁷⁷

Ruotsissa turvapaikanhakijoiden myötä aiheutuvien kulujen arvioidaan olevan vuonna 2016 huomattavia, enimmillään noin 60 miljardia kruunua (6,4 miljardia euroa) ja vuonna 2017, 73 miljardia kruunua (noin 7,7 miljardia euroa). Vuonna 2016 kulut olisivat siis henkilöä kohden keskimäärin noin 38 000 euroa. Mukaan on huomioitu Kriminaalihuollon ja oikeusistuinten kulut.⁷⁸

IMF:n tutkimusryhmän arviot osoittavat, että turvapaikanhakijoista huolehtimisen taloudelliset kustannukset ovat muutamilla mailla huomattavan suuria; kustannusten kasvu on merkittävä erityisesti Ruotsissa ja Suomessa.⁷⁹

⁷⁴ MTS 2016.

⁷⁵ MTS 2016.

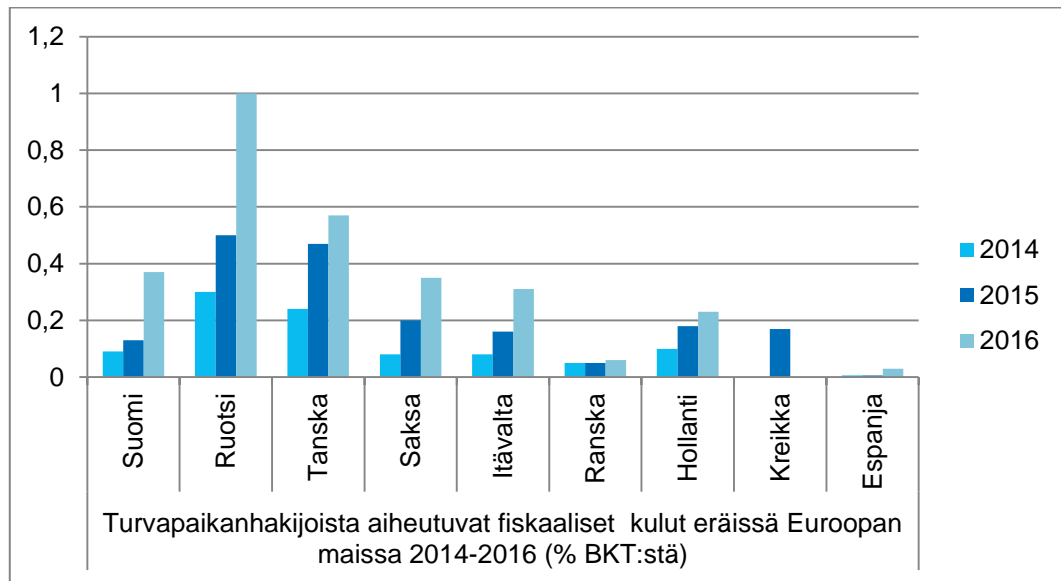
⁷⁶ Haastattelu, Huomenta Suomi -televisiolähetys, 4.12.2015

⁷⁷ Haastattelu, Huomenta Suomi -televisiolähetys, 4.12.2015

⁷⁸ Ruotsin maahanmuuttovirasto arvioi maahan saapuvan 100 000 - 170 000 turvapaikanhakijaa 2016, joista 16 000 - 33 000 olisi yksintulleita lapsia. Vuoden 2015 arvioksi esitettiin lokakuun lopussa 140 000 - 190 000, joista yksintulleita lapsia olisi 29 000 -40 000. Keskeinen haaste on majoituspaikkojen tarve; vuoden 2015 lokakuussa arvioitiin puuttuvan 25 000 - 45 000 majoituspaikkaa. Arvioajankohtaan (viikko 42) mennessä hakijoita oli saapunut 95 500, joista 19 500 yksintulleita lapsia. Migrationsverket 2015.

⁷⁹ Aiyar 2016, 12

Kuvio 2. Turvapaikanhakijoista aiheutuvat kulut eräissä Euroopan maissa 2014-2016 (% BKT:stä)

Lähde: IMF:n tutkimusryhmän viranomaistietoihin perustuva arvio.⁸⁰

Maahanmuutolla voi olla myös myönteisiä talousvaikutuksia, mikäli maahanmuuttajasukupolvet integroituvat hyvin työelämään. VATT -työryhmä on arvioinut maahanmuuton vaikutusta julkiseen talouteen. Tarkastelun pohjana on ollut kolme elinkaariin perustuvaa skenaariota. Arvion mukaan työikäisten maahanmuuttajien positiivinen vaikutus julkiseen talouteen edellyttää, että sekä maahanmuuttajat itse että heidän lapsensa työllistyvät ja ansaitsevat yhtä hyvin kuin suomalaistaustainen väestö.⁸¹

- Ensimmäisessä skenaariossa maahanmuuttaja ja hänen lapsensa pärjäävät työmarkkinoilla, eli työllistyvät ja ansaitsevat yhtä hyvin kuin samanikäinen suomalaistaustainen väestö. Tällöin työiässä (20-62 -vuotiaana) Suomeen muuttavan nettovaikutus julkiselle taloudelle on selvästi myönteinen
- Toisessa skenaariossa maahanmuuttaja pärjää työmarkkinoilla yhtä hyvin kuin 1983-2002 aikavälillä Suomeen saapuneet keskimäärin, mutta hänen lapsensa (eli toinen maahanmuuttajasukupolvi) menestyy yhtä hyvin kuin suomalaistaustaiset. Tällöin alle 30 -vuotiaana Suomeen muuttavan nettovaikutus julkiselle taloudelle on hieman negatiivinen ja muuttuu selvästi negatiiviseksi kun maahantuloikä kasvaa.
- Kolmannessa skenaariossa oletetaan, että sekä maahanmuuttaja että hänen lapsensa pärjäävät samalla tavalla kuin vuosina 1983-2002 Suomeen muuttaneet keskimäärin. Tällöin työiässä Suomeen muuttavien nettovaikutus on selvästi negatiivinen riippumatta maahantuloiästä.⁸²

IMF:n tutkijaryhmän mukaan maahanmuuton kansantaloudelliset vaikutukset eivät liity maahanmuuttajien määrään vaan näiden muihin ominaisuuksiin. Työikäisten ja korkeamman osaamistason maahanmuuttajien nettovaikutus on positiivisempi, pakolaistaustaisten

⁸⁰ Aiyar 2016, 12

⁸¹ VATT-työryhmä 2014

⁸² VATT-työryhmä 2014.

puolestaan negatiivisempi. Keskeinen tekijä on pakolaistaustaisten työllistyminen joko palkkatyöhön tai yrittäjänä.⁸³

OECD:n arvion mukaan maahanmuuttajien kansantaloudellinen vaikutus Suomessa on lähes nolla, kun huomioidaan palkka- ja muiden tulojen sekä eläkkeiden lisäksi julkiset menot (kuten koulutus- ja terveystalouden kustannukset).⁸⁴

Suomen Pankin asiantuntijoiden arvion mukaan Suomen julkisen talouden kestävyysvajeen puolittaminen maahanmuuton avulla edellyttäisi noin 47 000 hengen vuosittais-ta maahanmuuttoa. Tällöin maahanmuuttajien osuus väestöstä kasvaisi 28% vuonna 2060. Samalla maahanmuuttajien työllisyysasteen ja keskiansioiden tulisi olla sama kuin kantaväestön.⁸⁵

Uusien turvapaikanhakijoiden ja heidän perheenjäsentensä työllistäminen on Suomen nykyisessä taloustilanteessa vaativa tehtävä. Euroopan Komission talousennusteen mukaan Suomen bruttokansantuotteen kasvu on Kreikan jälkeen heikointa koko Euroopassa (Euroalue mukaan lukien) vuosina 2015 ja 2016. Vuonna 2017 sen arvioitiin olevan kaikista vaatimattominta, vain n. 1,1% (Saksa 1,9; Ruotsi 2,7; Tanska 1,8). Suurista talousmaista vain japanin BKT kehitys arvioitiin Suomea heikommaksi vuonna 2017. Talouskasvua odotetaan erityisesti rakennusteollisuudesta ja yksityisistä ja asiantuntijapalveluista (erit. ICT-palveluista). Bruttokansantuotteeseen suhteutetun valtionvelan määrän arvioidaan kasvavan hieman tulevina vuosina (62.5% vuonna 2015, 64.5% vuonna 2016 ja 65.7% vuonna 2017). Työttömyysprosentin arvioidaan kohoavan 9,6 %:iin vuonna 2015 ja pysyvän tällä tasolla myös seuraavien kahden vuoden aikana, ollen hivenen EU:n keskitasoa ylempänä. Työllisyysasteen arvioidaan nousevan vain vähän (0,3% vuonna 2016 ja 0,6% vuonna 2017).⁸⁶

Taloustieteen professori Matti Viren peräänkuuluttaa maahanmuuttopolitiikkaa, joka tukee positiivista talouskehitystä. Virenin mukaan Suomessa tarvittaisiin talouskasvun luomiseksi korkean arvonlisän työpaikkoja, joilla rahoitetaan tuonti että hyvinvointivaltion kustannuksia. Viren nostaa esiin vertauskuvan: samalla kun pakolaisten vastaanottokeskukset työllistävät yli 2000 työntekijää, yliopistoista vähenee tuhansia työpaikkoja. Viren ennustaa, että pakolaiskriisi jatkuu, suuret elintasoerot Euroopan maiden, konflikteista kärsivien ja kehittyvien maiden välillä johtavat nykyisessä täydellisen tiedonvälityksen maailmassa entistä mittavimpiin muuttoliikkeisiin. Jo yksin väestömäärän kehitys on haaste kehittyvien maiden kantokyvylle. Afrikan väestö on ennusteiden mukaan vuonna 2050 yli kaksinkertainen nykyiseen nähden, 2,5 miljardia. Afganistanin, Syyrian, Iranin, Irakin ja Somalian yhteenlaskettu väkiluku vuonna 2050 on arviolta 285 miljoonaa. Pelkästään Somalian väkiluku lähes kolminkertaistuu seuraavan 35 vuoden aikana. Tavoitteet siirtolaisten työllistämistä "mihin tahansa" eivät hänen mukaansa tue kestäväällä tavalla positiivista talouskasvua.⁸⁷

IMF:n tutkimusryhmän arvioi niin ikään turvapaikanhakijoiden muuton Eurooppaan jatkuvan pidemmän aikaa. Syyriassa on noin 8 miljoonaa kodistaan paennutta sisäistä pakolaista; tämän lisäksi noin 4 miljoonaa syyrialaista asuu naapurimaissa. Konfliktit Irakissa, Afganistanissa ja Eritreassa jatkuvat ja muuttovirrat muualta Afrikasta ovat kasvamassa.⁸⁸

⁸³ Aiiyar 2016.

⁸⁴ OECD 2013, 158-160.

⁸⁵ Kinnunen, Mäki-Fränki & Viertola 2012.

⁸⁶ Euroopan komissio 2015.

⁸⁷ Viren 2016.

⁸⁸ Aiyar ym. 2016, 7.

10. KOTOUTUMINEN JA TURVALLISUUS

Maassa maan tavalla. Tämä on mielestäni asian ydin. Ihmisten, jotka haluavat täällä olla, on hyväksyttävä meidän keskeiset arvomme; demokratia, tasa-arvo ja ihmisoikeudet, kaikki tällainen. Aivan ehdottomasti. Ellei hyväksy, ei voi jäädä Suomeen.

Tasavallan Presidentti Sauli Niinistö⁸⁹

Jätkät potkii maassa olevia ja istuu toisen päällä, lyö silmittömästi – ajattelematta yhtään mitä seurauksia tällä on kun teette näitä videoita. Te teette niin monen muun maahanmuuttajan elämästä vaikeempaa täällä Suomessa. Me, jotka yritetään puolustella teitä, sanotaan että nää on yksittäistapauksia. Mutta näitä yksittäistapauksia on tullut törkeen paljon, että vähän vaikee pojat puolustella teitä. Teidän pitäisi muistaa se, että te ootte vieraassa maassa edelleen, ja tuutte oleen aika pitkään vieraita täällä. Ette te alaikäisenä joudu näistä vastuuseen, vaan teidän vanhemmat. Ja sitten kun teidän sisarukset, läheiset, perheenjäsenet joskus joutuu kadulla rasismien kohteeksi, niin saatte syyttää siitä itteenne.

Vapaaottelija Makwan Amirkhani⁹⁰

Tässä luvussa tarkastellaan maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyviä haasteita, joilla on yhteys yksilöiden turvattomuuden kokemuksiin ja yhteiskunnalliseen turvallisuuteen laajemmin. Alaluvut käsittelevät taloudellista, sosiaalista ja psyykkistä turvattomuutta: syrjintää ja yhdenvertaisuutta koulutus- ja työelämäsektoreilla, asuinoloja, elämänlaatua, sosiaalisia suhteita ja mielenterveyttä sekä yhteiskunnallista luottamusta.

10.1. Taloudellinen turvattomuus

Köyhyys ja työttömyys liittyvät rikosalttiuteen, mutta eivät kokonaan selitä syytä ulkomaalaistaustaisten suomalaistaustaisia suhteellisesti yleisemmälle rikollisuudelle.

Väestörekisteri- ja rikosilmoitustietojen perusteella matala tulotaso selittää jonkin verran 1. sukupolven maahanmuuttajien alttiutta syyllistyä syntyperäisiin suomalaisiin nähden useammin omaisuus-, pahoinpitely- ja seksuaalirikoksiin.⁹¹

- Eri maista muuttaneiden väliset erot rikollisuudessa eivät kuitenkaan liity tulotasoon taikka muihinkaan sosiodemografisiin tekijöihin (ikä, sukupuoli). Näiden vakioinnin jälkeenkin joidenkin maahanmuuttajaryhmien yliedustus säilyy korkeana ja toisten ryhmien vastavasti matalana.⁹²

Kun tarkastellaan toistuvasti rikoksiin syyllistyneitä ja monenlaisia rikoksia tehneitä ulkomaalaistaustaisia nuoria sosioekonomisella taustalla on vain vähän merkitystä rikosalttiuteen. Vielä selvemmin rikosalttiutta näyttää vähentävän vanhempien sosiaalinen kontrolli (tieto kenen kanssa nuori viettää aikaa, koulumenestyksen seuraaminen ja nuoren suhteet vanhempiinsa) **ja nuoren oma riskikäyttäytyminen** (paljonko viettää aikaa iltaisin julkisilla paikoilla, tulee arki-iltoina myöhään kotiin ja viettää aikaa itseään vanhempien

⁸⁹ Tasavallan Presidentin haastattelu, Radio1 kyselytunti, 5.12

⁹⁰ MTV3, Uutiset, Kotimaa 15.9.2015, Vapaaottelutähti ripittää maahanmuuttajia väkivaltaista netissä: "Oon niin pettyne teihin"

⁹¹ Lehti ym. 2014, 101-106

⁹² Lehti ym. 2014, 101-106

nuorten kanssa). Ts. vanhempien "samantahtinen" kotoutuminen nuorten kanssa, kuten suhteet lapsen kavereiden vanhempiin, riittävä kielitaito ja kyky seurata koulutyöskentelyä ovat tärkeitä nuorisorikollisuuden ehkäisemisessä. Alkoholin humalajuominen ei vaikuttanut selittävän ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten rikosriskin eroa.⁹³

Köyhyydellä on yhteys perheväkivaltaan. Heikommin toimeentulevat kokevat Suomessa paremmin toimeentulevia yleisemmin väkivaltaa ja uhkailua parisuhteessa.⁹⁴

Suomessa ulkomailla syntyneiden 1. sukupolven maahanmuuttajien köyhyys on hyvin yleistä (38%). Köyhien maahanmuuttajien osuus on pysynyt lähes samana vuosina 2006 ja 2012. OECD-maista vain Kreikassa, Espanjassa ja Belgiassa elää Suomea hieman suurempi osa maahanmuuttajista köyhyydessä. Muissa Pohjoismaissa köyhien osuus on hieman pienempi (n. 25-30%).⁹⁵

Suomessa työssäkäyvät 16-64 -vuotiaat 1. sukupolven maahanmuuttajat ovat noin neljä kertaa todennäköisemmin köyhiä verrattuna Suomessa syntyneisiin. Köyhien työssäkäyvien maahanmuuttajien osuus on kasvanut vuosien 2006 ja 2012 välisenä aikana (13%:sta noin 16%). Suomessa syntyneistä työssäkäyvistä köyhiä on vain noin 5% ja osuus on laskenut noin prosenttiyksikön verran vuodesta 2006. Köyhien työssäkäyvien maahanmuuttajien osuus Suomessa vuonna 2012 oli lähes sama kuin Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa sekä OECD-maissa keskimäärin (17%) vuonna 2012.⁹⁶

EU-maissa korkea koulutuskaan ei suojaa työssäkäyviä maahanmuuttajia köyhyydeltä. Korkeasti koulutetulla työssäkäyvällä on itse asiassa esimerkiksi Ruotsissa ja Norjassa suurempi todennäköisyys olla köyhä kuin matalammin koulutetulla. Korkeasti koulutetut maahanmuuttajat työllistyvät usein koulutustaan vastaamattomiin ja täten matalapalkkaisempiin tehtäviin.⁹⁷

Ulkomaalaistaustaisten tulotaso jää selvästi matalammaksi kuin kantaväestöllä. Toisen sukupolven käytettävissä olevat rahatulot ovat vielä ensimmäistä sukupolveakin matalammat. Vuonna 2013, 1. maahanmuuttajasukupolven mediaanitulo oli 17 600 €, 2. maahanmuuttajasukupolven (Suomessa syntyneiden) mediaanitulo oli vajaa 15 600 € ja suomalaistaustaisen väestön mediaanitulo 24 000 €.⁹⁸

Suomessa ulkomailla syntyneiden maahanmuuttajien väliset tuloerot ovat suurempia kuin missään muussa OECD -maassa. Suomessa on siis huomattavan paljon pienituloisia (ts. matalimpaan tulodesiiliin kuuluvia) ja vastaavasti suurituloisia (korkeimpaan desiiliin kuuluvia) maahanmuuttajia.⁹⁹

Köyhyyttä kokevat etenkin Lähi-Itä ja Pohjois-Afrikka -taustaiset. Tuoreen UTH - tutkimuksen mukaan kotitalouden menojen kattaminen on hankalaa 56%:lle taustaltaan Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta oleville ja 44%:lle Virossa kotoisin oleville. (Vrt. 36% koko Suomen väestöstä kokee näin; muualta Afrikasta kotoisin olevien tilanne ei poikkea tilastollisesti merkittävästi koko väestöstä) .Vain 40% Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka -taustaisista kokee että heillä on ollut kahden viimeisen viikon aikana riittävästi rahaa tarpeisiin nähden. Kotitalouden me-

⁹³ Tässä taloudellinen tilanne perustuu nuoren omaan ilmoitukseen vanhempien työllisyydestä ja perheen taloudellisesta tilanteesta, ei rekisteritietoon. Lähde: Nuorisorikollisuus -kyselytutkimus; Lehti ym. 2014, 155-161.

⁹⁴ Lähde: Kansallinen rikosuhritutkimus (15-74 -vuotiaille Suomessa pysyvästi asuville henkilöille suunnattu kyselytutkimus); Danielsson & Salmi 2013

⁹⁵ Kotitalous on köyhä silloin, kun sen käytettävissä olevat tulot ovat alle 60 % väestön keskimääräisestä käytettävissä olevasta tulosta. Tilanne 2012. Tilastolähde: EU-SILC; OECD/European Union 2015, 165.

⁹⁶ Tilastolähde: EU-SILC; OECD/European Union 2015, 167; OECD 2015, 76.

⁹⁷ Tilanne 2012. Tilastolähde: EU-SILC; OECD/European Union 2015, 166-167.

⁹⁸ Tilastolähde: Tilastokeskus, Tulonjaon kokonaistilasto; Ruotsalainen P. 2015.

⁹⁹ Lähde: OECD/European Union 2015.

nojen kattaminen on helpompaa enemmistölle Euroopasta ja Pohjois-Amerikasta kotoisin oleville; vain 26% kokee menojen kattamisen hankalaksi. Euroopasta ja Pohjois-Amerikasta (80%), latinalaisesta Amerikasta, Itä-Euroopasta ja muista maista (67%) sekä Aasiasta (66%) lähtöisin olevilla on useammin rahaa riittävästi kattamaan tarpeet. (Vrt. Suomen koko väestössä 57,5% kokee näin).¹⁰⁰

Pienituloisia ovat erityisesti Myanmarista, Syyriasta, Somaliasta, Irakista ja Afganistanista maahan muuttaneet. Somalialais- ja irakilaisistaustaisten keskuudessa pienituloisuus on jäänyt pysyväksi eli rakenteelliseksi haasteeksi. Erityisesti somalialaistaustaisten tulotaso ei ole juurikaan muuttunut vuosien 2000 ja 2013 välisenä aikana.¹⁰¹

Ulkomaalaistaustaiset ovat harvinaisia suurituloisimpien joukossa (vain noin 2% sijoittui suurimpaan tulokymmenykseen vuonna 2013). Koko väestön tulojakaumassa korkeimmalle ovat sijoittuneet eurooppalaistaustaiset maahanmuuttajat (erit. joiden syntyperä on Iso-Britannia, Saksa, Puola, Unkari ja Ruotsi). Näiden taloudellinen asema on pysynyt yhtä korkealla sekä vuonna 2000 että vuonna 2013.¹⁰²

Nykyisin taloudellisesti kaikkein heikoimmassa asemassa ovat 2. sukupolven maahanmuuttajat, joiden suhteellinen köyhyys on lisääntynyt. Vuonna 1995 maassa asuneet noin 8000, toisen sukupolven maahanmuuttajaa olivat suhteellisesti paremmassa taloudellisessa asemassa (kolmeen pienituloisimpaan kymmenykseen kuului tuolloin 54 %) kuin 44 000 toiseen maahanmuuttajasukupolveen kuuluvaa vuonna 2013 (heistä 66% kuului kolmeen pienituloisimpaan kymmenykseen).¹⁰³

Pakolaistaustaisten perheiden tulot koostuvat pääosin sosiaalituesta.¹⁰⁴

Lähtömaan köyhyys tai henkilön sukupuoli ei selitä eroja ulkomaalaistaustaisten välillä vaan työllisyys: Filippiineiltä, Intiasta ja Thaimaasta muuttaneet ovat paremmin toimeentulevia.¹⁰⁵

Lähes kaikkien maahanmuuttajien palkka- ja yrittäjätulot kasvavat maassaoloajan myötä, mutta eivät kuitenkaan saavuta samanikäisten ja samaa sukupuolta olevien syntyperäisten suomalaisten tulotasoa vielä 20 maassa asumisajan jälkeenkään (ovat tuolloinkin alle 60% samanikäisten syntyperäisten suomalaisten tuloista).¹⁰⁶

- Paras tulokehitys on OECD -maista ja Suomen lähialueilta (Venäjä, Viro, Entinen Neuvostoliitto) maahan muuttaneilla miehillä. Muista kuin edellä mainituista maista tulleiden naisten palkka- ja yrittäjätulot ovat kaikkein matalimpia eivätkä kasva juuri lainkaan vielä 20 maassa asumisajan jälkeenkään.¹⁰⁷
- Muista kuin OECD -maista ja Suomen lähialueilta (Venäjä, Viro, Entinen Neuvostoliitto) muuttaneiden miesten tulot kasvavat ensimmäisten 10 maassaolovuoden aikana, mutta eivät juurikaan enää sen jälkeen.¹⁰⁸

Kotouttamissuunnitelmat ovat nostaneet palkka- ja yrittäjätuloja.¹⁰⁹

¹⁰⁰ Castaneda ym. 2015a.

¹⁰¹ Tilastolähde: Tilastokeskus, Tulonjaon kokonaistilasto; Ruotsalainen 2015.

¹⁰² Tilastolähde: Tilastokeskus, Tulonjaon kokonaistilasto; Ruotsalainen 2015.

¹⁰³ Tilastolähde: Tilastokeskus, Tulonjaon kokonaistilasto; Ruotsalainen 2015..

¹⁰⁴ Tilastolähde: Tilastokeskus, Tulonjaon kokonaistilasto; Ruotsalainen 2015.

¹⁰⁵ Tilastolähde: Tilastokeskus, Tulonjaon kokonaistilasto; Ruotsalainen 2015.

¹⁰⁶ VATT -työryhmä 2014, 19-22.

¹⁰⁷ VATT -työryhmä 2014, 19-22.

¹⁰⁸ VATT -työryhmä 2014, 19-22.

Maahanmuuttajabarometrin 2012 mukaan turkkilaiset ja thaimaalaiset kokivat eniten saaneensa hyötyä kotoutumissuunnitelmasta työn saannin kannalta. Vastaavasti vähiten kotouttamissuunnitelmista apua työn saantiin ovat kokeneet saaneensa irakilaiset, venäläiset, kiinalaiset ja somalialaiset. **Kansalaisuudeltaan venäläisistä ja irakilaisista hieman yli puolet ei kokenut saaneensa lainkaan hyötyä kotoutumissuunnitelmasta työllistymiseensä.**¹¹⁰

Suomessa ulkomaalaistaustaiset asuvat suhteellisesti useammin ahtaasti kuin syntyperältään suomalaiset. Tilastokeskuksen kriteerien mukaan joka viides (22%) ulkomaalaistaustaisista asuntokunnista asuu ahtaasti (vrt. 8% suomalaistaustaisista asuntokunnista). Ulkomaalaistaustaisista suurin osa asuu kaupunkien vuokrakerrostaloissa. Tilanne ei selity asumisen keskittymisellä kaupunkiin. **Myös pelkästään kaupungeissa asuvia vertailtaessa ulkomaalaistaustaiset asuvat suomalaistaustaisia useammin ahtaasti, pienissä asunnoissa.**¹¹¹

Ero syntyperäisiin asukkaisiin nähden on samankaltainen useimmissa muissakin OECD -maissa. Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa maahanmuuttajien ahtaasti asuminen on suhteellisesti hieman yleisempää kuin Suomessa. Ruotsissa ja Norjassa noin 5% maahanmuuttajista asuu erittäin ahtaasti.¹¹²

Suomessa maahanmuuttajat asuvat muihin OECD -maihin verrattuna suhteellisesti eniten tuetuissa, matalan vuokratason asunnoissa. Vastaava ylliedustus suhteessa kantaväestöön on Kroatiassa, Latviassa, Saksassa ja Ranskassa.¹¹³

Ruotsissa STT:n haastattelemat asiantuntijat ovat olleet huolestuneita ahtaasti asuimisen vaikutuksista mm. maahanmuuttajalasten kouluopintoihin; rauhaton asuin ympäristö voi häiritä lasten koulunkäyntiä. Asuinolosuhteiden lisäksi monissa maahanmuuttajalähiöissä herättävät huolta korkea työttömyys, matala koulutustaso, rikollisuus sekä korkeat sairastuvuusluvut.¹¹⁴

Taulukko 8. Ulkomaalais- ja suomalaistaustaisten asuinolot vuonna 2011

	Ulkomaalais-taustaiset (%)	Suomalais-taustaiset (%)
Ahtaasti asuvia	22	8
Asuu kerrostalossa	80	43
Asuu pientalossa	10	42
Asuu rivi- tai ketjutalossa	8	14
Asuu vuokralla	71	29
Tuettu vuokra-asunto (arava- tai korkotukivuokra-asunto)	60	
Asuu omistusasunnossa	22	67
Asuntokunta köyhysrajan alapuolella ¹¹⁵	41	16

Lähde: Tilastokeskus, Asunnot ja asuinolot

¹⁰⁹ VATT -työryhmä, 2014.

¹¹⁰ Lähde: Maahanmuuttajabarometri 2012. Vastajat edustavat 3-5 -vuotta maassa asuneita ulkomaalaisia. Työ- ja elinkeinoministeriö 2013.

¹¹¹ OECD-maiden välisessä vertailussa asuntoa pidetään ahtaana, jos asuja on enemmän kuin kaksi jokaista huonetta kohden (olohuonetta ei lasketa huonelukuun); mikäli asunnon haltijat eivät ole pariskunta, heille lasketaan yksi huone. OECD/European Union 2015. Tilastokeskuksen määritelmän mukaan asuntokunta asuu ahtaasti, jos siinä on enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohden (keittiötä ei lasketa huonelukuun). Pyykkönen 2013.

¹¹² Tilastolähde: EU-SILC. Tilanne vuonna 2012; OECD/European Union 2015, 181

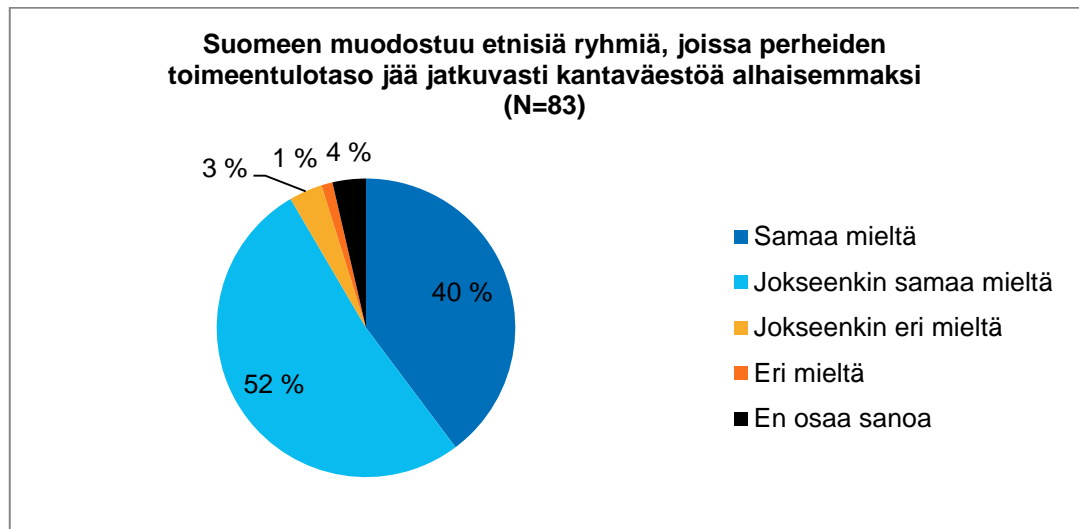
¹¹³ OECD/European Union 2015, 179.

¹¹⁴ Msn uutiset, STT 3.1.2016, Ahtauden pelätään vaikeuttavan lasten opintoja ruotsalaislähiöissä, <http://www.msn.com/fi-fi/uutiset/ulkomaat/ahtauden-pel%C3%A4t%C3%A4n-vaikeuttavan-lasten-opintoja-ruotsalaisi%C3%A4hi%C3%B6iss%C3%A4/ar-AAgjxcE>

¹¹⁵ Köyhysraja = 60% asuntokunnan käyttötulojen mediaanista

Tässä selvityksessä tehtyyn kyselyyn osallistuneet asiantuntijoiden arvio oli lähes yksimielinen siitä, että Suomeen muodostuu etnisiä ryhmiä, joissa perheiden keskimääräinen toimeentulotaso on jatkuvasti kantaväestöä alhaisempi.

Kuvio 3. Asiantuntijoiden arvio toimeentulotasoltaan kantaväestöä alhaisempien etnisten ryhmien muodostumisesta

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

Tuoreen poliisiarvion mukaan Ruotsissa on noin 4 700 EU:n alueelta muuttanutta henkilöä, jotka ansaitsevat elantonsa kerjäämällä ja ovat leiriytyneet noin 260 alueelle.

Alaikäisiä joukossa arvioidaan olevan noin 100. Valtaosa heistä on saapunut omaehtoisesti taikka sukulaistensa ja tuttaviensa kanssa Bulgariasta ja Romaniasta. Osa on kuitenkin maanmiestensä järjestämiä järjestäytyneen rikollisuuden kontrolloimia kerjääjiä. Toisaalta myös itse tulleita on havaittu kiristettävän ja kerjäämispaikoista on kerätty maksua. Rikosilmoitukset kerjäläisyyteen liittyvästä ihmiskaupasta ovat lisääntyneet viime vuosina (vuonna 2013 vain 9 tapausta, vuonna 2015 55 tapausta).¹¹⁶

Suomessakin on arvioitu, että romanikerjäläiset eivät olisi ihmiskaupan uhreja tai osa järjestäytyntä rikollisuutta. Poliisin mukaan kerjäläiset ovat saapuneet Suomeen vapaaehtoisesti. YLE:n haastatteleman Helsingin kaupungin sosiaaliviraston asiantuntija katsoo, että katukerjäämistä kontrolloivat romanisuvut.¹¹⁷ Pääkaupunkiseudulla on arvioitu asuvan noin 300-400 kerjäläistä.¹¹⁸ Sisäministeriön työryhmän arvion mukaan Romanikerjäläisten leiriasumiseen liittyy useita turvallisuusriskejä, lähinnä terveys-, ympäristö- ja pelastusturvallisuuden näkökulmasta. Ruotsissa on myös ilmennyt, että kerjäläiset ovat myös alttiita heihin kohdistuvalle viharikollisuudelle, seksuaaliselle väkivallalle ja ahdistelulle.¹¹⁹

¹¹⁶ Polisen 2015b

¹¹⁷ YLE, Kotimaa 15.7.2013, Kerjäämistä vahtii suku, eivät rikolliset; Yle, Poliitikka 15.7.2013

¹¹⁸ Helsingin sanomat 13.5.2014, Kerjäläiset yhä kadulla Helsingissä – tilapäisistä yöpaikoista pula

¹¹⁹ YLE, Ulkomaat 25.6.2015, Kerjäläisiin kohdistuvat viharikokset lisääntyneet Ruotsissa – uhkailuja, pahoinpitelyjä, tuhopolttaja; YLE, Ulkomaat 11.6.2015, Järjestöt: Kerjäläisten seksuaalinen häirintä yleistä Tukholmassa, "sitä tapahtuu lähes päivittäin"; Sisäministeriö 2010, Kerjäämisen kieltämistä selvittävä työryhmä, Sisäministeriön julkaisuja 31/2010

10.2. Työelämään kiinnittymisen haasteet

Kannattaa hankkia yksi, kaksi lasta heti parikymppisenä niin suku jättää sut rauhaan. Kun lapset on hankittu, voit yhdistää siihen myös sitä työelämää. Halusin näyttää mun tytöille, että te voitte olla sekä äitejä että käydä töissä. Pojilleni halusin näyttää, että naisella voi olla monia rooleja. Sain paremmin tuloja silloin kun olin kotona. Jos ei käy töissä niin päiväkodit maksetaan, vuokra maksetaan, lääkkeet maksetaan. Ainakin sen pitäisi olla niin, että jotakin pitää tehdä. Hei kymmenen vuoden jälkeen puolet (somalimiehistä) on silti ilman työtä. Mun mielestä se on huolestuttavaa. Hävetkää fadhikur (kahviloissa istuskeleminen). Jotkut miehet ei tietysti saa töitä, mutta joitakin se ei edes hävetä, että he ei käy töissä. Esimerkiksi arabit tai kosovolaiset miehet kilpailevat siitä, kenellä on paras työ tai hienoin auto. Tän mä haluaisin korjata meidän yhteisössä.

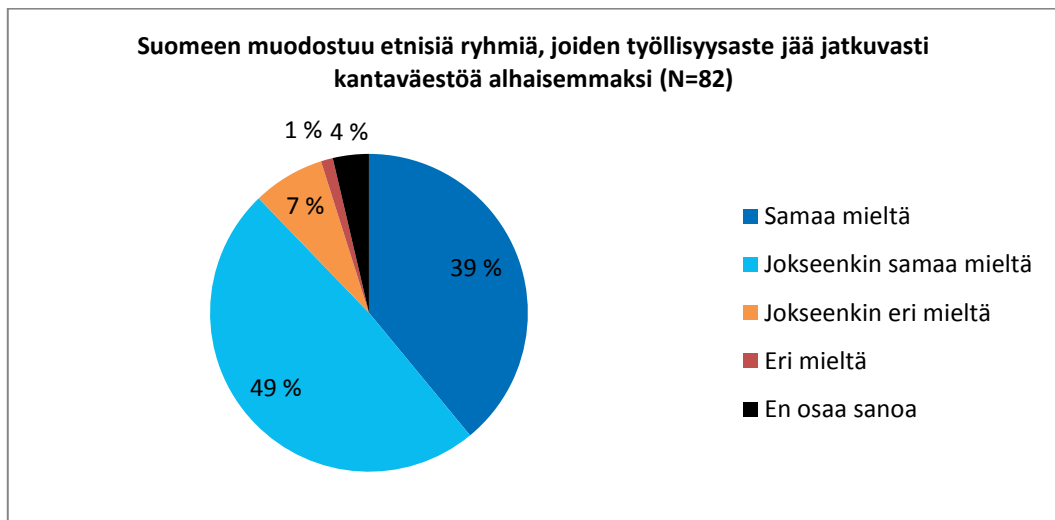
Habiba Ali, 29 -vuotias työssäkäyvä 7 lapsen äiti¹²⁰

Suurimmat työllistymisongelmat ovat tällä hetkellä tietyillä humanitaarisen maahanmuuton ryhmillä ja suurin syy ongelmiin on kyseisten ryhmien puuttuvat valmiudet työllistyä suomalaisille työmarkkinoille. Osin ongelma on suomalaisten työmarkkinoiden jäykkyydessä, osin kyseisten ryhmien heikossa peruskoulutustaustassa. Kannattaisi tutustua mitä muualla maailmassa tehdään ja millaisin tuloksin. Voisimme hyödyntää paremmin sen, että olemme 20-30 v. viiveellä mukana tässä hommassa, kopioida ulkomailta toimivaa ja hylätä suoraan muualla jo ammuin toimimattomaksi havaitun.

Tieteellisen asiantuntijan kyselypalaute tässä selvityksessä

Enemmistö tämän tutkimuksen kyselyyn osallistuneista asiantuntijoista arvioi, että Suomeen voi muodostua etnisiä ryhmiä, joiden työllisyysaste jää jatkuvasti muuta Suomen väestöä alhaisemmaksi.

Kuvio 4. Asiantuntija-arvio matalan työllisyysasteen etnisten ryhmien muodostumisesta

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

¹²⁰ YLE Uutiset 24.10.2015, Seitsemän lapsen somaliäiti ryöpyttää työnantaja ja somalimiehiä: Hävetkää!

Suomessa ulkomaalaistaustaisen työvoiman osuus väestöstä on hyvin vaatimaton muihin OECD –maihin verrattuna, vaikka osuus onkin hieman kasvanut vuosien 2007 ja 2014 välisenä aikana. Ulkomailla syntyneiden työikäisten (15-64 –vuotiaiden) miesten työllisyysaste on viime vuosina vastannut kantasuomalaisten miesten ja naisten työllisyysastetta ja sen kehitystä. Ulkomailla syntyneiden naisten työllisyysaste on sen sijaan ollut jatkuvasti kantaväestön naisia alhaisempi ja kohonnut vain hieman viimeisten 15 vuoden aikana. Ruotsissa tilanne on muutoin sama, paitsi että myös ulkomailla syntyneiden miesten työllisyys on ollut jatkuvasti heikompaa kuin kantaväestöllä. Tämä selittyy turvapaikanhakijoina ja pakolaisina tulleiden suurella määrällä Ruotsissa.¹²¹

- Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan koko 20–64-vuotiaan väestön työllisyysaste oli 73 % vuonna 2014: suomalaistaustaisten työllisyysaste oli 73,7 % ja ulkomaalaistaustaisten 63,7 %. Ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste oli siis kymmenen prosenttiyksikköä matalampi kuin suomalaistaustaisella väestöllä.¹²²

Ulkomaalaistaustaisten miesten työllisyysaste kehittyy vastaavalla tavalla kuin suomalaistaustaisilla miehillä 25–29-vuotiaaksi saakka. Tämän jälkeen ulkomaalaistaustaisilla miehillä työllisyys alkaa heiketä, kun taas suomalaistaustaisilla miehillä työllisyys pysyttelee 80 prosentin yläpuolella 50–54-vuotiaiden ikäryhmään saakka.¹²³

- Ulkomaalaistaustaisten miesten työllisyysasteen heikkeneminen iän myötä ei selity kieli-, työllistymis- ja muiden kotoutumiskurssien ulkopuolelle jäämisellä, sillä koettu kurssien tarve on suurinta 25–34-vuotialla ja vähenee iän myötä.¹²⁴
- Selitystä ei löydy myöskään koulutustaustasta, sillä ulkomaalaistaustaiset yli 35-vuotiaat miehet ovat suomalaistaustaisiin miehiin verrattuna varsin hyvin koulutettuja.¹²⁵
- Ulkomaalaistaustaisista miehistä myös harvempi pitää itseään työkyvyttömänä kuin suomalaistaustaisista miehistä. Ulkomaalaistaustaisten miesten työmarkkinoilta aikaisemman poistumisen syiden selvittäminen kaipaakin lisätutkimusta.¹²⁶

Ulkomaalaistaustaisilla naisilla työllisyys alkaa jäädä suomalaistaustaisten naisten työllisyyttä alhaisemmaksi jo 24 ikävuoden jälkeen. Ero 25–29-vuotiaiden ulkomaalais- ja suomalaistaustaisten naisten työllisyysasteessa on yli 20 prosenttiyksikköä (51 % vs. 74 %).¹²⁷

- Ero liittyy pitkälti ulkomaalaistaustaisten nuorten naisten varhaiseen perheellistymiseen. Ulkomaalaistaustaisista 20–24-vuotiaista naisista 15 prosenttia pitää pääasiallisena toimintanaan omien lasten hoitoa, kun suomalaistaustaisista naisista vastaava osuus on neljä prosenttia.¹²⁸

Maassa asumisaika nostaa hyvin hitaasti pakolaistaustaisten ja perheen luokse muuttaneiden työllisyysastetta. Suomessa 5-10 vuotta asuneista pakolaistaustaisista vain joka kolmas oli töissä (30%) ja yli 10 vuoden maassaoloajan jälkeen joka toinen (52%). Perhesyistä muuttaneiden työllisyysaste oli 5-10 vuoden maassaoloajan jälkeen 50%, mutta yli 10 vu-

¹²¹ Lähde: OECD 2015.

¹²² Larja & Sutela 2015

¹²³ Larja & Sutela 2015

¹²⁴ Larja & Sutela 2015

¹²⁵ Larja & Sutela 2015

¹²⁶ Larja & Sutela 2015

¹²⁷ Larja & Sutela 2015

¹²⁸ Larja & Sutela 2015

den asumisajan jälkeen lähellä suomalaistaustaisten työllisyysastetta (ulkomaalaistaustaisilla 71%; suomalaistaustaisilla 74%).¹²⁹

Maahanmuuttosyy, sukupuoli ja etninen tausta vaikuttavat suuresti henkilön työllistymisen todennäköisyyteen.

- Virosta Suomeen muuttaneiden miesten ja naisten työllisyysaste on vastannut koko maan työllisyysastetta sekä pitkään 20-30 vuotta maassa asuneiden että hiljattain maahan muuttaneiden ryhmissä (noin 70%). Pienen työllisyysaste on ollut Afrikasta vuonna 1991 tai sen jälkeen muuttaneilla naisilla (noin 30% tai sen alle). Itä-Aasiasta muuttaneiden työttömyys on kantaväestön tasolla.¹³⁰
- Eteläisestä Afrikasta tullaan töihin ja opiskelemaan; he työllistyvät kahdessa vuodessa lähes yhtä hyvin kuin suomalaistaustaiset keskimäärin.¹³¹
- Vain 10% somalinaisista on töissä 10 vuoden Suomessa asumisen jälkeen, somalimiehistä 50%. Somalinaisten lisäksi myös kurdien ja muiden Lähi-idästä tulleiden naisten työllistyminen on heikkoa.¹³²

Maahanmuuttajien työllisyys reagoi kantaväestöä herkemmin taloudellisten suhdanteiden muutoksiin. Erityisesti lama-aikaan 1990 –luvulla maahan tulleiden ja 2008 alkaneen taloudellisen taantumana aikana muuttaneiden tilanne on ollut vaikea.¹³³

Suuri osa Suomessa syntyneistä maahanmuuttajaperheiden tyttärinä jää peruskoulun jälkeen kotiin. Suomessa on muihin OECD-maihin verrattuna kaikkein eniten toista maahanmuuttajasukupolvea edustavia 15-34 -vuotiaita naisia (eli Suomessa syntyneitä, joilla on ulkomailla syntyneet vanhemmat), jotka ovat työelämän ja opintojen ulkopuolella (30% kaikista 2. maahanmuuttajasukupolven naisista). Vastaava osuus samanikäisistä suomalaistaustaisista on 15%.¹³⁴

Ruotsi on onnistunut integroimaan Ruotsissa syntyneet nuoret maahanmuuttajataustaiset naiset huomattavasti paremmin. Heistä alle 10% ei opiskele tai käy töissä. Kantaväestöön kuuluvien työelämän ja opintojen ulkopuolella olevien ruotsalaisnaisten osuus on yhtä suuri.¹³⁵

Ruotsissa myös ensimmäisen maahanmuuttajasukupolven nuoret naiset käyvät huomattavasti useammin töissä tai opiskelevat kuin Suomessa. Norjan tilanne vastaa tässä Suomea, Tanskassa tilanne on Suomea heikompi.¹³⁶

EU:n ulkopuolelta muuttaneiden työllisyysaste on kaikissa EU maissa alhaisempi kuin EU -maissa syntyneiden kansalaisten. Korkeasti koulutetuilla EU:n ulkopuolelta muuttaneilla on niin ikään kaikkialla Euroopassa hankalampaa löytää työtä

¹²⁹ Larja & Sutela 2015

¹³⁰ Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriön Kotoutumistilannekatsaus 2013

¹³¹ YLE Kotimaa, 24.10.2015, Yle selvitti: maahanmuuttajamies työllistyy hyvin - naiseen verrattuna.

¹³² YLE Kotimaa, 24.10.2015, Yle selvitti: maahanmuuttajamies työllistyy hyvin - naiseen verrattuna

¹³³ VATT -työryhmä, 2014.

¹³⁴ OECD/European Union 2015.

¹³⁵ Tilanne vuosilta 2012-2013. Lähde: OECD/European Union 2015.

¹³⁶ Tilanne vuosilta 2012-2013. Lähde: OECD/European Union 2015.

Joustavammat työmarkkinat (kuten Saksassa ja Iso-Britanniassa) ja toisaalta laaja harmaa talous (kuten Italiassa ja Espanjassa) **parantavat maahanmuuttajien työllistymistä**; jäykät työmarkkinat ovat vaikeuttaneet työllistymistä Ruotsissa ja Ranskassa; toisaalta kyse on vaihtokaupasta: samalla kun maahanmuuttajien työllisyys paranee kantaväestön köyhyys voi lisääntyä.¹³⁷

Suomalaisten enemmistö (62 %) haluaisi purkaa jäykkiä työmarkkinoita ja parantaa työsuhteiden joustavuutta. Työmarkkinoiden jäykkyyksiin puuttuminen on noussut tasaisesti kansalaisten asialistalla vuodesta 2006, jolloin sitä halusi painottaa 51 % vastaajista.¹³⁸

IMF:n tutkimusryhmä ehdottaa turvapaikanhakijoiden työllistämisen edistämiseksi mm. tilapäistä minimipalkan alennusta (esim. kuten Saksassa on ehdotettu ensimmäisen puolen vuoden työskentelyn ajaksi), **palkkatukea yksityiselle työnantajasektorille, pankkipalvelujen mahdollistamista, kannustinloukkujen purkamista** (esim. tuloveroprosentin ja/tai sosiaaliturvamaksujen laskeminen matalapalkkaisen työn osalta) **ja sosiaalisen vuokra-asuntotuotannon sääntelyn helpottamista.** Tuloverotuksen kiristyminen siirryttäessä sosiaaliturvan varasta palkkatulojen varaan on ongelma lähes kaikissa EU maissa. Myös Suomessa tämä muodostaa merkittävän kannustinloukun. **Yrittäjyyden tukeminen ja yrityksen perustamista haittaavien hallinnollisten esteiden purkaminen** nähtiin myös tärkeäksi. Tukikeinoina voisivat olla esimerkiksi start-up rahastojen perustaminen maahanmuuttajataustaisille yrittäjille, ammatillisen osaamisen osoittaminen omalla äidinkielellä ja mikrolainat.¹³⁹

Lähes joka toinen Maahanmuuttajabarometriin osallistuneista oli harkinnut yrityksen perustamista. Enemmistöllä (80%) yrittäjäksi ryhtyneistä ei ollut omaa yritystä lähtömaassaan. Peräti 39% yrityksen perustaneista ei ollut saanut lainkaan tukea tai neuvontaa yrityksen perustamisvaiheessa ja 16% sai sitä liian vähän. Riittävästi tukea saaneita oli saanut vain noin neljäsosa.¹⁴⁰

UTH -tutkimuksen mukaan oman työkykynsä heikentyneeksi arvioivien osuus on huomattavasti suurempi kuin Suomen koko väestössä keskimäärin monissa ulkomalaisryhmissä (37% kaikista ulkomaalaistaustaisista ja 23% koko Suomen väestöstä).

- Heikoimman arvion antoivat Lähi-Itä ja Pohjois-Afrikka -taustaiset, joista jopa joka toinen (50%) arvioi työkykynsä heikentyneeksi
- Työkykynsä arvioi heikentyneen myös iso osa Venäjältä ja Neuvostoliitosta (41%), Aasiasta (40%), Virosta (36%), Euroopasta ja Pohjois-Amerikasta lähtöisin olevista (35%).¹⁴¹

Syrjintä työelämässä voi periytyä seuraavalle sukupolvelle. Tutkimus Norjasta: sujuvaa Norjaa puhuvat, koulutuksellisen pätevyyden omaavat pakistanilaisvanhempien lapset kokevat syrjintää työmarkkinoilla Syy: etninen stereotypia heidän vanhempinsa sukupolvesta kielitaidottomina maahanmuuttajina.¹⁴²

¹³⁷ Ballarino & Panichella 2015.

¹³⁸ Apunen ym. 2015.

¹³⁹ Aiyar ym. 2016.

¹⁴⁰ Työ- ja elinkeinoministeriö 2013.

¹⁴¹ Rask ym. 2015.

¹⁴² Midtbøen 2014

10.3. Työelämä eriytymässä maahanmuuttaja-ammatteihin

Suomessa, kuten useimmissa muissakin Euroopan maissa, **maahanmuuttajat ovat kanta-väestöä useammin koulutustaan vastaamattomissa ja/tai vähän osaamista vaativissa töissä**¹⁴³

Maahanmuuttajissa on kanta-väestöön verrattuna suhteellisesti hieman enemmän itsensä yrittäjinä työllistäneitä. Sama tilanne on Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa.¹⁴⁴

Tällä hetkellä **maahanmuuttajat työskentelevät yleensä matalapalkka-ammattissa taikka pienituloisina yrittäjinä.** Ulkomaalaistaustaisten keskitulot jäävät huomattavasti samanikäisten suomalaistaustaisten keskituloja pienemmiksi myös pidemmällä aikavälillä. Esimerkiksi vuosina 1991-1995 Suomeen tulleiden palkka- ja yrittäjätulot olivat ensimmäisen Suomessa asutun vuoden aikana alle kolmannes samanikäisen kanta-väestön tuloista; vielä 20-vuoden jälkeenkin heidän keskitulonsa olivat alle 60% samanikäisten suomalaisten keskitulosta.¹⁴⁵

- Muualta kuin OECD -maista ja Suomen lähialueilta (Venäjä, Viro) lähtöisin olevien naisten palkka- ja yrittäjätulot ovat kaikkein matalimpia ja pysyvät yhtä matalina vielä 20 vuoden maassa oloajan jälkeenkin. Näiden naisten tulotaso ei nouse käytännössä lainkaan maassaoloajan myötä.¹⁴⁶
- Palkka- ja yrittäjätulot kasvavat maassaoloajan myötä ulkomaalaistaustaista miehistä parhaiten OECD -maista tulleilla miehillä ja naisten osalta parhaiten lähialueilta tulleilla naisilla.¹⁴⁷
- Tilastokeskuksen väestötilaston mukaan, työssä käyvien ulkomaalaistaustaisten naisten tyypillisin ammattinimike vuonna 2013 oli siivooja, kotitalousapulainen tai muu puhdistustyöntekijä (9 417 henkilöä). Seuraavaksi yleisimmät ammattiryhmät olivat hoivapalvelun ja terveydenhuollon työntekijät (5 747), myyjät ja kauppiaat (5 092), palvelutyöntekijät (4 085), opettajat- ja muut opetusalan erityisasiantuntijat (2 807).¹⁴⁸
- Ulkomaalaistaustaisten miesten tyypillisin ammattinimike vuonna 2013 oli rakennustyöntekijä (6 943). Seuraavaksi yleisimmät ammattiryhmät olivat palvelutyöntekijät (5 968), kuljetustyöntekijät (4 760), siivoojat, kotiapulaiset ja muut puhdistustyöntekijät (4 307) sekä konepaja- ja valimotyöntekijät sekä asentajat ja korjaajat (3 560).¹⁴⁹

Suurin osa tässä selvityksessä toteutettuun kyselyyn osallistuneista asiantuntijoista arvioi, että maahanmuuttajien enemmistö työllistyy tulevaisuudessa nykyistä yleisemmin etupäässä matalapalkkaisiin ammatteihin (arviossa ei huomioitu rakennus-alaa).

¹⁴³ Lähde: OECD 2015.

¹⁴⁴ Lähde: OECD 2015.

¹⁴⁵ VATT -työryhmä, 2014.

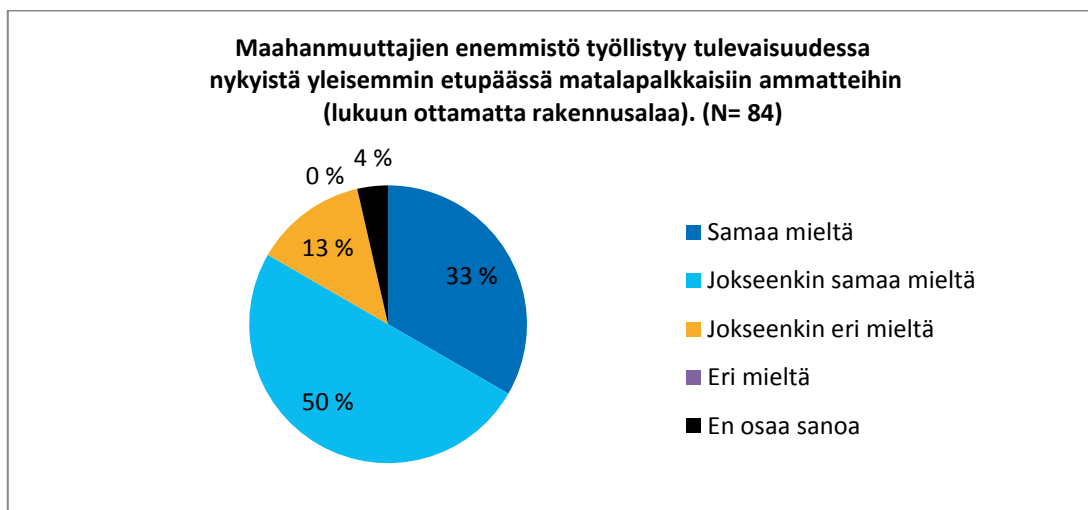
¹⁴⁶ VATT -työryhmä, 2014.

¹⁴⁷ VATT -työryhmä, 2014.

¹⁴⁸ Lähde: Tilastokeskus, Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat, Työlliset ammattiryhmän (AML 2010, tasot 1-2), taustamaan, sukupuolen ja vuoden mukaan 2010-2013.

¹⁴⁹ Lähde: Tilastokeskus, Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat, Työlliset ammattiryhmän (AML 2010, tasot 1-2), taustamaan, sukupuolen ja vuoden mukaan 2010-2013.

Kuvio 5. Asiantuntijoiden arvio maahanmuuttajien työllistymisestä matalapalkka-ammatteihin

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

Vuonna 2015 eniten turvapaikanhakijoita saapui Suomeen Irakista, Afganistanista ja Somaliasta. Suomessa asuvien irakilais- afganistanilais- ja somalialaistaustaisten työssäkävien kolme yleisintä ammattiryhmää vuonna 2013 olivat seuraavia (taulukko 9).

Taulukko 9. Suurimpien turvapaikanhakijaryhmien taustamaat ja yleisimmät ammattiryhmät

Syntyperä ja sukupuoli	Yleisimmät ammattiryhmät
Irak, miehet	Palvelutyöntekijät (288) Myyjät, kauppiaat (161) Ammattiryhmä tuntematon (97)
Irak, naiset	Hoivapalvelun ja terveydenhuollon työntekijät (100) Myyjät, kauppiaat (74) Palvelutyöntekijät (39)
Afganistan, miehet	Palvelutyöntekijät (92) Siivoojat, kotiapulaiset ja muut puhdistustyöntekijät (43) Konepaja- ja valimotyöntekijät sekä asentajat ja korjaajat (34)
Afganistan, naiset	Hoivapalvelun ja terveydenhuollon työntekijät (78) Siivoojat, kotiapulaiset ja muut puhdistustyöntekijät (31) Lainopilliset, sosiaali- ja kulttuurialan erityisasiantuntijat (16)
Somalia, miehet	Kuljetustyöntekijät (319) Siivoojat, kotiapulaiset ja muut puhdistustyöntekijät (165) Muut toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät (93)
Somalia, naiset	Hoivapalvelun ja terveydenhuollon työntekijät (255) Siivoojat, kotiapulaiset ja muut puhdistustyöntekijät (140) Ammattiryhmä tuntematon (32)

Lähde: Tilastokeskus 2015, Työlliset ammattiryhmän, taustamaan, sukupuolen ja vuoden mukaan 2000-2013, Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat

OECD on vertaillut ulkomailla syntyneiden työllistymistä elinkeinoelämän eri sektoreille. Euroopan maiden osalta tarkastellaan työssäkäynnin hajautumista tai keskittymistä 16 eri sektorille. OECD-maissa keskimäärin 19% olisi vaihdettava toisenlaiseen työhön, jotta heidän työssäkäyntinsä vastaisi kantaväestön tilannetta eri maissa.¹⁵⁰

- Suomessa tilanne on ulkomailla syntyneiden miesten osalta lähes samankaltainen; naiset ovat sen sijaan vähemmän yliedustettuina joillakin sektoreilla. Norjassa tilanne on miesten osalta Suomeen verrattuna lähempänä kantaväestöä (indeksi noin 10%).
- Suomessa keskeisiä työllistäjiä ovat muut palvelut (25%), kaivosala, energiantuotanto ja teollisuus (15%), terveysala (14%), kauppa ja vähittäismyynti (12%) sekä hotelli- ja ravintola-ala (10%). Rakennusalan osuus on sama kuin opetusalan (n. 6% kumpikin).¹⁵¹

Etelä-Euroopassa (Espanja, Italia) kotitaloudet työllistävät 16-20% kaikista maahanmuuttajista; Suomessa vain 0,5% (vuonna 2014). Vastaava tilanne on Tanskassa. Ruotsissa ja Norjassa kotitaloudet eivät työllistä käytännössä lainkaan ulkomailla syntyneitä maahanmuuttajia.¹⁵²

Maatalouden osuus on maahanmuuttajien työllistäjänä Suomessa on vaatimaton 2,5% (vertaa Kreikassa ala työllistää 10%, Espanjassa 6%, Tanskassa 3%, Ruotsissa vain vähän 0,8%).¹⁵³

Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa terveysala työllistää maahanmuuttajia hieman Suomea yleisemmin. Ulkomaalaistaustaisten lääkäreiden osuus on Suomessa varsin vaatimaton (8% lääkäreistä syntynyt ulkomailla) Ruotsiin (30% lääkäreistä) ja Norjaan verrattuna (23%). Vastaava tilanne on sairaanhoitajien suhteen. Heistä on ulkomailla syntyneitä vain pari prosenttia Suomessa; Ruotsissa noin 14%, Norjassa ja Tanskassa noin 10%.¹⁵⁴

Maahanmuuton vaikutuksista samoissa ammateissa ja työtehtävissä työskentelevien palkkatasoon on ristiriitaisia tutkimustuloksia. Osa tutkimuksista on havainnut palkkojen hieman laskevan; tyypillisin tutkimustulos on kuitenkin, ettei maahanmuutto olisi vaikuttanut yleiseen palkkatasoon lainkaan.¹⁵⁵

Asiantuntijoiden enemmistö koki ulkomaalaistaustaisten opettajien ja kouluavustajien määrän lisäämisen tärkeäksi. Useimmat olisivat myös lisänneet turvallisuusviranomaisten etnistä monimuotoisuutta. (Kuvio 6.)

- Harvat ulkomaalaistaustaiset, jotka suorittavat poliisitutkinnon, päätyvät usein erityistehäviin Suojelupoliisissa ja Keskusrikospoliisissa. Pääkaupunkiseudun poliisilaitoksilla nähdään tarve ulkomaalaistaustaisille osaajille erityisesti järjestyspoliisissa ja päivittäistutkinnassa.¹⁵⁶

¹⁵⁰ OECD 2015.

¹⁵¹ OECD 2015.

¹⁵² OECD 2015.

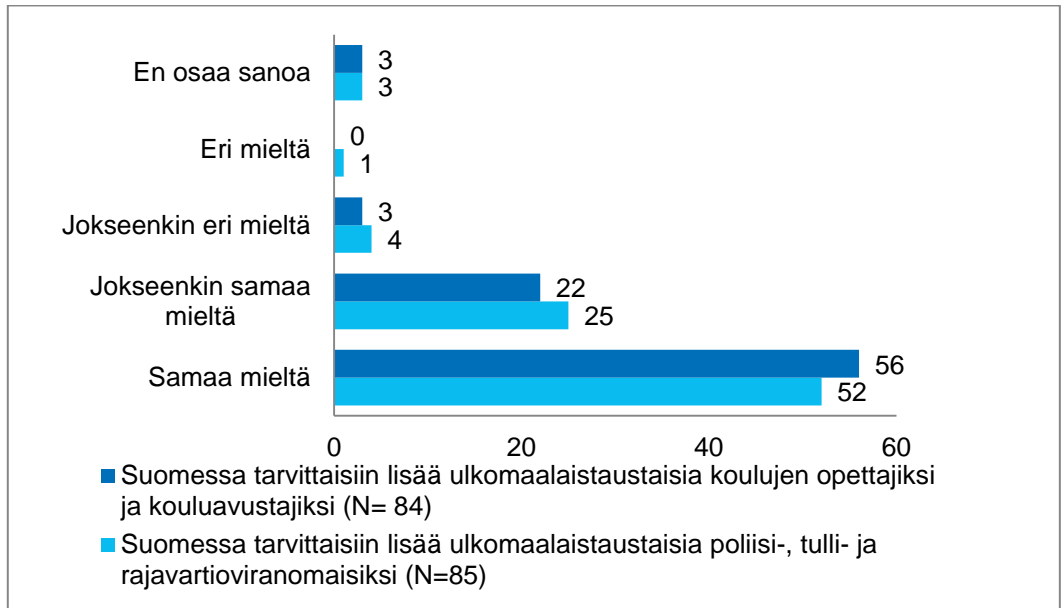
¹⁵³ OECD 2015.

¹⁵⁴ Tilanne vuonna 2011. Lähde: OECD 2015.

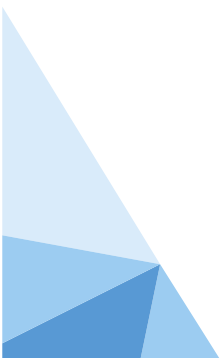
¹⁵⁵ VATT -työryhmä, 2014.

¹⁵⁶ Helsingin uutiset 22.7.2015, Paikallispoliisi kaipaa riveihinsä maahanmuuttajia.

Kuvio 6. Asiantuntijoiden näkemys etnisen diversiteetin lisäämisestä opetus-työssä ja turvallisuusviranomaisissa

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

10.4 Koulutuksen ja opetuksen yhdenvertaisuus

Perheisiin, ja erityisesti maahanmuuttajanaisiin tietyissä etnisissä ryhmissä pitäisi vaikuttaa asennetasolla. Tyttöjen koulutukseen ja tyttöjen mahdollisuuksiin pitäisi kiinnittää erityisesti huomiota. Muutokset asenteissa (koko yhteiskunnan tasolla) alkavat usein naisista, kun näiden tietotaso ja koulutus paranevat. Pitäisi miettiä, miten kotona olevia naisia saavutettaisiin paremmin.

Tieteellisen asiantuntijan kyselypalaute tässä selvityksessä

Aliohjaukseen on puututtava kouluissa. Opoille ja muille uraohjaajille asennekoulutusta. Nyt ohjauksessa jopa rasistisia piirteitä, esim. olen työni kautta tavannut tyttöjä, joita on ohjattu etnisen taustan takia hoitoalalle (perushoitaja), vaikka itse eivät siitä kiinnostuneita. Ongelma voi olla sama myös osassa perheitä. Esim. perheissä, joissa on kunnia-ajattelua, voidaan tyttöjä painostaa hoitoalalle, koska se on säädyllistä ja perheen kunnian säilyttämisen kannalta sopivaa.

Kansalaisjärjestöä tai kansainvälistä yleishyödyllistä järjestöä edustavan kyselypalaute tässä selvityksessä

Kaikki lähtee kielestä. Mä pyysin päästä normaaliluokkaan, jotta opin suomea. Yritin olla suomalaisten kanssa tekemisissä, se auttoi. Mamuluokka on huono idea. Jos ollaan samassa luokassa koko ajan, asutaan samassa paikassa, ei koskaan opi. Sitten ei tietenkään pääse lukioon eikä amikseen.

14-vuotiaana Mogadishusta yksin ilman huoltajaa paennut Habat¹⁵⁷

Maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on suuri riski jäädä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle. (Ks. Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten tilanteesta enemmän luvussa: Toinen sukupolvi eli maahanmuuttajien lapset.)

- Erityisesti muista kuin OECD -maista ja Suomen lähialueilta lähtöisin olevien perheiden lapset ovat seurantatutkimuksen mukaan vaarassa jäädä ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa. Ero suomalaistaustaisiin jää suureksi silloinkin kun vanhempien sosioekonominen asema otetaan huomioon, eli verrataan samankaltaisten perheiden nuoria.¹⁵⁸
- Pääkaupunkiseudulla vuonna 2014 pääsi maahanmuuttajataustaisista oppilaista kanta-väestön nuoriin verrattuna harvempi toisen asteen koulutukseen (82% vs. 93%) ja selvästi harvempi tuli valituksi ensimmäiseen hakukohteeseensa (56% vs. 76%).¹⁵⁹

¹⁵⁷ YLE Kotimaa 17.6.2015, Isis halusi minut.

¹⁵⁸ Seurantatutkimus 1967-1990 syntyneiden alle 15-vuotiaana Suomeen muuttaneiden tilanteesta vuosien 1987-2008 ajan. Ansala, Hämäläinen & Sarvimäki 2014.

¹⁵⁹ Kupiainen 2015.

Sekä ensimmäisen että toisen sukupolven maahanmuuttajataustaiset nuoret (15-24 -vuotiaat) keskeyttävät suomalaistaustaisia useammin opintonsa peruskoulun jälkeen.

- UTH-tutkimuksen mukaan suomalaistaustaisista 6% (26 000 henkilöä) ja ulkomaalaistaustaisista 14 % (4 000 henkilöä) eivät olleet jatkaneet peruskoulun jälkeen opintoja. Myös toisen maahanmuuttajasukupolven nuoret (8 %) keskeyttävät suomalaisistaustaisia hieman yleisemmin opinnot. Yleisimmin pelkän peruskoulun varaan jäävät Lähi-itä tai Pohjois-Afrikka- (19 %) sekä muu Afrikka -taustaiset nuoret (25 %).¹⁶⁰
- Noin tuhat ulkomaalaistaustaista 15-24 -vuotiaasta nuorta oli kokonaan ilman ylemmän perusasteen tutkintoa, eli heillä oli joko jäänyt myös peruskoulu kesken tai suoritettuna oli vain entisessä kotimaassa tehty alemman perusasteen (ala-aste) tutkinto.¹⁶¹
- Suomessa ero toisen sukupolven maahanmuuttajanuorten ja suomalaistaustaisten nuorten välillä on OECD -maista suurin (noin 15 prosenttiyksikköä). Ruotsissa ja Norjassa sitä vastoin koulunsa keskeyttäneitä on toiseen sukupolveen kuuluvissa maahanmuuttajataustaisissa lähes yhtä paljon kuin kantaväestössä.¹⁶²

Suomessa maahanmuuttajataustaisten oppilaiden ja suomalaistaustaisten väliset erot oppimistuloksissa ovat myös selvästi suurempia kuin OECD -maissa keskimäärin suurempia kuin muualla Euroopassa.¹⁶³

- Ero kantaväestöön on kuitenkin pieni Suomen lähialueilta (Virosta, venäjältä, Ruotsista), Kiinasta ja Thaimaasta tulleilla. Erot oppimistuloksissa olivat suuria Somaliasta, Turkista ja entisestä Jugoslaviasta tulleilla.¹⁶⁴
- Maahantuloikä vaikuttaa ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajalasten koulumenestykseen. Yli 12-vuotiaana maahan muuttaneiden kouluosaaminen on heikompaa.¹⁶⁵
- Koulumenestykseen vaikuttavat olennaisesti myös vanhempien koulutus ja ammattiasema sekä kotona puhuttu kieli.¹⁶⁶

Koulutukseen pääsy ja koulutuspolulla eteneminen on erityisen haastavaa maahan oppivelvollisuusiän loppuvaiheessa tai tämän jälkeen saapuneilla. Oppivelvollisuusiän ylittäneillä nuorilla, joilla on vähäinen tai heikko koulutustausta, ei ole ollut selkeää koulutusmallia, vaan he ovat jääneet perusopetuksen ja aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen välimaastoon ja saaneet koulutusta siten kuin paikalliset olosuhteet ovat sen mahdollistaneet. Nämä nuoret ovatkin vaarassa syrjäytyä koulutuksesta ja työelämästä, jos he eivät saavuta peruskoulussa riittävää osaamistasoa.¹⁶⁷

¹⁶⁰ Lähde: UTH -tutkimus. Tutkintorekisterin tietoja täydennettiin haastattelussa kerätyillä tiedoilla vastaajan koulutuksesta. Vastaustiedot sisälsivät myös ulkomailla suoritettut tutkinnot. Larja, Sutela & Witting 2015.

¹⁶¹ Lähde: UTH -tutkimus. Larja, Sutela & Witting 2015.

¹⁶² OECD-maiden tarkastelussa mukana 15-24 -vuotiaat, jotka eivät opiskele eivätkä ole hankineet tutkintoa peruskouluasteen jälkeen vuonna 2013. OECD/European Union 2015, 250-251. Lukuvuoden 2012/2013 aikana kaikkiaan 5,6% keskeytti opinnot eikä jatkanut missään tutkintoon johtavassa koulutuksessa; Suomen virallinen tilasto (SVT) 2013.

¹⁶³ Lähde: PISA 2012 -tutkimuksen aineisto. Valtiontalouden tarkastusvirasto 2015.

¹⁶⁴ Lähde: PISA 2012 -tutkimuksen aineisto. Valtiontalouden tarkastusvirasto 2015.

¹⁶⁵ Lähde: PISA 2012 -tutkimuksen aineisto. Valtiontalouden tarkastusvirasto 2015.

¹⁶⁶ Lähde: PISA 2012 -tutkimuksen aineisto. Valtiontalouden tarkastusvirasto 2015..

¹⁶⁷ Jauhola & Vehviläinen 2015.

10.5 Näkemyksiä kotoutumistuen kehittämisestä

Me passivoimme, toiseutamme ja mamutamme ihmisiä asettamalla heidät lokeroon, jossa he ovat ikuisia maahanmuuttajia. Se lokero saattaa olla mukavakin! Siellä sinusta pidetään huolta."

Kansalaisjärjestöä tai kansainvälistä yleishyödyllistä järjestöä edustavan kyselypalaute tässä selvityksessä

Kotouttaminen johtaa nyky muodossaan lähinnä integroitumiseen suomalaiseen sosiaaliturvajärjestelmään. Ulkomailta tulleet ihmiset eivät ole tottuneet siihen, että he saavat rahaa yhteiskunnalta ilman että heidän tarvitsee tehdä mitään. Heidät tulisi valjastaa mielekkääseen työhön tukea saadakseen ja samalla he pääsisivät paremmin mukaan työelämään. Tällaista voisi olla eri kansalaisjärjestöjen vapaaehtoistyö, "mummojen ulkoiluttaminen" jne. Opiskelulta tulee vaatia tuloksellisuutta, ei niin, että tullaan tunneille räpläämään kännykkää kun ei kiinnosta oppia mitään, mutta "kun on pakotettu" TE-toimiston tai jonkun muun toimesta."

Valtionhallinnon edustajan kyselypalaute tässä selvityksessä

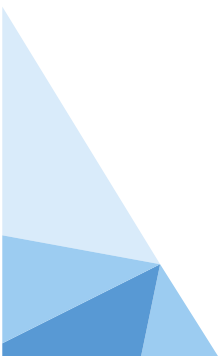
Alueilla, joilla on paljon maahanmuuttajia, kunnat voisivat tukea kotouttamista mahdollistamalla järjestöjen ja uskonnollisten yhteisöjen toiminnan. Ne ovat usein kuntia nopealiikkeisempiä ja joustavampia, mutta kärsivät resurssipulasta. Tilojen tarjoaminen käyttöön ilmaiseksi tai hyvin pienellä korvauksella mahdollistaisi erilaisen vapaaehtoisuuteen perustuvan toiminnan.

Uskonnollista yhteisöä edustavan kyselypalaute tässä selvityksessä

Olen huomannut kolme isoa epäkohtaa:

1. Kielikoulutus passivoi (jos opiskelija ei etene nopeasti) ja jämähtäneitä ei osata ohjata kynnyksen yli. On paljon kauan samalla kurssilla istuneita, joilla on jo epätoivo ja iso lukko kielen oppimisessa.
 2. Jos joku turvapaikanhakija on esim. ammattikoulussa ennen luvan saatuaan, hän ei saa kotoutumispalveluita läheskään samalla tavalla kuin kotiin jääneet. Moni keskeyttääkin opinnot ja siirtyy sossun asiakkaaksi. Ammatin hankkimista ja kielen osaamista ei nähdä suurempana etuna kuin kielitaidottoman kotona istujan rahallinen tuki.
 3. TE -toimistolla on omat kotoutumispolut, joissa ei ole sijaa kotoutujan omille ideoille, intresseille ja aktiivisuudelle. Joustoa ei ole. Henkilö, jolla olisi ollut suunnitelma, joutuu pakolliselle kurssille, joka ei kiinnosta, koska se kurssi kuuluu TE-toimiston listalle. Asiakkaan idea ei.
- Kaikista kolmesta kohdasta voisin nimeltä mainita useita tuntemiani henkilöitä. Valitettavasti. Kotouttamissuunnitelma ja alkukartoitus ovat jo askelmia hyvää suuntaan. Kielikoulutus ei toimi toivotulla tavalla, jonot ovat pitkiä, laatu kärsii kilpailuttamisen johdosta.

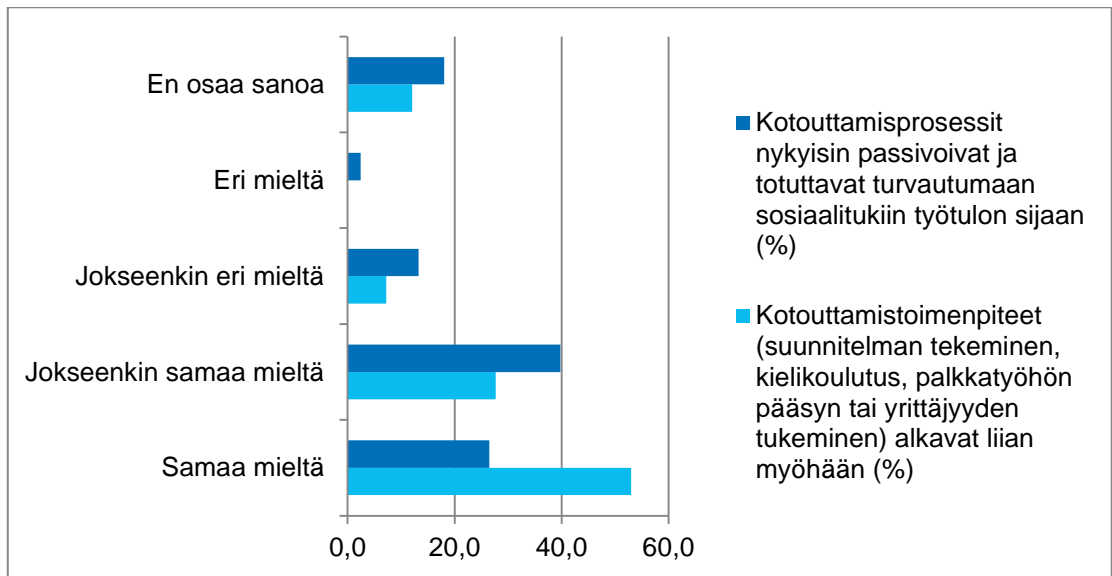
Työelämäjärjestön edustajan kyselypalaute tässä selvityksessä

Maahanmuuttajien työttömyys- ja sosiaaliturva koetaan passivoivaksi

- Nuorisobarometrin mukaan suuri osa vieraskielisistä 15-29 -vuotiaista kokee sosiaaliturvan passivoivana ja laiskotteluun kannustavana; toisaalta tätä mieltä ovat myös maahanmuuton kasvuun kielteisesti suhtautuvat nuoret. Nuorisobarometrissa kysyttiin nuorten näkemystä väitteisiin: "sosiaaliturva on niin hyvä, että se kannustaa ihmisiä laiskottelemaan tukien varassa" ja "toimeentulotuki passivoi nuoria". Muun kuin suomen- tai ruotsinkielisistä 37% oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä molemmista väitteistä, suomenkielisistä 33% ja ruotsinkielisistä 22%. Heistä, jotka olivat täysin eri mieltä väitteestä "olisi hyvä jos Suomeen tulisi enemmän ulkomaalaisia" 42% oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä edellä mainituista väitteistä.¹⁶⁸
- Monet haastatellut Somaliasta tulleet kokivat liian anteliaiden ja vastikkeettomien tukien passivoivan nuoria; velvoitetta oppia kieltä tai etsiä työtä ei synny.¹⁶⁹
- Myös tässä tehtyyn kyselyyn osallistuneista asiantuntijoista moni näki kotouttamisprosessit passivoivana. Kotouttamistoimien nähtiin myös alkavan liian myöhään; kotouttamistoimiin joudutaan siis odottamaan liian pitkään.

Kuvio 7. Asiantuntijoiden näkemys etnisen diversiteetin lisäämisestä opetuksessa ja turvallisuusviranomaisissa (N=83)

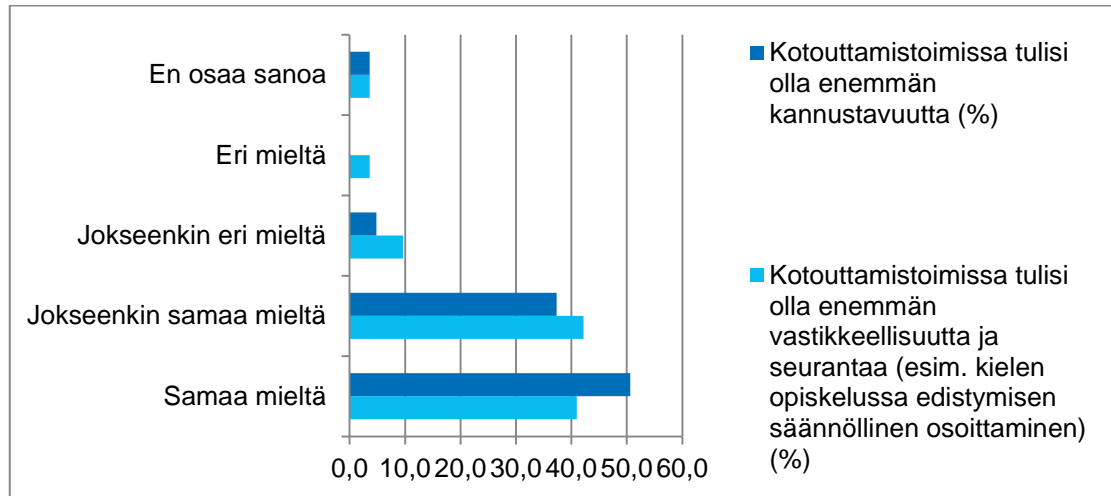
Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

Enemmistö kyselyyn osallistuneista asiantuntijoista kannatti vastikkeellisuuden ja kannustavuuden lisäämistä kotouttamistoimiin. Eräät kyselyyn osallistuneet esittivät mm. taloudellisen tuen sitomista oppimistuloksiin; nykyisen vastikkeettoman sosiaaliturvan katsottiin sallivan kikkailun ja venyttämisen. Erityisesti nuorille tehdään karhunpalvelus, koska heidän ei ole taloudellisesti kannattavaa aloittaa opintoja ja siirtyä opintotuen piiriin.

¹⁶⁸ Hiilamo H.2014. Kannustinideologian kannatus nuorilla. Julkaisussa Myllyniemi S. (toim.) 2014, Ihmisarvoinen nuoruus, Nuorisobarometri 2014, Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja 51, Verkkojulkaisu (Nuorisotutkimusseura) 83, 199-203, https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/Nuorisobarometri_2014_web.pdf,

¹⁶⁹ Haastateltujen pakolaistaustaisten näkemyksiä julkaisussa Mubarak Y. M, Nilsson E., Saxén N. 2015, Suomen somalit, Into kustannus, 60-61

Kuvio 8. Asiantuntijoiden näkemyksiä kotouttamistoimien kehittämistarpeista (N=83)

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

Taloudenhoidon opetusta toivottiin myös mukaan kotoutumisvalmennukseen. Eräs tämän selvityksen kyselyyn osallistunut asiantuntija näki puutteena sen, ettei suunnitelmalliseen ja säästäväiseen rahankäyttöön tai energiansäästöön perehdytetä lainkaan. Valmennusta ehdotettiin annettavaksi esimerkiksi kolmannen sektorin ja luotonantajien yhteistyönä.

Tutkija Pasi Saukkonen katsoo, että monikulttuurisuudesta tulisi Suomessa laatia yhteiskuntasopimus. Samalla tulisi määritellä, tarkoitetaanko monikulttuurisuudella monikielisyttä, moniuskontoisuutta vai monietnisyyttä. Monikulttuurisuuteen myönteisesti suhtautuvaa ja vähemmistöjen kulttuurisia oikeuksia tukevaa politiikkaa olisi selvyuden vuoksi parempi kutsua multikulturalismiksi; mitkään kansainväliset sopimukset tai sitoumukset eivät velvoita maita multikulturalistisuuteen, joten sen arvosteleminen ei Saukkosen näkemyksen mukaan ole rasistista tai fasisista. Suomi on periaatteessa Euroopan multikulturalistisimpia maita, mutta Suomessa ei ole esimerkiksi määritelty, minkä kielivähemmistöjen asemaa (yli sadan maassa puhutun kielen joukosta) tuetaan julkisin varoin.¹⁷⁰

Eriytymään tarkoituksellisesti pyrkivät ulkomaalaisryhmät tulisi tunnistaa paremmin ja kohdentaa ja kehittää kotouttamistoimia, joilla yhteiskuntaan integroitumista tuetaan ilman että tukahdutetaan etnistä ja uskonnollista moninaisuutta. Tämän selvityksen kyselyyn osallistuneet asiantuntijat arvioivat Suomessa olevan esimerkiksi islamilaisia yhteisöjä, jotka pyrkivät toimimaan omilla säännöillään.

Kotouttamistoimet edellyttävät prosessikuvausta ja siihen liittyvää resursoinnin ja organisatoristen muutosten seurantaa. Muutokset yhden toimijan resursseissa heijastuvat nopeasti myös muihin toimijoihin. Prosessien sujuvuuden edellytyksenä on, että eri viranomaisten resurssit ovat tasapainossa ja että toiminnan erityisistä painopisteistä on sovittu yhdessä. Tähän ei ole toistaiseksi kiinnitetty riittävästi huomiota.

Maahanmuuttajien integroitumista (kotoutumista) tukevat toimet kannattaisi jakaa osaamisketjuiksi: maahanmuuttajaryhmäkohtaisiksi ja kontrolloiduksi prosesseiksi. Eri hallinnon tasoilla ja aloilla sekä kumppanijärjestöissä työskentelevien - mielellään erityisryhmien kotouttamispalveluihin erikoistuneiden - asiantuntijoiden väliset resurssit olisi saatava tasa-

¹⁷⁰ Saukkonen 2015.

painoon. Tutkimustulosten perusteella moniammatillisuutta edellyttäviä osaamisketjuja olisivat mm.:

- Terrorismia ja radikalisoitumista ennalta estävä työ
- Alueellisesta segregaatiosta aiheutuvia lieveilmiöitä ennalta estävä työ (ml. jenginuoriso-työ)
- Kunniaan liittyvän ja muun sukupuolittuneen väkivallan vastainen työ
- Maahanmuuttajanaisten työllistymistä edistävä työ
- Yksin tulleiden alaikäisten turvallisuudesta ja hyvinvoinnista vastaava työ
- Trauman kokeneiden maahanmuuttajien terveyttä ja hyvinvointia parantava työ.

Kotouttamistoimia on tähän saakka kehitetty etupäässä määräaikaissa ja paikallisissa hankkeissa. Hankekausi saattaa osoittautua liian lyhyeksi jaksoksi, kun olisi tarpeen valmistella rakenteellisia- tai lainsäädännöllisiä muutoksia. Määräaikaisuus lisää myös riskiä avainhenkilöstön osaamisen menettämisestä.

Vapaaseen liikkuvuuteen perustuva turvapaikanhakuprosessi tuottaa monenlaista yksilöllistä ja yhteiskunnallista turvattomuutta. Euroopan ja Venäjän kautta matkanneet siirtolaiset ovat olleet vaarassa uhriutua monin tavoin, altistuvat seksuaaliselle ja muulle väkivallalle, ihmiskaupalle ja hyväksikäytölle, salakuljettajille velkaantumiselle ja siitä seuraavalle kiristykselle, uhkailulle ja kiskonnalle. Päätöksen ja kotouttamistoimien odottaminen tuottaa turhautumista, itsetunnon ja työkyvyn heikkenemistä, joka heijastuu lähiympäristöön ja yhteiskuntaan eri tavoin. Kiintiöpakolaisilla matka on turvallinen, matkan aikana traumatisoitumisen riski on pieni ja kotoutumispolku voidaan suunnitella valmiiksi.

10.6. Kotoutumisen kokemuksia Ruotsista

Tutkittaessa alle 15-vuotiaana Ruotsiin muuttaneita ja ulkomaalaistaustaisten Ruotsissa syntyneitä lapsia havaittiin seuraavaa:

- **Mitä nuorempana on muuttanut Ruotsiin, sitä todennäköisemmin puoliso tai yhteisten lasten vanhempi on ruotsalainen ja sitä harvemmin asuu maahanmuuttajavaltaisessa korttelissa** (mittayksikkönä noin 1000 asukkaan alue) **tai työskentelee maahanmuuttajavaltaisessa työpaikassa.** Esimerkiksi kymmenvuotiaana Ruotsiin muuttaneen lapsen todennäköisyys avioitua ulkomailla syntyneen kanssa on kaksinkertainen vauvana Ruotsiin muuttaneeseen verrattuna.¹⁷¹
- **Toisaalta sama korrelaatio on vanhempien Ruotsissa asumisen ajalla;** mitä pidempään ulkomailla syntyneet vanhemmat ovat asuneet Ruotsissa ennen lapsen syntymää sitä todennäköisemmin puoliso tai yhteisten lasten vanhempi on ruotsalainen ja sitä harvemmin asuu maahanmuuttajavaltaisessa korttelissa (mittayksikkönä noin 1000 asukkaan alue) tai työskentelee maahanmuuttajavaltaisessa työpaikassa. Vanhempien maasaoloajalla on erityisen suuri vaikutus perheen tytärten avioitumiseen; mitä pidempään maassa sitä todennäköisemmin tyttären puolisona on ei-ulkomaalaistaustainen.¹⁷²

¹⁷¹ Maahanmuuttajavaltaisella viitataan ulkomailla syntyneiden suurempaan osuuteen naapurustossa, työtovereista tai puolisoista tai yhteisten lasten vanhemmista. Eriytyneesti asuvilla naapuruston maahanmuuttajat ja ulkomaalaisen kanssa avioituneilla/ yhdessä lasten kanssa asuvilla puoliset/yhteisten lasten vanhemmat olivat yleensä oman lähtömaan kansalaisia. Åslund, Böhlmark & Nordström Skans, 2009.

¹⁷² Åslund, Böhlmark & Nordström Skans, 2009.

Maahanmuuttajavaltaiset asuin-, työ- ja perheyhteisöt ovat yhteydessä matalampaan palkkatasoon ja todennäköisyyteen työllistyä ja opiskella tutkinto Ruotsissa. Vertailtaessa saman perheen sisaruksia keskenään, he joilla on maahanmuuttajataustaiset naapurit ja työtoverit, maahanmuuttajataustainen aviopuoliso tai yhteisten lasten vanhempi, menestyvät heikommin työelämässä (työllisyys ja palkkataso) ja opiskelevat vähemmän todennäköisesti tutkintoja Ruotsissa.¹⁷³

Taloudellinen lama ei heikennä kaikkien ulkomaalaistaustaisten työllistymismahdollisuuksia samalla tavalla. Pakolaistaustaisten mahdollisuudet ovat heikoimmat, mutta pakolaisissa on myös paremmin työllistyviä kansallisuuksia (entisestä Jugoslaviasta ja Irakista tulleet).¹⁷⁴

- Laman jälkeen vuosina 1993-1997 maahan tulleiden pakolaistaustaisten maahanmuuttajien työllisyysaste oli aluksi 18% ja vielä 14 vuoden maassa olon jälkeenkin (vuonna 2011) huomattavasti alle kantaväestön 66% (vrt. ruotsalaistaustaisten työllisyysaste 81%);
- Samalla aikavälillä perheenyhdistämisen perusteella maahan muuttaneiden työllisyysaste oli aluksi 16% ja 14 vuoden jälkeen 64%.
- Samalla aikavälillä työn vuoksi maahan muuttaneiden työtilanne oli 14 vuoden maassa olon jälkeen kantaväestöäkin parempi, 83%.
- Suurimpien pakolaisryhmien (entisestä Jugoslaviasta ja Irakista) tulleiden työllistymiskehitys on kuitenkin ollut keskimääräistä parempaa. Esimerkiksi Bosniasta tulleiden työllisyysaste oli peräti 90% vuonna 2011; tämä oli yhtä korkea kuin Suomesta vuosien 1993-1997 aikana Ruotsiin työn perässä muuttaneiden työllisyysaste vuonna 2011. Vuosina 1993-1997 maahan tulleilla irakilaisilla oli aluksi hyvin matala työllisyysaste, 6% mutta vuoteen 2011 mennessä se oli kohonnut lähelle kantaväestöä, 76%.¹⁷⁵

Turvapaikka on ensisijainen - turvapaikanhakijat eivät yleensä pyri töihin kielteiseen päätöksen jälkeen. Kielteisen päätöksen saanut, mutta työssä käyvä turvapaikanhakija voi hakea työlupaa poistumatta maasta. Tämä ulkomaalaislain (2005:716) säädös on ollut voimassa vuodesta 2008 saakka. Hakemus täytyy jättää kahta viikkoa (14 vrk) ennen kääntytyspäätöksen toimeenpanoa. Työluvan hakijalla täytyy olla voimassaoleva passi ja hänen on täytynyt hakea todistus työoikeudesta turvapaikanhaun aikana. Palkkatyön on täytynyt kestää vähintään 4kk yhtäjaksoisesti ennen työlupahakemuksen jättämistä ja vastaavasti työnantajan täytyy tarjota työtä vähintään vuodeksi eteenpäin. Minimipalkka koko tänä aikana on 13 000 SEK. Tämä ei koske yrittäjänä työllistyneitä.¹⁷⁶

- Ruotsin maahanmuuttoviranomaisen arvion mukaan siirtymäsäännös ei olisi olennainen turvapaikanhaun vetovoimatekijä. Siirtymäaikasäädökseen perustuvia työlupia on myönnetty kielteisten päätösten saaneiden kokonaismäärään nähden vain muutamia ja joka vuosi vähemmän: 454 (2009), 505 (2010), 326 (2011), 207 (2012), 151 (2013), 172 (2014).¹⁷⁷
- Sen sijaan päivävästaisen ilmiön kasvusta on merkkejä Ruotsissa, eli työluvan saaneet maahanmuuttajat ovat enenevästi hakeneet pian maahantulonsa jälkeen turvapaikkaa. Näin mm. Syyriasta vuosina 2012-2013 työhön tulleet.¹⁷⁸

¹⁷³ Åslund, Böhlmark & Nordström Skans, 2009.

¹⁷⁴ Bevelander & Irastorza 2014

¹⁷⁵ Bevelander & Irastorza 2014.

¹⁷⁶ European Migration Network 2015.

¹⁷⁷ European Migration Network 2015.

¹⁷⁸ European Migration Network 2015

11. PSYKKINEN JA SOSIAALINEN HYVINVOINTI JA TURVALLISUUS

Oman kokemukseni mukaan ne perheet, joilla on alusta pitäen ollut suomalainen ystäväperhe tulemas-
sa ja jonka kanssa on voinut olla myös ns. kulttuurivaihdossa (esim. ruokakutsut, marja-, sien- ja kala-
reissut yms.) ovat selkeästi paremmin kotoutuneet ja pitävät säännöllisesti yhteyttä suomalaiseen ystä-
väperheeseensä. Eli hyvät kokemukset ovat molemmin puolisista. Erityisesti kun maahanmuuttaja voi
jakaa myös omaa osaamistaan suomalaisille, hänen varautuneisuutensa esim. eri uskonnosta
huolimatta häviää ja luottamus kristittyihin kasvaa.

Uskonnollista yhteisöä edustavan kyselypalaute tässä selvityksessä

Suomalaisten oma lisääntyvän kielteinen suhtautuminen kristinuskoon estää joskus huomaamasta, että
maahanmuuttajat tulevat yhteisöllisistä kulttuureista, jolloin seurakunnan tarjoama yhteisöllisyys sopii
heille. Monet tultuaan maahan, jossa on uskonvapaus haluavat tutustua kristinuskoon.
Seurakunnissa tapahtuu syväkotouttamista, osallistuvat tasaveroisina yhteisön jäseninä; ystävyyssuh-
teita, kutsuja koteihin, osallistuvat joulunviettoon. Mikään viranomaistaho ei pysty integroimaan näin
syväälle sosiaaliin suhteisiin.

Uskonnollista yhteisöä edustavan kyselypalaute tässä selvityksessä

**Maahanmuuttajaryhmien ja -sukupolvien välillä on suuria eroja psyykkisessä ja sosi-
aalisisessa hyvinvoinnissa. Psyykinen kuormittuneisuus, yksinäisyys ja elämänlaadun
heikoksi kokeminen ovat yleisempiä Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka -taustaisilla henkilöillä.**
Heillä on myös muu Afrikka -taustaisten lailla harvemmin suomalaisia ystäviä kuin syntyperäl-
tään muilta maantieteellisiltä suuralueilta olevilla ulkomaalaistaustaisilla.

**UTH -tutkimuksen mukaan enemmistö ulkomaalaistaustaisista (74%) kokee elämänlaa-
tunsa hyväksi ja on huomattavasti tyytyväisempi ihmissuhteisiinsa (86%) kuin Suomen
koko väestö.** (Suomen koko väestössä 77 % on ihmissuhteisiinsa tyytyväinen ja 78% elä-
mänlaatuunsa). **Sukupuolten ja maaryhmien välillä on kuitenkin huomattavia eroja.**

- Lähi-Itä ja Pohjois-Afrikka -taustaisissa on vähemmän elämänlaatuunsa tyytyväisiä, vain 58% (miehistä vieläkin harvempi 52 %, saman maaryhmän naisista 64%). Tähän ryh-
mään kuuluvat mm. Irak- ja Afganistan -taustaiset henkilöt.
- Muu Afrikka -taustaiset (76%) ovat lähes yhtä tyytyväisiä elämäänsä kuin Suomen koko
väestö (78%); erityisesti muu Afrikka -taustaiset miehet (81%). Tähän ryhmään kuuluvat
mm. Somalia -taustaiset henkilöt. Parhaimmaksi elämänlaatuunsa kokivat EU, EFTA ja
Pohjois-Amerikka -taustaiset (86%).¹⁷⁹

**Päivittäisistä toimista selviämiseen tyytyväisiä oli 83% UTH -tutkimukseen osallistu-
neista ulkomaalaistaustaisista.** Tämän suhteen maaryhmien välillä ei ole yhtä huomattavia
eroja kuin elämänlaadun hyväksi kokemisessa. Lähi-Itä ja Pohjois-Afrikka -taustaisissa on
vähiten (80%) päivittäisistä toimista selviämiseen tyytyväiseksi kokevia.

¹⁷⁹ Castaneda & Kauppinen 2015, 187-204

Yksinäisyyden kokemusten yleisyys vaihtelee

- Yksinäisyys on hieman yleisempää Helsingissä kuin muualla.¹⁸⁰
- Pakolaistaustaisista joka viides tuntee itsensä melko usein tai lähes aina yksinäiseksi ja 23%:lla ei ole yhtään suomalaista ystävää.¹⁸¹
- Kaikkein eniten ja Suomen koko väestöön verrattuna paljon enemmän yksinäisyyttä kokevat (20-64-vuotiaat) henkilöt, joiden vanhemmat ovat kotoisin Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta. Naiset kokivat itsensä yksinäiseksi miehiä useammin. Koko väestöön verrattuna harvemmin yksinäisiä ovat sen sijaan he, joiden vanhemmat ovat lähtöisin Venäjältä, entisestä Neuvostoliitosta tai Virosta. Muissa maaryhmissä yksinäisyyttä koetaan yhtä yleisesti kuin koko Suomen väestössä.¹⁸²

Selvällä enemmistöllä kaikista ulkomaalaistaustaisista on vähintään yksi suomalainen ystävä.¹⁸³

- Mitä parempi tulotaso on, sitä todennäköisemmin suomalaisia ystäviä.¹⁸⁴
- Toisaalta noin 22%:lla Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka ja noin 26%:lla muu Afrikka -taustaisista ei ollut yhtään suomalaista ystävää.¹⁸⁵

Naapuriavun saanti vaihtelee eri maahanmuuttajaryhmillä. Lähi-Itä - ja Pohjois-Afrikka – taustaiset, erityisesti naiset, kokevat useammin saavansa naapureiltaan tukea kuin koko Suomen väestö. Venäjä-, Neuvostoliitto ja Viro-taustaiset miehet kokivat saavansa naapureiltaan koko Suomen väestöön verrattuna harvemmin apua. Muilla ryhmillä avunsaanti vastasi koko Suomen keskiarvoa.¹⁸⁶

Ulkomaalaistaustaiset (sukujuuriltaan Virosta tai Aasiasta kotoisin olevia lukuun ottamatta) osallistuivat yhtä yleisesti jonkin kerhon, järjestön, yhdistyksen tai yhteisön toimintaan, kuin Suomen väestö keskimäärin. Eri sukupuolten välillä oli kuitenkin merkittäviä eroja. Keskimääräistä vähemmän aktiivisia olivat taustamaaltaan Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta olevat naiset sekä Venäjä ja Neuvostoliitto -taustaiset miehet.¹⁸⁷

UTH -tutkimuksen mukaan eri maahanmuuttajaryhmien välillä on huomattavia eroja psyykkisen hyvinvoinnin suhteen. Psyykkinen kuormittuneisuus ja yksinäisyyden kokemukset ovat erityisen yleisiä Lähi-Itä ja Pohjois-Afrikka -taustaisilla.

- Eniten ja samalla enemmän kuin koko Suomen väestössä psyykkistä kuormittuneisuutta (itse koettua masentuneisuutta, ahdistuneisuutta ja kielteistä mielialaa) on Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta sukujuuriltaan olevien parissa, etenkin naisilla.¹⁸⁸
- Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta lähtöisin olevilla on myös Suomen koko väestöön ja kaikkiin ulkomaalaistaustaisiin verrattuna useammin jokin lääkärin toteama mielenterveysongelma (19%) tai masennus (16%). Lähi-Itä ja Pohjois-Afrikka -taustaiset olivat, erityisesti miehet, käyttäneet ulkomaalaistaustaisista eniten ja suhteellisesti enemmän kuin Suomen koko väestö palveluja mielenterveydellisten tai päihteiden käyttöön liittyvien ongelmien vuoksi (viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana).¹⁸⁹

¹⁸⁰ Castaneda ym. 2015a

¹⁸¹ Castaneda ym. 2015a

¹⁸² Castaneda ym. 2015a.

¹⁸³ Castaneda ym. 2015a.

¹⁸⁴ Castaneda ym. 2015a.

¹⁸⁵ Castaneda ym. 2015a.

¹⁸⁶ Castaneda ym. 2015a.

¹⁸⁷ Castaneda ym. 2015a.

¹⁸⁸ Castaneda ym. 2015a; Koponen ym. 2015a; Koponen ym. 2015b

¹⁸⁹ Castaneda ym. 2015a; Koponen ym. 2015a; Koponen ym. 2015b

- Sen sijaan muualta Afrikasta tulleiden keskuudessa, etenkin naisten parissa olisi huomattavan vähän psyykkistä kuormittuneisuutta (masentuneisuutta, ahdistuneisuutta ja kielteistä mielialaa). He myös kokivat itsensä useammin onnellisemmiksi, kuin Suomen koko väestö keskimäärin. Muualta Afrikasta lähtöisin olevilla on huomattavasti harvemmin lääkärin toteamia mielenterveysongelmia (n. 5%:lla). Etenkään naiset eivät ole käyttäneet mielenterveyspalveluja.¹⁹⁰
- Kaikissa muissa maaryhmissä psyykkistä kuormittuneisuutta oli harvemmin kuin koko Suomessa keskimäärin. Kaikkein vähiten psyykkistä kuormittuneisuutta oli miehillä, joiden taustamaa on Viro. Virolaistaustaiset miehet olivat kuitenkin käyttäneet naisia enemmän palveluja mielenterveydellisten tai päihteiden käyttöön liittyvien ongelmien vuoksi. Miesten palveluiden käyttö vastasi kuitenkin Suomen koko väestön miesten tilannetta.¹⁹¹

UTH -tutkimuksen mukaan traumakokemukset ovat pakolaistaustaisilla yleisiä. Joka toinen kokenut sodan keskellä elämistä tai nähnyt väkivaltaisen kuoleman tai loukkaantumisen, 19% oli kokenut luonnonkatastrofin, 24% miehistä oli kokenut kidutusta, 25% miehistä oli vangittu tai kidnapattu, 9% naisista ja 7% miehistä oli seksuaalisen väkivallan uhri entisessä kotimaassaan¹⁹²

Traumakokemukset ovat riskitekijä. Kidutetuista arviolta kolmasosalle kehittyy traumaperäinen stressihäiriö tai masennustila. Traumatapahtumista selviäminen voi olla aluksi hyvää, mutta myöhemmin kriisitilanteessa oireet voivat olla voimakkaita.¹⁹³

Viranomaistietojen mukaan muutamilla turvapaikanhakijoilla (miehillä ja naisilla) on havaittu itsetuhoista käytöstä.

Tätä selvitystä varten tehdyn Maamu -tutkimuksen aineiston analyysin mukaan aikaisemmat järkyttävät kokemukset eivät olleet venäläis-, somalialais- tai kurditaustaisilla yhteydessä masennus- ja ahdistuneisuusoireisiin tai koettuun elämänlaatuun. Potentiaalisesti traumaattisella taustalla oli yllättävänkin vähän yhteyksiä turvallisuuteen ja hyvinvointiin, ja esimerkiksi Suomessa koettu syrjintä oli näihin tekijöihin selvästi enemmän yhteydessä. **Uudessa kotimaassa koetuilla asioilla näyttääkin olevan enemmän merkitystä turvattomuuden kokemuksiin, kuin vanhan kotimaan 'painolastilla'.**¹⁹⁴

- Järkyttäviä tapahtumia kokeneet venäläis- ja kurditaustaiset naiset sekä kurditaustaiset miehet kokivat kuitenkin keskimääräistä enemmän joutuvansa välttelemään tiettyjä paikkoja ulkomaalaistaustaisuutensa vuoksi ja he olivat myös keskimääräistä enemmän huolissaan omasta turvallisuudestaan.¹⁹⁵
- Somalialaistaustaisilla naisilla koetut järkyttävät tapahtumat olivat puolestaan yhteydessä epäluottamukseen toisiin ihmisiin.¹⁹⁶

Väliaikaisen oleskeluluvan saaneiden kielitaito ei vahvistu yhtä hyvin kuin pysyväisluonteisen oleskeluluvan saaneiden. Epävarmuus lisää sosiaalista eristäytymistä ja stressitason nousua, mikä haittaa uuden oppimista. Toisaalta suomenkielentaito antaa

¹⁹⁰ Castaneda ym. 2015a; Koponen ym. 2015a; Koponen ym. 2015b

¹⁹¹ Castaneda ym. 2015a; Koponen ym. 2015a; Koponen ym. 2015b.

¹⁹² Castaneda ym. 2015a.

¹⁹³ Kerkkänen & Säävälä M. 2015.

¹⁹⁴ Lähde: Maamu -tutkimus; Castaneda ym. 2015b

¹⁹⁵ Lähde: Maamu -tutkimus; Castaneda ym. 2015b

¹⁹⁶ Lähde: Maamu -tutkimus; Castaneda ym. 2015b

paremmat mahdollisuudet päästä mielenterveyskuntoutukseen, psykoterapiaan ja keskustelutukeen sekä ammatilliseen kuntoutukseen, työtoimintaan ja tukitoihin.¹⁹⁷

Psyykkiset oireet ovat myös maahanmuuttajataustaisilla lapsilla yleisempiä kuin suomalaistaustaisilla ikätovereillaan, erityisesti tytöillä.

- Kouluterveyskyselyn mukaan ahdistuneisuus oli yleisintä ensimmäisen polven maahanmuuttajanuorilla: tytöistä 26 % ja pojista 21 % koki kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Toisen polven maahanmuuttajanuorilla vastaavat osuudet olivat 18 % tytöistä ja 11 % pojista. Monikulttuuristen perheiden tytöistä 21 % ja pojista 9 % koki ahdistuneisuutta. Valtaväestön nuorilla vastaavat osuudet olivat 16 % tytöt ja 5 % pojat.¹⁹⁸
- Pääkaupunkiseudun somali- ja kurditaustaisia, 13-16 -vuotiaita nuoria käsitelleeseen tutkimukseen osallistuneista pojista 10% ja tytöistä 19% raportoi ahdistuneisuusoireista. Kurditaustaisista pojista 11%:lla ja tytöistä 9%:lla oli vähintään lieviä masennusoireita. Tässä tutkimuksessa oli kuitenkin mukana varsin pieni otos ja osallistumisaktiivisuus jäi matalaksi (somalitaustaisilla 44% ja kurditaustaisilla 63%), joten tutkimustulokset ovat suuntaa antavia.¹⁹⁹

Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka -taustaisilla henkilöillä on UTH -tutkimuksen mukaan Suomen koko väestöön verrattuna enemmän tarvetta mielenterveyspalveluiden käyttöön, mutta erityisesti turvapaikanhakijoiden mielenterveysongelmiin tulisi puuttua ajoissa; epävarmuudessa ja eristyksissä normaalista eläminen ei tue traumakokemuksista toipumista. Kun estetään mielenterveyden vakava romahtaminen tai edesautetaan kuntoutumista yksilöstä säilyttää työkykynsä.²⁰⁰

Laadulliseen ja tilastolliseen aineistoon perustuva vertailututkimus Lontoossa ja Minneapolisissa asuvista somaleista: Mielenterveysongelmia ja sitä kautta integroitumisen vaikeuksia selittävät seuraavat tekijät:

- Työttömyys on tärkein vakavaan masennukseen ja psykiatriisiin sairauksiin liittyvä tekijä. Lisäksi on paine ansaita riittävästi, jotta voi lähettää rahaa lähtömaahan (hawala - rahansiirrot vievät suuren osan tuloista). USA:ssa tehdään pitkiä (18-20 tunnin) työpäiviä kykenemättä nostamaan elintaso, jolloin ongelmia tuo elintason ja sosiaalisen statuksen muuttuminen (aikaisempi vauraus ei enää näy; iso ero verrattuna kauemmin maassa asuneisiin ja paremmin toimeentuleviin oman etnisen ryhmän jäseniin).
- Monta työelämässä syrjintää ja ennakkoluuloja ruokkivaa perustetta samanaikaisesti: musta ihonväri, muslimiuskonto, pakolaistausta; erityisesti pakolaisidentiteetti tuo kielteisen stigman.
- Pidempi maassaoloaika (yli kolme vuotta) liittyy ongelmiin; Työ ja sujuvakaan kielitaito (englanti) eivät aina takaa integroitumista.
- Sukupuoliroolien muuttuminen tuo ongelmia; miehen itsetunto laskee länsimaisen tasa-arvon kontekstissa.
- Entisen kotimaan väkivaltaisuuksista ja klaanipolitiikasta keskusteleminen aiheuttaa psykologista stressiä, samoin ero lähtömaan perheyhteydestä.²⁰¹

¹⁹⁷ Kerkkänen & Säävälä M. 2015.

¹⁹⁸ Matikka ym. 2014.

¹⁹⁹ Laatikainen & Mäki 2014.

²⁰⁰ Castaneda ym. 2015a.

²⁰¹ Warfa ym. 2012.

Uskonto on useille maahanmuuttajille tärkeä. Nuorisobarometrin mukaan maahanmuuttajataustaiset 15-29 -vuotiaat nuoret (sekä ensimmäinen että toinen sukupolvi) kokevat itsensä suomalaistaustaisiin nuoriin verrattuna useammin uskonnolliseksi.²⁰² Sen sijaan vain neljännes (26%) pitää EVA:n tuoreen arvotutkimuksen mukaan uskonnollisuutta suomalaisille ja Suomelle tunnusomaisena.²⁰³ Maallistuneessa Suomessa olisikin hyvä havaita uskonnollisten yhteisöjen ja seurakuntien merkitys integroitumisen edistämiseksi. Tämän tutkimuksen kyselyyn osallistuneiden asiantuntijoiden arvion mukaan seurakunnat ovat tukeneet työpaikan saantia ja tarjonneet yhteisöllistä toimintaa ja tukea arjen haasteissa.

11.1. Lasten ja nuorten ongelmakäyttäytyminen

Maahanmuuttajataustaiset nuoret oireilevat suomalaistaustaisia nuoria enemmän eri tavoin. Karkeasti ottaen noin joka neljännellä tai kolmannella nuorella on eriasteisia elämänhallintaan liittyviä ongelmia.

Koulukiusaaminen, tappeluun osallistuminen ja toisen henkilön hakkaaminen ovat yleisempiä maahanmuuttajataustaisilla nuorilla kuin suomalaistaustaisilla nuorilla.

- Maahanmuuttajataustaisista nuorista 26% oli kiusannut toista, 14% ilmoitti osallistuneensa tappeluun, 11% kertoi hakanneensa toisen henkilön vuoden aikana.²⁰⁴
- Suomalaistaustaisista 19% oli kiusannut toista, 11% ilmoitti osallistuneensa tappeluun, 5% kertoi hakanneensa toisen henkilön vuoden aikana.²⁰⁵
- Neljännes maahanmuuttajanuorten tappeluista oli ollut maahanmuuttajien välisiä; suomalaistaustaisten tappeluista 8%:ssa oli mukana ulkomaalaistaustaisia henkilöitä.²⁰⁶

Kouluterveyskyselyn mukaan koulukiusatuiksi joutuvat yläasteella yleisimmin ensimmäisen polven maahanmuuttajapojat, joista joka viides (20%) kertoi joutuneensa viikoittain koulukiusatuksi. Ensimmäisen polven maahanmuuttajatytyistä viikoittain kiusatuksi joutui 14 %. Toisen polven maahanmuuttajanuorista vastaavat osuudet olivat 12 % pojista ja 7 % tytöistä. Monikulttuuristen perheiden nuorista (joilla toinen vanhemmista on suomalaistaustainen) toistuvasti kiusatuiksi joutui 8 % ja valtaväestön nuorista % tytöistä ja 7 % pojista.²⁰⁷

Helsingin seudulla asuvat vieraskieliset 7.-luokkalaiset raportoivat kotikieleltään suomen tai ruotsinkielisiä hieman enemmän vähintään viikoittain ilmenevää kiusaamista koulussa.²⁰⁸

Maahanmuuttajataustaisten nuorten kiusaamiseen syyllistyvät myös itsekin ulkomaalaistaustaiset; 15% heitä kiusanneista oli ulkomaalaistaustaisia. Suomalaistaustaisten kiusaajista 5% oli ulkomaalaistaustaisia.²⁰⁹

²⁰² Myllyniemi S. (toim.) 2014.

²⁰³ Haavisto 2014b.

²⁰⁴ Lähde: Nuorisoriikollisuuskyseily 2012. Lehti ym. 2014

²⁰⁵ Lähde: Nuorisoriikollisuuskyseily 2012. Lehti ym. 2014

²⁰⁶ Lähde: Nuorisoriikollisuuskyseily 2012. Lehti ym. 2014.

²⁰⁷ Matikka ym. 2014.

²⁰⁸ Malin, Kinnunen & Rimpelä 2015

²⁰⁹ Lähde: Nuorisoriikollisuuskyseily 2012. Lehti ym. 2014.

Maahanmuuttajataustaiset 8-9 -luokkalaiset pojat ilmoittivat tehneensä rikkeitä viimeisen vuoden aikana yleisemmin kuin muut nuoret.

- **Yleisimmin rikkeitä olivat tehneet ensimmäisen polven maahanmuuttajapojat:** heistä joka toinen ilmoitti (49 %) tehneensä rikkeitä. Toisen polven Suomessa syntyneistä maahanmuuttajapojista rikkeitä oli tehnyt toistuvasti noin joka kolmas (34 %), monikulttuuristen perheiden pojista 26 % ja valtaväestön pojista 21 %. ²¹⁰
- **Myös tyttöjen keskuudessa rikkeiden tekeminen oli yleisintä ensimmäisen polven maahanmuuttajanuorilla (24% ilmoitti tehneensä toistuvasti rikkeitä).** Toisen polven maahanmuuttajatytöistä 19%, monikulttuuristen perheiden tytöistä 21 % ja valtaväestön tytöistä 15 % oli tehnyt rikkeitä toistuvasti. ²¹¹

Maahanmuuttajataustaiset yläasteikäiset oppilaat kertoivat lintsanneensa koulusta yleisemmin kuin muut oppilaat. Ensimmäisen polven maahanmuuttajapojista 24 % ja -tytöistä 18 % ilmoitti lintsanneensa ainakin kaksi päivää viimeisen kuukauden aikana. Vastaavat osuudet muiden ryhmien nuorista olivat 13–15 % toisen polven maahanmuuttajanuorista, 10–12 % monikulttuuristen perheiden nuorista ja 7–8 % valtaväestön nuorista. ²¹²

Maahanmuuttajataustaiset pojat tupakoivat ja juovat itsensä humalaan vähintään kerran kuussa yleisemmin kuin muut nuoret. Ensimmäisen polven maahanmuuttajapojista joka kolmas tupakoi päivittäin (34%) ja juo itsensä humalaan (31%). Valtaväestön samanikäisistä pojista tupakoi 14% ja juo humalahakuisesti 11%. Harvinaisinta tupakoiminen (10%) ja humalajuominen on toisen polven maahanmuuttajatytöillä (9%). ²¹³

Myös huumeekokeilut ovat yleisimpiä ensimmäisen polven maahanmuuttajapojilla: 37 % ilmoitti kokeilleensa joskus laittomia huumeita. Tyttöjen osalta huumeekokeilut olivat yleisimpiä niin ikään ensimmäisen polven maahanmuuttajatytöillä (20%). Vastaava osuus toisen polven maahanmuuttajapojista ja monikulttuuristen perheiden pojista oli 17–21 %. Valtaväestön pojista 9 prosenttia ilmoitti kokeilleensa joskus huumeita. Muista tytöistä 6–11 prosenttia ilmoitti kokeilleensa huumeita. ²¹⁴

Keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa olivat yleisimpiä ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajanuorilla. Tätä voi osittain selittää perheen sisäinen eritahtinen kotoutuminen, joka tuottaa perheissä vanhempien ja nuorten roolien kääntymistä siten, että nuoret alkavat ohjata vanhempiaan uudessa yhteiskunnassa. Perheen sisäiset valtasuhteet ja roolit saattavatkin olla kovien muutospaineiden alla. ²¹⁵

²¹⁰ Matikka ym. 2014.

²¹¹ Matikka ym. 2014.

²¹² Matikka ym. 2014

²¹³ Matikka ym. 2014.

²¹⁴ Matikka ym. 2014.

²¹⁵ Matikka ym. 2014, 34-35.

11.2 Syrjinnän kokemukset

Monimuotoisuuden pitää näkyä nykyistä paljon enemmän esim. mediassa, eduskunnassa, valtaapitävissä elimissä: maahanmuuttajataustaisia kasvoja ja ääniä ja asiantuntemusta valtakunnallisesti joka paikkaan, niin että siitä tulee tavanomaista ja luontevaa.

Tieteellisen asiantuntijan kyselypalaute tässä selvityksessä

Köyhää ja kouluttamatonta kiusataan (Afrikasta ja Lähi-Idästä tulevat). Hän ei ole niin arvokas kuin rahakkaampi ja koulutettu. Kristityksi kääntynyt entinen muslimi on Suomessakin jopa hengenvaarassa, mutta enimmäkseen syrjitään, haukutaan, uhkaillaan ja painostetaan. Kielitaidottomia huijataan (nimenomaan toiset maahanmuuttajat).

Työelämäjärjestön edustajan palaute tässä selvityksessä kysymykseen maahanmuuttajaryhmien välillä havaitusta syrjinnästä ja väkivallasta

Tätä selvitystä varten laaditun Maamu -tutkimuksen aineiston analyysin mukaan syrjinnällä on moninaisia vaikutuksia psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin

- Syrjintää kokeneet vähintään vuoden Suomessa asuneet venäläis-, kurdi- ja somalitaustaiset olivat suhteellisesti useammin vältäneet joitakin paikkoja ulkomaalaistaustaisuutensa vuoksi.
- Syrjintää kokeneet vähintään vuoden Suomessa asuneet venäläis-, kurdi- ja somalitaustaiset olivat olleet huolissaan omasta turvallisuudestaan (joko kotona, asuinympäristössä, koulussa tai työpaikalla tai matkalla niihin taikka muualla)
- He myös luottivat vähemmän eri viranomaisiin (julkinen terveydenhuolto ja sosiaalitoimi, oikeuslaitos, eduskunta, poliisi, kunnallinen päätöksenteko, työvoimatoimisto, Kela); somalitaustaisilla syrjinnän kokemuksilla ei ollut kuitenkaan yhteyttä heikompaan luottamukseen sosiaaliviranomaisia kohtaan.
- Syrjintää kokeneilla venäläis- ja kurditaustaisilla oli suhteellisesti enemmän mielenterveysongelmia ja he kokivat elämänlaatunsa heikommaksi; somalitaustaisilla tätä yhteyttä ei kuitenkaan havaittu.²¹⁶

Suomessa on syrjintää etnisen taustansa tai ulkomaankansalaisuutensa perusteella kokeneita vähemmän kuin OECD - ja EU -maissa keskimäärin. Noin 12 % 15-64 -vuotiaista maahanmuuttajista kokee kuuluvansa etnisyyden, rodun tai kansalaisuuden perusteella syrjittyyn ryhmään.²¹⁷

EU -maissa syrjintää ovat kokeneet viime vuosina eniten Saharan eteläpuolisista maista muuttaneet siirtolaiset. Syrjintä Pohjois-Afrikasta lähteneitä siirtolaisia kohtaan on lisääntynyt Euroopassa.²¹⁸

Maamu -tutkimuksessa tarkasteltiin kolmen ryhmän, somalialais-, venäläis- ja kurditaustaisten kokemuksia syrjinnästä. Syrjinnällä tarkoitettiin tutkimuksessa epäkohteliasta ja epäkunnioittavaa käytöstä, nimittelyä ja sanallista loukkaamista, uhkailua ja häirintää.

²¹⁶ Castaneda ym. 2015b.

²¹⁷ OECD/European Union 2015.

²¹⁸ OECD/European Union 2015.

- **Kaikissa ryhmissä syrjintää oli kohdattu tavallisimmin kadulla.** Venäläistaustaisista 24 %, kurditaustaisista 26 % ja somalialaistaustaisista 33% oli kokenut syrjintää kadulla.
- **Kaupassa syrjinnän kokemukset olivat harvinaisempia.** Venäläistaustaisista 11 %, somalialaistaustaisista 12 % ja kurditaustaisista 16 % oli kokenut syrjintää kaupassa asioidessaan.
- **Jatkuvaa viikoittaista syrjintää oli kokenut kurditaustaisista 11 %, venäläis- ja somalialaistaustaisista 7 %.**²¹⁹

Kansallisella tasolla Suomen harjoittamaa politiikkaa voidaan pitää kulttuurista monimuotoisuutta sallivana ja tukevana. Suomi on Ruotsin tavoin harjoittanut vahvasti multikulturalistista politiikkaa: kulttuurisen monimuotoisuuden virallista tunnustamista, myönteistä tai vähintään neutraalia suhtautumista monikulttuurisuuteen sekä kielten, kulttuurien ja etnisten identiteettien säilymisen julkista tukemista.²²⁰

Työolobarometrin (2013) mukaan työpaikalla havaittua etnistä syrjintää ja eriarvoista kohtelua oli havainnut vain 5% (vastanneiden työpaikoilla oli muihin kansallisuuksiin tai etnisiin ryhmiin kuuluvia työntekijöitä, jotka olivat maahanmuuttajia). Syrjintää havainneiden määrä on laskenut kaksi prosenttiyksikköä kolmen vuoden aikana.²²¹ Vuonna 2012 jopa 60% suomalaisista kuitenkin arveli, että hakijan ihonväri tai etninen alkuperä voi työnhakutilanteessa vaikuttaa syrjivästi. Niin ikään 64% koki että talouskriisi lisää etniseen alkuperään perustuvaa syrjintää työmarkkinoilla.²²²

UTH -tutkimuksen mukaan suurin osa ulkomaalaistaustaisista palkansaajista arvioi ulkomaalaisia kohdeltavan työpaikallaan tasa-arvoisesti. Vain 5% oli tästä täysin eri mieltä. Epätasa-arvoista kohtelua ainakin jossain määrin olivat havainneet eniten Lähi-Itä - ja Afrikka -taustaiset.²²³

Etniseen vähemmistöön itse kuuluvat olivat kokeneet kaikkiin palkansaajiin verrattuna vain hieman enemmän syrjintää, eikä syrjintä liittynyt välttämättä kansallisuuteen tai ihonväriin. Eriarvoisuutta ei koettu palkkauksen, työn tai työvuorojen jakamisen, tiedon saannin tai työsuhte-etujen suhteen. Eriarvoisuutta oli koettu lähinnä arvostuksen saannissa, etenemismahdollisuuksissa ja koulutukseen pääsystä.²²⁴

UTH -tutkimuksessa tarkastelluista viranomaispalveluista eniten epäoikeudenmukaista kohtelua oli koettu TE-toimistoissa (naiset enemmän kuin miehet) **ja vähiten poliisin kanssa asioitaessa** (naiset hieman harvemmin kuin miehet). Poliisin kanssa asioineista syrjintää oli kohdannut 8 % ulkomaalaistaustaisista, Kelassa tai sosiaalipalveluissa 10 %, terveyspalveluissa 12 % ja TE-toimistossa 13 %.²²⁵

Maahanmuuttajaryhmien ja sukupuolten väliset erot syrjinnän kokemuksissa voivat kuitenkin olla huomattavan erilaisia. Myöskään tutkimustulokset eivät ole täysin yhteneviä. Poliisin taholta koettu syrjintä ei näyttäisi liittyvän näkyvän vähemmistön asemaan.

- UTH -tutkimuksen mukaan useimmin syrjintää (epäoikeudenmukaista kohtelua) poliisin taholta olivat kokeneet EU, EFTA ja Pohjois-Amerikka -taustaiset (12%); vähiten syrjintää

²¹⁹ Castaneda ym. 2012

²²⁰ Arvio perustuu Pasi Saukkosen Pohjoismaita ja Alankomaita vertailevaan tutkimukseen ja kansainväliseen Multiculturalism Policy Index -hankkeen keräämiin tietoihin. Saukkonen 2013.

²²¹ Lähde: Työolobarometri 2013. Pietiläinen & Keski-Petäjä 2014.

²²² Lähde: Eurobarometri 2012 ja Työolobarometri 2013. Pietiläinen & Keski-Petäjä 2014.

²²³ Väänänen, Toivanen & Koskinen 2015

²²⁴ Lähde: Työolotutkimus 2013. Pietiläinen & Keski-Petäjä 2014.

²²⁵ Castaneda ym. 2015

poliisin kanssa asioidessaan olivat kokeneet Venäjä ja Neuvostoliitto -taustaiset (4%). Lähi-Itä ja Pohjois-Afrikka -taustaisista sekä muu Afrikka -taustaisista syrjintää poliisin taholta oli kokenut 9%, Aasia -taustaisista 7%.²²⁶

- Maamu -tutkimuksessa tarkastelluista kolmesta ryhmästä eniten syrjintää tai epäoikeudenmukaista kohtelua poliisin kanssa asioidessaan olivat kokeneet kurdi-taustaiset (miehistä 30% ja naisista 18%). Somalialaistaustaisista miehistä 20% ja naisista 11% oli kokenut syrjintää poliisin kanssa asioidessaan. Venäläistaustaisista miehistä syrjintää oli kokenut 6% ja venäläistaustaisista naisista 8%.²²⁷

Taulukko 10. Epäoikeudenmukaista kohtelua poliisin kanssa asioidessa viimeisen 12 kk aikana kohdanneet (%) ulkomaalaistaustaiset (20–64-v.) 2014

Syntyperä (maaryhmä)	Syrjintää kokeneet (%)
Venäjä ja NL	4
Viro	8
Lähi-Itä ja Pohjois-Afrikka	9
Muu Afrikka	9
Aasia	7
EU, EFTA ja Pohjois-Amerikka	12
Latinalainen Amerikka, Itä-Eurooppa ja muut	9
Ulkomaalaistaustaiset yhteensä	8

Lähde: UTH -tutkimus²²⁸

Noin puolet suomalaisista (52 %) kokee poliisin suhtautuvan muista kulttuureista lähtöisin oleviin ihmisiin samalla tavalla kuin muihin suomalaisiin. 28 % vastaajista oli sitä mieltä, että suhtautuminen on tiukempaa ja 9 % piti suhtautumista löysempanä.²²⁹

Poliisissa rasismi ei vaikuttaisi olevan järjestelmällistä, vaan yksittäisten poliisien syrjiviä tai rasistisia tekoja. Vähemmistöjen näkökulmasta tehdyissä tutkimuksissa on havaittu sekä 'hyviä' että 'huonoja' poliiseja.²³⁰

Noin puolet suomalaista (52%) arvioi vuonna 2014 poliisin suoriutuneen melko tai erittäin hyvin rasismiin viittaavien rikosten paljastamisessa ja tutkinnassa, joka neljäs (26%) arvioi poliisin suoriutuneen joko melko tai erittäin huonosti (EOS, 22%).²³¹

Nuorisobarometrin mukaan 15-29 -vuotiaat kokevat eniten syrjintää koulussa, mutta maahanmuuttajataustaiset nuoret eivät ole joutuneet syrjinnän kohteeksi koulussa sen useammin kuin muutkaan nuoret. Nuoret eivät myöskään ole kokeneet korostetun usein syrjintää työelämässä, nuorisopalveluissa tai urheiluseuroissa. Tutkijat selittävät yhdeksi mahdollisuudeksi havaitsematta jäävän syrjinnän, jota voi esiintyä esimerkiksi rekrytoinnissa.²³²

²²⁶ Castaneda ym. 2015a.

²²⁷ Castaneda ym. 2012.

²²⁸ Castaneda ym. 2015a.

²²⁹ Poliisibarometri 2014

²³⁰ Saari 2009.

²³¹ Poliisibarometri 2014

²³² Myllyniemi (toim.) 2014,.

11.3 Luottamus yhteiskuntaan

Kukaan ei kerro poliisille. "Sen jälkeen supo soittelisi jatkuvasti ja kaikki kokisivat olevansa seurannan kohde. Yksi leimaa koko porukan. Poliisi on paikalla vain, kun on ongelmia. Se ei taas auta ennalta ehkäisyä", nuorten luottohenkilö tilittää. Hänestä on hassua, että yliopistolla suomalainen tutkija luokittelee radikalisoituneita. "Me yhteisössä voisimme kerätä tietoa, mutta se ei olisi akateeminen raportti. Virkamiehet, poliisi, media ja tutkijat puhuvat ilmiöstä, josta eivät tiedä mitään. "Poliisi, ota töihin myös "meikäläisiä", eri etnisiä taustoja. Rehtori, poista mamuluokat. Ne eivät edistä ptkääkään kielen oppimista. Työnantaja, anna edes päivä kokeilla varastotöitä, ennen kuin tyrkkää mappi ö:hön. Vaikka ei ole CV:tä, se ei tarkoita, ettei osaisi. Futsisseura tai järjestö, anna pelaajamaksuja anteeksi lahjakkaille pelaajille. Kunnanisä, auta asunnottomia 18 ikävuoden jälkeen. Verorahojen vartija, löydä yhteisön avainhenkilöt ja kuuntele heidän ratkaisujaan. Maksa heille jopa palkkaa. Viimeinen pointti on tärkeä, painottaa nuorten luottohenkilö. Parhaita asiantuntijoita eivät ehkä ole ne, joilla on tunnettu järjestö tai asema, edes imaamit. Hän kehottaa katsomaan, kuinka moni Isisiin lähtijä on ollut rekisteröitynyt uskonnolliseen yhdyskuntaan. "Verorahat jaetaan kuitenkin niille, jotka osaavat lähettää kokouskutsun seitsemän vuorokautta aiemmin."

YLE:n toimittaja Sara Rigatellin haastattelemat espoolaisnuoret ²³³

UTH -tutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaiset (ts. Suomessa pysyvät henkilöt, joiden molemmat vanhemmat syntyneet ulkomailla) luottivat Suomen koko väestöön verrattuna enemmän poliisiin ja oikeuslaitokseen sekä julkiseen sosiaali- ja terveys-huoltoon. Erityisesti sosiaalipalveluihin luotetaan huomattavasti kantaväestöstä enemmän. ²³⁴

- Ainoastaan muu Afrikka ryhmään kuuluvat (esim. somalit) luottivat poliisin hieman vähemmän kuin Suomen koko väestö keskimäärin. Ero mahtuu kuitenkin 95% luottamusväliin. Sukupuolten välillä ei ollut näkemuseroja. ²³⁵
- Eniten viranomaisiin luotettiin Pohjois- ja Itä-Suomessa, Länsi-Suomessa ja Ahvenanmaalla; vähiten pääkaupunkiseudulla. ²³⁶

Kaikki ulkomaalaistaustaiset ryhmät UTH -tutkimuksessa luottivat myös ihmisiin yleensä enemmän kuin Suomen koko väestö. Luottamusta muihin ihmisiin on eniten Pohjois- ja Itä-Suomessa; vähäisintä luottamus oli espoolaisten ja vantaalaisten keskuudessa. ²³⁷

Luottamus viranomaisiin ja yleensä kanssaihmiin laskee maassa oloajan myötä. Pidempiin, yli 10 vuotta Suomessa asuneet luottavat näihin vain hieman enemmän kuin koko Suomen väestö keskimäärin. ²³⁸

Nuorisobarometrissa kysyttiin arviota siitä, kokeeko useimpien ihmisten pyrkivän käyttämään häntä hyväkseen vai kokeeko ihmisten olevan reiluja. Toisen sukupolven maahanmuuttajataustaiset ja täysi-ikäisenä Suomeen muuttaneet luottivat muihin ihmisiin hieman vähemmän kuin kaikki vastaajat keskimäärin. Alle 18-vuotiaana Suomeen

²³³ YLE Kotimaa 17.6.2015, Näkökulma: Ohjeita Isis-riskinuorilta

²³⁴ Castaneda ym. 2015a.

²³⁵ Castaneda ym. 2015a.

²³⁶ Castaneda ym. 2015a.

²³⁷ Castaneda ym. 2015a.

²³⁸ Lähde: UTH -tutkimus. Castaneda ym. 2015a.

muuttaneet sen sijaan luottivat muihin ihmisiin yhtä yleisesti kuin kaikki vastaajat keskimäärin.²³⁹

Nuorisobarometrin toisessa kysymyksessä kysyttiin luottamusta ihmisryhmiin, jotka edustavat eri etnistä ryhmää kuin sinä itse. Maahanmuuttajataustaisten nuorten luottamus erilaisuutta edustaviin ihmisryhmiin on heikompaa kuin suomalaistaustaisilla nuorilla. Luottamuksen puute kohdistuu näin ollen myös toisiin etnisiin ryhmiin. Ne joilla on muihin etnisiin ryhmiin kuuluvia läheisiä, myös luottavat enemmän muuta etnistä ryhmään edustaviin. Lisääntyneet kontaktit näyttävät täten vähentävän epäluuloja.²⁴⁰

Yleinen havainto Euroopasta: 2. maahanmuuttajasukupolvi luottaa vähemmän poliisiin kuin ensimmäinen. Syyt: uhrikokemukset, poliisikohtamiset, yhteiskunnan poliittiset ja byrokraattiset käytännöt.²⁴¹

Korkea luottamus poliisiin selittyy osin sillä, että maahanmuuttajat pitävät suomalaisen poliisin toimintatapaa ja kykyä selvittää rikoksia huomattavasti parempana kuin heidän lähtömaassaan.²⁴²

Taulukko 11. Eri viranomaisiin ja palvelujärjestelmiin paljon luottavien osuus (%) eri väestöryhmissä (20–64 -vuotiaat) vuonna 2014.

	Julkinen terveydenhuolto	Julkinen sosiaalihuolto	Oikeuslaitos	Poliisi
Venäjä ja Neuvostoliitto	63,3	74,8	76,1	82,5
Viro	67,3	75,7	78,8	88,3
Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka	61,1	63,8	71,3	81,7
Muu Afrikka	72,2	67,5	73,1	71
Aasia	72,3	74	78,1	84,8
EU, EFTA ja Pohjois-Amerikka	61	66,9	74,3	81,2
Latinalainen Amerikka, Itä-Eurooppa ja muut	64,6	71,6	83,4	86,6
Ulkomaalaistaustaiset yhteensä	65,7	70,9	76,6	82,8
Suomen koko väestö	52,5	36,7	58,4	74,6

Lähde: UTH- ja ATH-tutkimus.²⁴³

²³⁹ Myllyniemi (toim.) 2014.

²⁴⁰ Myllyniemi (toim.) 2014.

²⁴¹ Skogan 2014

²⁴² Egharevba & Crensil 2013.

²⁴³ Castaneda ym. 2015a. ATH = Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) koordinoima Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus. Huom! UTH ja ATH - tutkimuksissa kysyttiin luottamuksesta poliisiin instituutioon; Poliisibarometri mittaa luottamusta poliisiin ja muiden turvallisuusviranomaisten toimintaan; sen mukaan kansalaisten luottamus poliisin toimintaan on vieläkin suurempi (92% luottaa erittäin tai melko paljon). Toisaalta 42 % suomalaisista pitää mahdollisena, että poliisin sisällä esiintyy korruptiota tai epäeettistä toimintaa. Ks. Poliisibarometri 2014

12. ASUINALUEIDEN ETNINEN SEGREGAATIO

On toisteltu, että meillä on segregaatio-ongelma, me hoidamme sen. Siinä ei ole onnistuttu”

Professori Mari Vaattovaara²⁴⁴

Kansakunta näyttäisi jakautuvan kupliin, joissa elävät ihmiset eivät enää ymmärrä toisiaan. Pääkaupunkiseutu on valtakunnallisen kehityksen urbaani kärki. On vakava syy pelätä, että keskustelu kuplista nousee tältä pohjalta. Sillä on rakenteellinen perusta.

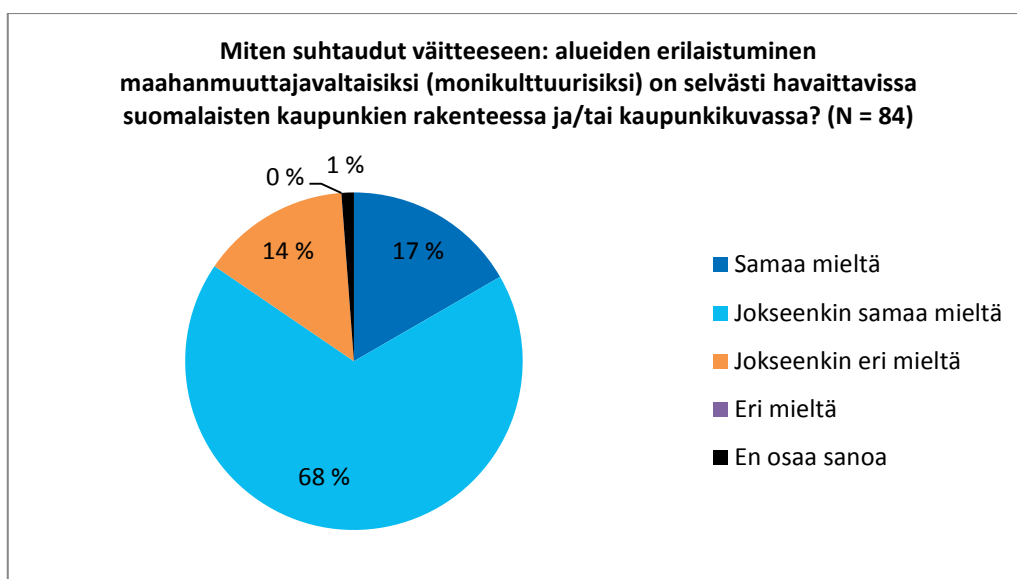
Professori Matti Kortteinen²⁴⁵

Tulee kulkemaan samaa tietä, kuin muissa Ruotsissa ja Keski-Euroopassa. Tarve suuri, mutta mahdollisuudet vaikuttaa samat ja toimivuus sama kuin muualla Euroopassa. Ruutia ei tarvitse keksiä uudeleen tässä asiassa. Ei myöskään syytä tuudittautua itseihailuun. Se, että tilanne toistaiseksi meillä vielä vähemmän kärjistynyt, johtuu yksin myöhäisemmästä alusta ja pienemmistä maahanmuuttovirroista. Kaikki, mikä on voitu tyriä, on tyritty ja tyritään mitä todennäköisimmin myös jatkossa.

Kuntaa tai kaupunkia edustavan kyselypalaute tässä selvityksessä

Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että etnisten ryhmien asuminen on jonkin verran eriytynyt tiettyihin kaupunginosiin suurimmissa kaupungeissa. Myös kartoittamamme asiantuntija-arvion mukaan tämä kehitys on jo selvästi havaittavissa.

Kuvio 9. Asiantuntijoiden havainnot kaupunkien etnisestä erilaistumisesta

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

²⁴⁴ Helsingin Sanomat 10.12.2015, Asuinalueiden väliset erot vahvistuvat yhä Helsingissä – ”kansakunta on vaarassa hajjeta”.

²⁴⁵ Helsingin Sanomat 10.12.2015, Asuinalueiden väliset erot vahvistuvat yhä Helsingissä – ”kansakunta on vaarassa hajjeta”.

Pääkaupunkiseutu eriytyy tasaisesti

- Asuinalueiden etninen eriytyminen on tasaisesti vahvistunut ja alueiden erot kasvaneet. Keskeinen syy on kantaväestön suuntautuminen alueille, joissa vieraskielisiä vähemmän.²⁴⁶
- Etnisten ryhmien välillä eroja: Länsi-Euroopan, Baltian ja Aasian maiden kieliä puhuvia asuu enemmän kantaväestön keskuudessa, Afrikan ja Lähi-idän kieliä puhuvien asuminen on keskittyneempää.²⁴⁷
- Syyt: vuokra-asuntojen tarjonta, kulttuurisen yhteisön läheisyys - tarve vahvistuu, jos kohdataan syrjintää ja häirintää²⁴⁸
- Monikulttuuriset asuinalueet näkyvät myös lähikouluissa. Esimerkiksi Helsingin Malmilla koululaisista 63% puhuu kotikielensä muuta kuin suomea tai ruotsia. Munkkiniemessä vieraskielisten lasten osuus on alle 2%.²⁴⁹
- Uusia talokohtaisia keskittymiä on syntynyt nopeasti kymmenessä vuodessa. Noin 10% kaikista pääkaupunkiseudun kouluikäisistä asuu taloissa, joissa on paljon maahanmuuttajataustaisia. Paikallinen, pistemäinen eriytyminen on huomattavasti korostuneempaa kuin seudullinen.²⁵⁰

Turussa eriytyminen on edennyt pidemmälle

- Alueiden erilaistuminen vuosien 1999-2009 välisenä aikana kaikkein voimakkainta etnisyyden mukaan, vaikka vieraskielinen väestö levittäytynyt aiempaa enemmän kaupungin eri osiin.²⁵¹
- Kolmasosa Turun vieraskielisistä asukkaista asuu vain kahdessa lähiössä. Varissuo on Suomen suhteellisesti vieraskielisin alue: 40% alueen 9000 asukkaasta puhuu äidinkieltään muuta kuin suomea tai ruotsia. Toinen sukupolvi vahvistaa eriytymistä: nuoremmissa ikäluokissa vieraskieliset selvä enemmistö asukkaista!²⁵²
- Turkulaisten asumispreferenssien tarkastelussa asukasrakenteen etninen yhtenäisyys (alueen asukkaiden samanlainen kansallinen tausta) on tärkeää joka kolmannelle.²⁵³
- Turun kehitys noudattaa yleisesti eurooppalaisissa kaupungeissa havaittua trendiä: maahanmuuttajien asuinkeskittymät ovat varsin pysyviä ja maahanmuuttajien osuus kääntynyt niillä harvoin laskuun. Turkulaisten asumispreferenssien tarkastelussa asukasrakenteen etninen yhtenäisyys (alueen asukkaiden samanlainen kansallinen tausta) oli tärkeää joka kolmannelle.²⁵⁴

²⁴⁶ Viikama 2011; Viikama, Lönnqvist, Väliniemi-Laurson & Tuominen 2014

²⁴⁷ Viikama 2011; Viikama, Lönnqvist, Väliniemi-Laurson & Tuominen 2014

²⁴⁸ Dhalmann 2011; Viikama, Lönnqvist, Väliniemi-Laurson & Tuominen 2014

²⁴⁹ Helsingin Sanomat, Kaupunki 29.9.2014, Monikulttuurisuus ei mene tasan Helsingin kouluissa.

²⁵⁰ Bernelius, Kauppinen & Vaattovaara 2015.

²⁵¹ Rasinkangas 2014.

²⁵² Rasinkangas 2014

²⁵³ Rasinkangas 2013, 174; 253.

²⁵⁴ Rasinkangas 2013, 174; 253

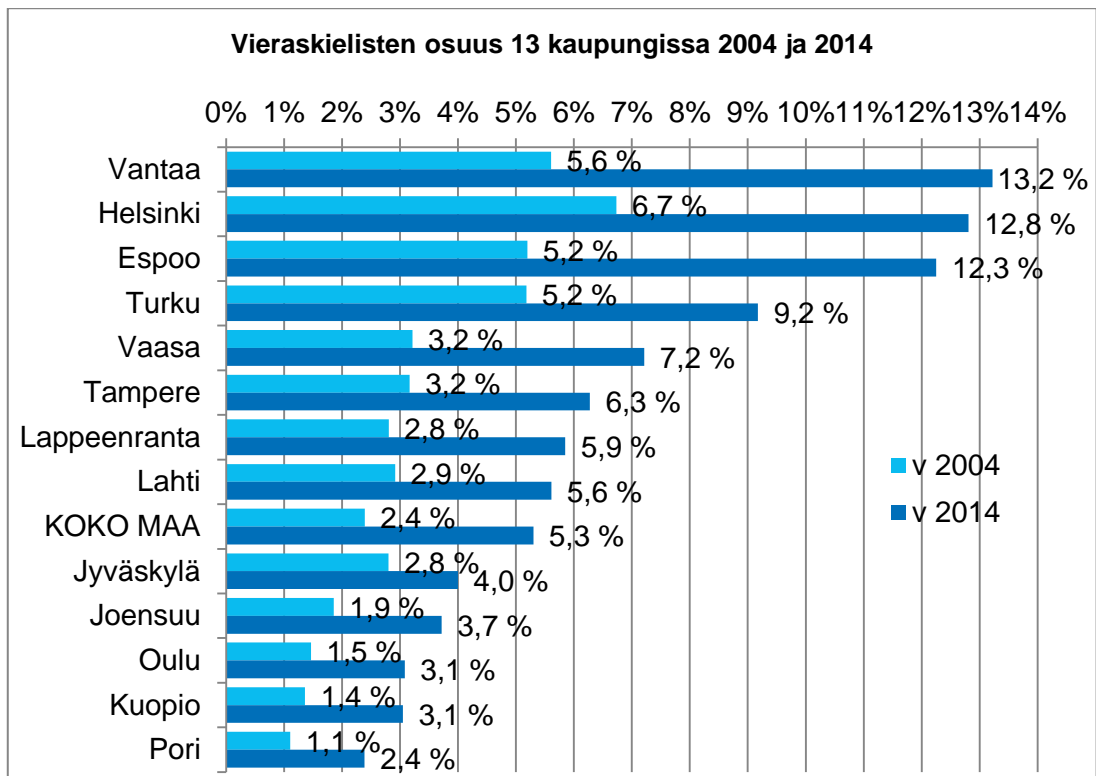
12.1. Maahanmuuttajien asumisen alueellinen eriytyminen kaupungeissa

Jukka Hirvonen ja Sari Puustinen, Aalto-yliopisto

Osana VNK:n rahoittamaa ”Maankäyttö, asuminen ja kestävä julkinen talous” (JULMA) - tutkimushanketta tutkittiin Aalto-yliopiston Maankäyttötieteiden laitoksella (YTK) alueellista segregatiota ja väestörakenteen muutoksia isoilla kaupunkiseuduilla. Segregatiota eli väestörakenteen eriytymistä kaupungin tai seudun sisällä voi ilmetä erilaisten piirteiden suhteen. Näitä ovat esimerkiksi etninen tausta, sosioekonominen asema ja kotitaloustyyppi. Tämä artikkeli keskittyy maahanmuuttajien asumisen eriytymiseen eli etniseen segregatioon.

Etninen tausta voidaan määritellä tilastoista esimerkiksi äidinkielen avulla. Suomessa asuu runsaat 300 000 vieraskielistä. He keskittyvät voimakkaasti suuriin kaupunkeihin (kuva 1). Vieraskielisten osuus oli korkein pääkaupunkiseudulla (13 % väestöstä vuonna 2014) ja seuraavaksi korkein Turussa (9 %). Osuus kuitenkin vaihteli paljon myös saman kokoluokan kaupunkien välillä, esimerkiksi Oulussa se oli vain 3 % eli paljon vähemmän kuin Turussa. Kun verrattiin seutujen keskuskaupunkeja ja niiden ympäryskuntia, havaittiin että seudullinen kuntien välinen eriytyminen oli varsin jyrkkää sikäli, että kehysalueilla asui vieraskielisiä yleensä huomattavasti pienempi osuus väestöstä kuin seutujen keskuskaupungeissa. Kuvas- ta nähdään, että vieraskielisten osuus on kasvanut huomattavasti kymmenen vuoden takai- sesta. Koko maassa osuus on yli kaksinkertaistunut. Samantyyppinen kehitys on nähtävissä kaikissa isoissa kaupungeissa.

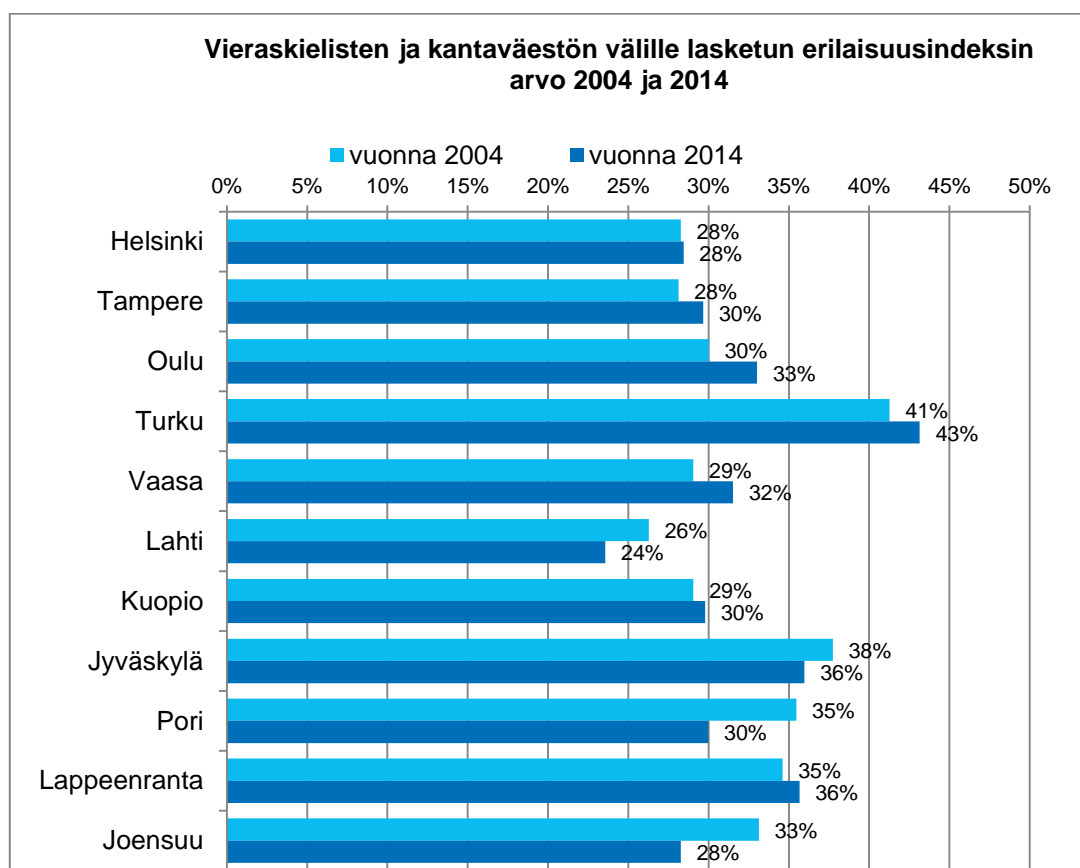
Kuvio 10. Vieraskielisten osuus 13 kaupungissa 2004 ja 2014

Lähde: Tilastokeskus

Tutkimuksessa selvitettiin vertailevalla otteella myös kaupunkien sisäistä segregatiota. Voidaan erottaa kolme vertailu-ulottuvuutta: kaupunkien välinen vertailu, muutoksen selvittäminen eli ajankohtien vertailu sekä eri maahanmuuttajaryhmien vertailu. Segregaation jyrkkyyttä voidaan mitata **erilaisuusindeksillä**, joka lasketaan kahden väestöryhmän (A ja B) välille osa-alueittaisista väestötiedoista.²⁵⁵ Indeksien arvo kertoo, kuinka suuren osan ryhmästä A pitäisi asua muualla kuin nyt asuu, jotta jakautuminen olisi sama kuin ryhmällä B. Indeksien arvo voi saada arvoja välillä nollasta sataan prosenttiin: mitä suurempi arvo, sen jyrkempi eriytyminen ryhmien välillä. Tämän mittarin hyvä puoli on se, että sitä voidaan käyttää, vaikka tarkasteltavan ryhmän (esim. vieraskieliset) koko olisi muuttunut paikkakunnalla huomattavastikin. Kaupunkien välisessä vertailussa muodostuu jonkinasteiseksi ongelmaksi se, että indeksien laskemisen pohjana olevien osa-alueiden keskikokoon tulisi olla samaa luokkaa. Aivan täydellisesti tähän ei päästy, joten kaupunkien vertailu jäi suuntaa antavaksi ja tulkinnessa kannattaa huomioida vain selvät erot.²⁵⁶ Kuvassa 2 on esitetty vieraskielisten ja kantaväestön välinen indeksien arvo 11 kaupungissa vuosina 2004 ja 2014 (vuoden 2004 kuntarajoilla).

Kuvio 11. Vieraskielisten ja kantaväestön välille laskettu erilaisuusindeksi 2004 ja 2014

Lähde: Tilastokeskus

Vieraskielisten eriytymisen asteessa näyttäisi olevan joitakin selviä eroja kaupunkien välillä. Isoista kaupungeista segregatio oli vuonna 2014 jyrkintä Turussa (43 %) ja lievintä Lahdes-

²⁵⁵ Indeksien laskemisesta ja ominaisuuksista ks. Vilkkama, Katja 2011: Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat?

²⁵⁶ Tarkastelukaupungeista valittiin mahdollisimman hyvin toisiaan vastaavat osa-alueet. Joissakin kaupungeissa se oli pienialue- ja toisissa tilastoalueita. Alueiden keskiväkiluku vaihteli kaupungeittain noin 900:sta 2 000 henkeen, kun tarkastelusta rajattiin pois alle 50 hengen alueet.

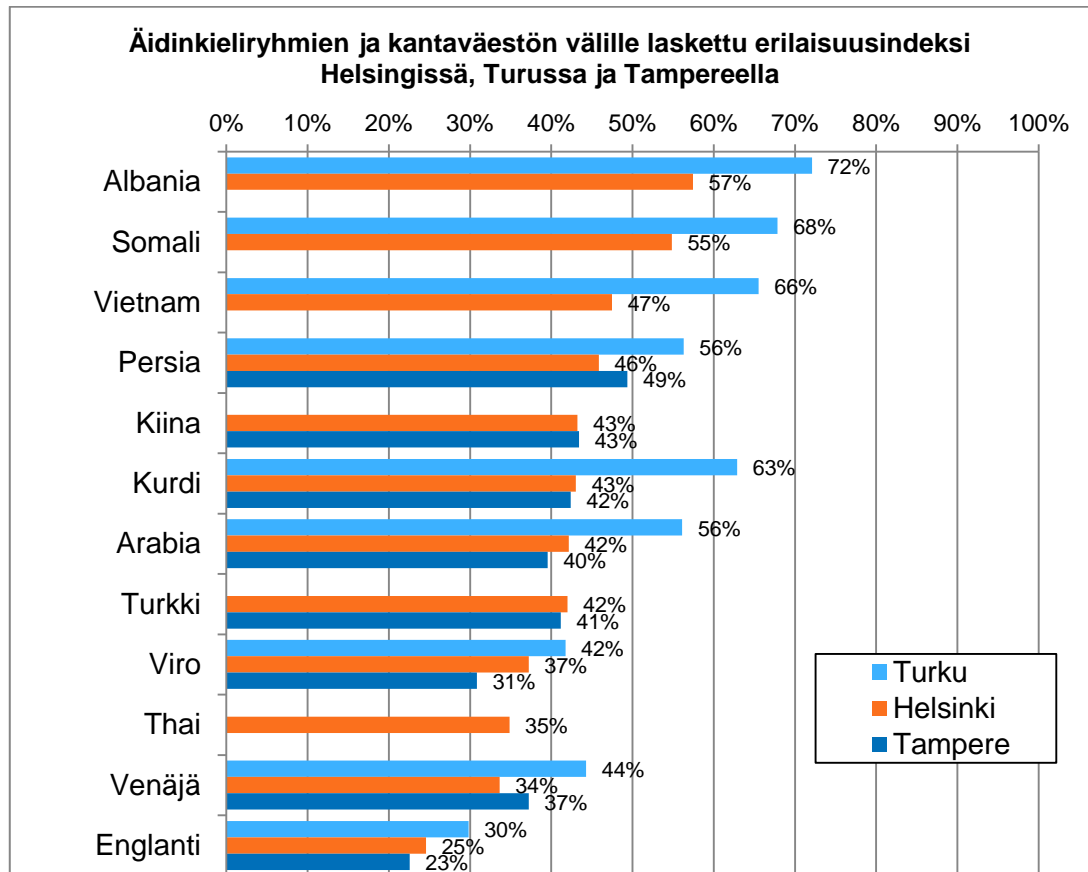
sa (24 %). Muut kaupungit sijoittuivat keskivaiheille. Indeksien arvo asettui niissä välille 28–36 %.

Etnisen segregaatian aste ei ollut useimmissa kaupungeissa muuttunut kovin paljon vuodesta 2004 eikä ole havaittavissa valtakunnallista trendiä mihinkään suuntaan. Helsingissä, Kuopiossa ja Lappeenrannassa ei juuri tapahtunut muutosta. Vieraskielisten eriytyminen jyrkentyi hieman Oulussa, Turussa ja Vaasassa ja lieveni puolestaan Lahdessa, Jyväskylässä, Porissa ja Joensuussa.

Analyysissa on syytä pitää erillään kaksi kehitystä: yhtäältä maahanmuuttajaväestön osuuden kasvu ja toisaalta segregatioasteen muutos. Vieraskielisten lukumäärä koko maassa ja eri kaupungeissa kasvoi huomattavasti 10 vuodessa, mutta eriytymisen aste ei useimmissa kaupungeissa paljon muuttunut. Vaikka segregatioaste olisi pysynyt suunnilleen samana, maahanmuuttajien asumiskeskitymissä kaupunkien sisällä heitä tietenkin asuu aiempaa selvästi enemmän ja he ovat aiempaa ”näkyvämpiä” johtuen juuri maahanmuuttajaväestön yleisestä kasvutrendistä.

Maahanmuuttajat ovat tietenkin erittäin heterogeeninen ryhmä ja edellinen kaikkien vieraskielisten tarkastelu antaa ainoastaan hyvin karkean yleiskuvan alueellisesta eriytymisestä. Analyysia tarkennettiin kymmeneen suurimpaan äidinkieliyryhmään. Kuvassa 3 esitetään näiden kieliryhmien ja kantaväestön väliset erilaisuusindeksin arvot kolmessa kaupungissa: Helsingissä, Turussa ja Tampereella. Arvot on laskettu vain niistä ryhmistä, joihin kuului vähintään 500 henkeä. 50 prosentin ylittäviä arvoja voidaan jo pitää selkeästi korkeina.

Kuvio 12. Äidinkieliyryhmien erilaisuusindeksit Helsingissä, Turussa ja Tampereella 2014

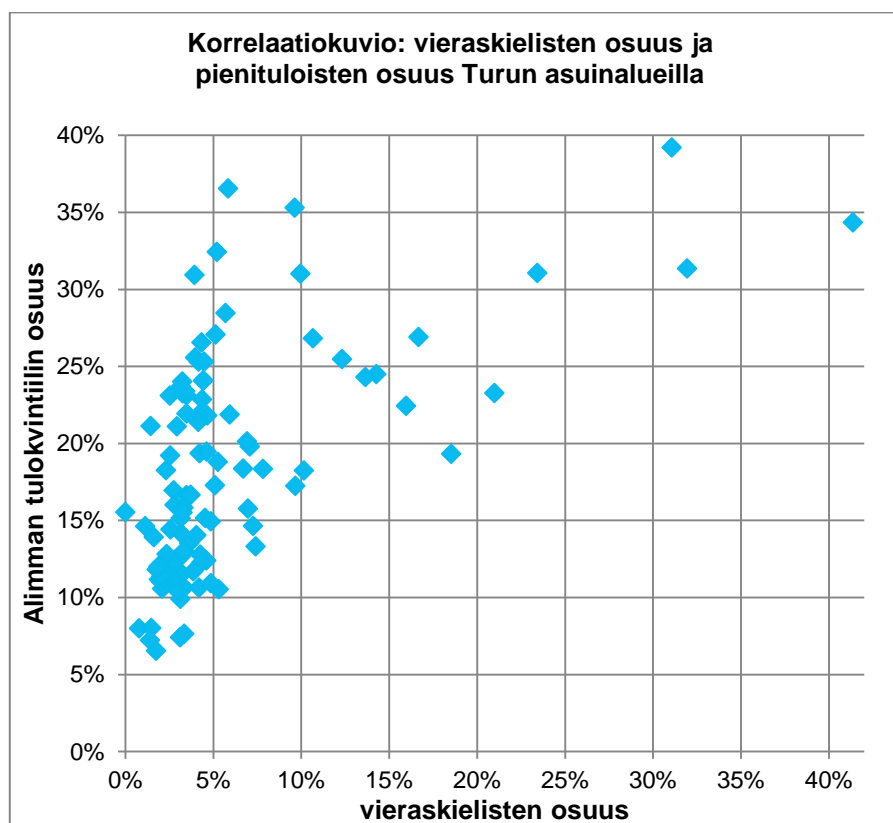

Lähde: Tilastokeskus

Eri äidinkieliyryhmien välillä osoittautui olevan suurehkoja eroja. Jyrkimmin eriytyneitä olivat albanian-, somalin- ja vietnaminkieliset, lievimminkin taas englannin-, venäjän-, thain- ja vironkieliset. Kieliryhmien järjestys tässä oli suunnilleen sama eri kaupungeissa, mutta Turussa indeksi sai kaikissa ryhmissä korkeampia arvoja kuin Helsingissä ja Tampereella.

Ongelmallisen segregaation yhtenä tunnusmerkkinä pidetään sitä, jos eri ulottuvuuksilla mitatut "riskitekijät" kasautuvat samoille alueille.²⁵⁷ Missä määrin esimerkiksi etninen ja sosioekonominen segregaatio kulkevat käsi kädessä? Näiden kahden asian riippuvuudesta eri kaupungeissa antaa jonkinlaisen kuvan vieraskielisten ja pienituloisten (= alimman tuloviidenneksen) alueittaisten osuuksien välisen korrelaation tarkastelu. Kuvassa 4 on esitetty esimerkkeinä korrelaatiodiagrammit kahden kaupungin, Turun ja Tampereen, osalta.²⁵⁸

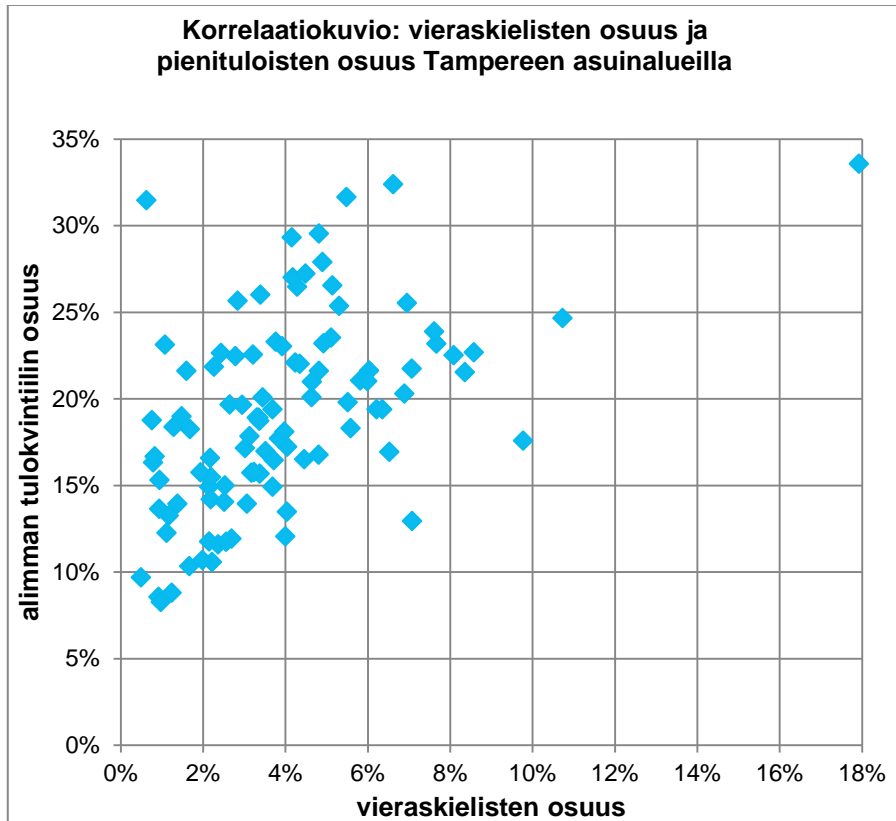
Kuvio 13. Vieraskielisyyden ja pienituloisuuden välinen yhteys Turussa ja Tampereella

Lähde: Tilastokeskus

²⁵⁷ Tätä ei tietenkään voi tulkita yksioikoisesti jokaista aluetta koskevaksi. Asuinalueita on hyvin erittyypisiä. Esimerkiksi opiskelijakampusten alueilla on useinkin sekä paljon vieraskielisiä että tulotaso matala.

²⁵⁸ Mukana ovat yli 100 tulonsaajan asuinalueet. Tulokäsitem: tulot tulonsaajaa kohti, rajaus 20 vuotta täyttäneisiin.

Lähde: Tilastokeskus

Kummassakin kaupungissa suuren siirtolaisosuuden alueet ovat samalla alueita, joissa pienituloisten osuus on suuri. Kuvista on yleensäkin luettavissa positiivinen korrelaatio pienituloisten ja vieraskielisten osuuksien välillä. Osuuksien välinen korrelaatiokerroin ρ oli Turussa 0,57 ja Tampereella 0,51. Kummassakin kaupungissa riippuvuus oli siis melko vahva. Seuraavaan taulukkoon on laskettu vastaava korrelaatiokerroin kaikista tarkastelukaupungeista.

Taulukko 12. Alueittaisten vieraskielisten ja pienituloisten osuuksien välinen korrelaatiokerroin (ρ) tarkastelukaupungeissa

Kaupunki	Korrelaatiokerroin
Helsinki	0,68
Espoo	0,66
Vantaa	0,84
Tampere	0,51
Turku	0,57
Oulu	0,72
Jyväskylä	0,55
Lahti	0,59
Kuopio	0,46
Pori	0,28
Vaasa	0,61
Joensuu	0,18
Lappeenranta	0,59

Lähde: Tilastokeskus

Etnisellä ja sosioekonomisella segregatiolla oli selvä kytkeä lähes kaikissa kaupungeissa, poikkeuksina Pori ja Joensuu. Suurimmat arvot korrelaatiokerroin sai Vantaalla (0,84), Oulussa (0,72), Helsingissä (0,68) ja Espoossa (0,66).²⁵⁹

Yhteenvetona tuloksista voidaan todeta seuraavaa: 1) Maahanmuuttajien määrä on kymmenessä vuodessa kasvanut huomattavasti ja he asumisensa keskittyy voimakkaasti isoihin kaupunkeihin, 2) Etnisen segregatiosta kaupunkien sisällä ei ole tällä aikavälillä yleisesti ottaen suuresti muuttunut, joskin kaupungeittain tilanne hieman vaihtelee, 3) Eriytymisen asteessa on suurehkoja eroja eri maahanmuuttajaryhmien välillä ja kaupungeista erottuu lähinnä Turku jyrkemmän segregatiosta suuntaan sekä 4) Etnisen ja sosioekonomisen segregatiosta välillä vallitsee lähes kaikissa kaupungeissa suhteellisen vahva riippuvuus.

kirjoittajat:

Jukka Hirvonen, VTM on asumisen tilastolliseen tutkimukseen erikoistunut projektitutkija Aalto-yliopiston maankäyttötieteiden laitoksella. jukka.hirvonen@aalto.fi

Sari Puustinen TkT, VTM on yhdyskuntasuunnitteluun ja asumiseen erikoistunut tutkija ja toimii JULMA-tutkimushankkeen projektipäällikkönä Aalto-yliopiston maankäyttötieteiden laitoksella. sari.puustinen@aalto.fi

²⁵⁹ Korrelaatiokerroin on tässä vain suuntaa antava mittari riippuvuudelle. Sen käyttökelpoisuutta voivat haitata esimerkiksi alueiden suuret kokoerot tai yksittäiset "outlierit".

12.2. Segregaation taustatekijöitä Suomessa

Maahanmuuttajat hakeutuvat asumaan samoille alueille, koska heillä ei ole riittävästi suomalaista sosiaalista verkostoa ja he kokevat olonsa turvallisemmaksi, jos ympärillä on omaa äidinkieltä puhuvia. - - - Mielestäni tärkeää olisi, ettei samalla alueella olisi niin paljon samaa kieltä puhuvia, mutta ihmiset saavat vapaasti muuttaa tässä maassa, joten ei sitä voi estääkään. Jos kuitenkin kotoutuminen ja integroituminen on onnistunut hyvin, heillä ei ole tarvetta hakeutua muiden maahanmuuttajien seuraan.

Työelämäjärjestön edustajan kyselypalaute tässä selvityksessä

Katja Vilkaman mukaan "asumisura" kehittyy eri väestöryhmillä epätasaisesti. Helsingissä ja muissa isoissa kaupungeissa on alueita, joilta pois muuttavat kaikki kynnelle kykenevät... ja toiset vaan saavat poismuuttoon paremmat mahdollisuudet. Eli yksi aspekti on sosiaalinen liikkuvuus. Kenelle se on mahdollista? Toisaalta, olemme kyllä myös ehkä tottuneet liikaa kontrolloimaan kaikkea: onko siitä haittaa, että asuinalueet eriytyvät etnisesti? Jos ihmiset viihtyvät keskenään? Silloinhan voi syntyä jotain uutta, koska luovuuteen ja innovaatioihin tarvitaan turvallinen tunne. Etninen eriytyminen ei ole ongelma, vaan huono-osaisuuden kasautuminen ja palveluiden ja liikenneyhteyksien puuttuminen.

Kansalaisjärjestöä tai kansainvälistä yleishyödyllistä järjestöä edustavan kyselypalaute tässä selvityksessä

Hallituksen kaavailut arava-tuotannon suuntaamisesta toimentulotukiasiakkaille tulevat toteutuessaan vahvistamaan segregaatiota ja eri alueiden leimautumista johtuen suurista eroista sekä kaupunkien että asuinalueiden välisissä arava-vuokrakannan määrissä, ja johtamaan pidemmällä aikavälillä nykyisen tilanteen selvään huononemiseen.

Valtionhallinnon edustajan kyselypalaute tässä selvityksessä

Kantaväestö välttää maahanmuuttajavaltaisille alueille muuttamista (keskeinen syy pääkaupunkiseudulla, yksi tekijä Turussa); alue eriytyy hiljalleen, vaikkei kiihtyvää poismuuttoa alueelta olisikaan.²⁶⁰

Mielikuvat ohjaavat muuttotilastoja ja päinvastoin heijastuvat tilastoissa; Alueen leimautumisesta sosiaalisten ongelmien, huono-osaisuuden ja turvattomuuden keskittymäksi on tutkimushavaintoja Turussa ja pääkaupunkiseudulla.²⁶¹

Alueiden sosiaaliset ongelmat yhdistyvät jo pääkaupunkiseudulla maahanmuuttajakeskittymistä poismuuttaneiden kokemuksiin alueen huonosta maineesta, huonosta kasvuympäristöstä lapsille sekä alueen tai sen koulujen liiallisesta maahanmuuttajavaltaisuudesta.

- Nämä olivat sopivan asunnon löytämisen haasteen jälkeen seuraavaksi tärkeimpiä poismuuttosyytä.
- Muilta alueilta poismuuttaneiden muuttosyyt olivat sen sijaan sopivan asunnon löytämisen lisäksi korkeat asuinkustannukset ja asunnon sijainti työn tai opiskelun kannalta.²⁶²

²⁶⁰ Rasinkangas 2014.

²⁶¹ Rasinkangas 2014; Vilkama, Vaattovaara & Dhalmann 2013.

²⁶² Vilkama, Vaattovaara & Dhalmann 2013.

Maahanmuuttajien asuinkekkittymät ovat varsin pysyviä ja maahanmuuttajien osuus kääntyy niillä harvoin laskuun; alkanutta kehitystä on vaikeaa pysäyttää.²⁶³

Kouluvalinnat vahvistavat alueiden etnistä eriytymistä.

- Ulkomaalaistaustaiset ovat keskittyneet harvoin kouluihin; Lähes 90 %:ssa peruskouluista vieraskielisiä oppilaita ei ole yhtään tai vain muutamia; vain 270:ssä koulussa (2 500 kokonaismäärästä) on vieraskielisiä oppilaita vähintään kymmenen prosenttia.
- Koulujen etninen segregaatio on vahvaa etenkin Helsingissä ja Turussa. Joidenkin koulujen oppilaat ovat Helsingissä monietnisiä kuin oppilaaksiottoalueen koko väestö.
- Suomessa on 12 koulua, joiden oppilaita vähintään puolet on vieraskielisiä. Kolme näistä on kansainvälisiä englannin- tai ranskankielisiä kouluja. Yhden koulun suuren vieraskielisten osuuden selittää paikkakunnalla toimiva vastaanottokeskus.
- Vieraskielisimmät koulut sijaitsevat usein alueilla, joilla on huono-osaisuutta.²⁶⁴

Kokeellinen tutkimus 7. -luokkalaisten parissa Helsingissä osoitti, että muun kuin oman lähikoulunsa valitsevat saavat yläkoulun alussa parempia oppimistuloksia; ero ei selity kouluopetuksen vaikutuksella. Myös alueen huono-osaisuus ennustaa hakeutumista pois lähikoulusta. Tämä kertoo siitä, että perheet valitsevat kouluja, joissa oppimistulokset ovat parempia kuin heidän lähikoulussaan; samalla koulut menettävät hyviä tuloksia saaneita oppilaita muihin kouluihin.²⁶⁵

OAJ ja YLE toteuttivat kyselyn opettajille kouluihin, joiden oppilaita joka kymmenes tai useampi on vieraskielinen. Opettajista 42% oli samaa mieltä ja 44% osittain samaa mieltä väitteestä, että on ongelmallista mikäli maahanmuuttajat keskittyvät tietuille alueille ja tiettyihin kouluihin. Kyselyyn vastasi 455 opettajaa.

- Opettajien mielestä vieraskieliset ja suomenkieliset lapset eristäytyvät liian usein omiin ryhmiinsä, kun vieraskielisten lasten osuus on suuri.
- Keskittyminen haittaa myös kielenoppimista. Opettajien vastausten perusteella maahanmuuttajataustaisten lasten koulunkäyntiä haittaa eniten vajavainen suomen kielen taito. Lasten välillä on kuitenkin yksilöllisiä eroja; monet vain vasta maahan muuttaneet lapset osaavat suomen yhtä hyvin kuin sitä äidinkielenään puhuvat. He myös saavuttavat koulussa huipputuloksia
- Opettajat olivat myös havainneet ilmiön, että suomenkieliset vanhemmat saattavat laittaa lapsensa johonkin toiseen kouluun, jos vieraskielisten määrä on suuri.
- Useat opettajat kokivat ihanteellisena sen, että vieraskielisiä olisi korkeintaan kolmasosa oppilaita.²⁶⁶

Tämän tutkimuksen kyselyyn osallistuneiden asiantuntijoiden näkemykset hajautuivat sen suhteen, pitäisikö ulkomaalaistaustaisia oppilaita ohjata tasaisemmin eri kouluihin.

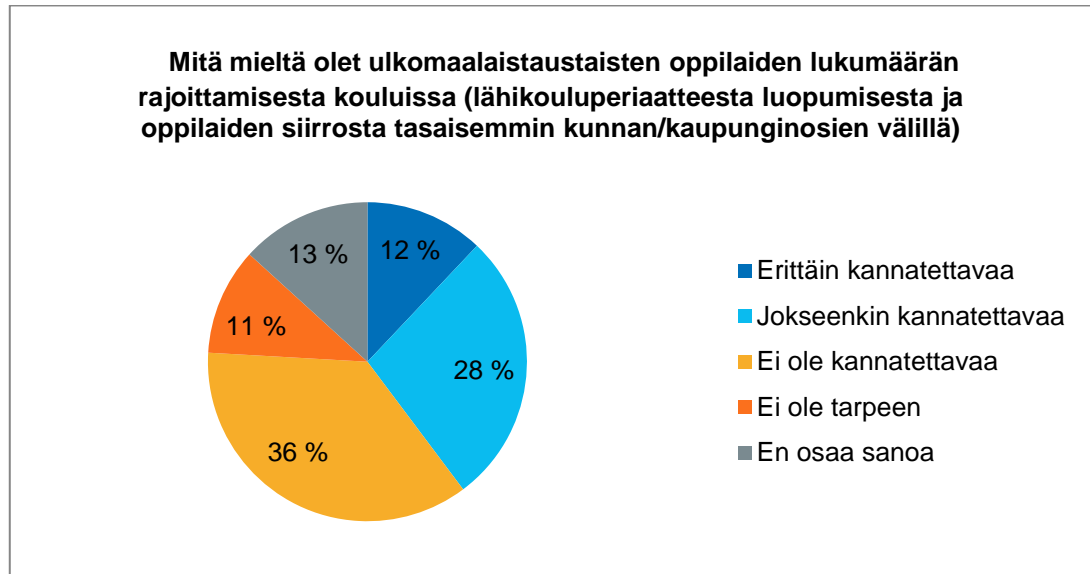
²⁶³ Rasinkangas 2013, 174; 253

²⁶⁴ YLE Kotimaa, 2.12.2015, Maahanmuuttajien lapset keskittyvät harvoin kouluihin

²⁶⁵ Bernelius 2013

²⁶⁶ YLE, A-studio 17.1.2016, Opettajat: Maahanmuuttajien kasautuminen samoihin lähiöihin tuo ongelmia, http://yle.fi/uutiset/opettajat_maahanmuuttajien_kasautuminen_samoihin_lahioihin_tuo_ongelmia/8593109

Kuvio 14. Asiantuntijoiden näkemyksiä ulkomaalaistaustaisten oppilaiden lukumäärän rajoittamisesta (N=83)

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

Positiivisia kokemuksia on esimerkiksi maahanmuuttajia maataloudessa työllistäneessä Närpiössä, missä oppilaita on hajasijoitettu kielenoppimisen mahdollistamiseksi natiivikielisten kanssa. Samalla kunta on turvannut pienempien lähikoulujen oppilasmäärän ja säästynyt niiden lakkauttamiselta. Närpiön kunnassa on noin 10 000 asukasta, ja 10,7 prosenttia heistä puhuu äidinkielenään jotakin muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia. Närpiöön muuttaneet ovat lähtöisin lähinnä Bosniasta ja Vietnamista.²⁶⁷

Maahanmuuttajat itse pyrkivät asumaan toistensa läheisyyteen;

- Jopa lähtömaissa on ohjattu muuttamaan tiettyyn kaupunginosaan Suomessa. Esim. Varissuolla on hyvä status maahanmuuttajien keskuudessa.²⁶⁸
- Osa maahanmuuttajaryhmistä muuttaa sosiaalisen turvallisuuden vuoksi toistensa läheisyyteen; eri etniset ryhmät ja eri syistä maahan muuttaneet poikkeavat toisistaan. Tutkimuksen mukaan pelko rasistisen häirinnän kohteeksi joutumisesta vaikuttaa selvästi näkyvän vähemmistön, kuten somalien asumistoiveisiin ja -valintoihin, kun venäläisille sillä ei juuri ole merkitystä.²⁶⁹

Maahanmuuttajat pyrkivät muuttamaan kaupunkiin ja erityisesti pääkaupunkiseudulle; useimmat näkevät parempia mahdollisuuksia pääkaupunkiseudulla

- Vuosina 1998-2000 maahan muuttaneista joka toinen ydinmaaseudulle tulleista oli muuttanut keskuskaupunkiin 10 vuoden sisällä; kaupunkiseudulla joka kolmas oli muuttanut kaupunkikeskukseen; keskuskaupunkiin alun perin tulleista 92% asui edelleenkin siellä vielä 10 vuoden jälkeen.
- Kyselyn mukaan muuttosyitä olivat työllistymismahdollisuudet (29%), opiskelumahdollisuudet (14%), muut maahanmuuttajat (9%), puoliso (5%), muut sukulaiset (5%).²⁷⁰

²⁶⁷ YLE Uutiset, A-Studio, Maahanmuuttajat asialla Närpiössä: pelastivat kunnan talouden ja kyläkoulut, 2.9.2015

²⁶⁸ Rasinkangas 2014

²⁶⁹ Dhalmann 2011; Rasinkangas 2014

²⁷⁰ Sjöblom-Innala H. 2012; Helsingin Sanomat 10.12.2012, Maahanmuuttaja ei viihdy maaseudulla – näin he siirtyvät suurkaupunkeihin.

Taulukko 13. Pääkaupunkiseudulla asuvien osuus Suomeen saapussa ja 10 vuoden päästä

	1998-2000 (%)	2009 (%)
Somalit	62	88
Kiinalaiset	36	60
Irakilaiset ja iranilaiset	18	41

Lähde: Sjöblom-Innala H. 2012

Monikulttuuriset palvelut (etnisten tuotteiden myymälät, etniset ravintolat, maahanmuuttajayhdistykset, kokoontumispaikat, uskonnonharjoittamisen paikat) mahdollistavat työllistymisen (on riittävästi kysyntää) ja etnisen kulttuurin säilyttämisen.²⁷¹

Vuokra-asuntojen tarjonta ohjaa Suomessa maahanmuuttajien asumista. Suomessa on OECD maihin verrattuna vähän asunnon omistajia maahanmuuttajien parissa. Ero suomalaistaustaisiin nähden on huomattava (noin 70% Suomessa syntyneet vs. noin 30% ulkomailla syntyneet). Ruotsissa ja Norjassa ero maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön välillä on huomattavasti pienempi.²⁷²

- Suomessa maahanmuuttajat ovat kantaväestöön nähden ylliedustettuina matalan vuokratason asunnoissa asumisen suhteen. Useimmissa OECD - ja EU-maissa tilanne on päinvastainen.²⁷³
- Sosiaalisin perustein myönnettäviä vuokra-asuntoja hankitaan maahanmuuttajille sen mukaan, missä niitä on tarjolla tai missä on lähellä tarvittavia sosiaalipalveluja. Turussa toimitettiin näin 1990-luvulla pakolaisia asutettaessa.²⁷⁴
- Yksityiset sijoitusasuntojen vuokraajat ohjaavat tarjonnan myötä keskittymistä. Esim. Turussa maahanmuuttajataustaiset ovat enemmistö sijoitusasuntojen vuokraajista.²⁷⁵

Nykyaikainen monipaikkainen elämäntapa voi hidastaa eriytymistä. Esim. venäläiset asuvat hajautuneesti, mutta pitävät omiin etnisiin yhteisöihinsä yhteyttä mobiililaitteiden avulla.²⁷⁶

²⁷¹ Rasinkangas 2014

²⁷² Tilanne 2012. Lähde OECD/European Union 2015, 179.

²⁷³ Lähde: OECD/European Union 2015, 179

²⁷⁴ Rasinkangas 2014

²⁷⁵ Rasinkangas 2014

²⁷⁶ Dhalmann 2011

12.3. Segregaation taustatekijöitä Ruotsissa

Ruotsissa asuinalueiden välttämisen ohella myös niiltä poismuutto on kasvanut 2000-luvulla ja kiihdyttänyt asuinalueiden segregaatiota. Syynä on ei-länsimaisten maahanmuuttajien osuuden kasvu alueella.²⁷⁷

Etnisten vähemmistöjen suhteellisen osuuden kasvaminen tietyn kynnyksen yli kiihdyttää kantaväestön poismuuttoa alueelta. Kynnyksen arvo on joissakin kaupungeissa matala, joissakin korkea. Ruotsissa kynnyksen arvo vaihdellut 3% (Örebro) ja 39,5% (Malmö) välillä.²⁷⁸

Maahanmuuttajien omat asumisvalinnat ohjaavat myös segregaatiota Ruotsissa. Esimerkiksi somaliaalaistaustaiset asuvat usein oman klaanin läheisyydessä. Tämä on ilmennyt mm. äärimmäisen ahtaasti asumisena; tiedetään jopa 20 hengen asuneen kaksiossa ja nukkuvan vuoroissa. Klaaneilla on suuri määräysvalta ihmisten arkielämässä.²⁷⁹

²⁷⁷ Andersson, Hammarstedt & Neuman 2012

²⁷⁸ Tutkimus 12 suurimmasta kunnasta: Andersson, Hammarstedt & Neuman 2012

²⁷⁹ Ranstorp, Gustaffson & Hyllegren 2015.

12.4. Erillään asumisen vaikutukset maahanmuuttajan kotoutumiseen

Suurin ongelma on mielestäni se, etteivät maahanmuuttajataustaiset ihmiset pääse yhteiskuntaan kiinni, kun luonnollisia tilaisuuksia vuorovaikutukseen suomalaisten kanssa ei ole. Luodaan uudentyyppistä luokkayhteiskuntaa, kun maahanmuuttajat keskittyvät köyhemmille alueille, johon kaupunki ei panosta samalla tavalla kuin rikkaampiin alueisiin. Samalla ennakkoluulot kantaväestön keskuudessa lisääntyvät. Lopputulemana voi olla konflikteja, josta kukaan ei hyödy.

Kansalaisjärjestöä tai kansainvälistä yleishyödyllistä järjestöä edustavan kyselypalaute tässä selvityksessä

Ehdotukseni ja tiukka mielipiteeni siitä, mitä tarvitaan: aluetyö/ympäristötyö, yhteisötyö, ennaltaestävä työ! Se, että alueella on tuttuja toimijoita, joiden tehtävä on kehittää aluetta ja huomioida asukkaita ja käsitellä uusia ilmiöitä. Paikallisten asukkaiden vaikutusmahdollisuus omaan ympäristöön on työtä, jolla on mahdollisuus tehdä asuinalue viihtyisäksi ja turvalliseksi.

Kansalaisjärjestöä tai kansainvälistä yleishyödyllistä järjestöä edustavan kyselypalaute tässä selvityksessä

Maahanmuuttajien keskittyminen monietnisille asuinalueille haittaa heidän kotoutumistaan monin tavoin

- Työelämässä, koulutuksessa ja arjessa selviytymisessä tarvittavan kielen oppiminen vaikeutuu
- Yhteiskunnassa vallitsevien kulttuuristen tapojen ja normien omaksuminen vaikeutuu
- Työllistymiseen tarvittavien sosiaalisten verkostojen ja ihmissuhteiden rakentaminen vaikeutuu lukuun ottamatta etnistä yritystoimintaa alueen sisällä
- Alueellinen eriytyminen vähentää kaikkien, mutta erityisesti paremmin toimeentulevien maahanmuuttajien kontakteja kantaväestöön.²⁸⁰

Toisen maahanmuuttajasukupolven seurantalutkimus Ruotsista:

- *Oman etnisen yhteisön* parissa kasvulla myönteisiä vaikutuksia (parempi todennäköisyys työllistyä, vähemmän turvautumista toimeentulotukeen, koska oma yhteisö mahdollisesti "korvaa sosiaaliturvan")
- Monietnisellä alueella asuminen sen sijaan vaikuttaa kielteisesti nuorten tulevaisuuteen 10-vuoden päähän (pienemmät palkkatulot, pienempi todennäköisyys aloittaa ja päättää korkeakouluopinnot, tarvitsevat enemmän toimeentulotukea)²⁸¹

²⁸⁰ van der Laan Bouma-Doff 2007

²⁸¹ Neumann 2013.

Kuvio 15. Erillään asumisen vaikutukset maahanmuuttajien kotoutumiseen

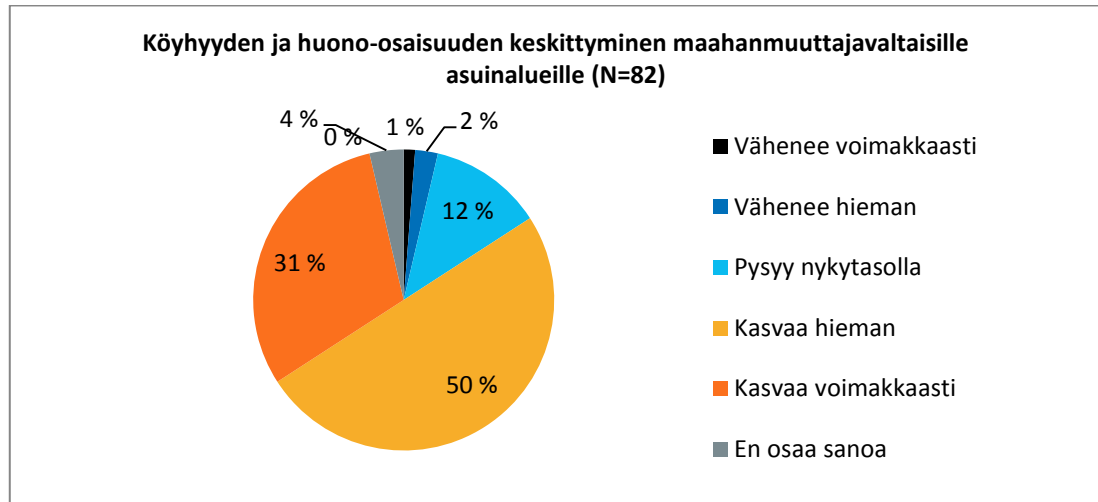
12.5. Segregaation yhteys yhteiskunnalliseen turvallisuuteen

Maahanmuuttajat keskittyvät alueille, joissa on huono-osaisuutta. Etninen ja sosioekonominen segregaatio kytkeytyvät puolestaan lähes kaikissa suomalaisissa kaupungeissa toisiinsa.²⁸²

Tämän tutkimuksen kyselyyn osallistuneiden asiantuntijoiden enemmistön arvion mukaan huono-osaisuus keskittyy edelleen maahanmuuttajavaltaisille alueille. Yksikään vastaajista ei kokenut että ilmiö ei olisi ongelma Suomessa.

²⁸² Ks. luku 12.1. Maahanmuuttajien asumisen alueellinen eriytyminen kaupungeissa

Kuvio 16. Asiantuntijoiden arvio köyhyyden ja huono-osaisuuden keskittymisestä maahanmuuttajavaltaisille alueille

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

Etnisten enklavien (eli etnis-kulttuurisesti yhtenäisten alueiden) sisällä on vähemmän rikollisuutta; sosiaaliset ja taloudelliset suhteet ovat tiiviimpiä ja sen myötä sosiaalinen kontrolli; etninen yhtenäisyys edistää paikallista yrittäjyyttä ja työpaikkojen syntymistä maahanmuuttajille.²⁸³

Etnisen diversiteetin kasvun, eli alueiden monikulttuuristumisen on sen sijaan arvioitu useissa tutkimuksissa lisäävän sekä rikollisuutta että haittaavan yhteiskuntarauhaa niin Euroopassa, Yhdysvalloissa kuin Australiassakin.²⁸⁴

Tutkimusten mukaan etninen ja/tai uskonnollinen segregatio on yhteydessä väkivaltaisen ekstremistisen liikehdinnän kehittymiseen ja toisaalta islaminvastaisen äärioikeistopuolueen kannattamiseen

- Elokuussa 2011 tuhannet mellakoivat Lontoossa ja muissa kaupungeissa protestiksi poliisin toiminnalle; mellakoitsijat eivät haastattelujen mukaan nähneet tapahtumaa rasismin protestiksi ja mellakoitsijoiden etninen tausta oli moninainen (brittiläisen etnisen luokituksen mukaan pidätetyistä 47% oli mustia, 32% valkoisia, 11% monietnisiä (*mixed*) ja 8% Etelä-Aasiasta. Mellakoitsijat olivat kuitenkin lähtöisin alueilta (kortteleista), joilla oli taloudellista huono-osaisuutta, etnistä segregatiota ja luottamus poliisiin oli jo ennen mellakoiden alkamista huono.²⁸⁵
- Britanniassa tyypillinen äärioikeistopuolue BNP:n jäsen asuu pienemmällä paikkakunnalla, joissa (brittiläisen etnisen luokituksen mukaan) valkoiset muodostavat asukkaiden enemmistön ja elävät segregoituneesti omilla alueillaan. Vastaavasti puolueen kannatus on alhaisempaa suurissa kaupungeissa, joissa etniset tai uskonnolliset vähemmistöt asuvat vähemmän segregoituneesti silloinkin, kun ns. valkoisen väestön osuus on suuri. Kannatus on suurta etenkin alueilla, joilla muslimivähemmistö tai Etelä-Aasiasta lähtöisin oleva vähemmistö asuu eriytyneesti.²⁸⁶

²⁸³ Maahanmuuton elävöittävästä vaikutuksesta esim. Kubrin & Ousey 2009.

²⁸⁴ Diversiteetin haitallisesta vaikutuksesta: Putnam 2007.

²⁸⁵ Kawalerowicz & Biggs 2015

²⁸⁶ Biggs & Knauss 2012.

Myös uskonnollisella eriytymisellä on merkitystä. Britannian äärioikeistopuolue BNP :n poliittinen ohjelma on korostuneesti islaminvastainen ja kohdistaa kritiikkensä sosiaalisesti ja maantieteellisesti eriytyneeseen muslimivähemmistöön. Biologinen rasismi ei enää ole puolueen poliittinen ydin. Tämä näkyy myös kannattajien asumisessa; ei-muslimien mustan väestön määrä itse asiassa vähentää äärioikeiston kannatuksen todennäköisyyttä.²⁸⁷

Ongelmallista on, että segregaation voimistumista tai siihen liittyviä kielteisiä lieveilmiöitä ei voi ennakoida kynnsarvojen perusteella! Maahanmuuttajataustaisen väestön prosentuaalinen osuus voi olla matalanakin merkittävä tai vastaavasti huomattavan korkea ilman segregaatiota kiihdyttävää vaikutusta.²⁸⁸

²⁸⁷ Ford & Goodwin 2010.

²⁸⁸ Vilkama 2012; Andersson, Hammarstedt & Neuman 2012.

13. YLEINEN JÄRJESTYS JA TURVALLISUUS

13.1. Katuturvallisuus

Kansalaiset ovat tähän saakka kokeneet asuinalueensa ja kaupunkiympäristöt varsin turvallisena.

- **Kodin ulkopuolella iltaisin tapahtuvan väkivallan pelko on vähentynyt 2012-2014 välisellä tarkastelujaksolla.** Noin 35% kansalliseen rikosuhritutkimukseen osallistuneista ilmoitti pelänneensä joutuvansa katuväkivallan uhriksi 2012, mutta vuonna 2014 enää 27% kyselyyn vastanneista.²⁸⁹
- **Pääkaupunkiseudulla joka neljäs (24%) ilmoitti välttävänsä jotakin kodin lähistöllä olevaa aluetta väkivallan uhan vuoksi;** Suomen muissa kaupungeissa vastaava osuus oli noin 15%, taajaan asutuissa kunnissa 7% ja maaseutumaisissa kunnissa 4%. Naiset välttivät miehiä useammin turvattomiksi kokemiaan alueita.²⁹⁰
- **Turvattomuutta on koettu selvästi eniten pimeän tultua keskustassa ja myöhäiseen kellonaikaan perjantai- ja lauantai-iltaisin paikkakunnan keskustassa.** Noin 30 % kansalaisista kokee olonsa turvattomaksi edellä mainituissa tilanteissa.²⁹¹
- **Ihmiset eivät kuitenkaan ole välttäneet illalla liikkumista.** Noin 90 % kulkee jalkaisin asuinpaikkansa keskusta-alueilla iltaisin ja öisin; heistä noin 40 % liikkuu siellä viikoittain tai päivittäin, muut tätä harvemmin. Vuosi vuodelta harvempi on välttänyt liikkumista yksin keskustassa iltaisin.²⁹²

Julkisuuteen tulleet ulkomaalaistaustaisten tekemät seksuaalirikokset (raiskaukset, joukolla tapahtunut seksuaalinen ahdistelu ja häirintä) ovat mediatietojen mukaan luoneet pelkoa erityisesti naisten ja nuorten keskuudessa; esim. henkilökohtaisten turvavälineiden, kuten erilaisten suihkeiden myynti ja itsepuolustuskurssien suosio on lisääntynyt. Poliisin tietoon tulleissa seksuaalisen ahdistelun tapauksissa vuodelta 2015, noin 13%:ssa tapauksista epäilty tekijä on ollut ulkomaalaistaustainen. Erityisesti joukolla tapahtuneiden ahdistelutapausten lisääntyminen saattaa katkaista tähänastisen myönteisen kehityksen katuväkivallan pelon kokemusten vähenemisessä.²⁹³

Maamu -tutkimusaineiston mukaan kurdi- ja somalialaistaustaiset miehet ja naiset (25–33 %) välttivät venäläistaustaisia miehiä ja naisia (6-8%) useammin joitakin paikkoja ulkomaalaistaustaisuutensa vuoksi. Tämä suuri ero ryhmien välisissä tuloksissa heijastanee ulkoista erilaisuutta ryhmien välillä. (Taulukko 14.)²⁹⁴

Venäläistaustaiset kokivat myös kurdi- ja somalialaistaustaisiin verrattuna vähemmän huolta turvallisuudestaan kotona, työssä tai koulussa tai työ- tai koulumatkalla. Venäläistaustaisista sen sijaan suurempi osuus koki huolta turvallisuudestaan ”muualla”, tavallisesti esimerkiksi yökerhossa. Tämä saattaa kertoa myös väestöryhmien erilaisista tavoista liikkua esimerkiksi yöelämässä.²⁹⁵

²⁸⁹ Danielsson & Salmi 2015.

²⁹⁰ Danielsson & Salmi 2015

²⁹¹ Poliisibarometri 2014

²⁹² Poliisibarometri 2014

²⁹³ Ks.luku Seksuaalinen ahdistelu ja väkivalta.

²⁹⁴ Maamu -tutkimusaineiston analyysi tässä tutkimushankkeessa

²⁹⁵ Maamu -tutkimusaineiston analyysi tässä tutkimushankkeessa.

Taulukko 14. Huoli omasta turvallisuudesta eri paikoissa sukupuolittain (%)

	Venäjä		Somali		Kurdi	
	M	N	M	N	M	N
Huoli turvallisuudesta, jossain	9,1	20,7	13,0	12,9	13,3	13,1
Huoli turvallisuudesta, kotona	1,4	4,1	8,2	3,8	7,1	7,5
Huoli turvallisuudesta, asunnon lähiympäristössä	3,8	8,8	5,3	6,6	8,4	7,1
Huoli turvallisuudesta, työssä/koulussa	4,1	1,8	7,5	3,3	7,9	5,7
Huoli turvallisuudesta, työ-/koulumatkalla	2,8	3,8	5,8	3,5	6,8	8,3
Huoli turvallisuudesta, muualla	4,6	12,9	2,1	6,3	6,5	4,4
Paikkojen välttely ulkomaalaistaustan vuoksi	7,5	6,4	28,3	24,7	32,8	26,1

Lähde: Maamu -tutkimus

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen edellyttää poliisilta sekä näkyvyyttä että kykyä hallita ja estää tarvittaessa myös suurempien joukkojen aiheuttamia häiriöitä. Tätä vaikeuttaa se, että **Suomessa on ollut jo useiden vuosien ajan asukasmäärään suhteutettuna Euroopan valtioista vähiten poliisivirassa toimivia henkilöitä**. Vuonna 2012 Suomessa oli noin 150 poliisia/100 000 asukasta; samana vuonna esim. Ruotsissa ja Tanskassa noin 200/100 000 as., Virossa ja Saksassa 300/100 000 as.²⁹⁶ Poliisien määrää on edelleen suunniteltu vähennettäväksi.

Potentiaalisten uhrien suojeluvastuuta on otettu viranomaisilta siviilitoimijoille. Kansalaisten väkivallaton ja poliisin toimintaa tukeva vapaaehtoistoiminta yleisten on saanut rinnalleen tunnustuksellisia ääri liikkeitä, jotka ilmoittavat huolehtivansa "järjestyksestä ja turvallisuudesta". Esimerkiksi kansallissosialistista maailmankatsomusta tunnustava Suomen Vastarintaliike (SVL) on kertonut verkkosivuillaan järjestäneensä 4.12.2015 katupartiointia viidessä eri kaupungissa.

- Poliisitarkastaja Timo Kilpeläisen arvion mukaan ulkomaalaisvastaisen Soldiers of Odin -järjestön isompien (5-15 hengen) katupartioyhmien toimintaa havaittiin syys-talven 2015-2016 aikana 4-5 paikkakunnalta Pohjois- ja Itä-Suomessa. Poliisin tietoon ei myöskään ollut tuolloin tullut, että partiot toiminnan yhteydessä olisi syyllistytty rikoksiin tai että niiden toiminnasta olisi tehty rikosilmoituksia.²⁹⁷
- Tunnukselliset partiot kyseenalaistavat poliisin kyvyn vastata yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta. Tunnustuksellisten ryhmien toimintaan sisältyy myös riski toiminnan eskaloitumisesta väkivaltaiseksi.

²⁹⁶ Lähde: Eurostat 2014, Poliisien määrä, vuotuinen keskiarvo, 2007-2009 ja 2010-2012

(100 000:ta asukasta kohti), http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Crime_statistics/fi

²⁹⁷ Iltasanomat 14.1.2016, Poliisi: Katupartioissa sisäisiä ristiriitoja – osa jo irtautunut Soldiers of Odiniasta.

13.2. Viharikokset ja väkivallan kokemukset

Puuttumiskynnys viharikoksiin on oltava alhainen ja myös niin, että tekijälle aiheutuu jokin seuraamus asiasta = ymmärtää että toiminta oli väärin ja MOTIIVI minkä takia hän sen teki, on myös väärin. Tässä keskeisinä toimijoina ovat poliisi, syyttäjät ja tuomioistuin laitos. Koulutusta olisi lisättävä, jotta ko. viranomaiset tunnistavat viharikoksen ja ymmärtävät sen motiivin merkityksen laajemmassa mittakaavassa eikä kategorisesti ajattele rikoksen olevan "tavanomainen". Lainsäädännön tulisi olla myös yksiselitteisempää (mitä se sananvapaus oikein tarkoittaa ja mitä ei = rikoksen tunnusmerkistön täytyminen). Mikäli yleisestikin jo hyväksytään vihapuheiden ja rasististen aineistojen levittäminen eikä siihen valtiolta (=poliisi) puutu, niin se antaa väärän signaalin tällaisten toimien hyväksyttävyydessä. Vastakainasettelu "suvaitsevaiset" contra "rasistit" ei palvele ketään. Juupas-eipäs väittely ei johda mihinkään. Uhrienkaan ei tulisi hyväksyä uhrin asemaansa ja ajatella, ettei poliisille ilmoittaminen hyödytä mitään. Ilmoittamiskynnystä pitää saada laskettua, mutta silloin on myös varmistettava, että rikosprosessi etenee.

Valtionhallinnon edustajan kyselypalaute tässä selvityksessä

Vielä muutama vuosi sitten islamilaisen yhteisön johtajat sanoivat avoimesti että miehen velvollisuus on lyödä tottelematonta vaimoa ja islamista luopunut tulisi surmata. Samoin vääräuskosen kanssa seurusteleva tytär aiheuttaa sellaisen häpeän perheelle, että hänet täytyy surmata. Nyt näistä asioista vaietaan julkisesti, mutta yhteisöjen sisällä tämä opetus on edelleen vallalla. Kyseessä on viharikosten oikeuttaminen kokonaisessa yhteisössä. Yhteisön jäsenet eivät uskalla ilmiantaa vihaopetusta, koska pelkäävät yhteisön vihan kohdistuvan sitten heihin itseensä. Tämä ilmiö tulee ottaa vakavasti ja tarjota keinoja yhteisön sisäiselle kontrollille viharikosten kitkemiseksi.

Uskonnollisen yhteisön edustajan kyselypalaute tässä selvityksessä

Tilanne johtaa valitettavasti käytännössä siihen, että nykyisessä viestintäympäristössä ohjeistus [poliisi ei saa eritellä rikosta turvapaikanhakijan tekemäksi] kääntyy pahimmillaan hyviä tarkoituspäriään vastaan. Virallisen ja vahvistetun tiedon puutteessa some täyttyy erilaisista huhuista, jotka leviävät kulovalkean tavoin. Se jos mikä on omiaan ruokkimaan rasismia ja negatiivisia asenteita. Nykyään vain mahdollisimman nopea ja avoin tiedonvälitys on ainoa tapa edes yrittää katkoa siipiä huhuilta. Poliisin omaksuma periaate on saattanut olla toimiva vielä 10 vuotta sitten, mutta pelkään pahoin sen olevan nyt ajastaan jäljessä.

Tommi Berg, päätoimittaja, Uusi Lahti²⁹⁸

Suomen rikoslaki ei tunne määritelmää viha- tai rasistinen rikos. Rangaistuksen koven-tamisperusteissa on kuitenkin huomioitu rasistinen tai muuhun erilaisuuteen (kuten seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen) perustuva vihamotiivi. Poliisilla on kuitenkin mahdollisuus tilastoida rikosilmoitus viharikoksena; tätä mahdollisuutta ei ole kuitenkaan hyödynnetty järjestelmällisesti ja siksi luotettavan arvion tekeminen on edellyttänyt tutkimus-työtä ilmoitusten sisällön perusteella. Vuonna 2014 vain 14% tutkimustyönä poimituista viha-rikosepäilyistä oli poliisi koodannut viharikoksena.²⁹⁹

- Vuonna 2014 poliisin tietoon tuli 822 rikosta, jossa epäiltiin olevan vihamotiivi.
- Yleisin viharikoksen motiivi oli uhrin etninen tai kansallinen tausta (82,5 %) ja toiseksi yleisin uskonto tai elämäntavot (8,2 %).

²⁹⁸ Uusi Lahti 21.10.2015, Kolumni: Oliko poliisitiedottamista koskevassa uutisessa väärä vai oikea otsikko?

²⁹⁹ Tihveräinen 2015.

- Rasistisia piirteitä sisältäviä rikosepäilyjä oli edelliseen vuoteen verrattuna 4,5% vähemmän kuin edellisvuonna (678 ilmoitusta vuonna 2014).
- Useimmissa (rasistisia piirteitä sisältävissä) tapauksissa on ollut kyse sanallisesta loukkaamisesta (39%) tai pahoinpitelystä (26%); syrjinnästä on ollut kyse vain 4%:ssa tapauksista.
- Poliisin tietoon tulleet rasistiset rikokset ovat hieman vähentyneet myös pidemmällä aikavälillä, vuosien 2008–2014 välisenä aikana; toisaalta myös kaikkien rikosepäilyjen määrä on laskenut samalla aikavälillä.
- Suurimmassa osassa tapauksista (72%) epäilty rasististen rikoksen tekijä kuului etniseen kantaväestöön (tarkoittaa tutkimuksessa valkoihoista, synnyinmaaltaan ja kansalaisuudeltaan suomalainen)
- Suurin osa rasistisen motiivin sisältäneiden rikosten uhreista on kuulunut etniseen vähemmistöön; näistä eri vähemmistöryhmiin kuuluvien välisiä tapauksia oli 7% kaikista ilmoituksista.
- Useimmissa tapauksissa uhri on ollut kansalaisuudeltaan (71%) tai syntyperältään suomalainen (52%). Tämä kertoo toiseen maahanmuuttajasukupolven kohdistuvasta viharikollisuudesta Suomessa. Toiseksi yleisin kansalaisuus (7%) ja syntyperä (11%) on somalialainen.
- Vuonna 2014 tapahtui yksi rasistisen motiivin sisältänyt murha, jossa etniseen vähemmistöön kuuluva puukotti kantaväestöön kuuluvan julkisella paikalla.³⁰⁰

Taulukko 15. Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajien (uhrien) yleisin kansalaisuus ja syntyperä vuonna 2014.³⁰¹

	Kansalaisuus (%)	Syntymämaa (%)
Suomi	52	71
Somalia	11	7
Neuvostoliitto/Venäjä	7	3
Irak	4	2
Viro	2	2

Lähde: Viharikostutkimus

Ulkomaalaiseen väestömäärään suhteutettuna eniten epäiltyjä rasistisia viharikoksia ilmeni vuonna 2014 Pohjois- ja Itä-Suomessa: Pohjois-Pohjanmaalla, Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa. (Kuvio 17.)³⁰²

Vähiten rasistisia viharikosepäilyjä ulkomaalaiseen väestömäärään suhteutettuna oli vastaavasti länsirannikolla: Varsinais-Suomessa, Satakunnassa, Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla sekä Päijät-Hämeessä. (Kuvio 17.)³⁰³

³⁰⁰ Tihveräinen 2015.

³⁰¹ Tihveräinen 2015.

³⁰² Tilastolähteet: Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2014 ja PolStat (kartta), Tilastokeskus, Väestörekisteri

³⁰³ Tilastolähteet: Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2014 ja PolStat (kartta), Tilastokeskus, Väestörekisteri

Kuvio 17. Viharikokset per/10 000 ulkomaan kansalaista kohden

Lähde: Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2014 ja PolStat (kartta); Tilastokeskus, Väestötietokeskus

Lukumääräisesti eniten poliisin tietoon tulleita rasistisia viharikosepäilyjä on suurimmissa väestökeskitymissä. Toisaalta ilmiö on ongelma myös muutamilla pienemmillä paikkakunnilla. Kunnista lukumääräisesti eniten rasistisia viharikosepäilyjä vuonna 2014 tuli poliisin tietoon Helsingissä (229), Vantaalla (46), Espoossa (41), Tampereella (31), Turussa (25), Oulussa (23), Lieksassa (15), Lappeenrannassa (13), Joensuussa (11) ja Vaasassa (11).

Kuvio 18. Poliisin tietoon tulleet rasistiset viharikosepäilyt (lkm) maakunnittain 2014.

Lähde: Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2014 ja PolStat (kartta); Tilastokeskus, Väestökisteri

Ruotsissa viharikosten yleisyyttä seurataan sekä uhritutkimusten avulla että poliisin rikosilmoitusaineiston perusteella lähes vastaavalla tavalla kuin Suomessa.

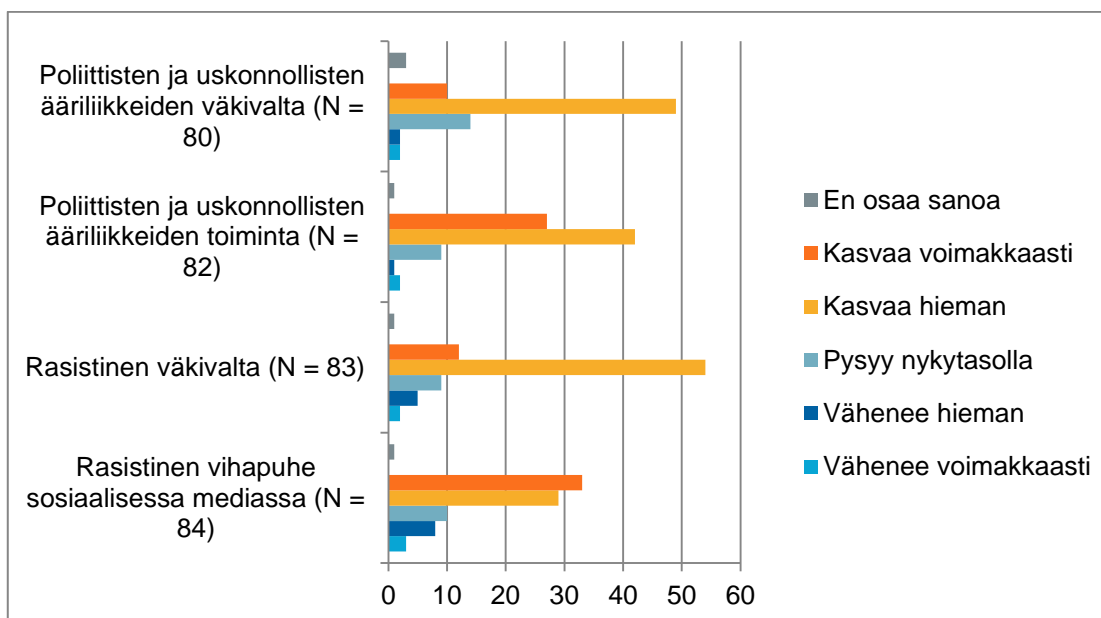
- **Poliisin tietoon tulleet viharikokset ovat hieman kasvaneet Ruotsissa;** rikosilmoitusten määrän kasvu vuosien 2013 ja 2014 välillä oli 14%.
- **Suurin osa ilmoituksista on sisältänyt rasistisen motiivin ja näiden määrä pysyi pitkään tasaisena mutta on kasvoi hieman 2013 ja 2014 välisenä aikana;** islamin ja kristinuskonvastaisia tapauksia on ollut niin ikään ollut hieman aikaisempaa enemmän; rasistisen motiivin sisältäneet olivat yleisimmin afrikkalais- tai romanivastaisia.
- **Suurimmassa osassa tapauksista tekijä oli tuntematon (59%) ja tapahtumapaikka julkinen (20% tapauksista).** Seuraavaksi yleisimmin viharikos tapahtui kotona (14%),

työpaikalla (11%; erityisesti afrikkalaisvastainen rikos) tai verkossa (11%; erityisesti antisemitistinen tai seksuaalisuuteen liittyvä rikos).³⁰⁴

- **Vuosittain arviolta 1,4 % Ruotsin koko väestöstä joutuu rasistisen viharikoksen kohteeksi;** näistä noin 32% arvioidaan tulevan poliisin tietoon.
- **Vuosittain noin 0,2% Ruotsin koko väestöstä joutuu uskonnollisen viharikoksen kohteeksi;** näistä noin 52 % arvioidaan tulevan poliisin tietoon.
- **Poliitikoista parlamentin jäsenet (14% ollut uhri 2012) joutuvat yleisimmin viharikosten kohteeksi kuin kunnallispoliitikot (2%).** Ulkomaalaistaustaiset henkilöt (7%) ovat vastaavasti ruotsalaistaustaisia (2%) useammin vihan kohteena.
- Poliisi selvitti tapauksista noin 67%, 1,5 vuoden kuluessa.³⁰⁵

Tämän tutkimuksen kyselyyn vastanneiden asiantuntijoiden enemmistön mukaan vihapuhe ja rasistinen rikollisuus yleistyvät erityisesti sosiaalisessa mediassa. Toisaalta myös ääriliikkeiden toiminnan ja väkivallan nähtiin kasvavan.

Kuvio 19. Asiantuntijoiden arvio väkivaltailmiöiden kehityksestä seuraavien 20 vuoden kuluessa

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

Tähän saakka ulkomaalaistaustaiset eivät ole kaiken kaikkiaan kokeneet sen yleisemmin väkivaltaa kuin suomalaiset yleensä.

- Tuoreen haastattelumenetelmällä toteutetun UTH -tutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaiset (20- 64 -vuotiaat) aikuiset, sekä miehet että naiset ovat kokeneet vähemmän fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa kuin samanikäinen Suomen koko väestö. Ulkomaalaistaustaisista 7,8% ja suomalaistaustaisista 12% oli kokenut väkivaltaa kuluneiden 12 kuukauden aikana.

³⁰⁴ Brå 2015.

³⁰⁵ Brå 2014.

- Väkivallalla tarkoitettiin liikkumasta estämistä, kiinni tarttumista, tyrkkimistä, läimäisyä, nyrkillä tai kovalla esineellä lyömistä, potkimista, kuristamista, aseiden käyttöä ja sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen kanssakäymiseen pakottamista.
- Väkivaltakokemukset olivat virolais- ja muu Afrikka -taustaisilla yhtä yleisiä kuin kaikilla Suomessa asuvilla, muista maista lähtöisin olevilla harvinaisempia.
- Vähiten väkivallan kokemuksia oli Euroopan alueelta, Pohjois-Amerikasta ja venäjältä taikka entisestä Neuvostoliitosta muuttaneilla.³⁰⁶

Posti ja verkkokyselymenetelmällä toteutetun Kansallisen rikosuhritutkimuksen (2012) mukaan syntyperältään ulkomaalaiset maahanmuuttajat (3,8%) olivat kokeneet suunnilleen yhtä harvoin vakavampaa fyysisen vamman aiheuttanutta väkivaltaa kuin suomalaistaustaiset (4,5%) ja yhtä harvoin vähintään läimäisyä käsittävää väkivaltaa sekä väkivallalla uhkaamista kuluneen vuoden aikana. Maahanmuuttajat raportoivat kuitenkin hieman useammin kiinni tarttumisesta ja tönimisestä (maahanmuuttajataustaiset 6,3% ja suomalaistaustaiset 3,8%) sekä väkivallasta, jota he eivät kyselylomakkeessa täsmentäneet (8,8% ja 2,3%).³⁰⁷

Turvapaikanhakijoiden asumisyksiköihin ja yksittäisiin turvapaikanhakijoihin kohdistuvan rasistisen väkivallan uhka on sen sijaan kasvanut syksyn 2015 aikana sekä Suomessa että muualla Euroopassa.

- (Suunniteltuihin) vastaanottokeskuksiin ja hätämajoitusyksiköihin oli Suomessa tehty tammikuun 2016 puoliväliin mennessä 17 väkivaltaista iskuja, joista neljässä oli kyse tuhopolton yrityksestä.
- Saksassa ja Ruotsissa turvapaikanhakijoiden vastainen rikollisuus on ollut hyvin yleistä vuoden 2015 aikana. Syksyyn 2015 mennessä Saksan rikospoliisi oli kirjannut 505 tapusta eri puolilla Saksaa (tuhopolttoja, mellakointia, omaisuuden vahingoittamista, kansankiihotusta); vuonna 2014 niitä kirjattiin 177, mutta 2011 vain 18.
- Saksassa turvapaikanhakijoihin kohdistuvista rikoksista 461 liitettiin äärioikeistolaiseen politiikkaan. Kiinnisaaneista on ollut yleensä kotoisin lähiseudulta, iältään 20-25 -vuotias eikä yleensä päihtynyt. Noin puolessa tapauksista tekijä toimi yksin, puolessa tekijänä on ollut 2-5 hengen ryhmä. Joka toinen epäillyistä on ollut ennestään poliisin tuntema.
- Saksan rikospoliisi varoitti lokakuussa 2015 äärioikeistolaisten ryhmien verkostoitumisesta ja maahanmuuttovastaisten toimien kasvusta. Myös uudenlaisten toimien, kuten maanteiden ja rautateiden valtaamisen ennakoitiin olevan mahdollisia.³⁰⁸
- Maaliskuun ja marraskuun välisenä aikana 2015 Ruotsissa oli poltettu tai yritetty polttaa 17 turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskusta, joista osa yksin maahan tulleiden alaikäisten asuntoja. Suurinta osaa poliisi epäilee tuhopoltoksi. Poliisin mukaan kyse on uudesta ilmiöstä.³⁰⁹

Marraskuussa 2015 Poliisihallitus arvioi, että vastaanottokeskuksiin kohdistuneissa tuhotöissä ja uhkauksissa ei olisi kyse organisoidusta toiminnasta, vaan yksittäisten henkilöiden teoista, joiden taustalla saattaa olla jonkinasteista syrjäytymistä.³¹⁰

³⁰⁶ Lähde UTH- tutkimus 2015; Castaneda ym. 2015a.

³⁰⁷ Lehti ym. 2014.

³⁰⁸ Spiegel Online, 22.10.2015, *BKA-Warnung vor Gewalt: Mehr als 500 Angriffe auf Flüchtlingsheime*; Süddeutsche Zeitung, 21.10.2015, *Fremdenfeindlichkeit Gewalt gegen Flüchtlinge alarmiert BKA*.

³⁰⁹ YLE, Ulkomaat 214.10.2015

³¹⁰ Poliisihallituksen tiedote 5.11.2015, Poliisin hälytystehtävistä kaksi tuhannesta liittyy turvapaikanhakijoihin.

Turvapaikanhakijoihin kohdistuu väkivaltaa myös asumisyksiköissä.

- Turvapaikkaprosesseissa mukana olleiden viranomaisten ja muiden toimijoiden sekä uutistietojen mukaan turvapaikanhakijoiden väliset ristiriitatilanteet ovat olleet yleisiä ja niissä on käytetty väkivaltaa (mm. itse tehtyjä tai turvapaikkakeskusten lähistöltä hankittuja teräaseita).
- Yhteenotot ovat olleet sekä yksittäisten henkilöiden välisiä että joukkotappeluita ja myös viranomaisten ja muun henkilöstön vastustamista on esiintynyt.
- Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitotehtävät ovat sitoneet paikoitellen useampia poliisipartioita tehtävää kohden.³¹¹

Eurooppalaisessa vertailussa Suomessa asuvat somalialaistaustaiset olivat kokeneet kaikista eniten uhkailua tai väkivaltaa viimeisen 12 kuukauden aikana (20% vastanneista).

- Lähes yhtä usein somalialaistaustaisilla oli ollut vastaavia kokemuksia myös Tanskassa (15%).
- 27% somalialaistaustaisista Tanskassa ja 25% Suomessa oli kokenut myös vakavaa häirintää viimeisten 12 kuukauden aikana.
- Joka kolmas somalialaistaustainen sekä Suomessa että Tanskassa koki että tapauksissa oli kyse rasistisesta motiivista.³¹²

Viimeisimmän lapsiuhritutkimuksen (2013) mukaan ulkomaalaistaustaiset 6. ja 9. -luokkalaiset lapset olivat kokeneet suomalaistaustaisiin verrattuna hieman enemmän pahoinpitelyjä, niiden yrityksiä tai uhkaamista viimeisten 12 kuukauden aikana.

- Ulkomaalaistaustaisista 20% ja suomalaistaustaisista 17% oli kokenut edellä mainittuja tekoja.
- Kokemukset olivat kuitenkin vähentyneet huomattavasti vuoteen 2008 verrattuna, jolloin ulkomaalaistaustaisista 33% ja suomalaistaustaisista 29% raportoi edellä mainituista väkivallan kokemuksista.³¹³

UTH -tutkimuksen mukaan väkivallan ja epäoikeuden mukaisen kohtelun uhriksi joutumisen todennäköisyys vaihtelee alueittain. Pääkaupunkiseudulla asuvilla on enemmän turvattomuuskokemuksia

- Helsingissä asuvat ulkomaalaistaustaiset ovat joutuneet useimmin väkivallan kohteeksi (13%) viimeisen 12 kk aikana. Muualla Suomessa (ml. Espoo ja Vantaa) väkivallan kokeminen on selvästi harvinaisempaa.
- Väkivallan uhkaa mittaavan epäoikeudenmukaisen kohtelun (kuten rasistisen häirinnän tai etnisen syrjinnän) kokeminen vieraiden ihmisten taholta julkisilla paikoilla (kadulla, kaupassa, ravintoloissa ym.) viimeksi kuluneiden 12 kk aikana on yleisintä pääkaupunkiseudulla ja harvinaisempaa muualla Suomessa. Helsingissä lähes 20% on kokenut epäoikeudenmukaista kohtelua.
- Epäoikeudenmukaista kohtelua asioidessaan viranomaisten kanssa (sosiaali-, terveys-, työvoima- palvelut sekä poliisipalvelut) oli kuluneiden 12 kk aikana oli koettu useimmin Helsingissä (19%) ja harvimminkin Pohjois- ja Itä-Suomessa (14%).
- Luottamus viranomaisiin oli niin ikään vähäisintä pääkaupunkiseudulla ja vastaavasti korkeinta Pohjois- ja Itä-Suomessa.³¹⁴

³¹¹ Ks. Luku 13.3. Turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskusten turvallisuus.

³¹² Lähde: EU-MIDIS, European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) 2012, European Union Minorities and Discrimination Survey 2012.

³¹³ Fagerlund ym. 2014.

UTH -tutkimuksen mukaan turvattomuuteen liittyvät kokemukset ovat yleisimpiä nuorilla (20-29 -vuotiailla) ulkomaalaistaustaisilla.

- Luottamus viranomaisiin on kuitenkin näillä nuorilla hieman parempi kuin viranomaisiin vähiten luottavalla hieman vanhemmalla ikäryhmällä (30-39 -vuotiailla). Jälkimmäisistä noin 60% luottaa viranomaisiin.
- Nuoret ovat myös kokeneet harvemmin epäoikeudenmukaista kohtelua viranomaisten kanssa asioidessaan kuin 30-39 -vuotiaat, joilla näitä kokemuksia oli eniten (noin 20%:lla).
- Väkivallan ja syrjinnän kohteeksi joutuminen on todennäköisintä nuorille aikuisille (20-29-vuotiaille), joista noin joka kymmenes on joutunut väkivallan kohteeksi viimeksi kuluneiden 12 kk aikana.
- Vieraat ihmiset ovat myös kohdelleet useimmin epäoikeudenmukaisesti julkisilla paikoilla 20-29 -vuotiaita ulkomaalaistaustaisia (noin vajaata 20%:a oli kohdeltu epäoikeudenmukaisesti).³¹⁵

UTH -tutkimuksen mukaan asumisajalla ei ole yhteyttä väkivallan tai vieraiden ihmisten taholta koetun epäoikeudenmukaisen kohtelun kokemuksiin.

- Sekä pidempään että vähemmän aikaa maassa olleet ovat myös saaneet yhtä (epä)todennäköisesti epäoikeudenmukaista kohtelua julkisissa sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalveluissa tai poliisin taholta.
- Sen sijaan luottamus viranomaisiin ja ihmisiin yleensä heikkenee asumisajan myötä ja lähenee Suomen koko väestön tasoa, joka on huomattavasti vähäisempi ulkomaalais-taustaisiin verrattuna.³¹⁶

Pakolaistausta tai pienituloisuus ei vaikuta väkivallan uhriksi joutumiseen mutta epäasialliseen ja epäoikeudenmukaisen kohtelun yleisyyteen kyllä.

- Pienituloisemmat raportoivat enemmän epäoikeudenmukaisesta kohtelusta julkisilla paikoilla (17% alemmissa tuloluokissa vs. 13% ylemmissä) ja viranomaispalveluissa (n. 20% alemmissä tuloluokissa ja 14% ylemmissä).
- Epäoikeudenmukaista kohtelua palveluissa tai poliisin taholta olivat kokeneet eniten pakolaiset (26%) ja harvimminkin työperäiset muuttajat (11%)
- Muualta Afrikasta kuin pohjoisesta taustaltaan olevat naiset (39%) olivat kohdanneet miehiä (15%) huomattavasti useammin ja ulkomaalaistaustaisista naisista kaikkein eniten epäoikeudenmukaista kohtelua julkisilla paikoilla.
- Kaikkiaan noin 15% ulkomaalaistaustaisista oli kokenut epäasiallista kohtelua.³¹⁷

Tuoreen arvo- ja asennetutkimuksen mukaan suvaitsevaisuus ja avarakatseisuus arvioidaan suomalaisille ja Suomelle huomattavasti vähemmän tunnusomaiseksi kuin perinteisten arvojen kunnioittaminen, isänmaallisuus ja kansallistunne ja joka toinen oli sitä mieltä, että suvaitsevaisuus vaikuttaa yhteiskunnassamme liian vähän.³¹⁸

SPR:n luottamushenkilöille ja työntekijöille osoitetun kyselyn mukaan rasismi on konfliktihakuinen ja syyllistävä termi. Yli ¾ vastanneista puhuisi mieluummin suvaitsevaisuudesta, monikulttuurisuudesta ja yhdenvertaisuudesta.

³¹⁴ Tätä tutkimusta varten laaditussa tarkastelussa olivat mukana 20-64 -vuotiaat syntyperältään ulkomaalaistaustaiset. Castaneda ym. 2015a, 32-33

³¹⁵ Tätä tutkimusta varten laaditussa tarkastelussa olivat mukana 20-64 -vuotiaat syntyperältään ulkomaalaistaustaiset. Castaneda ym. 2015a, 25-26

³¹⁶ Castaneda ym. 2015a.

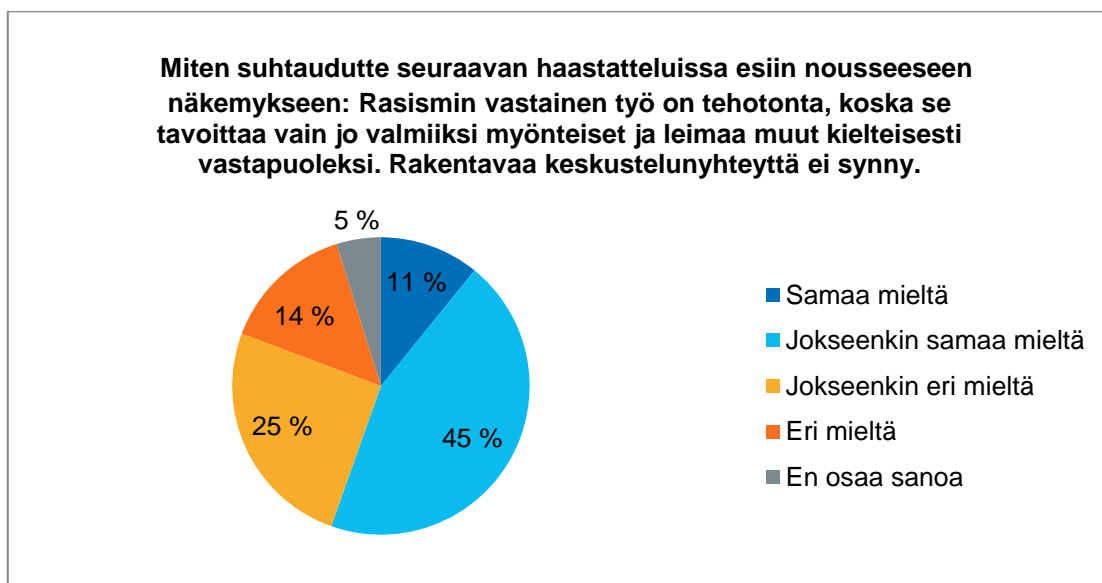
³¹⁷ Castaneda ym. 2015a.

³¹⁸ Haavisto 2014b.

- Toisaalta SPR:n omassa toiminnassa nähtiin olevan institutionalisoitunutta, rakenteellista rasismia; toiminta tehdään sellaiseksi ettei siihen ole vähemmistöjen edustajien helppoa osallistua. Tämä ilmenee mm. ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden, luottamushenkilöiden ja jopa vapaaehtoistoimijoiden vähäisessä määrässä.
- **Tutkijan arvion mukaan ulkomaalaistaustaiset jäävätkin osallistujan tai toiminnan kohteen rooliin, ei niinkään vaikuttajan.** Huomattava osa osallistuu maahanmuuttajille erikseen kohdennettuun 'monikulttuuriseen' toimintaan, ei niinkään esimerkiksi vastaanotokeskusten toimintaan, ensiaputoimintaan, lasten ja nuorten toimintaan taikka vapaaehtoistoimintaan. Etenkin pienemmillä paikkakunnilla uusien jäsenten mukaan tulo vakiintuneisiin yhteisöihin voi olla vaikeata.
- "Rasisminvastaisuus ei näin ollen käänny eriarvoisuuksien, ulossulkemisten ja valtasuhteiden kielelle, vaan enemmänkin arvoliberaaliksi ja yleismaailmallisuuteen pyrkiväksi toiminnaksi."³¹⁹

Tämän tutkimuksen kyselyyn osallistuneet asiantuntijat arvioivat että sekä aikuisiin että lapsiin ja nuoriin kohdistuva rasistinen häirintä ja väkivalta kasvavat voimakkaasti seuraavan 10 vuoden aikana. Poliisin toimintakykyä havaita ja selvittää rasistisia rikoksia pidettiin keskinkertaisena, ei erityisen hyvänä, muttei erityisen heikkonakaan. **Asiantuntijoista noin joka toinen hyväksyi ainakin osittain väitteen, että rasisminvastainen työ ei tavoita kohderyhmäänsä; rakentavaa dialogia ei synny.**

Kuvio 20. Asiantuntijoiden arvio rasismin vastaisen työn tavoitavuudesta (N=83)

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

³¹⁹ Kivijärvi & Witting 2014.

13.3. Turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskusten turvallisuus

Vastaanottokeskuksien sijoittaminen haja-asutusalueelle ei yleensä ole se "turvallisin" valinta, koska ne kohtaavat paljon vihamielisyyttä ja ennakkoluuloja, sekä vandalismia, mutta harva turvapaikanhakija niihin paikkoihin jää sen jälkeen kun oleskelulupa on myönnetty

Tieteellisen asiantuntijan kyselypalaute tässä selvityksessä

Vuoden 2015 aikana on ollut toiminnassa noin 200 turvapaikanhakijoiden asumisyksikköä (vastaanottokeskusta, alaikäisten ryhmäkotia ja tukiasuntoa sekä hätämajoitusyksikköä). Marraskuussa 2015 vastaanoton piirissä oli noin 28 000 henkeä, joita yksin maahan tulleita alaikäisiä noin 2000.

Vielä vuonna 2014 vastaanottokeskusten koettu turvallisuus oli hyvä. Maahanmuuttoviraston keräämän palautteen mukaan vuonna 2014 asukkaiden selvä enemmistö koki olonsa turvalliseksi vastaanottokeskuksessa. Työntekijöiden koettiin olevan helposti tavoitettavissa ja luottamus heihin oli korkea.³²⁰

Poliisihallituksen marraskuussa 2015 julkaiseman tiedotteen mukaan vain 2 tuhannesta hälytystehtävästä 1,5 kuukauden aikana oli liittynyt turvapaikanhakijoihin syksyllä 2015. Hälytystehtäviä oli lukumääräisesti noin 300 ja arviolta ¾ tapauksessa epäiltynä on ollut turvapaikanhakija, ¼ tapauksista suomalainen.³²¹

Turvallisuusongelmat eivät kuitenkaan liity niinkään hälytystehtävien määrään kuin niiden laatuun.

- **Iso yksikkö edellyttää jatkuvaa joukkojenhallintaa:** osa keskuksista on suuria, muutamia jopa lähes 700 hengen yksiköitä. Joukkotappelit ja laajemmat levottomuudet sivat huomattavasti poliisin resursseja: paikalle on tarvittu kerrallaan useita poliisipartioita tai jopa kaikki liikkeellä olevat partiot rauhoittelemaan tilannetta.
 - Marraskuussa 2015 jokaisen 11 poliisilaitoksen alueella Itä-Suomea lukuun ottamatta oli vähintään yksi yli 400 hengen vastaanottokeskus tai hätämajoitusyksikkö.
- **Asukkaiden luottamus ja kunnioitus poliisiviranomaista kohtaan ei ole aina hyvä;** myös tämä tuottaa tarpeen useammalle partiolle konfliktitilanteissa. Suomen Poliisijärjestöjen Liitto (SPJL) pitää käytettävissä olevia resursseja riittämättöminä, erityisesti harvaan asutuilla alueilla. SPJL:n mukaan poliisi tarvitsee myös lisäkoulutusta kulttuuristen erojen ymmärtämiseksi.³²²
 - Poliisi teki sisäisen selvityksen partion toiminnasta Hennalan vastaanottokeskuksessa. Hennalassa sattui marraskuussa välikohtaus, jossa miesjoukon piirittämä poliisipartio joutui pakenemaan uhkaavaa tilannetta käyttämällä kaasua ja patukkaa. Paikalla oli useampia poliisipartioita. Sisäisellä selvityksellä selvitettiin voimankäytön oikeutusta ja partioiden tarvitsemaa varustusta.

³²⁰ Maahanmuuttovirasto 2014, Vastaanottokeskusten asiakaspalautteen yhteenveto; palaute kerättiin 18:sta vastaanottokeskuksesta loppukevällä 2014; vastaajia oli 603.

³²¹ Poliisihallituksen tiedote 5.11.2015

³²² Iltalehti 9.12.2016, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry: Vastaanottokeskusten rähinät selvitetään "tuurilla".

- **Maahanmuuttoviraston ja poliisin tekemissä turvapaikkatutkinnoissa on selvinnyt, että syksyn aikana Suomeen saapuneiden turvapaikanhakijoiden joukossa on huomattavan paljon poliisi- ja sotilastaustaisia henkilöitä. Pääosa heistä on tullut Irakista.**³²³
 - Suomen Poliisijärjestöjen Liiton puheenjohtaja on esittänyt huolensa poliisien työturvallisuudesta vastaanottokeskuksiin liittyvien hälytystehtävien yhteydessä.³²⁴
 - Työturvallisuuden kannalta on ongelmallista, mikäli mellakoivana osapuolena on poliisin taktisia menetelmiä tuntevia, lähtömaassaan turvallisuustehtävissä toimineita henkilöitä. Heillä on luonnollisesti tavanomaisesti turvapaikanhakijaa suurempi valmius väkivallan ja aseiden käyttöön.
- **Turvapaikanhakijat ovat voineet traumatisoitua lähtömaassa tai matkustaessaan Suomeen heitä hyväksikäyttäneiden salakuljettajien avustamana.**
 - Olosuhteet monietnisisissä ja suurissa useiden satojen henkilöiden vastaanottokeskuksissa eivät ole parhaat mahdolliset trauma- ja väkivaltakokemuksista kuntoutumiselle.
 - Traumaattiset kokemukset ovat pakolaistaustaisilla yleisiä. Tuoreen UTH -tutkimuksen mukaan Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka -taustaisista pakolaisista neljä viidestä oli kokenut jonkin traumaattisen tapahtuman entisessä kotimaassaan. Noin kolmasosa kaikista Suomessa asuvista pakolaistaustaisista miehistä oli ollut lähtömaassaan vangittuna tai kidnappattuna ja 24% heistä oli kokenut kidutusta.³²⁵
 - Joka toinen nainen ja mies oli nähnyt väkivaltaisen kuoleman tai loukkaantumisen. Turvapaikanhakijoiden keskuudessa on havaittu vakavasti itsetuhoisia henkilöitä.³²⁶
- **Päihteet ovat viranomaislähteiden mukaan liittyneet usein uhkaaviin tilanteisiin niin vastaanottokeskuksissa kuin niiden ulkopuolellakin.**
 - Toisin kuin yleisesti oletetaan, myös muslimienemmistöisistä valtioista muuttaneet turvapaikanhakijat käyttävät alkoholia. UTH-tutkimuksen mukaan Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka -taustaisista maista lähtöisin olevista miehistä noin 60% ei käytä lainkaan alkoholia, naisista noin 75%. Muualta Afrikasta lähtöisin olevien naisten raittius on hieman em. ryhmää yleisempää, noin 85%, mutta miesten harvinaisempaa, hieman alle 60%.³²⁷
- **Turhautuneisuus, toivottomuus, toimettomuus ja koetut traumat vaikuttavat henkilöiden käyttäytymiseen. Pieniäkin arkisia ongelmia ja kulttuurien välisiä väärinymmärryksiä ratkotaan vakavalla väkivallalla, jossa saatetaan käyttää aseita.**
 - Viranomaislähteiden mukaan osalla turvapaikanhakijoista on hallussaan itse valmistettuja tai liikkeistä hankittuja teräaseita. Aseena on käytetty myös arkisia esineitä.
 - Suomessa turvapaikanhakija pidätettiin tammikuussa 2016 epäiltyinä tapon yrityksestä teräaseella.³²⁸
 - Tammikuussa 2016 turvapaikanhakija haavoitti keittiöveitsellä vakavasti kahta muuta turvapaikanhakijaa. Asukkaat olivat pienestä, n. 30 hengen yksiköstä.³²⁹

³²³ Iltalehti 4.12.2015, Vastaanottokeskuskeikat huolestuttavat poliisia: "Riskit ovat suuret, koska vastassa voi olla joukkovoima", Maahanmuuttoviraston turvapaikkayksikön johtaja Esko Repon haastattelu.

³²⁴ Iltalehti 4.12.2015, Vastaanottokeskuskeikat huolestuttavat poliisia: "Riskit ovat suuret, koska vastassa voi olla joukkovoima".

³²⁵ Castaneda ym. 2015a.

³²⁶ Castaneda ym. 2015a

³²⁷ Koponen ym. 2015c.

³²⁸ MTV3 uutiset 29.1.2016, Turvapaikanhakija puukotti toista asukasta useita kertoja vastaanottokeskuksessa Oulussa.

³²⁹ Iltalehti 31.1.2016, Kemin vastaanottokeskuksessa vakava kahakka

- Ruotsissa henkilökuntaan kuuluva nuori nainen sai surmansa veitsen iskusta alaikäisten turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksessa.³³⁰
- **Vastaanottokeskuksissa on henkilöitä, jotka edustavat keskenään vihamielisiä kansallisuuksia, etnisiä ja uskonnollisia yhteisöjä.**
 - Eri etnisyyttä tai uskonnollista suuntausta edustavien turvapaikanhakijoiden sijoittaminen eri yksiköihin saattaa toimia tarkoitustaan vastaan, mikäli samaan heimoon, lahkoon, uskonnolliseen suuntaukseen tai kansallisuuteen identifioituvat näkevät toimenpiteissä mahdollisuuden entistä tiiviimpään ryhmytykseen ja viholliskuvan luomiseen.

Osa turvapaikanhakijoista on syylistynyt rikoksiin. Poliisin tammikuussa 2016 julkistamien tilastojen mukaan 926 turvapaikanhakijaa oli epäiltyä rikoksesta vuonna 2015. On todennäköistä että poliisin tietoon on tullut vain osa asumisyksiköissä tapahtuneista pahoinpitelyrikoksista.

- Uhrien luottamus poliisin toimintakykyyn selvittää rikoksia ei ole välttämättä hyvä. Uhreilla ei myöskään ole aina tietoa rikoksen tunnusmerkistöstä ja käsittelystä Suomessa (esim. lähisuhdeväkivalta tai lapsiin kohdistuva kuritusväkivalta).
- Yleisimmät rikosnimikkeet olivat pahoinpitely (278 epäiltyä), näpistys (177), lievä pahoinpitely (83), laiton uhkaus (64), varkaus (45). Poliisin mukaan pahoinpitelyrikokset ja uhkaukset liittyivät etupäässä turvapaikanhakijoiden keskinäisiin yhteenottoihin vastaanottokeskuksissa.³³¹
- Seksuaalirikoksista epäiltiin yhteensä turvapaikanhakijaa; yleisimmät rikosnimikkeet olivat seksuaalinen ahdistelu (22 epäiltyä), raiskaus (13), törkeä raiskaus (12) ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (11).³³²
- Viranomaislähteiden, turvapaikkaprosesseissa toimivien henkilöiden ja uutistietojen mukaan asumisyksiköiden johtoa ja henkilökuntaa on uhkailtu ja tiloja on rikottu. Poliisin mukaan uhkailijat ovat yleisimmin olleet turvapaikanhakijoita. Poliisin tutkittavana on myös kolme tulipalon (tuhotyön) yritystä, josta epäillään vastaanottokeskuksen asukasta.³³³

Kiire ja kokemattomuus suurten ja heterogeenisten ihmisjoukkojen hallinnasta on johdanut ilmeisen epätarkoituksenmukaisiin, hankalasti suojattaviin ja jopa vaarallisiin keskusten sijoitusratkaisuihin.

- Uutistietojen mukaan maahanmuuttovirasto ei ole riittävästi ja ajoissa konsultoinut pelastus- ja turvallisuusviranomaisia yksiköiden perustamisen yhteydessä. Tämä on vaarantanut asukkaiden turvallisuuden ja henkilökunnan työturvallisuuden ja vaikeuttanut yksiköiden suojaamista ilkivallalta ja väkivallalta. Maahanmuuttovirasto päätti lakkauttaa joulukuussa 2015 kaksi tilapäistä hätämajoituskeskusta (Parikalassa ja Merikarvialla) ja lentotaseaman läheisyydessä sijainneen vastaanottokeskuksen Vantaalla sekä keskeyttää kolmen yksikön valmistelut turvallisuusarvion vuoksi.
- Poliisi on listannut Maahanmuuttovirastolle noin 30 mahdollista yksikköä, joita tulisi harkita lakkautettaviksi tai joiden turvallisuutta tulisi parantaa. Kohteet on listattu sijainnin, ei levottomuusasteen perusteella. Poliisihallitus korostaa, että kokonaisuuden kannalta keskeistä on vaikuttaa keskusten turvallisuustilanteeseen asiakasprofiililla ja muilla turvalli-

Turvapaikanhakija löi keittiöveitsellä kahta muuta miestä.

³³⁰ YLE Ulkomaat 25.1.2016, Alaikäisen turvapaikanhakijan epäillään puukottaneen avustustyöntekijän kuoliaksi Ruotsissa.

³³¹ Lähde: PolStat

³³² Lähde: PolStat.

³³³ Tilastolähde: PolStat; YLE Kotimaa 29.1.2016, Runsasta pariakymmentä turvapaikanhakijaa epäillään raiskauksesta; Iltalehti 18.12.2015, Poliisin tiedossa runsaasti turvapaikanhakijoiden tekemiä uhkauksia; Aamulehti 15.1.2016, Tampereen vastaanottokeskuspalosta epäilty asukas vangittiin.

suustoimenpiteillä. Pelkkä välimatka poliisilaitokseen ei voi olla ainoa peruste toimivan keskuksen lakkauttamiselle.³³⁴

IhmissalakuJETukseen turvautuneet siirtolaiset ja heidän läheisensä ovat haavoittuvassa asemassa

- Useimmat vuoden 2015 aikana Suomeen tulleet turvapaikanhakijat ja/tai paperittomaksi maahan jääneet ovat turvautuneet ihmissalakuJettajien apuun matkustaessaan Pohjois-Eurooppaan.
- Vähävaraisemmat siirtolaiset ovat saattaneet velkaantua salakuJettajille ja avustajilleen ja he itse taikka heidän lähtömaahan jääneet, usein haavoittuvassa asemassa olevat läheisensä ovat vaarassa joutua kiskonnan ja kiristyksen kohteeksi.³³⁵

Haastattelemamme viranomaiset ja muut turvapaikkaprosesseissa toimivat ovat tehneet havaintoja ja rikospäilyjä perheväkivallasta sekä seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta yksin tulleita naisia, yksikön henkilökuntaa ja lähiseudulla liikkuvia naisia kohtaan. Perheväkivallan kohteeksi ovat joutuneet myös erityisen haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt (raskaana olevat naiset ja lapset).³³⁶

Viranomaislähteiden ja muiden turvapaikkaprosesseissa toimivien mukaan keskuksissa on ilmennyt rikosten todistajien uhkailua ja pelottelua. Koska erilaiset rikosprosessit tulevat yleistymään turvapaikkaliitännäisten rikostapausten lisääntymisen myötä ja yhä useampi maahanmuuttaja joutuu jatkossa myös todistajan rooliin. Tämä korostaa todistajansuojelun organisoiminnan tarvetta myös turvapaikanhakijoiden asumisyksiköissä.³³⁷

Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat joutuvat salaamaan seksuaalisen suuntautumisen ja jopa turvapaikkapuhuttelussa ja ovat pelänneet väkivaltaa vastaanottokeskuksissa. Monissa lähtömaissa seksuaalivähemmistöihin kohdistuu vakavaa vainoa. Homoseksuaalisuus on esimerkiksi Irakissa erittäin syvä tabu. Seta on saanut yhteydenottoja kiusatuiksi ja syrjityiksi joutuneilta turvapaikanhakijoilta.³³⁸

Yhteenveto levottomuuksien mahdollisista taustatekijöistä:

- Turvapaikanhakijoiden joukossa on turvallisuusalalla sekä poliisi- ja sotilastehtävissä toimineita. Kyky käyttää väkivaltaa ja vastustaa vartijoita ja poliisiviranomaisia on tavanomaista suurempi.
- Konfliktiolosuhteista ja hajonneista valtioista saapuneilla on yleisesti trauma- ja turvattomuuden kokemuksia ja eriasteisia psyykkisiä ongelmia.
- Yleinen näköalattomuus, toimettomuus, turhautuneisuus käsittelyn hitauteen ja pettymykset ennakkomielikuvia vastaanattomiin olosuhteisiin purkautuvat läheisiä ja kanssasujia kohtaan. Kielteiset turvapaikkapäätökset saattavat aiheuttaa lisää väkivaltaa ja häiriöinä purkautuvaa epätoivoa ja turhautuneisuutta.
- Alkoholin ja huumausaineiden käyttö sekä näihin mahdollisesti liittyvä lääkkeiden väärinkäyttö madaltavat kynnyksiä häiriökäyttäytymiseen ja väkivaltaan.

³³⁴ Vastaanottokeskusten turvallisuutta kartoitettiin: Kolme yksikköä suljetaan, kolmen valmistelut keskeytetään, Maahanmuuttovirasto, lehdistötiedote 8.12.2015

³³⁵ YLE, Kotimaa 21.9.2015, Valtaosa Suomeen tulevista maksaa salakuJettajille – "Miksi he eivät maksaisi suoraan Finnairille?"; YLE Kotimaa 8.1.2016, Turvapaikanhakijat Sallassa: Mafia huijaa ja rahastaa meitä Murmanskissa.

³³⁶ Lähde: haastattelut ja tiedonannot tätä selvitystä varten

³³⁷ Lähde: haastattelut ja tiedonannot tätä selvitystä varten

³³⁸ YLE Kotimaa 22.11.2015, Irakilainen homo joutuu pelkäämään vastaanottokeskuksessa Suomessa

- Eri etnistä ja/tai uskonnollista suuntausta edustavilla, eri sukupuolilla ja sukupolvilla on omat arvomaailmansa, tapakulttuurinsa ja näkemyksensä kanssa-asujien ihmisarvosta. Turvapaikanhakijuus on juridisesti yhdistävä tekijä, mutta taustalla on erilaisia perusteita hakea turvapaikkaa.
- Levottomuudella voi olla poliittisia tarkoituksia (eri ryhmien välisen vastakkainasettelun lietsominen), tai sen avulla voidaan pyrkiä jouduttamaan paluuta lähtömaahan tai pyrkiä vaikeuttamaan kanssa-asuvien oleskeluluvan saantiin.

Vastaanottokeskuksiin ja järjestelykeskuksiin on voitu palkata vartijoita suojaamaan omaisuutta ja henkilöiden koskemattomuutta sekä paljastamaan vartioimiskohteeseen tai toimeksiantajaan kohdistuneita rikoksia; laki ei ole sallinut palkkaamaan järjestyksenvalvoja ylläpitämään järjestystä ja turvallisuutta sekä estämään rikoksia ja onnettomuuksia. Sisäministeriö asetti lainsäädännön muutosta valmistelevan hankkeen joulukuussa 2015 tarkoituksena mahdollistaa järjestyksenvalvojat keskuksissa ja selvittää näiden tarvitsemat toimivaltuudet.³³⁹

Turvapaikanhakijoiden määrän lisääntyminen ja suuret useiden satojen henkilöiden vastaanottoyksiköt ovat lisänneet hieman myös tartuntatautien leviämisen riskiä.³⁴⁰

- Turvapaikanhakijoiden terveystarkastuksiin kuuluvat terveystarkastukset sekä terveydenhuollon ammattilaisen kiireelliseksi tai välttämättömäksi arvioima muu hoito. Alaikäiset turvapaikanhakijat ovat oikeutettuja terveydenhuoltoon samoin perustein kuin kuntapaikan omaavat. Terveystarkastusten tavoitteena on kartoittaa hakijoiden nykyinen terveydentila, ohjata sairaut hoitoon, seuloa tarttuvia tauteja riskinarvion perusteella sekä täydentää rokotussuojaa. Mm. Maahanmuuttovirasto (Migri) ja Sosiaali- ja terveysministeriö ovat ohjeistaneet terveystarkastuksia.
- **Migrin vastaanottoyksikön terveystiimin asiantuntijalääkäreiden mukaan seuranta-tietoa terveystarkastusten, seulontatutkimusten ja rokotusten toteutumisesta on toistaiseksi hyvin vähän. Terveystarkastusten toteutuminen vaihtelee eri vastaanottokeskusten välillä.** Vaihtelun syynä ovat vastaanottokeskusten hoitajaresurssit ja kokemus, alueen julkisen perusterveydenhuollon yhteistyöhalukkuus mm. neuvolapalveluiden suhteen, sekä paikallisen yksityisen terveydenhuollon toimijoiden kapasiteetti tutkimusten järjestämiseen. Uusissa vastaanottokeskuksessa toiminta painottuu alussa akuuttiin sairaanhoitoon. Erilaisia ratkaisumalleja on kehitetty nopeuttamaan terveystarkastusten ja rokotusten toteutumista, mm. SPR on perustanut mobiiliklinikan täydentämään hoitajaresursseja.³⁴¹

³³⁹ Sisäministeriö 2015b.

³⁴⁰ YLE Uutiset 23.9.2015, THL: Turvapaikanhakijoiden krooniset taudit ovat suurempi ongelma kuin tartuntataudit

³⁴¹ Tiedonanto sähköpostitse 14.1.2016

13.4. Näkemyksiä turvapaikanhakijoiden asumisyksiköiden turvallisuuden parantamiseen

Kentälle on lyhyessä ajassa noussut uusia toimijoita, joilla ei välttämättä ole kokemusta tai käsitystä turvapaikanhakijoiden vastaanottamistyön tavoitteista, merkittävyydestä tai sisällöstä, jolloin asiakkaiden, työntekijöiden ja ympäristön turvallisuus saattaa vaarantua. Kokemuksen puute voi näyttäytyä esimerkiksi heikkona rekrytointina, turvallisuusnäkökulman huomiomattomuutena tai laiminlyöntinä sekä asiakkaiden asettamisena epätasa-arvoiseen asemaan. Tavoitteet voivat esimerkiksi olla ensisijassa liiketoiminnallisia, jolloin toimijan on taroituksenmukaista jättää ilmoittamatta turvallisuusviranomaisille pienemmistä ongelmista.

- **Vastaanottokeskustoiminnalle tulisikin luoda velvoittavat standardit yhteistyössä viranomaisten ja kokeneiden toimijoiden kanssa.**
- **Tulkkauspalvelujen tulisi niin ikään olla standardoituna, asiakkaiden sekä työntekijöiden turvallisuuden turvaamiseksi, sekä epätasa-arvoisen kohtelun estämiseksi.** Tuntemattomien tulkkien agenda voi myös olla kyseenalainen, eikä tulkkien välittämää viestiä kyetä todentamaan.
- **Yhtenäinen ja johdonmukainen linja tiedotuksessa ja viestinnässä on ensiarvoisen tärkeää kansalaisten luottamuksen ja yhteiskuntarauhan säilymisen kannalta.**

Vapaaehtoistoiminta on arvokas lisä täydentämään julkisrahoitteisia vastaanottokeskusten palveluita. Vapaaehtoistyöltä ei voi kuitenkaan odottaa samaa ammatillisuutta tai vastuullisuutta kuin viranomaistyöltä tai jonkin työn ammattilaiselta. Kolmannen sektorin toimijat, jotka usein koostuvat vapaaehtoisista, kykenevät hyvin ohjattuina ja koordinoituina tulokselliseen ja turvalliseen toimintaan. Mikäli vapaaehtoistoimintaa organisoivalla ei ole ymmärrystä perustehtävästään tai valmiutta toimia kriisitilanteessa vapaaehtoistyön laatu ja työn vaikuttavuus vaarantuvat. Seurauksena voi olla harkitsemattomia toimia, ylilyöntejä sekä vapaaehtoisten sijaistraumatisoitumista.

- **Maahanmuuttoviraston, palveluiden tarjoajien (yritysten, SPR:n ja kuntien) ja vapaaehtoistoimintaa organisoivien järjestöjen ja oppilaitosten (korkeakoulut, ammatilliset oppilaitokset) olisikin hyvä organisoitua paikallisesti kotouttamistoiminnan organisoimiseksi ja suunnitelmallisen jatkuvuuden turvaamiseksi.**
- **Vapaaehtoisten rekrytoinnissa on myös erittäin tärkeää kiinnittää huomiota työturvallisuusasioihin;** paikallisen poliisin, keskusrikospoliisin ja tarvittaessa suojelupoliisin tulee antaa tilannekuvatietoa turvallisuutta vaarantavien ongelmien ennalta estämiseksi.
- **Vapaaehtoistyöntekijöiden turvallisuuskoulutusta ja turvallisuusohjeistusta tulisi myös lisätä ja kehittää.**
- **Vapaaehtoisten henkiseen jaksamiseen tulee kiinnittää huomiota sijaistraumatisoitumisen ehkäisemiseksi.**

Oikeusvaltioperinteeseen, demokratiaan ja viranomaistoiminnan kunnioittamiseen totuttomille asiakkaille, muiden toimijoiden kuin poliisin käytössä olevat sanktiotoimenpiteet ovat riittämättömiä. Toisaalta myös poliisin työturvallisuus voi em. asiakkaita kohdattaessa vakavasti vaarantua.

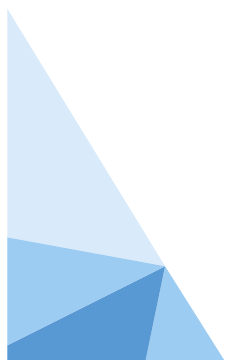
- **Sanktiotoimet voisivat olla yhdistelmä "keppiä ja porkkanaa".** Esim. vastaanottoraha voisi linkittyä asiakkaan aktiivisuuteen kotouttamisprosessissa. Tämä ehdotus on tullut vastaanottokeskuksissa toimineilta henkilöiltä.
- **Kielen ja kulttuurin oppiminen voitaisiin ehdollistaa esim. maksamalla pientä kannusterahaa kielen oppimisesta.** Tämä ajatus on Suomessa pitkään asuneilta maahanmuuttajilta.

Etnisten ryhmien välinen epätasa-arvoisuus ja etnisten ryhmien väliset jännitteet ovat kentällä jo havaittavissa ja luovat todellisen turvallisuusuhan sekä asiakkaille, että kaikille toimijoille. Jos tilanteeseen ei kyetä mahdollisimman nopeasti alkuvaiheessa tarttumaan, etnisten ryhmien väliset jännitteet tulevaan luomaan todellisen turvallisuusriskin.

- **Asukkaiden siirrot toisiin yksiköihin eivät ole kestävä eivätkä kustannustehokas ratkaisu, eivätkä aina edes mahdollisia.**
- **Konfliktien ja riitojen sovittelulla sekä väkivallan vastaisella mies-, nais- ja nuorisotyöllä voitaisiin ottaa askelia kohti uudenlaista väkivallatonta elämäntapaa ja epävakaita olosuhteista toipumista.**
- **Etnisten vähemmistöjen ylläpitämään rasismiin, toistensa arvottamiseen ja syrjintään tulisi puuttua ja se tulisi kyetä tunnistamaan nykyistä paremmin.**

Vaikka julkisessa keskustelussa puhutaan suomalaisen kulttuuriin tutustuttamisesta ja turvapaikanhakijoille annettavista alkuinfoista, käytännössä kaikki asiakkaat eivät näitä tietoja todellisuudessa saa maahantulijoiden suuren määrän vuoksi.

Rikoksia on esiintynyt vastaanottokeskuksissa, mutta ne saatetaan pyrkiä peittämään esimerkiksi asiakkaiden turvallisuuden vuoksi (viharikosten estäminen). Tämänkaltaisen toimintatapa viestii ymmärtämättömyydestä rikosten seurauksista yksilöille ja yhteiskunnalle laajemmin.

14. RADIKALISOITUMINEN JA EKSTREMISTINEN VÄKIVALTA

Suomessa muslimit, etenkin nuoret muslimit kokevat että heidät leimataan yhteiskunnan taholta yhdeksi terroristien joukoksi. Tämä viesti, joka tulee nuorille ja heidän perheilleen mediasta, suuren yleisön ja jopa joidenkin poliitikkojen suusta, on erittäin loukkaavaa, kipeää ja yhteiskunnallista lojaliteettia murentavaa.

Tieteellisen asiantuntijan kyselypalautte tässä selvityksessä

Monissa Suomessa asuvissa somalialaisperheissä ongelmana on, että nainen pääsee elämässään eteenpäin mutta mies ei koulutuksestaan huolimatta saa töitä. Se rikkoo aviosuhteita, mutta ennen kaikkia lapsia, jotka muutenkin etsivät paikkaansa kahden kulttuurin välissä. Sen takia Suomesta on lähtenyt kymmeniä nuoria taistelemaan Isisin joukkoihin. Sen takia on Tapanilan raiskaus."

Fadumo Dayib, Somalian presidentiksi pyrkivä suomensomalialainen³⁴²

Islamilaisen radikalisoitumisen syytä etsittäessä usein syyksi mainitaan köyhyys ja eriarvoinen sosiaalinen asema, mutta jätetään pois se, että kyseessä on ennen muuta USKONNOLLINEN ongelma. Eli, Isis ja muuta vastaavat järjestöt hakevat innoituksensa Koraanista ja Haditeista. He kutsuvat maallistuneita muslimeja seuraamaan pyhien lähteidensä oppeja. Syytä etsittäessä, tätä ei voida sivuuttaa. Esim. Egyptin presidentti Al Sisi on vaatinut islamin oppien reformaatiota. Suomalaiset muslimit pitäisi haastaa sanoutumaan irti kirjansa väkivaltaisista osioista ja myös maailmanherruuteen pyrkimisestä. Se, että islamia ei käsitellä ja kritisoida samalla tavalla kuin esim. kristinuskoa, johtuu varmasti pelosta. Jos pelko estää meitä käsittelemästä arkojakin asioita, olemme väärällä tiellä.

Uskonnollisen yhteisön edustajan kyselypalautte tässä selvityksessä

Maahanmuuttopolitiikkaa tehdään yhä enemmän aggressiivisen vihapuheen kautta, erityisesti verkko- ja sosiaalisessa mediassa. Myös liikehdintä kaduilla sekä rauhallisin että väkivaltaisain mielenosoituksin ja vastamielenosoituksin lisääntyi vuoden 2015 aikana.

- Valtakunnansyyttäjä Matti Nissinen varoittaa viharikoksista, jotka voivat johtaa jopa kuolonuhreihin. Hän myös pelkää, että rasistien ja maahanmuuttoon myönteisesti suhtautuvien yhteenotot voivat muuttua väkivaltaisiksi.³⁴³
- Esimerkiksi itsenäisyyspäivänä mielenosoitusta pyrittiin estämään väkivallan keinoin, jolloin poliisi turvautui huomattavaan voimankäyttöön.³⁴⁴
- EVA:n 2014 arvo- ja asennetutkimuksen mukaan lähes kaikki suomalaiset (95%) kuitenkin tuomitsevat voimankäytön mielenosoituksissa tai mellakoinnin, vaikka kyseessä olisi tärkeäksi ja oikeutetuksi koettu asia.³⁴⁵

³⁴² Helsingin Sanomat 16.8.2015, Espoossa asuva Fadumo Dayib pyrkii Somalian presidentiksi - "Oletko ihan hullu", häneltä kysytään.

³⁴³ YLE, Kotimaa 9.12.2015, Valtakunnansyyttäjä rinnastaa polttopulloiskut terrorismiin – uhkana myös "rasistien ja suvakkien" yhteenottojen kärjistyminen,

³⁴⁴ Helsingin sanomat 1.12.2015, Aktivistiryhmä aikoo häiritä kansallismielisten itsenäisyyspäivän soihdunkulkuetta; Helsingin Sanomat 7.12.2015, Anarkistit uhmasivat virkavaltaa – poliisi vastasi ampumalla paineilma-aseella

³⁴⁵ Haavisto 2014a, 80

Kriittinen suhtautuminen maahanmuuton kasvattamiseen on Suomessa laajempaa kuin maahanmuuttopolitiikallaan puolueista kriittisimmäksi profiloitunut perussuomalaisten puolueen kannatus.

- **EVA:n viimeisimmän (2015) asennetutkimuksen mukaan kärjistäen ilmaisten "maahanmuutto jakaa kansaa avoimuuden ja kansainvälisyyden perusteella 'rajat auki' ja 'rajat kiinni' -joukkoihin".**
 - Työikäisten määrä vähenee noin 10 000 henkilöllä vuosittain, kun eläkkeelle poistuvat ikäluokat ovat työelämään siirtyviä suurempia. Alle kolmannes (29 %) suomalaisista yhtyy väittämään "Maamme väestön ikääntyminen ja uhkaava vähentyminen edellyttävät ulkomaalaisten Suomeen muuton helpottamista". Puolet (49 %) suhtautuu väittämään kielteisesti. Noin joka toinen on myös sitä mieltä (47 %) että maahanmuuton helpottamisen sijasta hallitus voisi kohdistaa huomiotaan muihin kysymyksiin.
 - Perussuomalaisten äänestäjien keskuudessa ulkomaalaisten Suomeen muuton helpottamista kannattaa 13 prosenttia ja 78 prosenttia vastustaa sitä. Myös keskustaa äänestävät ovat varautuneita, joista vain 22 prosenttia tukee väitettä ja 60 prosenttia vastustaa.
 - Myönteisimmin ulkomaalaisten Suomeen tuloon suhtautuvat vihreiden äänestäjät, joista väittämää tukee yli puolet (58 %). Verraten positiivisesti maahanmuuttoon suhtautuvat myös kokoomuksen, vasemmistoliiton ja RKP:n äänestäjät. Näiden kaikkien puolueiden äänestäjistä 41 prosenttia tukee väitettä.³⁴⁶

Myös Saksassa maahanmuuttokriittinen suhtautuminen on laajaa, eikä liity yksinomaan äärioikeistolaiseen liikehdintään. Saksassa rasistisena ja islaminvastaisena pidetyn ja kannatustaan laajentaneen Pegida –liikkeen tyypillinen kannattaja on Dresdenin teknisen yliopiston tutkimuksen mukaan keskiluokkainen, puolueisiin ja kirkkoon kuulumaton, hyvin ansaitseva ammattilainen.

- Vain joka neljäs Pegidaa –tukeva vastustaa Saksan "islamisoitumista".
- Tutkimuksen mukaan suurin syy osallistua mielenosoitukseen on tyytymättömyys politiikkaan ja luottamuspula kansalaisten huolista ja peloista piittaamattomille poliitikoille.
- Toiseksi tärkein syy on luottamuspula mediaan, jonka koetaan vääristelevän tosiasioita tai vaikenovan ongelmista.
- Kolmanneksi tärkein syy on maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikka, jota pidetään epäonnistuneena.
- Die Zeit –lehden mielipidemittauksen mukaan 49% saksalaisista hyväksyy ainakin osittain Pegidan –vaatimukset. Saksan tiedustelupalvelun arvion mukaan liikettä ei voi kokonaisuuudessaan määrittellä äärioikeistolaiseksi, vaikka joukossa on mukana tunnettuja uusnatsien edustajia.³⁴⁷

³⁴⁶ Tulokset perustuvat 2 056 henkilön antamiin vastauksiin. Apunen ym. 2015.

³⁴⁷ Pegida hämmentää Saksan päättäjiä, Aamulehti 18.1.2015

Useissa Euroopan maissa pakolaiskriisi on lisännyt maahanmuuttokriittisten puolueiden kannatusta, erityisesti Ruotsissa, Itävallassa ja Unkarissa.

- Itävallassa vapauspuolue FPÖ on nostanut edellisten parlamenttivaalien tulokseen verrattuna kannatustaan 10 prosenttiyksikköä (elokuussa 2015, 31%) ja Ruotsidemokraatit peräti 12 prosenttiyksikköä nousseen samalla suosituimmaksi puolueeksi ohi pääministeripuolue Sosiaalidemokraattien (25,2 % syyskuussa 2015).
- Unkarin Jobbik on nostanut kannatustaan kuusi prosenttiyksikköä (heinäkuussa 2015, 26%), Hollannin Vapauspuolue seitsemän prosenttiyksikköä (syyskuussa 2015, 17,3%), Norjan edistyspuolue FRP ja Viron EKRE yhden prosenttiyksikön (FRP: kannatus 17,3 joulukuussa 2015; EKRE 9% elokuussa 2015) ja Tanskan kansanpuolue DF myös hie-man (9% syyskuussa 2015).³⁴⁸

Politiikan ja ekstremismin tutkijoiden arvion mukaan perussuomalaisten kannatuksen puolittuminen muutamassa kuukaudessa saattaa osaksi selittyä pakolaiskriisillä sekä epäluottamuksella hallituksen kykyyn vastata maahanmuuton myötä tullessiin haasteisiin. Kansanedustaja Juha Eerola (PS) luonnehtii kansanedustajien pettyneiltä äänestäjiltä saadun palautteen perusviestin olevan: "rajat kiinni, rosvot kiinni ja turpa kiinni." Perussuomalaisten kansanedustaja Ari Jalonen kertoo saavansa noin 100 sähköpostia päivässä, enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Palautteen aiheena ovat useimmiten turvapaikanhakijat.³⁴⁹

- Tutkija Malkin mukaan verkon keskustelufoorumilla on ilmennyt pettymistä ja radikaalimpien toimintamallien pohtimista. Pakolaiskriisi on ollut tässä vauhdittava tekijä. Tilannetta pahentaa ihmisten lisääntyvä kokemus eriarvoisuudesta. Antifasististen ryhmien nousu on jo tapahtunut Ruotsissa, jossa ne ovat uhkailleet ja iskeneet esimerkiksi poliitikkoja, tuomareita ja äärioikeistolaisia aktivisteja vastaan.³⁵⁰
- Tutkija Rinne näkee lisääntyvien mielenosoitusten ja vihapuheen kertovan politiikan kriisistä; päättäjät eivät ole samanlaisia kuin äänestäjensä, vaan paremmassa asemassa. Pettymys päättäjiin saa etsimään tapoja vaikuttaa asioihin itse. Erityisesti maahanmuuton vastustajien arvioidaan kokevan, ettei virallinen politiikka kuule heitä.³⁵¹

Suojelupoliisin arvion mukaan poliittinen ääriliikehdintä on ollut Suomessa tähän saakka suhteellisen vähäistä ja käytännön tasolla maltillista. Uusia ilmiöitä nousee esiin yleensä muutaman vuoden sykleissä. Väkivaltaisella ääriliikehdinnällä ei ole Suomessa vastaavaa kasvupohjaa ja perinteitä kuin monissa muissa Euroopan maissa.

- Nyt ääriliikkeiden toiminta liittyy turvapaikanhakijoiden määrän lisääntymiseen. Mikäli jyrkän maahanmuuttovastainen asenneilmapiiri yleistyy ja kärjistyy, se voi johtaa myös käytännön tason radikalisoitumiseen eli väkivaltaiseen toimintaan. Tilannetta on arvioitava säännöllisesti uuden tiedon pohjalta.³⁵²

Turvapaikanhakijoihin ja ulkomaalaistaustaisiin henkilöihin liittyvien tapahtumien uutisointi ja viranomaisviestintä on kaksiteräinen miekka: toisaalta se saattaa kiihdyttää vastakkainasettelua ja ääriliikkeiden mobilisoitumista, toisaalta etenkin valtamedioiden (suurimmat mediatalot) ja viranomaisten vaikeneminen tapahtumista sekä tiedottami-

³⁴⁸ The Local Sweden 20.8.2015, Sweden's nationalists lead polls for first time; News in English Norway 3.12.2015, Progress Party soars in the latest poll; YLE Ulkomaat 17.9.2015, Näin kävi Euroopan maahanmuuttokriittisille puolueille pakolaiskriisissä.

³⁴⁹ Iltalehti 2015, Äänestäjiltä perussuomalaisille palautetta: Haistattelua, uhkailua ja kadulla tönimistä, 28.9.2015; MTV3 2015, IL: Perussuomalaisten äänestäjät pettyivät – haistattelua, uhkailua ja kadulla tönimistä, 28.9.2015.

³⁵⁰ Helsingin yliopiston Eurooppa-tutkimuksen verkoston tutkimusjohtaja Leena Malkin arvio, Iltasanomat 22.11.2015; Aamulehti 1.10.2015

³⁵¹ Aamulehti 1.10.2015

³⁵² Suojelupoliisi 2015.

sen epäjohtonmukaisuus saattavat heikentää luottamusta turvallisuusviranomaisten toimintakykyyn sekä ruokkia epäasiallista tiedottamista ja erilaisia salaliittoteorioita

- **Valtioneuvoston jäsenille suunnattuja tappouhkauksia on tullut poliisin tietoon jopa viikoittain.**³⁵³ Sisäministeri Orpo sai vuonna 2014 rikostutkintaan edenneen tappouhkauksen, jonka takana on poliisin arvion mukaan ministerin televisioesiintymisen ohjelmassa, jossa käsiteltiin Välimeren pakolaiskriisiä.³⁵⁴
- Poliisihallitus pyrki marraskuussa 2015 ylläpitämään yhteiskuntarauhaa ilmoittamalla, etteivät vastaanottokeskukset ole määrällisesti lisänneet poliisitehtäviä. Tämä ilmoitus uutisoitiin laajasti. Kuukauden päästä joulukuussa 2015 Maahanmuuttovirasto selvitti levottomimmat vastaanottokeskukset, jonka mukaisesti hallitus päätti esittää 27 keskuksen lakkauttamista, yhtenä kriteerinä niiden etäisyys poliisiasemista. **Esimerkiksi tämä viestinnällinen ristiriita työtehtävien määrän ja laadun (mm. vaarallisuuden ja resurssi-intensiivisyyden suhteen) on voinut kasvattaa epäluottamusta poliisin kykyyn arvioida yhteiskunnalliseen turvallisuuteen liittyviä riskejä.**³⁵⁵
- SPR uutisoi 22.1.2016, että vastaanottokeskusten johdolle ja henkilöstölle tehtyjen haastattelujen perusteella laaditun selvityksen mukaan suurin osa henkilökunnasta, asukkaista ja vapaaehtoistyöntekijöistä kokee olonsa turvalliseksi tai erittäin turvalliseksi. Huolta aiheuttivat lähinnä yksittäiset kantaväestön mielipiteet ja käytös. Henkilökunnalle lievää turvattomuutta oli aiheutunut yksittäisistä tapauksista vastaanottoyksiköissä, sekä ympäröivän yhteiskunnan asenteista. Moni turvapaikanhakija puolestaan koki turvattomuutta, koska heidän luottamuksensa viranomaisiin oli kärsinyt kotimaassa, eikä luottoa myöskään Suomen viranomaisiin välttämättä vielä ollut. Vain muutama päivä myöhemmin Ilta-lehti uutisoi SPR:n työntekijöiden voimakkaasta kritiikistä vastaanottokeskusten työhyvinvoinnin ja työturvallisuuden sekä asukkaiden turvallisuuden suhteen. Työntekijöitä mm. kerrottiin olevan vähän ja heitä hallittaisiin pelolla. Toimintaa pidettiin epäeettisenä, lakeja rikkovana sekä asukkaiden turvallisuutta vaarantavana.³⁵⁶ **Myös tämä viestinnällinen ristiriita kasvattaa epäluottamusta sekä hyvämaineiseen ja arvostettuun järjestötoimijaan että vastaanottokeskustoimintaa valvoviin viranomaisiin.**

Kansainväliset uskonnollis-poliittiset konfliktit muuttavat maahantulijoiden mukana

- Turvapaikanhakijoista iso osa tulee alueilta, jossa sunnien ja shiiojen väliset ristiriidat ovat yleisiä. Tutkija Salehzadeh toteaa, ettei Lähi-idässä ole esimerkkiä uskonnollisesta valtiosta, jossa shiitit ja sunnit eläisivät rauhassa keskenään ja kumpaankin islamin suuntaukseen liittyy kymmeniä ääriliikkeitä. Jännitteen taustalla on myös kansainvälisepoliittista etupiirijättelua.³⁵⁷
- Viranomaislähteiden mukaan vastakkainasettelu on näkynyt myös turvapaikanhakijoiden välisinä jännitteinä ja vakavana väkivaltana vastaanottokeskuksissa. Ristiriidat saattavat eskaloitua mm. juhlapäivien aikana. Ristiriitoja voivat myös aiheuttaa tulkinat alkoholin käytöstä ja muista uskontoon ja tapakulttuuriin liittyvistä asioista.

³⁵³ YLE Kotimaa, 14.8.2015

³⁵⁴ YLE Kotimaa 4.12.2015

³⁵⁵ Poliisihallitus 5.11.2015, Poliisin hälytystehtävistä kaksi tuhannesta liittyy turvapaikanhakijoihin, https://www.poliisi.fi/poliisihallitus/tiedotteet/1/0/poliisin_halytystehtavista_kaksi_tuhannesta_liittyy_turvapaikanhakijoihin_41084; YLE Kotimaa 7.12.2015, Maahanmuuttovirasto tutkii levottomimmat vastaanottokeskukset: 30 riskikohdetta.

³⁵⁶ Verkkouutiset, Nykypäivä 23.1.2016, SPR: Huhut vastaanottoyksiköiden turvattomuudesta vahvasti liioiteltuja.; Ilta-lehti 27.1.2016, Työntekijät: SPR:n keskuksissa rikotaan lakeja

³⁵⁷ Shiioilla ja sunneilla on kymmeniä eri radikaaleja ääriliikkeitä; Al-Qaidan ja ISIS-verkoston liittolaisryhmät ovat kaikki sunneja. Shiiojen ääriliikkeitä puolestaan ovat Iranin Ansare-Hezbollah, Libanonin Hizbollah ja monet Irakin shiia-puolueet. Äärisunnilaisten liikkeiden tukijamaat ovat sunniarabien hallitsemat maat kuten Saudi-Arabia, Egypti, Qatar ja Turkki. Shiialaisten ääriliikkeiden tukijamaat ovat Iran ja Syyria ja Irakin shiitit. Suurin osa länsimaista tukee sunniliiriä; Kiina ja Venäjä puolestaan tukevat Iranin johtamaa shiialeiriä. Salehzadeh 2015.

Konfliktit haittaavat turvapaikanhakijoiden integroitumista ja vaarantavat heidän turvallisuuttaan. Tämän selvityksen yhteydessä haastatellut ja kyselyyn vastanneet asiantuntijat ovat havainneet Suomessa epäluottamusta, väkivaltaa ja sen uhkaa mm. eri uskontojen ja uskonnollisten suuntausten (shiia- ja sunnimuslimit, kurdit), klaanien ja heimojen (keskeisiä Somaliassa ja Afganistanissa) välillä.³⁵⁸

Konfliktit lisäävät myös ennakkoluuloja Suomessa asuvia valtavirtaa edustavia muslimeja kohtaan; syrjintä vuorostaan luo kasvupohjaa erityisesti nuorten radikalisoitumiselle.³⁵⁹

Kansainvälisen politiikan professori Bassam Tibi pitää ongelmallisena sitä, että Skandinaviassa ja Saksassa ei ole kyetty näkemään eurooppalaisten muslimien moninaisuutta ja puuttumaan niiden islamistisiin suuntiin. Tibi nostaa esimerkkinä Saksassa jo useita vuosia toimineen ulkomaisrahoitteen akatemian, joka on kouluttanut jo noin 500 nuorta wahhabistiseen islamiin, haitaten nuorten integroitumista ja julistaen julkisuudessa lännen vastaista jihadismia. Tibi näkee tulevaisuuden vaihtoehdoiksi joko Islamin eurooppalaistumisen tai Euroopan islamisoituminen. Multikulturalistinen ajatus eriytyneiden ryhmien rauhanomaisesta rinnakkaiselosta on Tibin mukaan illusio, koska se olettaa kaikkien etnisesti ja lahkottain jakautuneiden muslimiyhteisöjen jakavan yhteisen näkemyksen eurooppalaisesta islamista. Hänen ihanteensa olisi Euro-Islam, joka on yhteensopiva liberaalin demokratian, yksilöiden ihmisoikeuksien ja vapaan kansalaisyhteiskunnan toiminnan. Euro-Islam on vastakohta sekä kaiken sallivalle multikulturalismille että laajentuvaan yhteisöllisyyteen pyrkivälle ja viime kädessä ghattoutumiseen ja vastakkainasetteluun johtavalle poliittiselle islamismille.³⁶⁰

Tuoreen SYPONUR -tutkimushankkeen mukaan muslimeita yleisesti syrjivä, islamofobinen ilmapiiri ja kokemus siitä, ettei Suomessa voi avoimesti ottaa poliittisesti kantaa Lähi-Idän konfliktiin ovat olleet keskeisiä syitä Syyriaan niin sanotusti "vierastaistelijaksi" (tai muuhun toimintaan) lähteneille. Näiden lisäksi osalla lähtijöistä on ollut omaan elämäntilanteeseen liittyviä tekijöitä: rikollis- ja huumetaustaa, kokemusta väkivaltaisesta parisuhteesta, taloudellisia vastoinkäymisiä sekä kokemuksia rasismista, joiden koetaan mahdollaneen kynnystä lähteä.³⁶¹

Suojelupoliisin arvion mukaan väkivaltaisesta jihadistisesta toiminnasta kiinnostuneiden henkilöiden lukumäärä kasvaa Suomessa turvapaikanhakijatilanteen seurauksena. Myös terrorismin tuki- ja värväystoiminta saattavat lisääntyä.³⁶²

Epätoivoisten ihmisten kasvava määrä luo sosiaalisen, uskonnollisen ja ideologisen tilauksen terroristiselle johtajuudelle ja toiminnalle. Tilanne ruokkii sekä kotimaista että ulkomaista ääriajattelua. Samalla digitalisaation kehitys luo yhä tehokkaammat viestinnän edellytykset lähes koko maailman tavoittavaan kommunikaatioon.

³⁵⁸ Lähde: asiantuntija-arviointiprosessin tulokset tässä selvityksessä

³⁵⁹ Sisäministeriö 2015a.

³⁶⁰ Tibi 2014.

³⁶¹ Creutz, Saarinen & Juntunen 2015

³⁶² Sisäministeriö 2015a.

Ruotsin turvallisuuspalvelu on tunnistanut neljä erilaista polkua islamistiseen ekstremismiin: rikollinen, vetäytyvä, perhe ja seurankaipuu.

- Vaikeista taustoista tulevan rikollisen polku johtaa mustavalkoisen ajattelun ja yksinkertaisten vastausten toivossa helposti radikaalijatusten kannattajaksi.
- Vetäytyjä etsii vastauksia elämän suurin kysymyksiin etsien tietoa ja pohtien sitä päätyen älyllisempään polkuun kohti ekstremismia.
- Perhepolulla oleva kasvaa radikaalisti ajattelevien keskellä ja pitää sitä normaalina. Hän myöskin viihtyy vain samanmielisten kanssa.
- Seurankaipuun polulla oleva ei ole niinkään kiinnostunut radikaaleista ajatuksista vaan enemmänkin hyväksynnästä, läheisistä ihmissuhteista ja kuulumisesta joukkoon. Hän usein ajautuu yhteensattuman kautta radikaalien joukkoon.³⁶³

Sosiologi Farhad Khosrokhavar tiivistää ranskalaisen islamistin polun neljään askeleeseen: 1) syrjäytyminen valtakulttuurista syrjinnästä ja surkeista asuinalueesta johtuvan työttömyyden takia, 2) pikkurikollisuus johtaa rikos- ja vankilakierteeseen, 3) tapahtuu uskonnollinen herääminen ja radikalisoituminen, 4) henkilö tekee inittiomatkan muslimimaahan kuten Syyriaan, Afganistaniin tai Jemeniin kouluttauksiin jehadiin.

- Khosrokhavarin tutkimuksen mukaan Ranskan vankilapopulaatiosta yli puolet on muslimeja, vaikka Ranskan väkiluvusta muslimeja on vain 7-10%; Laïcité-periaatteen, suom. tunnuksettomuus, valtion uskonnottomuus, takia tarkkoja tilastoja ei ole, mutta arviotkin osoittavat merkittävän epäsuhdan.
- Khosrokhavar kehottaa ranskalaista vankilajärjestelmää hyväksymään islamin aseman, lisäämään imaameja ja sallimaan uskonnollisten tapojen harjoittamisen kuten kristityille ja juutalaisillekin. Khosrokhavarin tekemien tutkimushaastattelujen mukaan muslimien uskonnollinen syrjiminen vankilassa ruokki vihafantasioita, jolle tuhoa ja kuolemaa julistava jihadismi on oivallinen kasvualusta.³⁶⁴

Vankilat ovat mahdollisia ympäristöjä radikalisoitumiselle.

- Laaja kokoava tutkimus 15 eri maasta vahvistaa näkemystä siitä, että vankilat ovat avainasemassa radikalisoitumisessa terroristiseen ajatteluun.
- 'Haavoittuva asema' tuottaa identiteetin ja turvallisuuden etsijöitä sekä kapinallisia, joka täydellinen asetelma uskonnollisävytteiselle ideologialle kukoistaa.
- Avainasemassa onkin tarkka tilanteen tarkkailu sekä henkilökunnan koulutus.³⁶⁵

Viranomaislähteisiin perustuvan arviomme mukaan on mahdollista, että turvapaikanhakijoita pyritään tarkoituksellisesti radikalisoimaan lietsoen konfliktia sekä siirtolaisryhmien (eri etnisten ja uskonnollisten ryhmien) että suomalaistaustaisten ja turvapaikanhakijoiden välillä. Tämä voisi yhtäältä selittää vain vähän aikaa maassa olleiden turvapaikanhakijoiden ilkivaltaa, väkivaltaa ja uhkaavaa käytöstä.

³⁶³ Ranstorp, Gustaffson & Hyllengren 2015.

³⁶⁴ Khosrokhavar 2015.

³⁶⁵ Neumann 2010.

15. TERRORISMIN UHKA

Värvääjät, jotka puhuu nuorten kanssa, tietää kuka olisi hyvä lähtijä. Onko hän koulussa? Ei. Onko hän töissä? Ei. Mitä hän tekee: nukkuu, syö? Okei. Ne sanoo, täällä sä olet huonossa maassa, Isisissä saat rahaa, arvostusta, pääset paratiisiin, olisit pyhä henkilö. Tule meidän kanssa vapauttamaan koko uskonto, meillä on valta hallita maailmaa. Blääblää. Meitä on aika paljon täällä, ilman perhettä asuvia poikia. Afgaaneja, kurdeja. Kaverit on mun perhe. Me tutustuttiin vastaanottokeskuksessa. Siellä meitä oli 45, niistä yksi tai kaksi on saanut perheen Suomeen. Kaikki muut olisi kovasti halunneet, minäkin. Se ei jostain syystä onnistunut.

14 -vuotiaana Mogadishusta paennut Habat³⁶⁶

En juurikaan kuullut puhetta neitsyistä kuoleman jälkeen, mutta sitäkin enemmän seksistä nykymaailmassa, jota puoliso lupaa, jos on oikea mies; ISIS lupaa seksiä, orjia ja palkkaa."

Yli 400 haastattelua terrorististen ja ekstremististen toimijoiden parissa Euroopassa, Lähi-idässä ja entisen Neuvostoliiton alueella tehnyt psykiatrian professori Anne Speckhard³⁶⁷

Tulevaisuuden ennakointi on terrorismin osalta vaikeaa. Syyrian ja Irakin tapahtumilla sekä etenkin ns. kansainvälisen yhteisön toimilla on huomattava vaikutus kokonaistilanteeseen. Suomen osalta tilanne lähenee asteittain muuta maailmaa ja EU:n jäsenmaita. Tämä tarkoittaa terrorismia koskevan uhka-arvion muutosta. Suomessa muutos on konkretisoitunut siten, että radikaalitoimijoiden määrällinen ja laadullinen uhka on lisääntynyt. Tästä seuraa erinäisiä kysymyksiä ja toimenpidetarpeita, joihin eri tahojen tulee kyetä vastaamaan yhdessä ja erikseen sekä etenkin ennalta estävästi.

Pakolaiskriisi jo pelkästään mittakaavansa vuoksi on tuottanut niin EU-alueelle kuin Suomeenkin ihmisiä joilla on erilaisia yhteyksiä väkivaltaiseen radikalisoitumiseen ja terrorismiin. Tämä tarkoittaa käytännössä ennalta estäviä toimia eri viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen sekä uskonnollisten yhteisöjen kanssa. Kotoutumisen onnistuminen on luonnollisesti merkittävässä asemassa sekä toisaalta viime kädessä tarvitaan riittäviä resursseja ja niiden tueksi lainsäädäntöä sekä toisaalta toimivaa kansainvälistä yhteistyötä.

Kaksi kolmesta (67 %) aikuisväestöön kuuluvasta suomalaisesta arveli tammikuussa 2015, että viimeaikaiset tapahtumat Lähi-idässä ovat lisänneet terrorismin uhkaa Suomessakin. Väitteen tyrmää vain kuudesosa (16 %).³⁶⁸

Ruotsin suojelupoliisi korotti terrorismin uhka-arvion viisiportaisessa asteikossa tasolle 4, joka merkitsee korkeaa uhkaa.³⁶⁹

- Suomessa ei ole vastaavaa järjestysnumerolla kuvattua terrorismiuhan luokitusjärjestelmää.
- Suomeen kohdistuva terroriuhka on kohonnut ja monimuotoistunut vuoden 2014 tasosta. Vaikka terroristijärjestöjen suunnitelmallisten iskujen uhka on matala, yksittäisten terrorististen väkivallantekojen uhka on edelleen kohonnut Suojelupoliisin kesäkuussa 2014 an-

³⁶⁶ YLE, Kotimaa 17.6.2015, Isis haluaisi minut.

³⁶⁷ Speckhard 2015.

³⁶⁸ Tulokset perustuvat 2 056 henkilön antamiin vastauksiin. Apunen ym. 2015.

³⁶⁹ Säkerhetspolisens 2015.

taman arvion jälkeen. Suomalaiset voivat joutua kohteiksi myös ulkomailla länsimaita vastaan suunnatuissa iskuissa.³⁷⁰

Tuoreen arvion mukaan kaikkiaan noin 27 000 – 31 000 henkilöä on matkustanut Islamilaisen valtion (ISIS/Daesh) hallitsemille alueille Irakissa ja Syyriassa; lukumäärä on enemmän kuin kaksinkertaistunut puolentoista vuoden aikana (edellinen arvio 12 000, kesäkuussa 2014)

- Länsi-Euroopasta on matkustanut arviolta 5000; eniten lähteneitä on Tunisiasta (n. 6000); Saudi-Arabiasta (2 500), Venäjältä (2 400), Turkista (2 100) ja Jordaniasta (2000)
- Suomesta vahvistetusti lähteneitä on 70; todellinen määrä on todennäköisesti suurempi. Suomen kansalaisia lähteneistä on noin 2/3, joiden joukossa on myös ulkomaalaistaitaisia (eli toisen sukupolven maahanmuuttajia)
- Konfliktialueella kuolleita on arvioidusti noin 15 (ISIL voi myös tarkoituksellisesti ilmoittaa kuolleista, jotta nämä vapautuisivat viranomais seurannasta)
- Konfliktialueelta palanneita on noin 20. Suomeen palanneet ovat pääsääntöisesti konfliktin alkuvaiheessa palanneita, ideologiaan vähemmän sitoutuneita ja pettyneitä henkilöitä.
- Suomessa on havaittu myös ISIL:in toiminnasta inspiroituneita henkilöitä, jotka ovat pyrkineet värväämään konfliktialueille lähteviä.³⁷¹

Verkko- ja sanomalehti The Guardian:in kurditaistelijoiden saamien matkustaja-asiakirjojen mukaan ISIS -organisaatio on järjestänyt Syyrian ja Turkin rajalla sijaitsevan kaupungin kautta maahanmuuttoa valloittamilleen alueille. Matkustaja-asiakirjat oli päivätty joulukuun 2014 ja maaliskuun 2015 väliselle ajalle ja leimattu ISIS:in "maahanmuutto-osaston" ja "kuljetusosaston" leimoilla. Yksityiskohtaisten matkustajaluetteloiden mukaan kuljetetuissa oli yhtä paljon miehiä ja naisia, matkustaneista 7 oli alle kouluikäisiä lapsia, 21 nuoria ja 42 aikuisia.³⁷²

Arviolta noin joka kymmenes konfliktista palaava vierastaistelija jatkaa väkivallan käyttöä lähtömaassaan tai sen tukemista sieltä käsin (esim. uusien lähtijöiden värväämistä tai terrorismin rahoittamista).³⁷³

Turvapaikanhakijoiden joukossa on havaittu saapuneen useita terroristisiin järjestöihin mahdollisesti kytköksissä olevia henkilöitä. Norjassa jopa pakolaisleireiltä valittavien kiintiöpakolaisten joukossa on havaittu olleen terroristiin toimiin osallistuneita.

- Norjan turvallisuuspoliisi (PST) on havainnut satojen turvapaikanhakijoiden matkatavaroista ja matkapuhelimesta terrorismiin viittaavaa aineistoa, kuten väkivaltaista kuvamateriaalia, ISIL -järjestön lippuja ja tunnuksia. Poliisin mukaan turvapaikanhakijat ovat voineet säilyttää materiaalia myös todistusaineistona kohtaan väkivaltaisuuksista tai niitä on tarvittu taktisesti liikkumisen mahdollistamiseksi.³⁷⁴
- Norjan turvallisuuspoliisin (PST) mukaan 10 henkilöä UNHCR:n valitsemista Norjaan muuttavista tuhannesta kiintiöpakolaisesta on liittynyt Syyriassa toimivaan, Al-Qaidaan kuuluvaan islamistijärjestöön Al-Nusran rintamaan tai ISIL-järjestöön.³⁷⁵
- Jo pelkät epäilyt turvapaikanhakijoiden keskuudessa olevista potentiaalisista terroristisia järjestöjä ja terroristista toimintaa kannattavista henkilöistä aiheuttavat pelkoa ja levottomuutta vastaanottokeskuksissa ja hätämajoitusyksiköissä sekä lisäävät väkivaltaisten

³⁷⁰ Poliisi, Terrorismin uhka-arvio 3.11.2015, https://www.poliisi.fi/supo/terrorismintorjunnan_uhka-arvio

³⁷¹ YLE, radio, Ykkösaamu, haastateltavana Suojelupoliisin tutkija Pekka Hiltunen

³⁷² The Guardian 10.1.2015, Isis 'ran sophisticated immigration operation' on Turkey-Syria border.

³⁷³ Lohse 2015.

³⁷⁴ Nettavisen 13.12.2015, Fant bilder av avkappede hoder på asylsøkeres mobilier.

³⁷⁵ News in English.no 1.6.2015, Terrorists found among UN refugees.

hyökkäysten todennäköisyyttä sekä turvapaikanhakijoita että ns. näkyvää etnistä vähemmistöä kohtaan.

Sosiaalisessa mediassa on myös välitetty tietoa henkilöistä, jotka olisivat osallistuneet aseelliseen taisteluun tai ihmisoikeusrikoksiin. Kahden terroristisesta rikoksesta epäillyn tapaus on tutkittavana.

- Keskusrikospoliisi on pidättänyt turvapaikanhakijoiden hätämajoitusyksiköstä kaksi irakilaismiestä epäiltyinä syylliseksi terroristisiin tekoihin.³⁷⁶
- Ruotsi tuomitsi kaksi elinkautisiin tuomioihin vastaavista terroristisista rikoksista Syyriassa.³⁷⁷
- Olipa Suomen oikeusprosessien tulos mitä tahansa, niin ne jo itsessään aiheuttavat pelkoa sekä kantaväestön että pakolaisina maahan tulleiden parissa ja lisäävät riskiä turvapaikanhakijoiden välisiin konflikteihin vastaanottokeskuksissa.

Terrori-iskut Pariisissa marraskuussa 2015 kohdistettiin nk. tavalliseen väestöön, jotta mahdollisimman moni voisi samaistua uhreihin. Näin ollen mikä tahansa valtio on potentiaalinen terrorismin kohde.

- **Tavoitteena oli yhtäältä provosoida konfliktia lännen ja islamilaisen Lähi-idän välillä.** ISIL -liikkeitä koostuu hierarkkisen organisaation lisäksi ympärillä olevista yksittäisistä inspiroituneita henkilöistä, jotka tekevät iskuja satunnaisempiin ja pienempiin kohteisiin; heidän tekonsa tulevat Suojelupoliisin tutkijan arvion mukaan lisääntymään.³⁷⁸
- **Pariisin terroristi-iskut sisälsivät länsimaisen kulttuurin kritiikkiä.** Pariisin iskut kohdistuivat tavanomaista arki-iltaa ravintoloissa ja tapahtumissa viettäviin ihmisiin ja työväenluokkaiseen kortteleihin, eivät turistikohteisiin. Toisaalta iskun kohteena ollut rock-konsertti ISIS:n julistuksessa pidettiin pakanallisena ja perverssinä.

Terroristiseen toimintaan ajautumisen taustalla on usein yksilöllisiä haavoittuvuuksia

- Traumakokemukset (väkivalta, vankeus, kidutus, omaisuuden menettäminen, lapsuuden turvattomuuskokemukset) ovat usein terroristisen ja ekstremistisen toiminnan taustalla. Marttyyrius saatetaan kokea apuna post-traumaattisten oireiden lievittämiseen; euforista kokemuksesta on havaintoja myös simuloituissa koetilanteissa.³⁷⁹
- Muita tutkimuksissa havaittuja syitä ovat: etninen syrjintä esimerkiksi työnhaussa, yhteiskuntaan kuulumattomuuden tunne, kunnian ja arvostuksen menettäminen yhteisössä, yhteiskunnallinen epäonnistuminen, huumausaineiden ja päihteiden käyttö, sukupuoli-identiteetin mureneminen (kuinka tulla kunnialliseksi mieheksi, saada puoliso, jos on vaila työtä).³⁸⁰
- Islamistisesta terroristisesta toiminnasta inspiroituneessa on myös islamiin kääntyneitä.³⁸¹

Keskeisenä haasteena on mielenterveydenpalveluiden tavoitettavuus. Perusterveydenhuollossa ei ole tunnistettu väkivaltaisen radikalisoitumisen riskin omaavien henkilöiden mielenterveysongelmia. Olisi tarpeen luoda malli, jonka avulla oikeuspsykiatrista osaamista tuodaan jo ensivaiheen mielenterveyden arviointiin.³⁸²

Segregaatio mahdollistaa laittoman ja terroristisen toiminnan organisoimisen ja johtamisen jopa keskellä pääkaupunkia. Pariisin terroristi-iskujen taustalla olevien radikali-

³⁷⁶YLE Kotimaa 10.12.2015, Irakilaismiestä: Poliisi haki irakilaisveljekset tiistaina hätämajoitusyksiköstä.

³⁷⁷Reuters World, 14.12.2015, Two Swedes get life sentences for 'terrorist crimes' in Syria

³⁷⁸YLE, radio, Ykkösaamu, haastateltavana Suojelupoliisin tutkija Pekka Hiltunen.

³⁷⁹Speckhard 2015.

³⁸⁰Speckhard 2015.

³⁸¹YLE Kotimaa 25.2.2015, Isis-soturi Jonin taustat: Yksinäinen nettiseläjä, joka vihasi armeijaa ja haki yliopistoon.

³⁸²Sisäisen turvallisuuden rahaston kansallinen toimeenpano-ohjelma 2014–2020

soituneiden ääri-islamististen henkilöiden kasvuympäristöt ovat olleet Belgian ja Ranskan maahanmuuttajavaltaisia ja huono-osaisia alueita (Courcouronnes'n esikaupunkialue Pariisissa, Molenbeek-Saint-Jean kaupunki Belgiassa). Belgian sisäministerin mukaan valtionhallinnolla ei ole täyttä kontrollia jälkimmäisen alueen tilanteesta.

Terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden välisistä yhteyksistä on entistä enemmän tieteellistä ja konkreettista näyttöä (esim. ihmissalakuljetusta, ihmiskauppaa sekä eri muotoista heikoissa tai hajonneissa valtioissa tapahtuvaa rikollinen toimintaa; jopa massatuhoaseiden leviämistä koskevia huolia on entistä enemmän eri tiedusteluaineistoissa).³⁸³

Merkittävä huoli koskee vankiloissa tapahtuvaa radikalisoitumista mikä on todettu erittäin merkittäväksi riskiksi ja turvallisuusuhaksi muualla EU-jäsenmaissa.³⁸⁴ Mikäli Suomessa terrorismiin ja väkivaltaiseen radikalisoitumiseen syyllistyneitä tai sitä tukevia tahoja tuomitaan - kuinka eri viranomaisten toimesta tämä huomioidaan?

Sosiaalisen ryhmän tuki verkossa ja kasvokkain keskeisiä radikalisoitumiselle

- Taistelemaan lähteneet usein sukulaisia tai ystäviä keskenään.
- Naiset rekrytoivat naisia ja tarjoavat vertaistukea;
- Myös kuolleet vaikuttajat voimakkaita (esim. Anwar Awlaki inspiroi yhä verkossa)
- ISIS julkaissut 1700 laadukkaasti toteutettua kuvaa, videota ja muuta materiaalia verkossa; ISIS:llä noin 200 000 seuraajaa Twitterissä; lainaa kuvastoa elokuva- ja pelimaailmasta; ask.fm, Skype -puheluiden ja sosiaalisen median kautta ISIS värvääjät vastaavat anonyymisti rekrytoitavien kysymyksiin ja kartoittavat heidän tarpeitaan.³⁸⁵

Sosiaalinen yhteisö voi myös ennalta estää radikalisoitumista

- Arviolta noin 90% perheen jäsenistä havaitsee ongelmat, mutta vain joka toinen ilmoittaa lainvalvontaviranomaisille; Suomessakin olisi tarve vihjepuhelimelle, jonne voi ilmoittaa huolestaan ja saada asiantuntevaa neuvontaa, onko huoli aiheellinen.³⁸⁶

Suomessa ja Euroopassa on yhä enemmän henkilöitä, jotka aiheuttavat terroristisen uhan. Heillä on leireillä hankittu koulutus ja osalla myös kokemusta terroristisesta toiminnasta. Suomessa on kyetty tunnistamaan kolmisen sataa kohdehenkilöä, joilla on terrorismikytköksiä.

- Määrä on lähes kaksinkertaistunut kahdessa vuodessa. Useilla kohdehenkilöillä on terroristista koulutusta tai kokemusta.
- Tapausten selvittäminen ja valvonta vaatii yhä enemmän voimavaroja sekä jatkuvaa kansainvälistä yhteistyötä turvallisuus- ja tiedustelupalvelujen kesken.
- Samalla Euroopassa kasvaa yksittäisten henkilöiden määrä, jotka radikalisoituvat pääasiassa sosiaalisen median vaikutuksesta. Näin todennäköisyys kielteiselle toiminnalle Suomessakin kasvaa nopeasti.³⁸⁷

Useissa tapauksissa tunnistettujenkaan riskihenkilöiden palauttaminen lähtömaahan tai muualle ei tule olemaan oikeudellisesti mahdollista. Yhä useamman todellinen henkilöllisyys jää niin ikään selvittämättä.

³⁸³ Esim. Shelley L.I. 2014.

³⁸⁴ Neumann 2010

³⁸⁵ Speckhard 2015

³⁸⁶ Speckhard 2015

³⁸⁷ Suojelupoliisi 2015; YLE Kotimaa 25.2.2015, Supo: Isis-alueelle lähtenyt Suomesta yli 60 – mukana kokonaisia perheitä.

Terrorismin torjunnassa täytyy varautua kasvavaan työmäärään. Valtion taloudellinen tilanne ei kuitenkaan mahdollista henkilöresurssien voimakasta lisäämistä. Hallinta onnistuu vain laajalla yhteistyöllä. Tosiseikkoihin perustuva ja asiallinen viestintä on avainasemassa yleisen tilannetietoisuuden, resurssien oikean suuntaamisen ja yhteistyön rakentamisessa.

- Pääkaupunkiseudulla toimii ryhmä, johon poliisien lisäksi kuuluu sosiaalityöntekijöitä ja psykiatrinen sairaanhoitaja; tavoitteena on estää riskirajoilla olevia nuoria ajautumasta rikoskierteeseen. Ryhmällä on käytössään poliisissa kehitetty vakavan kohdennetun väkivallan uhka-arviotyökalu, jonka avulla pyritään tunnistamaan henkilöitä, jotka voisivat aiheuttaa vakavaa uhkaa ympäristölleen. Tätä työkalua on hyödynnetty myös ekstremismin torjunnassa.³⁸⁸

Kotimainen ääriliik ehdintä on useiden poliisilaitosten alueilla todella vähäistä, jopa olematonta. Ääriliik ehdintä saattaakin olla paikallispoliisille melko vierasta ja ennalta ehkäisevä poliisitoiminta edellyttää siksi läheistä yhteistyötä Suojelupoliisin kanssa. Terrorismin torjuntatyö Suojelupoliisissa poikkeaa olennaisesti rikostutkinnasta tai järjestyspoliisin työstä. Toiminnassa painottuu ennakollinen tiedustelu asioista ja ilmiöistä, joilla saattaa olla vaikutusta valtion turvallisuuteen. Usein kysymys ei ole tässä vaiheessa juridisesti rikoksesta tai sen estämisestä. Kyky nopeaan analyysiin ja toiminnan suuntaamiseen korostuu tietomassojen kasvaessa.³⁸⁹

15.1. Terrorismin rahoittamisen riskit Suomessa

Rahanpesulaki velvoittaa yrityksiä, elinkeinonharjoittajia ja eräitä viranomaisia ilmoittamaan havaitsemistaan terrorismin rahoittamisen epäilyistä Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvitykeskukselle. Näitä ilmoituksia on jätetty vain muutamia vuosittain ja ilmoitukset ovat pääosin liittyneet kansainvälisillä talous- ja muilla pakotelistoilla oleviin toimijoihin.

Tuoreen kansallisen riskiarvion mukaan maahanmuuttajayhdistyksiä voidaan hyväksikäyttää terrorismin rahoittamiseen. Kyselyyn vastanneet esitutkintaviranomaiset, syyttäjät ja sisäministeriön edustajat pitivät maahanmuuttajayhdistysten hyväksikäyttöä joko erittäin yleisenä tai todennäköisenä menetelmänä jo tällä hetkellä. Menetelmän hyödyntämisen arvioitiin myös kasvavan merkittävästi. Samanlaisen kasvuarvion esittivät kyselyyn vastanneet rahanpesulain velvoitteiden noudattamista valvovat tahot.³⁹⁰

Ulosottoviranomaisten kautta on lisäksi ilmennyt viitteitä maassa asuvien ulkomaalais-taustaisten hyödyntämisestä varojen siirtämiseksi ulkomaille. Henkilöllä voi olla käytössään useita eri tilejä sosiaaliavustuksia, käteispanoja ja ulkomaisia rahansiirtoja varten. Tämä voi viitata rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen.³⁹¹

Finanssialan toimijoille osoitetussa kyselyssä henki-, matka- ja sijoitusvakuutus- tuotteet nousivat esille terrorismin rahoittamiselle riskialtteina tuotteina. Henki- tai matkavakuutus voidaan hankkia esimerkiksi konfliktialueelle matkustavalle, jolloin vakuutuskorvaus voi päättyä myös suoraan tai välillisesti terroristijärjestölle. Sijoitusvakuu-

³⁸⁸ Sisäisen turvallisuuden rahaston kansallinen toimeenpano-ohjelma 2014–2020

³⁸⁹ Suojelupoliisi 2015.

³⁹⁰ Valvoja ovat: Finanssivalvonta, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, JHTT-lautakunta, Keskukskauppakamari, Poliisihallituksen arpajaishallinto, Suomen asianajajaliitto sekä Ahvenanmaan maakunnan hallituksen rahapelitoiminnan valvojat. Jukarainen & Muttilainen 2015.

³⁹¹ Lähde: Kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskiarvio -tutkimus, anonymi sähköinen kysely asiantuntijoille.

tukset, joissa on takaisinnostoarvo antavat puolestaan mahdollisuuden tallettaa ja nostaa terrorismin rahoittamiseen ajateltuja varoja.

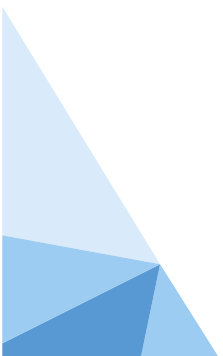
Ennen terrorismivarojen jäädyttämistä koskevaa lakia Suomessa voitiin ja oli velvollisuus jäädyttää EU:n pakoteasetusten nojalla EU:n rajojen ulkopuolella toimivien (nimettyjen) terroristiseen toimintaan syyllistyneiden varoja. Tuore laki varojen jäädyttämisestä terroristisen toiminnan estämiseksi mahdollistaa jäädytyspäätökset myös EU:n jäsenvaltioiden laatimien listojen pohjalta sekä kansalliset ratkaisut. Lain myötä jäädytysmahdollisuus on siis koskenut myös Suomesta löytyviä varoja, jotka kuuluvat Suomessa terrorismista epäillyille, syytetyille tai tuomitulle.

Terrorististen varojen hallinnollisia jäädytyspäätöksiä on keskusrikospoliisissa tehty ensimmäisen kerran vuonna 2014 yhteensä 43 kappaletta. Niiden toimeenpanosta on vastannut ulosottoviranomainen. Ulosotto on toistaiseksi paikantanut varoja vain yhden henkilön osalta muutamia tuhansia euroja.

Taulukko 16. Rahanpesun selvittelykeskuksen vastaanottamat Terrorismin rahoitusepäily ilmoitukset ilmoittajan mukaan vuosina 2012–2014

Ilmoittaja	2012	2013	2014
Pankki tai ulkomainen luottolaitos	6	5	4
Muu luotto- tai rahoituslaitos kuin pankki	0	1	2
Maksupalveluita tarjoava (ml. valuutanvaihto)	2	0	1
Vakuutusyhtiö	0	2	0
Poliisi (ml. Rahanpesun selvittelykeskus)	0	1	6
Muu kotimainen viranomainen	1	1	0
Yhteensä	9	10	13

Lähde: Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen kansallinen riskiarvio 2015

16. PAKOLAISVAKOILU

Pakolaisvakoilu kohdistuu usein henkilöihin, jotka ovat muuttaneet kotimaastaan jouduttuaan siellä syrjinnän tai väkivallan kohteeksi henkilökohtaisten mielipiteidensä, vakaumuksensa, kansallisen alkuperänsä tai muun vastaavan seikan perusteella. Tietoja ovat hankkineet esimerkiksi totalitääriset valtiot omista kansalaisistaan, jotka asuvat kotimaansa ulkopuolella.

- Toiminnalla voidaan aiheuttaa pelkoa ja epävarmuutta sekä niille henkilöille, joista tietoja hankitaan, että niille, joita vastaan tietoja mahdollisesti käytetään.
- Suojelupoliisin mukaan tämä voi johtaa läheisten häirintään, pidätyksiin, kuulusteluihin, jopa kidutukseen ja kuolemaan.
- Suomessa toiminta ei ole rangaistavaa toisin kuin muissa Pohjoismaissa ja suuressa osassa Länsi-Eurooppaa. Rikoslakiin ehdotettiin pakolaisvakoilun kriminalisoivaa säännöstä 1990-luvun puolivälissä. Lakivaliokunta edellytti, että tämän ilmiön esiintymistä seurataan ja siitä säädetään tarvittaessa. Valiokunnan mielestä ilmiötä ei kuitenkaan tunnettu tarpeeksi, jotta sen tarvetta ja tarkoituksenmukaisuutta voitaisiin riittävästi arvioida.³⁹²

Suojelupoliisin vuode 2011 vuosikertomuksen mukaan vieraiden valtioiden turvallisuuspalvelut pyrkivät kontrolloimaan Suomessa olevia kansalaisiaan.

- Pakolaisvakoilu kohdistuu ulkomailla oleskeleviin toisinajattelijoihin ja pakolaisiin ja sen käytännön toteuttajina ovat sekä tiedustelu-upseerit että värvätyt agentit.
- Toiminnassa käytetään hyväksi kansainvälistä viranomaisyhteistyötä ja se johtaa läheisten häirintään, pidätyksiin, kuulusteluihin ja pahimmillaan kidutukseen ja kuolemanrangaistukseen.³⁹³

Oikeusministeriön muistiossa (2013) ilmiön laajuus arvioitiin verrattain pieneksi; teot eivät toisaalta yleensä tule viranomaisen tietoon asianomistajaan kohdistettujen uhkusten vuoksi.³⁹⁴

Suojelupoliisin vuoden 2014 vuosikertomuksessa todetaan lyhyesti, että pakolaisvakoilu-ilmiöstä näyttää muodostuneen pysyvä.³⁹⁵

Pakolaisvakoilun käsite kohdistaa ilmiön koskemaan vain pakolaisia, vaikka se on tätä laajempaa. Toisaalta käsite viittaa vakoiluun, joka on seurantaa ja tietojen varastamista, peittäen alleen sen, että kyseessä on käytännössä yksilöihin kohdistuvaa henkistä ja fyysistä uhkailua, painostamista ja pelkoa läheisten terveydestä ja turvallisuudesta.

Pakolaisvakoilu on ilmiö, jossa kotimaan sisäinen konflikti ja totalitääriin hallintotapa tuodaan legitiimisti Suomeen ilman, että viranomaisilla on keinoja puuttua siihen. Tiettyjen maiden kansalaiset ovat myös tietoisia, että heidän kotimaansa ovat valmiita jopa valtioterrorismiin ja salamurhiin ulkomailla tavoitteidensa saavuttamiseksi. On maita, jotka eivät peittele tällaista toimintaa lainkaan taikka hyvin vähän välittääkseen viestinsä

³⁹² Arviomuistio ns. pakolaisvakoilun säätämiseksi rangaistavaksi. OM 6.12.2013.

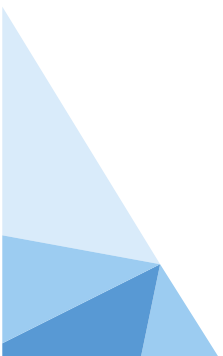
³⁹³ Suojelupoliisin vuosikertomus 2011.

³⁹⁴ Arviomuistio ns. pakolaisvakoilun säätämiseksi rangaistavaksi. OM 6.12.2013

³⁹⁵ Suojelupoliisin vuosikertomus 2014.

Ilmiötä on helppo pitää marginaalisena kunnes sitä ryhtyy tarkastelemaan totalitäärisesti hallitun maan kansalaisen, taikka entisen kansalaisen, silmin. Tällaisten maiden turvallisuuspalveluilla on erittäin tärkeä rooli maansa opposition ja toisinajattelijoiden seuraamisessa. Jokainen tällaisen maan kansalainen myös ymmärtää, mitkä asiat ovat "sallittuja" ja mitkä "kiellettyjä", kuten ymmärtävät myös sen millaisista asioista järjestelmä palkitsee ja rankaisee. Koska monilla tällaisista maista on voimakas kansallinen identiteetti, tämä toimii myös ihmisiä vakoiluun motivoivana tekijänä. Yksittäinen ihminen saattaakin olla valmis tilaisuuden tullen nappaamaan valokuvan oman maansa kansalaisesta epäilyttävässä toiminnassa, koska sen luovuttamisesta tiedustelupalvelulle saattaa olla henkilökohtaista hyötyä ja sen koetaan olevan kansallisesti arvokasta.

Toisaalta kyseessä on myös ilmiö, jossa vieras valtio voi käyttää oman maansa kansalaisia klassiseen tiedusteluun Suomen valtiota vastaan. Tämänkaltaiselle toiminnalle ovat alttiita etenkin kaksoiskansalaiset, joilla saattaa olla pääsy työnsä, virkansa taikka asemansa puolesta sellaisiin tietoihin, yrityksiin, yhdistyksiin ja järjestelmiin, joista vieras valtio on kiinnostunut. Yksilön motiivi suostumiselle voi olla lojaliteetti toista maata kohtaan taikka toisen maan turvallisuuspalvelun painostus.

17. MAAHANMUUTON YHTEYS RIKOLLISUUTEEN

Kysymys on siitä, että Helsingissä on valitettavasti kasvava määrä nuoria, jotka ovat koulutuksen ja työelämän ulkopuolella. Jos ei ole järkevää tekemistä, niin keksitään ei-järkevää tekemistä. Eli jos ei ole opiskelupaikkaa eikä työpaikkaa ja puuttuu päivärutiini, niin silloin helposti elämä lähtee vähän kummalliseen suuntaan ja löytyy väärä porukka."

Tommi Laitio, Helsingin kaupungin nuorisotoimen johtaja³⁹⁶

Parempaa elämää omaehtoisesti etsimään lähtevät ovat yleensä keskivertoa aktiivisempia, koulutettumia ja kyvykkäämpiä selviytyjiä (kehitysmaiden aivovuoto länsimaihin). Mutta kaoottisista olosuhteista valikoituu myös 'kielteistä' väkeä, jossa on sekä rikosalttiita että sellaisia henkilöitä, jotka muuttavat maahan suorastaan rikoksentehtävikseen."

Juhani Iivari, tutkimuksessa Tuomittu maahanmuuttaja³⁹⁷

Kaikkihan haluavat rahaa asioiden ostamiseen. Rikoksiin ryhdytään kun työpaikkoja ei ole.

Toisen polven maahanmuuttajanuori Ruotsissa³⁹⁸

Miksi maahanmuutto vaikuttaa rikollisuuteen?

- Elinolot (huono-osaisuuden kasautuminen ja alueellinen keskittyminen eli segregatio, levoton kasvuympäristö lapsilla ja nuorilla)³⁹⁹
- Kulttuuriset tekijät: yhteisöllinen ja patriarkaalinen kulttuuri on yhteydessä kunniaan liittyvään väkivaltaan (tyttöjen ja naisten sukupuolisen siveellisyyden ja sitä kautta perheen ja suvun kunnian suojeluun)⁴⁰⁰
- Sodan, trauman ja lapsilla hylkäämisen ja turvattomuuden kokemukset voivat altistaa väkivaltaan tai hyväksikäytön uhriksi joutumiselle⁴⁰¹
- Oikeusjärjestelmän puitteissa esiintyvä syrjintä (tutkimustulokset tältä osin ristiriitaisia; esim. Ruotsissa on havaittu ulkomaalaistaustaisten saavan pidempiä tuomioita kuin kantaruotsalaiset samoista vakavista rikoksista.)⁴⁰²
- Kotoutumisen haasteet kuten työllistyminen.⁴⁰³

Joidenkin tutkimusten mukaan järjestäytymättömän maahanmuuton myötä siirtolaisiksi valikoituu keskimäärästä enemmän henkilöitä, joilla on korostunut tarve riskintoon ja tavanomaista suurempi riski syyllistyä rikoksiin tai joutua rikosten uhriksi. Järjestäytymättömällä maahanmuutolla (irregular migration) tarkoitetaan muuta kuin virallisia kanavia ja muotoja noudattavaa työstä, opiskelusta ja perhesuhteista johtuvaa maahanmuuttoa.⁴⁰⁴

Yhdysvalloissa - toisin kuin Euroopassa - myös laittomasti maahan tulleen on mahdollista työllistyä ja hankkia toimeentulo laillisin keinoin; tällöin hänen on mielekästä välttää (muuhun kuin maahantuloon liittyviin) rikoksiin syyllistymistä; laittomaan maassaoloon puuttuminen voi

³⁹⁶ YLE Uutiset, Kotimaa 2014, Nuorisojengien väkivalta ei yllätä nuorisotyöntekijää – "Kaduilla hirveä määrä aikuisennälkäisiä nuoria", 8.10.2014

³⁹⁷ Iivari 2006

³⁹⁸ YLE Ulkomaat 1.4.2015, Jengit terrorisoivat Ruotsin maahanmuuttajalähiöitä - väkivalta kielii Ruotsin jakautumisesta.

³⁹⁹ Hällsten, Szulkin & Sarnecki 2013.

⁴⁰⁰ Lidman 2015.

⁴⁰¹ Beckely 2013.

⁴⁰² Kardell 2011.

⁴⁰³ Bell & Machin 2013.

⁴⁰⁴ Ks. enemmän Lehti ym. 2014, 16-17.

jopa paradoksaalisesti lisätä rikollisuutta. Laittomasti maahan tulleiden siirtolaisten työoikeuden 'salliminen' tai jopa laillistaminen saattaa siksi vähentää rikollisuutta.⁴⁰⁵

Haastateltujen rikoksista tuomittujen ulkomaalaistaustaisten kertomusten perusteella epäonnistunut integroituminen (ajelehtiva elämäntyyli) on keskeinen syy ajautua rikoksiin.

- Patriarkaalisista kulttuureista tulleilla on osin kyse myös kunniallisen miehuuden menettämisen avioeron, lapsen huoltajuuden menettämisen tai työttömyyden vuoksi.
- Huumerikollisuuteen syyllistyminen on tyypillisesti käynnistynyt oman huumeidenkäytön myötä; 2/3 huumerikoksiin syyllistyneistä kertoi myös viranomaisten syrjinnästä työhaussa tai muualla.⁴⁰⁶

Maahanmuuttajien mahdollisuus integroitua työmarkkinoille on isossa kuvassa yksi keskeinen ensimmäisen sukupolven rikollisuuteen liittyvä tekijä.⁴⁰⁷

- Tämä selittäisi miksi Yhdysvalloissa etenkin ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajien alttius syyllistyä rikoksiin on tutkimusten mukaan vähäisempää kuin kantaväestön; nykyisin Saksassa, Sveitsissä ja Pohjoismaissa ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajat ovat sen sijaan syyllistyneet rikoksiin väestöosuuteen nähden kantaväestöä enemmän.⁴⁰⁸
- Ruotsissa suhteutettuna osuuteen väestöstä maahanmuuttajat ovat olleet tutkimusten mukaan kantaruohtalaisia enemmän rikoksista epäiltyinä 1970-luvulta saakka; aiemmin epäillyistä 2/3 suomalaisia, tanskalaisia ja norjalaisia.⁴⁰⁹
- Norjan ja Suomen välisessä vertailussa kävi ilmi, että Suomessa on Norjaan verrattuna enemmän maahanmuuttajaryhmiä, jotka ovat syyllistyneet kantaväestöä enemmän väkivaltaan; erityisesti virolaistaustaisten väkivaltaisuus ja varkausrikollisuus on Suomessa yleisempää; toisaalta molemmissa maissa väkivalta- ja varkausrikoksiin syyllistyvät tyypillisesti pakolaistaustaiset maahanmuuttajat Afrikasta, Irakista, Afganistanista ja entisestä Jugoslaviasta.⁴¹⁰

Rikosoikeusjärjestelmän valikoivuutta, eli viranomaistoiminnan tarkoituksellista kohdistumista ulkomaalaistaustaisiin ei ole pystytty kiistattomasti osoittamaan empiirisillä tutkimuksilla.⁴¹¹

- Kokonaisrikollisuustutkimukset, jotka eivät perustu viranomaistilastoihin, vaan väestölle tehtäviin kyselytutkimuksiin, ovat osoittaneet että ulkomaalaistaustaisten ja kantaväestön rikollisuudessa on eroja.⁴¹²
- Esimerkiksi Turussa ja Helsingissä toteutetussa tutkimuksessa vertailtiin rikollisesti käyttäytyneiden maahanmuuttajataustaisten ja suomalaistaustaisten poliisikontaktien määrää ja näissä ei havaittu olleen eroja. Toisessa tutkimuksessa tarkasteltiin poliisin toiminnan kohdistumista nuoriin muutoin kuin laittomuuksiin liittyvissä tilanteissa. Kuluneen vuoden aikaisissa poliisikontaktien yleisyydessä ei havaittu olevan eroa maahanmuuttajataustaisten ja suomalaistaustaisten nuorten välillä. Koko elämän aikaisten poliisikontaktien osalta vaatteiden tai laukun tutkimisen yleisyydessä ei ollut eroa, mutta poliisi oli kehottanut maahanmuuttajataustaisia nuoria hieman useammin poistumaan paikalta (26% maahanmuuttajanuorista ja 20% suomalaistaustaisista) ja ottanut hieman useammin maa-

⁴⁰⁵ Melossi 2015.

⁴⁰⁶ Iivari 2006

⁴⁰⁷ Bell & Machin 2013.

⁴⁰⁸ Kansainvälisesti vertaileva analyysi Wickes & Sydes 2015. Tarkemmin esim. Butcher & Piehl 1998; Martinez & Valenzuela (toim.) 2006.

⁴⁰⁹ Beckley, Kardell & Sarnecki 2015. Tutkimuksessa on huomioitu iän, sukupuolen ja koulutustason vaikutus tuloksiin.

⁴¹⁰ Skardhamar, Aaltonen & Lehti 2014.

⁴¹¹ Iivari 2006, 27.

⁴¹² Lehti ym. 2014.

hanmuuttajataustaisia nuoria kiinni (12% maahanmuuttajanuorista ja 8% suomalaistaustaisista nuorista).⁴¹³

- Toisaalta joka toinen kaikkiaan 42:sta haastatellusta rikoksesta tuomitusta oli kokenut että poliisi piti heitä syyllisinä jo ennen tuomioistuimen ratkaisua ja piti tuomiota epäoikeudenmukaisena.⁴¹⁴

Norjan ja Suomen välisessä vertailussa kävi ilmi, että pakolaistaustaiset syyllistyvät molemmissa maissa suhteellisesti useammin varkaus- ja väkivaltarikoksiin. Vastavasti työn vuoksi muuttaneet ja usein asiantuntijatehtävissä toimivat ovat kantaväestöä harvemmin näistä rikoksista epäiltyinä.

- Virosta ja Ruotsista maahan muuttaneet syyllistyvät kuitenkin Norjassa harvemmin väkivalta- ja varkausrikoksiin.
- Tutkijat arvioivat että Suomeen muuttaneissa virolaisissa on taparikkolaisia, jotka toimivat sekä Virossa että Suomessa. Norjaan muuttaneet virolaiset ovat sen sijaan suurelta osin työhön rekrytoituja maahanmuuttajia. Joka toinen ruotsalaistaustainen, Suomessa ryöstöihin ja varkauksiin syyllistynyt maahanmuuttaja on puolestaan kuulunut romaniväestöön.⁴¹⁵
- **Työperäistä maahanmuuttoa edistävällä maahanmuuttopolitiikalla näyttäisi näin ollen olevan ulkomaalaistaustaisten rikollisuutta vähentävä vaikutus.**

Ruotsalaistutkimuksen mukaan lähtömaassa koettu sotatilanne heijastuu nuorten (16-28 -vuotiaiden) miesten suurempana todennäköisyytenä syyllistyä väkivaltarikoksiin. Vakaviin omaisuusrikoksiin syyllistymisen todennäköisyyteen ei sen sijaan lähtömaan sotatilalla nähty olevan yhteyttä.⁴¹⁶

Lähtömaan köyhyys tai pienituloisuus ei selitä rikosalttiutta; mm. Filippiineiltä, Kiinasta, Intiasta ja Nepalista muuttaneet syyllistyvät rikoksiin kantaväestöä vähemmän Suomessa.⁴¹⁷

Eri maista lähtöisin olevien keskinäisiä eroja sosiodemografiset tekijät eivät selitä lainkaan. Tämän perusteella myös muilla tekijöillä, kuin huono-osaisuudella on merkitystä.⁴¹⁸

Konfliktialueilta lähteneet (ulkomailla asuvat diaspora yhteisöt) osallistuvat usein lähtömaansa politiikkaan, sekä poliittisesti että rahallisesti ja jopa taistelijoita värväämällä. Tämä ilmiö on synnyttänyt pelkoa maahanmuuttajien radikalisoitumisesta ja militarisoitumisesta ja 'kotikutoisesta terrorismista'. Diasporayhteisöt eivät kuitenkaan ole poliittisilta näkemyksiltään yhtenäisiä. Diaspora yhteisöissä on myös konfliktien sovitteluun pyrkiviä ja jälleenrakennusta tukevia henkilöitä. Esimerkiksi Suomen somalialaisten keskuudessa on ollut aktiivisia vaikuttajia.⁴¹⁹

⁴¹³ Lehti ym. 2014, 162-163

⁴¹⁴ Iivari 2006.

⁴¹⁵ Skardhamar, Aaltonen & Lehti 2014.

⁴¹⁶ Tilastollinen aineisto kerättiin Tukholman kaupunkialueelta. Beckley 2013.

⁴¹⁷ Skardhamar, Aaltonen & Lehti 2014.

⁴¹⁸ Lehti ym. 2014.

⁴¹⁹ Cochrane 2015, 27-75

Ruotsin kehityksen perusteella on arvioitavissa, että järjestäytynyt rikollisuus käyttää hyväksi maahanmuuttajia; useissa tapauksissa hyväksikäyttäjät ovat lähtöisin samoilta maantieteellisiltä alueilta, kuin hyväksikäytettävät.

- **Maahanmuuttajat voivat päätyä työskentelemään rikollisille maksaakseen matkansa ihmissalakuljettajalle tai säilyttääkseen työskentelyyn perustuvan oleskelulupansa.**⁴²⁰
- **Rikolliset saattavat rekrytoida erilaisin pakottein** (kuten lähtömaan omaisia uhkailemalla, henkilöllisyysasiakirjoja takavarikoimalla) **erityisesti laittomia maahanmuuttajia prostituutioon, huumekauppaan ja muuhun 'orjatyöhön'.**⁴²¹
- Ruotsissa Balkanin alueelta muuttaneet aseellisessa toiminnassa mukana olleet ovat rakentaneet kovamaineisen ja elinvoimaisen rikollisverkoston, joka värvää uusia jäseniä nuorten keskuudesta. Verkosto on syllistynyt mm. suuriin ryöstörikoksiin. Esimerkiksi Malmön rikollisverkostoon kuuluu noin kolmesataa henkeä, jotka ovat lähinnä 20–35-vuotiaita maahanmuuttajataustaisia miehiä. Verkosto harjoittaa mm. huumeiden, savukkeiden ja alkoholin kauppaa.⁴²²
- **Rikollisuuteen on vaikeaa puuttua oikeustoimin.** Tukholmassa, Malmössä ja Göteborgissa on tehty neljän viime vuoden aikana yhteensä neljäkymmentä murhaa, joita poliisi ei ole pystynyt selvittämään, koska kukaan ei uskalla olla tapausten todistajana.⁴²³

Muiden Pohjoismaiden kehityksen perusteella on mahdollista, että tunnustukselliset rikollisjengit pyrkivät yhteistoimintaan ulkomaalaistaustaisten (erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien turvapaikanhakijoiden) kanssa, mm. tarjoten näille "suojelua" vastineeksi rikolliseen toimintaan, kuten huumeausainekauppaan ja salakuljetukseen osallistumisesta. On myös mahdollista, että rikolliset jengit integroivat työttömiä maahanmuuttajia tarjoten heille työtä omistamansa laillisen yritystoiminnan kautta luoden samalla riippuvuussuhteen näihin organisaatioihin.

Pohjoismaisten kokemusten perusteella on arvioitavissa, että myös Suomessa ulkomaalaistaustaiset henkilöt saattavat organisoitua kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden verkostoon kuuluviksi soluiksi. Erityisesti hajonneista ja poliittisesti hauraista valtioista (Afganistan, Irak, Somalia, Syyria) tulleet ja salakuljettajien avustuksella matkustaneet turvapaikanhakijat sekä yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat ovat tältä osin haavoittuvassa asemassa ja vaarassa joutua järjestäytyneen rikollisuuden hyväksikäyttämäksi.

Yhteiskuntaan kuuluvuuden suhteen hyväksyntää etsivät ja kahden kulttuurin välissä identiteettiään etsivät toiseen maahanmuuttajasukupolveen kuuluvat nuoret ja vanhempien turvaa vailla olevat yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat ovat myös vaarassa uhriutua ja ajautua rikollisuuteen.

- Pääkaupunkiseudulla selvitettiin vuonna 2014 rikosvyyhteä, johon liittyi noin 70 tapausta. Noin 50 Suomessa syntynyttä 13-18-vuotiasta nuorta syllistyi vakaviin pahoinpitelyihin ja ryöstöihin. Poliisi Jari Taposen mukaan kyse ei ollut varsinaisesta katujengistä, vaan löyhästi toistensa kanssa verkostoituneista nuorista, joista osalla oli ulkomaalaistaustaiset

⁴²⁰ Polisen 2015a.

⁴²¹ Iivari 2006, 33

⁴²² Wierup & Larsson 2010.; Helsingin Sanomat, Ulkomaat 3.2.2012, Nuorten miesten mafia herättää pelkoa Malmössä.

⁴²³ Kansan uutiset 11.4.2015, Koivunen K., Rikollisjengit valtaavat Ruotsin lähiöitä.

vanhemmat. Helsingin kaupungin nuorisotoimenjohtaja Tommi Laitio näki rikoksilla oirehinnan taustalla toimeentuloa ja näköalattomuutta.⁴²⁴

Maahanmuuttajien rikollisuus on ollut Suomessa tyypillisesti väkivalta- ja omaisuusrikkoksia, huume- ja raiskausrikkoksia.

- Ulkomailla syntyneet Suomessa pysyvästi olivat saaneet suomalaistaustaisiin verrattuna noin kaksi kertaa useammin tuomion väkivalta-, omaisuus- ja huumerikoksissa vuosina 1997 ja 2001 (tarkastelussa ikä- ja sukupuoli vakioitu).⁴²⁵
- Vuonna 2015 ulkomaan kansalaisten osuus rikoslakirikoksista (ts. muista kuin liikenne- rikoksista) epäillyistä kasvoi 2,7 % edellisestä vuodesta. Yli puolet epäillyistä kohdistui henkilöihin, jotka eivät asu Suomessa vaan oleskelevat tilapäisesti Suomessa; tähän ryhmään kuuluvat mm. turvapaikanhakijat.⁴²⁶
- Ulkomaan kansalaisten tekemiksi epäiltyjen pahoinpitelyjen määrä kasvoi 24 % ja raiskausrikosten lähes 20 % vuonna 2015; poliisille ilmoitettiin n. 800 pahoinpitelyrikosta enemmän vuoteen 2014 verrattuna.⁴²⁷

Vangeista ulkomaalaisia (ulkomaan kansalaisia) oli Suomessa vuonna 2014 noin 16% (486, joista naisia 32). Määrä on kolminkertaistunut 2000-luvun aikana. Lukumäärään sisältyvät myös muut kuin pysyvästi maassa asuvat.

- Vankien yleisimmät kansallisuudet vuonna 2014 olivat: viro, venäjä, romania, liettua ja somalia.⁴²⁸
- Suomessa ei tilastoida vankeja ulkomaalaisen syntyperän mukaan. Näin ollen maahanmuuttajataustaisten Suomessa asuvien vankimäärien kehityksestä ei ole tarkkaa tietoa.
- Ulkomaalaisten vankien uusintarikollisuutta ei myöskään seurata

Maahanmuuttajaryhmien välillä on huomattavia eroja sekä rikosalttiuden että rikostyyppien mukaan. Esimerkiksi omaisuusrikkoksista tuomitut olivat useimmin Vietnamista, entisestä Jugoslaviasta ja muualta kuin Pohjois-Afrikasta tulleita, väkivaltarikoksista tuomitut olivat saapuneet Irakista, Iranista ja Turkista, huume- ja raiskausrikkoksista tuomitut Somaliasta, Virosta ja Lähi-idästä, rattijuopumuksista tuomitut Virosta, entisestä Neuvostoliitosta ja Ruotsista.⁴²⁹

Suomessa maahanmuuttajien rikosalttius vaihtelee taustamaittain. Kun tarkastellaan rikoksesta poliisin esitutinnan jälkeen rikoksesta epäiltyjä, monilla ulkomaalaistaustaisilla on monissa rikostyypeissä yllätyksellisesti suomalaistaustaisiin nähden. Alla olevissa taulukoissa on eritelty poliisin vuonna 2013 selvittämistä rikoksista epäiltyjen tekijän syntyperän mukaan. Käytännössä rikos voi olla selvitetty vain, mikäli rikoksesta on joku epäiltynä todennäköisin syin.

- Toisin kuin tavanomaisessa poliisin tilastoinnissa tässä tarkastellaan Tilastokeskuksen väestötietoihin perustuen syntyperältään maahanmuuttajataustaisia, ei ulkomaan kansa-

⁴²⁴ YLE Uutiset, Kotimaa 10.10.2014, Poliisi: Helsingissä ei ole katujengiä, eikä rikosaallon taustalla ole yksittäinen jengi; YLE Uutiset, 7.10.2014, Kotimaa, Nuorisoporukka hakkaa ikätovereitaan Helsingissä,

⁴²⁵ Iivari J. 2006.

⁴²⁶ Lähde: PolStat; Helsingin Sanomat 30.1.2016, Ulkomaalaisten tekemät rikokset ovat kasvussa

⁴²⁷ Lähde: PolStat; Helsingin Sanomat 30.1.2016, Ulkomaalaisten tekemät rikokset ovat kasvussa.

⁴²⁸ Rikosseuraamuslaitos RISE, Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2014.

⁴²⁹ Iivari J. 2006.

laisia. Kansalaisuuden mukainen tarkastelu laskisi mukaan myös nk. liikkuvan rikollisuuden eli henkilöt, jotka eivät asu pysyvästi Suomessa. Syntyperältään ulkomaalaistaustaisen vanhempien (tai äidin) syntymämaa on muu kuin Suomi.

- Taulukot poikkeavat myös Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tarkastelusta, joka on perustunut rikosilmoitusten tietoihin, ei vielä poliisin selvittämiin rikoksiin.⁴³⁰
- Taulukot kertovat, kuinka usein rikoksesta epäilty tekijä on joko suomalaistaustainen tai ulkomaalaistaustainen, ts. niiden rikosten (nimikkeiden) määrä, joissa tekijä on luokiteltavissa jompaankumpaan ryhmään. Tällöin yksi ja sama henkilö syyllistyessään useampiin rikoksiin voi esiintyä tilastossa useampaan kertaan.⁴³¹
- Taulukossa on myös mainittu kyseiseen taustaan kuuluvan Suomessa asuvan väestön lukumäärä, jonka pohjalta on laskettu rikossuhde.
- Rikossuhdetta on verrattu kantaväestön eli suomalaistaustaisten rikossuhteeseen, jolloin on saatu selville väestöryhmän rikollisuuden kerroin.
- Jos taustamaan kerroin on 1,5, kyseiseen väestöryhmään kuuluvat henkilöt ovat suhteessa ryhmän lukumäärään tehneet 1,5-kertaisesti rikoksia suomalaistaustaisiin nähden.⁴³²

Taulukko 17. Rikokset oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan (Rikoslain 15–17 luvut) vuonna 2013 taustamaanosittain sekä 5 taustamaata suurimman rikosmäärän mukaan

	Rikokset	Väestö Suomes- sa	Rikossuhde	Kerroin
Yhteensä	12764			
Suomalaistaustaiset	10429	5149746	0,0020	1
Ulkomaalaistaustaiset	2335			
Vakinaisesti asuvat ulkomaalaistaustaiset	1143	301524	0,0038	1,9
EUROOPPA	499	177495	0,0028	1,4
EU MAAT	214	80052	0,0027	1,3
EU:n ULKOPUOLISET MAAT	285	97443	0,0029	1,4
AFRIKKA	311	36634	0,0085	4,2
AMERIKKA	43	9039	0,0048	2,3
AASIA	274	71694	0,0038	1,9
OSEANIA	< 5	764	< 0,0065	< 0,9
Neuvostoliitto	180	68669	0,0026	1,3
Viro	151	40990	0,0037	1,8
Somalia	149	15723	0,0095	4,7
Irak	112	11942	0,0094	4,6
Turkki	56	7379	0,0076	3,7

Lähde: Tilastokeskus, väestörekisteri, poliisiasiaintietojärjestelmän tilastot; Kotiniemi 2015

⁴³⁰ Lehti ym. 2014.

⁴³¹ Lähde: Tilastokeskus, väestörekisteri, poliisiasiaintietojärjestelmän tilastot; Kotiniemi 2015.

⁴³² Lähde: Tilastokeskus, väestörekisteri, poliisiasiaintietojärjestelmän tilastot; Kotiniemi 2015.

Taulukko 18. Omaisuusrikokset vuonna 2013 taustamaanosittain sekä 5 taustamaata suurimman rikosmäärän mukaan

	Selvitetyt rikokset	Väestö Suomessa	Rikossuhde	Kerroin
Yhteensä	112794			
Suomalaistaustaiset	96672	5149746	0,019	1
Vakinaisesti asuvat ulkomaalaistaustaiset	7455	301524	0,025	1,3
EUROOPPA	4060	177495	0,023	1,2
EU MAAT	1854	80052	0,023	1,2
EU:n ULKOPUOLISET MAAT	2206	97443	0,023	1,2
AFRIKKA	1689	36634	0,046	2,5
AMERIikka	89	9039	0,010	0,5
AASIA	1548	71694	0,022	1,2
OSEANIA	< 5	764	< 0,0065	< 0,9
Neuvostoliitto	1521	68669	0,022	1,2
Viro	1210	40990	0,030	1,6
Somalia	984	15723	0,063	3,3
Irak	439	11942	0,037	2,0
Entinen Jugoslavia	329	10432	0,032	1,7

Lähde: Tilastokeskus, väestörekisteri, poliisiasiajn tietojärjestelmän tilastot; Kotiniemi 2015

Taulukko 19. Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset vuonna 2013 taustamaanosittain sekä 5 taustamaata suurimman rikosmäärän mukaan

	Selvitetyt rikokset	Väestö Suomessa	Rikossuhde	Kerroin
Yhteensä	32344			
Suomalaistaustaiset	27984	5149746	0,005	1
Vakinaisesti asuvat ulkomaalaistaustaiset	3584	301524	0,012	2,2
EUROOPPA	1559	177495	0,01	1,6
EU MAAT	621	80052	0,01	1,4
EU:n ULKOPUOLISET MAAT	938	97443	0,01	1,8
AFRIKKA	890	36634	0,02	4,5
AMERIikka	55	9039	0,01	1,1
AASIA	1047	71694	0,01	2,7
OSEANIA	< 5	764	< 0,0065	< 0,9
Neuvostoliitto	494	68669	0,007	1,3
Viro	403	40990	0,010	1,8
Somalia	372	15723	0,024	4,4
Irak	365	11942	0,031	5,6
Turkki	195	7379	0,026	4,9

Lähde: Tilastokeskus, väestörekisteri, poliisiasiajn tietojärjestelmän tilastot; Kotiniemi 2015

Taulukko 20. Seksuaalirikokset 2013 taustamaanosittain sekä 5 taustamaata suurimman rikosmäärän mukaan. (Rikoslain 20 luku)

	Rikokset	Väestö Suomessa	Rikossuhde	Kerroin
Yhteensä	2450			
Suomalaistaustaiset	2018	5149746	0,00039	1
Vakinaisesti asuvat ulkomaalaistaustaiset	347	301524	0,00115	2,9
EUROOPPA	93	177495	0,00052	1,3
EU MAAT	29	80052	0,00036	0,9
EU:n ULKOPUOLISET MAAT	64	97443	0,00066	1,7
AFRIKKA	93	36634	0,00254	6,5
AMERIKKA	20	9039	0,00221	5,6
AASIA	141	71694	0,00197	5,0
OSEANIA	0	764	0,00000	0,0
Irak	51	11942	0,00427	10,9
Kamerun	30	849	0,03534	90,2
Neuvostoliitto	30	68669	0,00044	1,1
Afganistan	23	5187	0,00443	11,3
Turkki	18	7379	0,00244	6,2

Lähde: Tilastokeskus, väestörekisteri, poliisiasia- ja tietojärjestelmän tilastot; Kotiniemi 2015

Taulukko 21. Huumausainerikokset (Rikoslain 50 luku, 1-4§) vuonna 2013 taustamaanosittain sekä 5 taustamaata suurimman rikosmäärän mukaan

	Rikokset	Väestö Suomessa	Rikossuhde	Kerroin
Yhteensä	20701	5451270		
Suomalaistaustaiset	18632	5149746	0,0036	1
Vakinaisesti asuvat ulkomaalaistaustaiset	1277	301524	0,0042	1,2
EUROOPPA	663	177495	0,0037	1,0
EU MAAT	253	80052	0,0032	0,9
EU:n ULKOPUOLISET MAAT	409	97443	0,0042	1,2
AFRIKKA	335	36634	0,0091	2,5
AMERIKKA	26	9039	0,0029	0,8
AASIA	247	71694	0,0034	1,0
OSEANIA	0	764	0,0000	0,0
Neuvostoliitto	292	68669	0,0043	1,2
Viro	169	40990	0,0041	1,1
Somalia	150	15723	0,0095	2,6
Irak	74	11942	0,0062	1,7
Iran	66	6249	0,0106	2,9

Lähde: Tilastokeskus, väestörekisteri, poliisiasia- ja tietojärjestelmän tilastot; Kotiniemi 2015

Taulukko 22. Vakavat liikenne rikokset vuonna 2013 taustamaanosittain sekä 5 taustamaata suurimman rikosmäärän mukaan (ei sisällä liikenne rikkomuksia eikä liikenneturvallisuuden vaarantamista)

	Rikokset	Väestö Suomessa	Rikossuhde	Kerroin
Yhteensä	44476			
Suomalaistaustaiset	39134	5149746	0,0076	1,0
Ulkomaalaistaustaiset	5342			
Vakinaisesti asuvat ulkomaalaistaustaiset	2797	301524	0,0093	1,2
EUROOPPA	1974	177495	0,0111	1,5
EU MAAT	1087	80052	0,0136	1,8
EU:n ULKOPUOLISET MAAT	887	97443	0,0091	1,2
AFRIKKA	244	36634	0,0067	0,9
AMERIKKA	46	9039	0,0051	0,7
AASIA	465	71694	0,0065	0,9
OSEANIA	< 5	764	< 0,0065	< 0,9
Viro	825	40990	0,0201	2,6
Neuvostoliitto	592	68669	0,0086	1,1
Irak	197	11942	0,0165	2,2
Entinen Jugoslavia	117	10432	0,0112	1,5
Ruotsi	115	6570	0,0175	2,3

Lähde: Tilastokeskus, väestörekisteri, poliisiasiain tietojärjestelmän tilastot; Kotiniemi 2015

Taulukko 23. Turvallisuutta uhkaavat rikokset (Rikoslain luvut: 41, 44, 34a) vuonna 2013 sekä 5 taustamaata suurimman rikosmäärän mukaan

	Rikokset	Väestö Suomessa	Rikossuhde	Kerroin
Yhteensä	8245			
Suomalaistaustaiset	7258	5149746	0,0014	1
Ulkomaalaistaustaiset	987			
Vakinaisesti asuvat	404	301524	0,0013	1,0
Väliaikaisesti oleskelevat	508			
Syntyperä tuntematon	75			
Neuvostoliitto	120	68669	0,0017	1,2
Viro	44	40990	0,0011	0,8
Somalia	39	15723	0,0025	1,8
Irak	22	11942	0,0018	1,3
Turkki	19	7379	0,0026	1,8
Iran	15	6249	0,0024	1,7
Thaimaa	15	7246	0,0021	1,5
Entinen Jugoslavia	11	10432	0,0011	0,7
Ruotsi	10	6570	0,0015	1,1
Venäjä	8	5533	0,0014	1,0

Lähde: Tilastokeskus, väestörekisteri, poliisiasiain tietojärjestelmän tilastot; Kotiniemi 2015

Sosiodemografiset tekijät (useimmat nuoria, joukossa paljon pienituloisuutta ja työttömyyttä) selittävät jonkin verran ulkomaalaistaustaisten ensimmäisen maahanmuuttajasukupolven yliedustusta rikostilastoissa suomalaistaustaisiin nähden, mutta eivät kokonaan, eivätkä varsinkaan seksuaalirikoksissa.

- Kun sosiodemografiset tekijät huomioidaan eniten varkauksista olivat epäiltyinä virolaiset ja Ruotsissa syntyneet suomenkieliset maahanmuuttajat; ryöstörikoksissa selvästi yliedustettuina ovat Ruotsissa syntyneet suomenkieliset ja Afrikasta muuttaneet siirtolaiset.
- Kun sosiodemografiset tekijät vakioidaan Afrikasta ja Lähi-idästä muuttaneiden miesten raiskausrikollisuuden taso on yhä kymmenkertainen suomalaisiin nähden.⁴³³

Erot suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten nuorten saamien rikostuomioiden välillä kaventuvat kun vertailua tehdään samankaltaisessa sosioekonomisessa asemassa olevien perheiden kesken.

- OECD -maista muuttaneet nuoret on tuomittu em. kontrollin jälkeen jopa valtaväestöön kuuluvia nuoria harvemmin ehdottomaan tai ehdolliseen vankeuteen tai yhdyskuntapalveluun.
- Ehdottomaan vankeuteen tai sakkorangaistukseen tuomittuja on kuitenkin muualta kuin OECD -maista ja Suomen lähialueilta (Viro, Venäjä) muuttaneiden parissa enemmän vielä silloinkin, kun perhetausta on huomioitu.⁴³⁴

Ruotsissa syntyneiden maahanmuuttajataustaisten (eli toisen maahanmuuttajasukupolven) keskuudessa on vähemmän rikoksista epäiltyjä, kuin valtaväestössä ja itse ulkomailta syntyneiden keskuudessa. Toisin kuin Yhdysvalloissa Ruotsissa *toisen sukupolven maahanmuuttajataustaiset* ovat olleet sekä ensimmäiseen sukupolveen että kantaväestöön verrattuna harvemmin rikoksesta epäiltyinä, jos tarkastellaan henkilöiden lukumääriä (montako henkilöä tuhannesta on rekisteröity syyllistyneen vähintään yhteen rikokseen 5 vuoden aikana).⁴³⁵

Ruotsissa asuvissa toiseen maahanmuuttajasukupolveen kuuluvissa on kuitenkin henkilöitä, jotka tekevät usein rikoksia ja ovat vaarassa jäädä rikollisuuden kierteeseen.

- Jos tarkastellaan rikostapahtumien määrää, ja moniko niistä on ulkomaalaistaustaisten tekemiä sekä 1. että 2. sukupolven maahanmuuttajat olivat syyllistyneet kaksi kertaa useammin rikoksiin.
- Rikoksen uusijoita oli eniten 2. toisen sukupolven maahanmuuttajien keskuudessa, tämän jälkeen kantaväestön parissa, ja vähiten 1. sukupolven maahanmuuttajista.
- Toisen sukupolven rikoksen uusijat olivat syyllistyneet "portinavaaja-rikoksiin", jotka tutkimusten mukaan ennakoivat jatkuvaa rikoskierrettä (autovarkaudet ja ryöstöt)⁴³⁶

Maahanmuuttajien uusintarikollisuuden ehkäisemisessä poliisi tarvitsee tuekseen muita kumppaneita. Hoitoon ja muihin palveluihin ohjaamista voitaisiin seurata esimerkiksi poliisiasiaintietojärjestelmässä. Ohjaustoimenpiteet voitaisiin liittää rikosilmoitukseen.

⁴³³ Lehti ym. 2014.

⁴³⁴ Seurantatutkimus 1967-1990 syntyneiden alle 15-vuotiaana Suomeen muuttaneiden tilanteesta vuosien 1987-2008 ajan. Ansala, Hämäläinen & Sarvimäki 2014.

⁴³⁵ Beckley, Kardell & Sarnecki 2015.

⁴³⁶ Beckley, Kardell & Sarnecki 2015. Tutkimuksessa on huomioitu iän, sukupuolen ja koulutustason vaikutus tuloksiin.

17.1. Maahanmuuttajaryhmien sisäinen ja välinen väkivalta

"Paikalliset konfliktit seuraavat pakolaisten mukana, mutta täällä ryhmien sisäisestä ja keskinäisestä rasismista ja arvohierarkioista ei uskalleta puhua ääneen." Myllärin mielestä Suomessa pitäisi tehdä enemmän työtä sen eteen, että perustuslain tasa-arvopykälät nousisivat esiin maahanmuuttajien omista keskusteluissa, sisältä päin.

Pirkanmaan ja Keski-Suomen Etnisten suhteiden neuvottelukunnan puheenjohtaja, Anu Mylläri⁴³⁷

Etninen hierarkia saa ihmiset vihan avulla taistelemaan etuoikeutettujen paikasta. Jotkut lähtömaat ovat hyvin hierarkkisia, joten niiden hierarkioiden sekoittuminen täällä saa aikaan konflikteja. Ihmisen pitää löytää itsestään valtavasti voimaa elääkseen eri statuksessa kuin lähtömaassa. Naapurustokonfliktit näyttävät joskus, että naapureiden välillä on kyse myös lausumattomista käsityksistä siihen liittyen, kuka Tuo on suhteessa Minuun.

Kansalaisjärjestöä tai kansainvälistä yleishyödyllistä järjestöä edustavan kyselypalaute tässä selvityksessä

Poliisin keräämien havaintojen mukaan turvapaikanhakijoiden asumisyksiköissä on havaittu syksyn ja talven 2015 aikana eri etnisten ryhmien, kansallisuuksien, heimojen/klaanien ja uskonto-suuntien (lähinnä kristittyjen ja muslimien sekä sunni- ja shii-amuslimien) välisiä yhteenottoja ja eriasteista väkivaltaa.

Somaliasta tulleet kertoivat vastaavasta väkivallasta 1990-luvulla, jolloin Suomi vastaanotti suuren määrän turvapaikanhakijoita. Klaanien väliset jännitteet näkyivät somaliasta tulleiden keskuudessa ja vastaanotokeskuksissa oli yhteenottoja teräaseiden kanssa. Heidän näkemyksensä mukaan eritaustaiset ihmiset olisi ollut hyvä sijoittaa eri keskuksiin. Viranomaisilta puuttui tieto ihmisten klaanitaustoista.⁴³⁸

Rikosilmoitusrekisteritietojen mukaan korkeimman pahoinpitelyrikollisuustason maahanmuuttajaryhmien, Afrikan ja Lähi-Idän maissa syntyneiden, pahoinpitelyrikoksiin syyllystyneiden uhreista kolmasosa on muuttanut Suomeen samalta suuralueelta.⁴³⁹

Tarkasteltaessa rikosten kohdistumista uhrien osalta tilanne on samankaltainen. Korkeimman uhriksi joutumisriskin ryhmissä, Afrikasta ja Lähi-Idästä muuttaneilla, omaan siirtolaisryhmään kuuluneiden rikosentekijöiden osuus on kaikista maahanmuuttajaryhmistä korkein.

- Afrikka-taustaisten uhrien pahoinpitelijöistä 40% oli itsekkin Afrikka-taustaisia.
- Lähi-Idä -taustaisten uhrien pahoinpitelijöistä 41% oli lähtöisin samalta alueelta.
- Molemmissa maaryhmissä 57% epäillyistä pahoinpitelijöistä oli maahanmuuttajataustaisia.
- Pääsyy Afrikka- ja Lähi-Idä -taustaisten maahanmuuttajien hyvin korkeaan pahoinpitelyksi joutumisriskiin on väestöryhmien sisäinen rikollisuus.⁴⁴⁰

Tässä tekemäämme kyselyyn osallistuneiden enemmistö arvioi eri toimijoiden kyvyn tunnistaa ja puuttua etnisten ryhmien sisäiseen syrjintään ja väkivaltaan sekä ulko-

⁴³⁷ Maailman kuvalehti 1/2016, Henkilökuvassa Anu-Rohima Mylläri, <http://www.maailmankuvalehti.fi/2016/1/pitkat/henkilokuvassa-anu-rohima-myllari>

⁴³⁸ Haastateltujen pakolaistaustaisten näkemyksiä julkaisussa: Mubarak, Nilsson, Saxén 2015, 39-40.

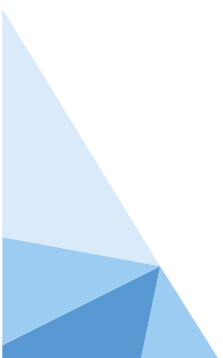
⁴³⁹ Tilanne 2010-2011. Lehti ym. 2014, 66-68

⁴⁴⁰ Tilanne 2010-2011. Lehti ym. 2014, 66-68

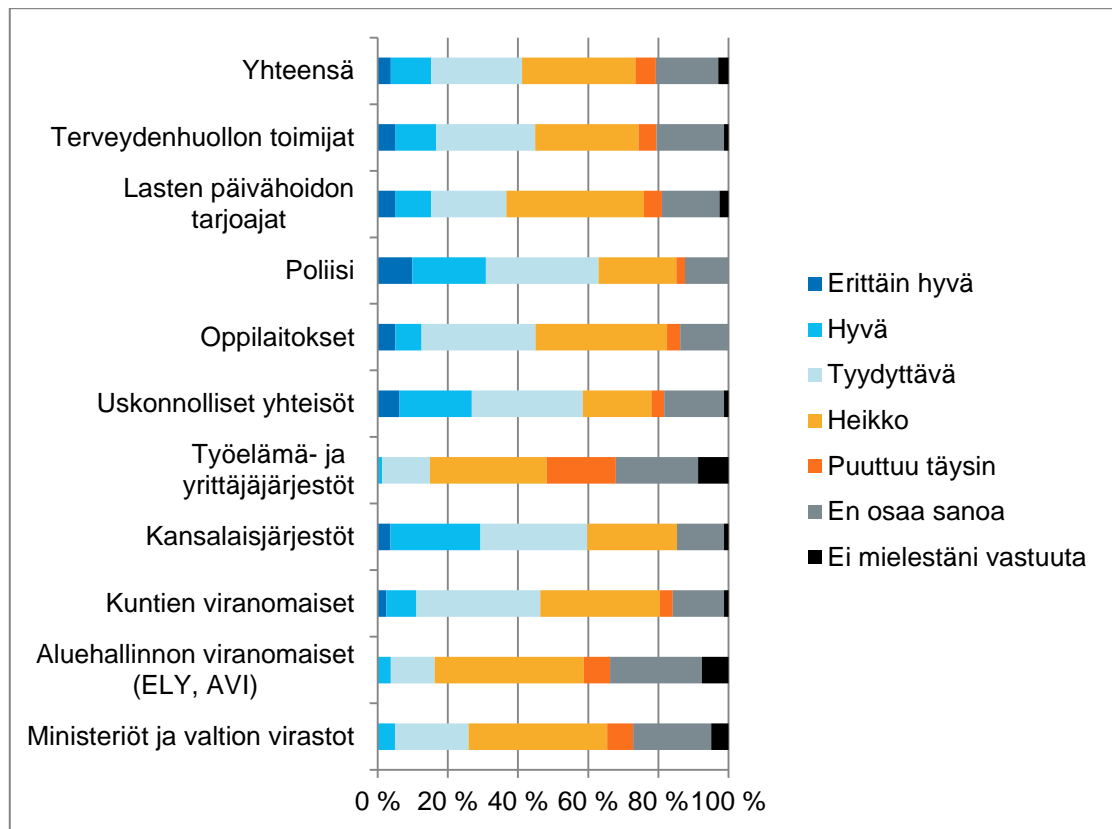
maalaistaustaisten ryhmien väliseen väkivaltaan varsin heikoksi. Parhain tunnistamis- ja puuttumiskyky arvioitiin olevan poliisilla ja kansalaisjärjestöillä, heikoin työelämä- ja yrittäjäjärjestöillä. Kysymyksessä mainittiin esimerkkinä kasti- tai klaanijärjestelmään perustuva eriarvoisuus sekä uskonnollisten suuntausten välinen väkivalta.

Kyselyyn vastanneet olivat itse havainneet mm. uskonnollisten yhteisöjen välistä syrjintää, klaanien välisiä yhteenottoja ja uhkailua, eri heimoryhmien syrjintää työhönotossa sekä eri kansallisuuksien ja ryhmien välistä rasismia (mm. venäläistaustaisten ja Lähi-Itä - taustaisten eriarvoista suhtautumista Afrikasta tulleita kohtaan). Eriarvoisuuden nähtiin heijastuvan mm. maahanmuuttajajärjestöjen suurena määränä ja järjestöjen johtamiseen liittyvinä haasteina.

- **Kyselyyn vastanneet olivat havainneet sekä henkistä että fyysistä väkivaltaa, pahoinpitelyjä, uhkailua ja häirintää ja yhteisöstä poissulkemista.** Ulossulkemista nähtiin tapahtuvan mm. silloin, jos maahanmuuttajan koetaan integroituneen "liikaa" suomalaiseseen yhteiskuntaan.
- **Islamista pois kääntyneitä kohtaan oli havaittu kohdistuvan eriasteista syrjintää, väkivaltaa ja yhteisöstä poissulkemista.** Eriarvoisuutta oli havaittu arabi- ja somaliaistaustaisten keskuudessa. Yksi kyselyyn vastannut kertoi maahanmuuttajaperheiden raportoineen, että islamin oppitunneilla opetettaisiin lapsille väkivaltaa (velvollisuudesta surmata islamista luopuneet) ja piti valitettavana sitä, ettei kouluissa kyettä puuttumaan vastaavanlaiseen väkivallan opettamiseen.
- **Lähtömaan konfliktien oli havaittu ilmenevän myös Suomessa.** Esimerkiksi sunni- ja shiiamuslimien välillä havaittiin olevan jatkuvaa erimielisyyttä pääkaupunkiseudulla. Bahrainin valtion esittämää tarjousta suurmoskeijan rakentamiseksi pidettiin tästä syystä ongelmallisena; vaaraksi koettiin, että se eskaloisi uskonto-suuntien välisiä erimielisyyksiä väkivaltaisiksi.
- **Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa oli havaittu sekä miesten että naisten taholta.** Pahoinpitelyn taustalla on ollut mm. erimielisyyttä lasten kasvatuksesta, naisten käyttäytymisestä ja pukeutumisesta (huivin käytöstä).
- **Lisäksi oli havaittu homoseksuaaleihin kohdistuvaa syrjintää ja väkivaltaa.**

Kuvio 21. Asiantuntijoiden arvio kyvystä puuttua etnisten ryhmien sisäiseen syrjintään ja väkivaltaan taikka ulkomaalaistaustaisten ryhmien väliseen väkivaltaan. (N= 81)

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

17.2. Maahanmuuttajaperheiden väkivalta

Vain harvat parisuhdeväkivaltatapaukset tulevat poliisiin tietoon. Naisiin kohdistuneista 10% ja miehiin kohdistuneista 3% oli ilmoitettu poliisille.⁴⁴¹

Ulkomaalaistaustaisiin naisiin kohdistuva väkivalta ei ilmene myöskään kasvokkain haastattelumenetelmällä toteutetussa kyselytutkimuksessa. UTH -tutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaiset naiset (5%) olisivat kokeneet miehiä (9%) harvemmin fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa, kun koko Suomen osalta miesten ja naisten kokemusten välillä ei ole eroa (12%).⁴⁴²

Maahanmuuttajataustaisilla naisilla voi olla useita syitä, mitkä estävät heitä ilmoittamasta perheväkivallasta poliisille:

- pelko lasten menettämisestä,
- pelko puolison ja tai hänen itsensä karkottamisesta
- pelko taloudellisen turvan menettämisestä ja siitä seuraava kyvyttömyys lähettää rahaa ulkomailla asuville läheisille
- häpeä ja syyllisyys suvun edessä.⁴⁴³

⁴⁴¹ Kansallinen rikosuhritutkimus 2012. Danielsson & Salmi 2013.

⁴⁴² Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus 2014 (UTH). Castaneda ym. 2015a.

⁴⁴³ Erez & Britz 2006.

Vuoden 2008 ja 2013 lapsiuhritutkimusten mukaan ulkomaalaistaustaiset lapset olivat kokeneet ja nähneet suomalaistaustaisiin verrattuna useammin perheessä väkivaltaa. Tuoreemman lapsiuhritutkimuksen osalta tarvittaisiin kuitenkin vielä tarkempaa analyysiä, joka huomioi muita taustamuuttujia.

- Vuoden 2013 lapsiuhritutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisten perheiden (6. ja 9. - luokkalaiset) lapset kertoivat kokeneensa henkistä tai lievää fyysistä väkivaltaa kotona joskus elämänsä aikana jokseenkin yhtä yleisesti kuin suomalaistaustaiset samanikäiset nuoret. Lasten kokemukset olivat lähinnä henkisen väkivallan suhteen hieman yleisempiä.
- Lasten uhrikokemusten perusteella kaikenlainen perheväkivalta on ollut huomattavasti vähäisempää vuoteen 2008 verrattuna niin ulkomaalais- kuin suomalaistaustaisissa perheissä.⁴⁴⁴

Kantaväestöön verrattuna etnisiin vähemmistöihin kuuluvalla naisella riski kuolla henkirikoksen uhrina on kaksinkertainen, miesten kohdalla eroa ei ole.⁴⁴⁵

- Etnisistä ryhmistä korkein henkirikoskuolleisuus on viime vuosina ollut Irakista kotoisin olevilla naisilla, toiseksi korkein kuolleisuus venäläissyntyisillä naisilla. Kahdessa tapauksessa kolmesta etnisen vähemmistön naisen surmaaja on myös itse ollut maahanmuuttajataustainen (useimmiten samasta ryhmästä kuin uhrikin). Rikoksista huomattava osa on liittynyt perhe- ja parisuhdeväkivaltaan.⁴⁴⁶

Perheväkivallaksi luokitelluissa, poliisin tietoon tulleissa tapauksissa Afrikasta, Lähi-Idästä sekä Keski- ja Etelä-Aasiasta muuttaneiden naisten pahoinpitelijät ovat olleet valtaosin uhrin omasta etnisestä ryhmästä.⁴⁴⁷

Afrikasta ja Lähi-Idästä kotoisin olevilla naisilla on syntyperältään suomalaisiin nähden lähes kuusinkertainen riski joutua perheväkivallan uhriksi.⁴⁴⁸

Asiantuntijat arvioivat tässä tehdyssä kyselyssä erityisesti ulkomaalaistaustaisten ryhmien välisen väkivallan mutta myös perheiden sisäisen lähisuhdeväkivallan lisääntyvän seuraavien 10-vuoden aikana. Poliisin toimintakyky arvioitiin keskimääräiseksi, ei erityisen hyväksi, muttei erittäin heikoksi.

Ensi- ja turvakotiliiton turvakodeissa olleista, väkivallan uhreiksi joutuneista asiakkaita noin 21-22% on ollut ulkomaalaistaustaisia; pääkaupunkiseudulla 33-36% naisasiakkaita on ollut maahanmuuttajataustaisia viime vuosina.

- Ulkomaalaistaustaisten asiakkaiden määrä on pysynyt lähes samana viime vuosina ja asiakkaita on lähes 50 eri kansallisuutta.
- Vuoden 2015 alkupuoliskolla (30.6. mennessä) asiakkaana oli 43 tiedossa olevaa kansallisuutta, suurimmat ryhmät Suomen lisäksi Iran (11), Irak (11), Thaimaa (10), Viro (9), Venäjä (7), Afganistan (7). Vuoden jälkipuoliskolla (aikavälillä 1.7.-30.10) asiakkaana oli ollut 30 tiedossa olevaa kansallisuutta, suurimmat ryhmät Suomen lisäksi Irak (14), Viro (11), Thaimaa (10), Marokko (6), Venäjä (5)

⁴⁴⁴ Ulkomaalaistaustaisella tarkoitetaan lasta, jonka ainakin toisen vanhemman syntymämaa on muu kuin Suomi. Fagerlund ym. 2014; Ellonen ym. 2008.

⁴⁴⁵ Rikossentorjuntaneuvosto 2014.

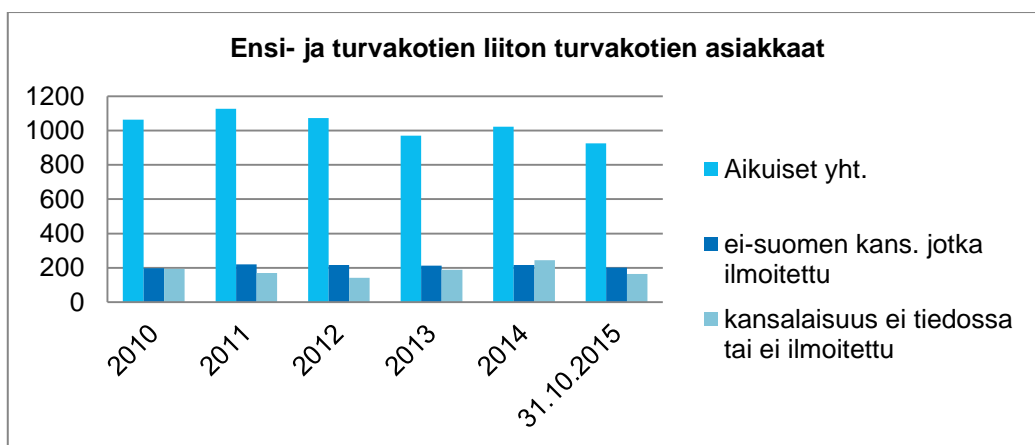
⁴⁴⁶ Rikossentorjuntaneuvosto 2014.

⁴⁴⁷ Tilanne 2010-2011. Lehti ym. 2014, 85-88

⁴⁴⁸ Tilanne 2010-2011. Lehti ym. 2014, 85-88

- Maahanmuuttajataustaisten asiakkaila sukulaisten ja ystävien, tuttavien verkosto on usein pienempi, jolloin lähisuhdeväkivallan tilanteessa ei voida turvautua heihin.
- Toisaalta maahanmuuttajilla ei ole aina tietoa turvakodeista tai järjestelmästä, jolloin ei haeta apua turvakodista, vaikka olisi tarve.
- Turvakodit ovat tarkoitettu perhe- tai lähisuhteessa väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille, jotka tarvitsevat tukea väkivallasta selviämiseen sekä väliaikaisen asuinpaikan. Miehiä kaikista turvakotien asiakkaista on ollut vuosittain noin 4-6 %
- Turvakotilain voimaan tultua (1.1.2015) turvakodissa oleminen on ollut asiakkaille maksutonta ja turvakodin on saanut valita itse (myös nimettömyys mahdollista)
- Vaikka asiakasmäärät ovat pysyneet lähes samana, turvakotien määrä on vähentynyt. Vuoteen 2012 saakka käytössä oli 14 turvakotia, vuoden 2015 puoliväliin saakka 12, loppuvuodesta 2015 enää 11 turvakotia.⁴⁴⁹

Kuvio 22. Ensi- ja turvakotien liiton turvakotien asiakkaat 2010–2015

Lähde: Ensi- ja turvakotien liiton asiakastilasto. Tilastossa eivät näy toisen maahanmuuttajasukupolven asiakkaat (kaikki Suomen kansalaiset tilastoidaan suomalaisiksi). Kaksoiskansalaisuus tilastoituu sekä Suomen että ulkomaan kansalaisiin.

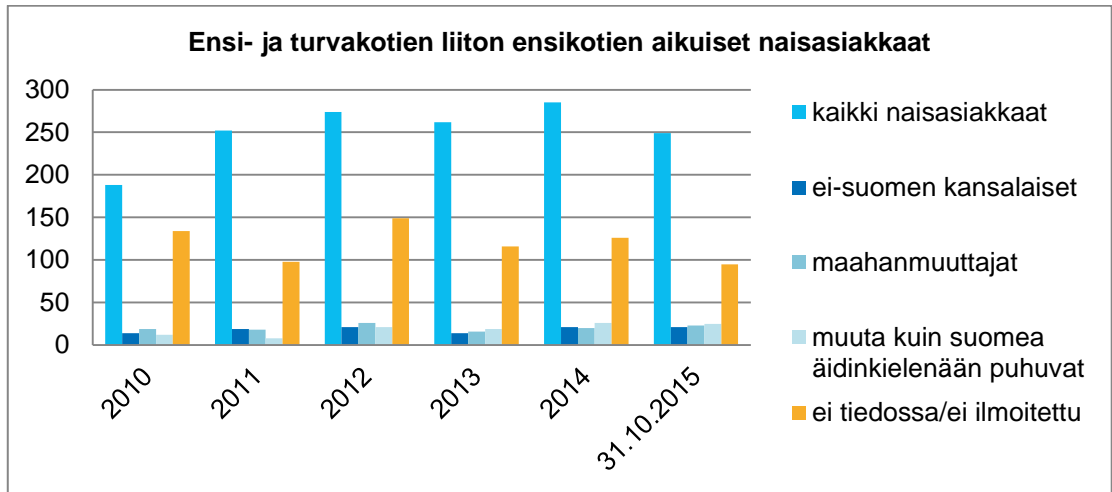
Ensi- ja turvakotien liiton ensikodeissa (11 ensikotia) ja Vanajan Vankilan yhteydessä toimivalla perheosastolla olevista aikuisista naisasiakkaista noin 10% on ollut maahanmuuttajataustaisia. Näissä yksiköissä tuetaan vaikeuksissa olevia pienten lasten vanhempia vanhemmuudessa ja elämän hallinnassa. Asiakkaat ovat raskaana olevia naisia ja vauvaperheitä.

- **Ulkomaalaistaustaisten ensikotien asiakkaiden kolme yleisintä kansallisuutta vuonna 2015 olivat Afganistan, Bangladesh ja Irak.**
- Maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden sukulaisten ja ystävien, tuttavien verkosto on pienempi, jolloin vanhemmuuteen saatu tuki on vähäisempää; toisaalta maahanmuuttajilla ei ole aina tietoa auttamisjärjestelmästä, jolloin apua ei haeta tai avuntarvetta ei tunnista muissa järjestelmänosissa.
- Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistyksissä on lisäksi 6 päihdeongelmien hoitoon erikoitunutta ensikotia, joita ei ole tilastossa huomioitu. Ajanjaksolla (2010-2015) näissä ensikodeissa on ilmoitettu alle 10 asiakkaan olevan ulkomaalaistaustainen.
- Ensikotijaksot ovat pidempiä kuin turvakotijaksot. Vuonna 2015 tavanomainen ensikodissa vietetty aika oli 2-6kk.⁴⁵⁰

⁴⁴⁹ Lähde: Ensi- ja turvakotien liiton asiakastilasto

⁴⁵⁰ Lähde: Ensi- ja turvakotien liiton asiakastilasto

Kuvio 23. Ensi- ja turvakotien liiton ensikotien aikuiset naisasiakkaat

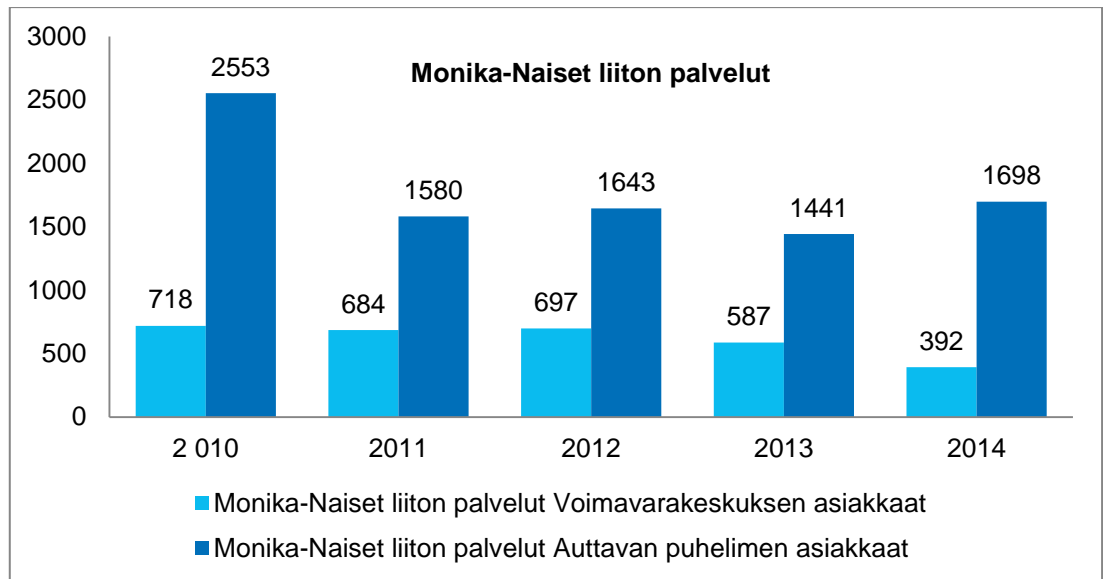
Lähde: Ensi- ja turvakotien liiton asiakastilasto. Tilasto sisältää vain aikuiset naisasiakkaat, ei alaikäisiä äitejä.

Monika–Naiset liitto kehittää ja tarjoaa palveluja väkivaltaa kokeneille maahanmuuttajataustaisille naisille ja heidän lapsilleen

- Voimavarakeskus Monikan matalan kynnyksen palvelupisteet väkivaltaa tai uhkaa kokeneille sijaitsevat Helsingissä ja Vantaalla. Asiakasmäärät ovat laskeneet hieman viime vuosina.
- Salaisessa osoitteessa sijaitsevaan turvakotiin (Mona) voi hakeutua kaikkialta Suomesta. Turvakodin asiakkaat ovat olleet pääosin lähtöisin Itä-Euroopasta, Aasiasta ja Afrikasta. Turvakoti Monan ja Voimavarakeskus Monikan asiakkaat ovat usein samoja/samassa palveluketjussa olevia maahanmuuttajataustaisia naisia.
- Väkivaltaa kokeneiden naisten auttava puhelin on valtakunnallinen ja palvelee arkisin kello 9-16; turvakotiin hakeutuvien puhelinpäivystys on ympärivuorokautinen. Palvelevan puhelimeen otti vuonna 2014 useampi nainen kuin vuonna 2013.
- Turvapaikanhakijoiden määrän lisääntyessä voidaan arvioida, että palveluiden asiakasmäärät kasvavat seuraavien vuosien aikana.⁴⁵¹

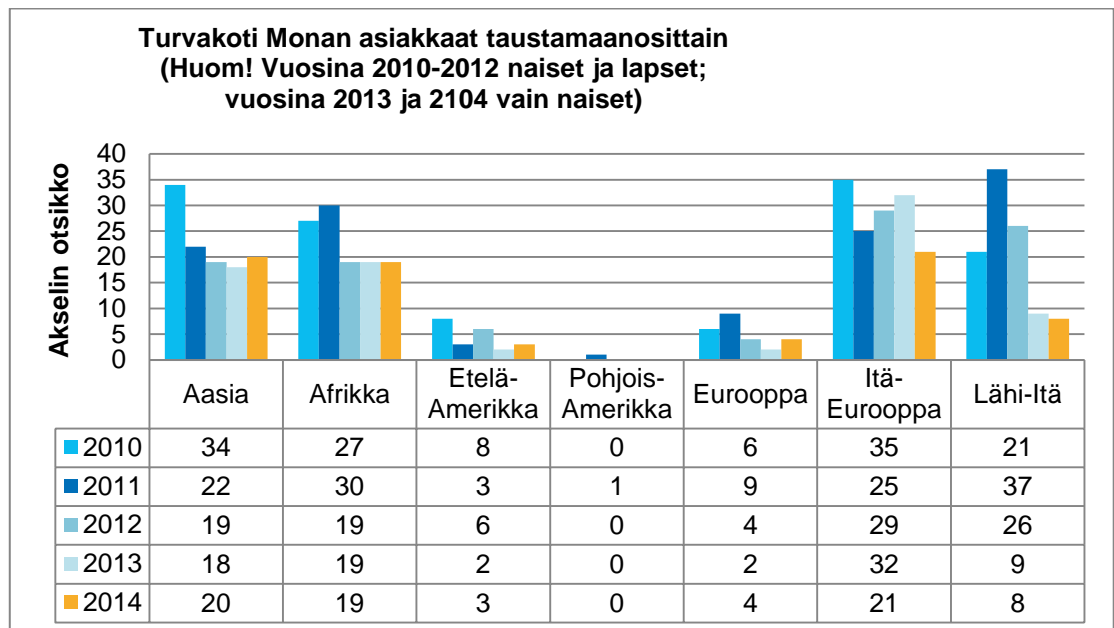
⁴⁵¹ Lähde: Monika-Naiset liiton asiakastilasto

Kuvio 24. Monika-Naiset liiton väkivaltaa tai uhkaa kokeneille naisille suunnattujen palvelujen asiakasmäärät 2010–2014

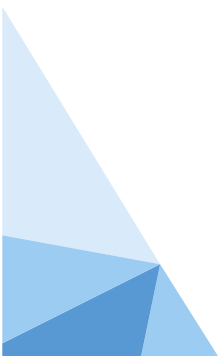

Lähde: Monika-Naiset liiton asiakastilasto

Kuvio 25. Monika-Naiset liiton turvakodin asiakkaat 2010–2014

Lähde: Monika-Naiset liiton asiakastilasto

17.3. Alueellinen ja järjestäytynyt rikollisuus - Mitä voimme oppia Ruotsista?

Etelä- ja Keski-Ruotsissa on poliisin tuoreen arvion mukaan 53 maantieteellistä aluetta, joissa paikallinen rikollisverkosto aiheuttaa huomattavaa turvattomuutta. Alueista 15 on erityisen haavoittuvia, joissa on rinnakkaisyhteiskuntaan viittaavia piirteitä.

- Alueet sijaitsevat 22 eri kaupungin alueella ja suurkaupunkien Tukholma (19 aluetta), Göteborg (9), Malmö(3) ohella pienemmissä muutaman tuhannen asukkaan kunnissa.
- Pohjois-Ruotsissa vastaavaa rikollisuusongelmaa ei kuitenkaan vielä ole.
- Joka kolmannella alueella esiintyy uskonnollista ekstremismia.
- Ongelmat ovat yleisimpiä maahanmuuttajavaltaisissa suurkaupunkilähiöissä.⁴⁵²

Rikollisten hallinta ulottuu arjen kaikille tasoille. Rikollinen toiminta on vaikuttanut heikentävästi mm. poliisin, pysäköinninvalvojen ja toimittajien työturvallisuuteen sekä sosiaalisia tulkia jakavien viranomaisten toimintaan (eivät aina uskalla paljastaa väärinkäytöksiä).⁴⁵³

Kysymys on sekä paikallisista nuorisojengeistä (nuoriso-ongelmista) että vakavasta järjestäytyneestä ja monikansallisesta rikollisuudesta, jotka ovat toisiinsa kietoutuneita.

- Nuoret alle 22-vuotiaat eivät yleensä kykene elättämään itseään rikollisuudella; he eivät yleensä osallistu rahanpesuun tai muulla tavoin taloudellisesti hyödy rikollisuudesta. Heidän kiinnittymisensä jengeihin on aikuisia löyhempää ja rikollinen toiminta rajautuu asuinalueelle, jolla he ovat kasvaneet.
- Aikuiset rikolliset järjestäytyvät nuoria vahvemmin etnisyyden, sukulaisuus- ja ystävyys-suhteiden mukaisesti. Heidän maantieteellinen toiminta-alueensa on laaja, jopa ylikansallinen; toiminta on kurinalaisempaa ja kontrolloitua. Rikollisella uralla edenneet eivät yleensä osallistu väkivaltaisiin yhteenottoihin, vaikka valvovatkin etujaan konflikteissa. Hierarkiassa nuoremmat jäsenet säilyttävät ja toimittavat aseita asunnoissa ja tuttavien tiloissa.⁴⁵⁴

Jengeihin kuuluu pieni vähemmistö alueen nuorista Ruotsissa, mutta niiden koostumusta on vaikeaa määritellä; jengityminen on muuttanut muotoaan; kyse on enemmänkin verkostoista ja kaveriporukoista. Myös poliisin on vaikeaa saada selvää, mihin ryhmään kukakin kuuluu.⁴⁵⁵

Myös Hollannissa on havaittu uudenlaista "jengitymistä", joka ei vastaa perinteistä tulkintaa katujengistä. Ulkomaalaistaustaisilla (Marokosta muuttaneiden perheiden) pojilla on laaja, jopa 100 nuoren verkosto, joka ei muodosta identiteetiltään yhtenäistä, säännöllisesti yhdessä liikkuvaa jengiä, mutta kokoontuu silti välillä pieniksi muutaman pojan ryhmiksi tekemään omaisuusrikoksia tai useiden kymmenien poikien mellakkaporukoiksi.⁴⁵⁶

Kymmenen vuotta sitten kerättyyn aineistoon perustuvan eurooppalaisen vertailevan tutkimuksen mukaan maahanmuuttajatausta oli yksi rikoksia tekevään katujengiin liittymisen taustatekijä Ruotsissa; Suomessa ei tuolloin maahanmuuttajataustalla vielä

⁴⁵² Polisen 2015c; Rikskriminalpolisens 2014.

⁴⁵³ Rikskriminalpolisens 2014.

⁴⁵⁴ Rikskriminalpolisens 2014.

⁴⁵⁵ Rikskriminalpolisens 2014.

⁴⁵⁶ de Jong 2012.

ollut yhteyttä jengiytymiseen. Kuitenkin asuinkorttelin ongelmat olivat jo tuolloin Suomessa jengiin ajautumisen taustalla (toisin kuin Ruotsissa).⁴⁵⁷

Ryhmien väliset yhteenotot ovat johtaneet koston kierteeseen. Yksin Göteborgin alueella on tapahtunut toistasataa ampumavälikohtausta reilun kahden vuoden aikana. Jengejä tulee jatkuvasti lisää ja avoin Schengen raja mahdollistaa aseiden ja huumausaineiden maahanmuuton. Vaikka varsinaisista ghettoista on vielä liioiteltua puhua, jokainen uusi välikohtauseristää ja leimaa alueita lisää.⁴⁵⁸

Ruotsissa jengiläiset ovat varakkaita ja näyttävät ulkoisesti vaurautensa, jolloin heistä tulee roolimalleja menestykseen lähiöiden työttömille ja näköalattomille nuorille.

- Esim. Husby, Rinkeby ja Kista ovat Tukholman köyhimpiä alueita, joissa alle 25 -vuotiaiden työttömyysprosentti on noin 50%. Rinkeby:ssä 90% väestöstä on ensimmäisen tai toisen sukupolven maahanmuuttajia ja 70% väestöstä on muslimeja.
- Monet nuoret häpeävät asumista lähiössä; häpeää pyritään korjaamaan kovan paikan maineella. Esimerkiksi touko-kesäkuun 2013 levottomuuksissa havaittiin lähiöiden välistä "kilpailua", jota median uutisoimat kuvat ruokkivat. Poliisi antoi mellakoiden aikana 350 haastattelua medialle.

Lähiöiden kielteinen kehitys juontuu useista tekijöistä

- **Alueilla, joilla esiintyy mellakoita tavanomaista ruotsalaista yhteiskuntaa edustavat tunnusmerkit katoavat kaupunkikuvasta;** muille alueille tyypillinen liiketoiminta väistyy (ketjuliikkeet, pankit, kuntosalit) ja palveluistakin jäljelle jää poliisiasema.
- **Poliisin näkyvä läsnäolo ei tuota samanlaista turvallisuuden tunnetta kuin muualla, koska asukkaiden epäluottamus poliisin toimintaan on tavanomaista suurempi.** Poliisin tavanomaiset valtakunnalliset tulostimet (kuten esim. puhallutusten määrä) ohjaavat poliisitoimintaan, joka ei tuota näillä alueilla toivottua turvallisuusvaikutusta, vaan päinvastoin.
- **Asukkaiden heikko kielitaito ja ruotsinkielen lukutaidottomuus vaikeuttaa viranomaisviestintää ja vuorovaikutusta asukkaiden kanssa alueilla.**
- **Kun yhteiskunta vetäytyy tila täyttyy muilla toimijoilla.** Esimerkiksi somalialaistautaiset ovat tuoneet Tukholman lähiöihin oman klanijärjestelmänsä ja oikeudenkäyttönsä. Tämä vaikeuttaa poliisin toimintaa lainvalvontaviranomaisena, koska sillä ei ole asukkaiden silmissä legitimiä asemaa toimia. Poliisi näkee alueilla vaaran rinnakkaisten yhteiskuntien rakentumiselle, jossa asukkaiden ja yritysten turvallisuudesta vastaavat muut kuin viranomaiset.
- **Kehittämishankkeet ovat saaneet myönteisiä vaikutuksia, mutta toiminnan koordinoimattomuuden ja yhteistyön vähäisyyden vuoksi ne eivät ole tuottaneet kestäviä tuloksia.**
- **Keskustelu yhteys ja luottamus paikallisiin johtajiin on tärkeää luoda ennen mahdollisia väkivaltaisia levottomuuksia.** Esimerkiksi touko-kesäkuun 2013 mellakoiden aikaan paikalliset imaamit, joiden kanssa poliisilla oli ollut pitkään yhteistyötä, sanoutuivat irti väkivallasta ja pyrkivät rauhoittamaan tilannetta. Mellakoiden aikana nousee johtajia, joilla ei ole tosiasiallista vaikutusvaltaa. Ei riitä että tunnetaan riskihenkilöt, on tunnettava myös hyvään pyrkivät ihmiset.

⁴⁵⁷ Taustatekijöitä sekä Ruotsissa että Suomessa olivat myös mm. häiriökäyttäytyminen ja vanhempien vähäinen valvonta. Haymoz, Maxson & Killias 2014.

⁴⁵⁸ YLE Ulkomaat, 1.4.205, Jengit terrorisoivat Ruotsin maahanmuuttajalähiöitä - väkivalta kielii Ruotsin jakautumisesta.

- **Huonot uutiset vaikeuttavat ihmisten sitoutumista yhteiskuntaan ja omaan alueeseensa;** Perinteinen media ei enää ole viestin välittäjä ja portinvartija uutisoinnissa; sosiaalinen media on ottanut pääroolin paikallisessa viestinnässä.⁴⁵⁹
- **Media tuottaa ja ylläpitää ongelmalähiön stigmaa.** Lähiöt leimataan maahanmuutto-ongelmaksi ja puhetapa muuttuu korostetun ongelmakeskeiseksi.⁴⁶⁰

17.4. Huumausainerikollisuus

Poliisin selvittämien rikosten tilaston perusteella Suomessa vakituisesti asuvat ulkomaalaistaustaiset olivat vuonna 2013 syyllistyneet yhtä harvoin huumausainerikoksiin kuin suomalaistaustaiset.

- Väestömäärään suhteutettuna rikollisuus liittyi lähinnä Gambiasta tulleisiin henkilöihin, jotka olivat pieneen väestöryhmän kokoon nähden (Suomessa asui pysyvästi 683 henkilöä vuonna 2013) epäiltyä 22 kertaa useammin huumausainerikoksesta (56 tapausta).
- Iranilaiset olivat syyllistyneet noin 3 kertaa useammin (66 rikostapausta), Somaliasta tulleet noin 2,6 kertaa useammin (150 tapausta) ja Irakista tulleet noin 1,7 kertaa useammin huumausainerikoksiin (74 rikostapausta). Kaikista vuoden 2013 aikana selvitetystä huumausainerikoksista hieman yli puolet (59%) oli huumausaineen käyttör rikoksia.⁴⁶¹

Ulkomaalaisista vangeista (ulkomaan kansalaisista) vajaa puolet (46%) oli tuomittu huumausainerikoksista.⁴⁶²

Poliisin tietoon on tullut epäilyjä hätämajoitus- ja vastaanottokeskuksissa tapahtuvasta huumeiden (erityisesti kannabiksen) käytöstä ja kaupasta. Joulukuussa 2015 uutisoitiin tapauksesta, jossa tapon yrityksestä epäillyt turvapaikanhakijat olivat puukottaneet huumausainekauppiasta Helsingissä.⁴⁶³

Huumausainerikollisuus kuuluu ensimmäisiin rikollisuuden aloihin, joilla ulkomaalaistaustaiset rikolliset pyrkivät vahvistamaan jalansijaansa Suomessa ja muualla EU:ssa toimivassa järjestäytyneessä rikollisuudessa. Huumausainekauppa on myös konfliktiolosuhteissa hyvin yleistä; toiminnalla rahoitetaan myös aseellisia ryhmiä.

Potentiaalisia asiakkaita ovat etenkin päätöstään odottavat henkilöt. Toimettomien ja vähävaraisten turvapaikanhakijoiden joukosta on myös helppo rekrytoida huumausainekaupassa tarvittavia tekijöitä.

Huumausainerikollisuus tuottaa paljon käteistä ja sen myötä markkinat ammattimaisille rahanpesijöille. Toisaalta myös terrorismin rahoittajat kuljettavat käteistä matkatavaroissaan erityisesti lentoliikenteessä. Laajasti käytössä olevat valuutat, kuten eurot ovat rahanpesijöiden ja terrorismin rahoittajien keskuudessa suosittuja.⁴⁶⁴

⁴⁵⁹ Mankkinen 2014.

⁴⁶⁰ Ericsson, Molina & Ristilampi 2000.

⁴⁶¹ Lähde: Tilastokeskus. Huumausainerikoksilla tarkoitetaan rikosnimikkeitä huumausainerikos, törkeä huumausainerikos, huumausaineen käyttörikos sekä huumausainerikoksen valmistelu ja edistäminen. Vuonna 2013 poliisin tietoon tulleista rikoksista selvisi 86%. Kotiniemi L. 2015

⁴⁶² Rikosseuraamuslaitos RISE, Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2014.

⁴⁶³ Iltalehti 9.12.2015, Poliisi epäilee: Huumeikauppa lähti käsistä - turvapaikanhakijat puukottivat myyjää selkään; Kansanedustaja Jani Mäkelä, Kirjallinen kysymys (KK 384/2015 vp), Kirjallinen kysymys vastaanottokeskusten turvatarkastuksista; haastattelut ja tiedonannot tätä tutkimusta varten.

⁴⁶⁴ FATF 2010.

Huumausaineiden salakuljetus ja kauppa nousi tuoreessa kansallisessa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen riskiarviossa keskeiseksi liittännäisrikollisuudeksi, jonka kasvua ja yhteiskunnallista vakavuutta pidettiin erittäin merkittävänä.⁴⁶⁵

17.5. Seksuaalinen ahdistelu ja väkivalta

Seksuaalirikoksen uhriksi joutuminen on ollut Suomessa harvinaista. Kansallisen uhritutkimuksen mukaan vain noin 1% kaikista 15-74 vuotiaista suomalaisista on kokenut seksuaalista väkivaltaa joko tutun tai tuntemattoman taholta viimeisten 12 kk aikana. Seksuaalisen väkivallan uhrien määrä oli vuonna 2014 laskenut hieman edelliseen vuoteen verrattuna. Myös muun kaltainen, sekä lievempi että vakavampi väkivalta oli hivenen laskenut.⁴⁶⁶

Poliisin tilastojen mukaan seksuaalirikosepäilyjen määrä kasvoi vuonna 2015, 2,7 % (80 tapausta enemmän kuin vuonna 2014).

- Raiskausrikoksesta epäilyjen määrä kasvoi 3,7 % (38 tapausta enemmän kuin vuonna 2014).
- Muista seksuaalirikoksista (poislukien raiskaus- ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö) epäilyjen määrä kasvoi huomattavasti, 38,5%.
- Seksuaalisen ahdistelun lisääntyminen vuoden 2015 lopussa näkyy rikostilastoissa. Seksuaalisesta ahdistelusta epäiltyjä oli noin kaksinkertainen määrä (kasvu 96%), yhteensä 147 poliisin tietoon tullutta tapausta syys-joulukuussa 2015 (75 tapausta syys-joulukuussa vuonna 2014).

Ulkomaan kansalaisten suhteellinen osuus rikoksista epäillyissä kasvoi seksuaalisten rikosten osalta vuonna 2015. Seksuaalisen ahdistelun uhreista myös hieman useampi oli ulkomaan kansalainen.

- Ulkomaan kansalaisten osuus seksuaalisen ahdistelun epäillyissä kasvoi vuoden 14%:sta 45%:iin vuonna 2015 (tarkasteltaessa syys-joulukuun ajanjaksoa).
- Kun tarkastellaan koko vuoden 2015 rikosepäilyjä (494 poliisin tietoon tullutta tapausta ja 386 epäiltyä henkilöä vuonna 2015), turvapaikanhakijoita seksuaalisesta ahdistelusta epäillyissä syntyperältään ulkomaalaisissa oli 44% (22 henkilöä); kaikista epäillyistä henkilöistä turvapaikanhakijoita oli 6%. (Ks. taulukko 24.)
- Toisaalta myös seksuaalisen ahdistelun uhreissa ulkomaan kansalaisten suhteellinen osuus kasvoi, kun verrataan syys-joulukuun ajanjaksoja (4% vuonna 2014 ja 7% vuonna 2015). Poliisin tietoon tuli myös 5 tapausta syys-joulukuussa 2015, jossa uhri oli turvapaikanhakija (kaikkiaan syntyperältään ulkomaalaisia seksuaalisen ahdistelun uhreja koko vuonna 2015 oli 25).
- Ulkomaan kansalaisten suhteellinen osuus jatkoi kasvuaan hieman myös raiskausrikoksissa (raiskausrikoksista epäillyistä 23% vuonna 2013, 24% vuonna 2014 ja 27% vuonna 2015 oli ulkomaan kansalaisia). Kaiken kaikkiaan Suomessa asuvien ulkomaan kansalaisten epäilyt raiskausrikoksista kasvoivat 21% (180 tapausta vuonna 2014, 217 tapausta vuonna 2015).
- Ulkomaalaisten osuus raiskausrikoksista epäillyistä vuonna 2015 oli 27%. Helsingissä ulkomaalaisten osuus raiskausrikoksista epäillyistä oli 40%.

⁴⁶⁵ Jukarainen & Muttilainen 2015

⁴⁶⁶ Uhritutkimuksessa kysyttiin pakottamisesta tai yrityksestä pakottaa sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen kanssakäymiseen vastoin tahtoaan. Danielsson & Salmi 2015.

- Turvapaikanhakija oli epäiltyä seksuaalirikoksesta vuonna 2015 yhteensä 75 kertaa (sama henkilö voi olla syyllistynyt useampaan eri rikokseen). Yleisimmät rikosnimikkeet olivat seksuaalinen ahdistelu (22 epäilyä), raiskaus (13 epäilyä) ja törkeä raiskaus (12 epäilyä). Alaikäisen raiskaus katsotaan aina törkeäksi. Rikosnimikkeenä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä oli kyse 11 tapauksessa ja törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä 5 tapauksessa.⁴⁶⁷

Seksuaalinen ahdistelu lisättiin Rikoslakiin (1889/39, luku 20 5 a§) kesäkuussa 2014; seksuaalisella ahdistelulla tarkoitetaan fyysistä koskettelua, jolla loukataan henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Poliisin tietoon tulleita tapauksia oli vuosina 2014 ja 2015 seuraavasti. Taulukossa on edellä kuvatussa poiketen eritelty tekijät ja uhrit syntyperän, ei kansalaisuuden mukaan.

- Suurin osa sekä uhreista (92% vuonna 2015; 90% vuonna 2014) että epäillyistä tekijöistä, kun tekijän syntymämaa oli selvinnyt oli Suomessa syntyneitä.
- Ulkomaalaistaustaisia syntymämaaltaan tunnistetuista epäillyistä oli 13% vuonna 2015 ja 22% vuonna 2014.
- Noin joka toinen vuonna 2015 kirjatusta ulkomailla syntyneistä epäillyistä oli syntynyt Irakissa; kolme seuraavaksi yleisintä ulkomaalaisten epäiltyjen syntymämaata olivat Afganistan, Turkki ja Nigeria.⁴⁶⁸

Taulukko 24. Poliisin tietoon tulleet seksuaalisen ahdistelun epäilyt

	2014 (syys- joulu)	2015
Poliisille ilmoitetut rikokset	75	494
Seksuaalisesta ahdistelusta epäillyt henkilöt (lkm)	50	386
Epäillyn tekijän syntymämaa muu kuin Suomi	11	50
Epäillyn tekijän syntymämaa Suomi	39	327
Epäillyn tekijän syntymämaa tuntematon	0	9
Asianomistajan (uhri/ilmoittaja) syntymämaa muu kuin Suomi	7	25
Asianomistajan (uhrin/ilmoittajan) syntymämaa Suomi	62	280

Lähde: PolStat

Poliisibarometrin mukaan pelko seksuaalisesta ahdistelusta ja väkivallasta erittäin paljon huolestuneiden määrä on laskenut tasaisesti vuosien 2007 ja 2014 välisenä aikana (34% oli erittäin huolestunut ja 37% melko paljon huolestunut vuonna 2014). Kyselyyn vastanneista 8% oli kokenut joskus elämänsä aikana seksuaalista ahdistelua tai väkivaltaa.⁴⁶⁹

Seksuaalinen ahdistelu ja väkivalta huolestuttavat suomalaisia; vaikei olisi kokenut itse väkivaltaa ja todennäköisyys joutua uhriksi on tilastollisesti pieni, kansalaiset ovat huolissaan ilmiöstä

⁴⁶⁷ Lähde: PolStat; KRP/Rikiritrip. Turvapaikanhakijoiden osalta tilastossa mukana viiden suurimman kansalaisuusryhmän rikosepäilyt.

⁴⁶⁸ Lähde: PolStat

⁴⁶⁹ Poliisibarometri 2014

Ilmiö huolestuttaa yhtä paljon riippumatta siitä onko itse joutunut rikoksen uhriksi, silminnäki-
jäksi tai todistajaksi vai ei. Eniten seksuaalirikokset huolettavat alle 25- vuotiaita ja pääkau-
punkiseudulla asuvia ja vähiten alle 30 000 asukkaan kunnissa.⁴⁷⁰

Seksuaalisen ahdistelun ja väkivallan uhrin ilmoittavat tapahtuneesta yhä useammin poliisille (vuonna 2014 neljäsosa rikoksista tuli poliisiin tietoon). Seksuaalisesta ahdistelusta tai väkivallasta jätettiin ilmoittamatta, koska asiaa pidettiin yksityisenä (46 %), rikosta ei pidetty tarpeeksi vakavana (31 %), ajateltiin, ettei asia ole poliisiasia (24 %) tai koettiin, ettei poliisi kykene ratkaisemaan asiaa (17 %). Seksuaalisen ahdistelun pitäminen yksityisasiana ja ajatteleminen, ettei asia kuulu poliisille on lisääntynyt.⁴⁷¹

Viimeisimmän tasa-arvobarometrin (2012) mukaan seksuaalista häirintää oli kokenut 48% alle 15-35 -vuotiaista naisista (54% vuonna 2008) ja 21% samanikäisistä miehistä (19%, 2008) edeltäneen kahden vuoden aikana. 35-54 -vuotiaista naisista 34% ja miehistä 20% oli kokenut häirintää, yli 55-vuotiaista naisista 22% ja miehistä 9%.

- Yleisimmin teot ovat olleet kaksimielisiä vitsejä tai asiattomia huomautuksia. Seksin ehdottamista oli kokenut 10% naisista ja 8% miehistä, fyysistä lähentelyä 15% naisista ja 7% miehistä, itsensä paljastelua oli kohdannut 5% naisista ja 3% miehistä.
- Useimmin häiritsijä oli ollut tuntematon tai muu tuttava kuin työtöveri, ystävä tai asiakas.
- Fyysisen lähentelyn yleisyys oli pysynyt lähes samana vuodesta 1998.⁴⁷²

Vuoden 2012 rikosuhritutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisista (ensimmäisen sukupolven 15-74 -vuotiaista maahanmuuttajista) miehet (5%) olivat kokeneet ulkomaalaistaustaisia naisia hieman useammin (4%) seksuaalista väkivaltaa (pakottamista sukupuolilyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen kanssakäymiseen vastoin tahtoaan viimeisen 12 kk aikana). Suomalaistaustaisissa tilanne oli päinvastoin: naisista 2% ja miehistä 1% oli kokenut seksuaalista väkivaltaa.⁴⁷³

Kouluterveyskyselyn (2013) mukaan ensimmäisen polven 8-9 -luokkalaiset maahanmuuttajapojat olivat kokeneet eniten seksuaalista väkivaltaa ts. vastentahtoista intimitä koskettelua, seksiin painostamista tai pakottamista tai maksun tarjoamista seksistä joskus tai useasti.

- Poikkeuksellista on se, että ensimmäisen polven maahanmuuttajien keskuudessa kokemukset olivat hieman yleisempiä pojilla kuin tytöillä, kun kaikissa muissa ryhmissä seksuaalisen väkivallan kokemukset olivat yleisempiä tytöillä.
- Ensimmäisen polven maahanmuuttajapojista peräti joka kolmas (32 %) ja tytöistäkin (28 %) oli joutunut seksuaalisen väkivallan kohteeksi.
- Toisen polven maahanmuuttajapojista 19 %, monikulttuuristen (toinen vanhempi suomalaistaustainen) pojista 10% ja suomalaistaustaisten perheiden pojista 7 % oli kokenut seksuaalista väkivaltaa.
- Vastaavat osuudet tytöistä olivat 23 % toisen polven tytöistä, 25% monikulttuuristen perheiden tytöistä ja 19 % suomalaistaustaisista tytöistä.⁴⁷⁴

⁴⁷⁰ Poliisibarometri 2014

⁴⁷¹ Poliisibarometri 2014.

⁴⁷² Kiianmaa N. 2012.

⁴⁷³ Lähde: Kansallinen rikosuhritutkimus 2012. Lehti ym. 2014.

⁴⁷⁴ Matikka ym. 2014.

Lapsiuhritutkimuksen (2014) mukaan ulkomaalaistaustaiset (ainakin toisen vanhemman syntymämaa muu kuin Suomi) ja itse ulkomailla syntyneet olivat kokeneet suomalaistaustaisia hieman enemmän seksuaalista väkivaltaa harrastuksen ohjaajan taholta kuin Suomessa syntyneet tai suomalaisvanhempien lapset.

- Seksuaalisella väkivallalla tarkoitettiin koskettelua, yritystä suudella, seksin ehdottamista tai siihen pakottamista)
- Ulkomaalaistaustaisista 6% ja suomalaistaustaisista 2% ilmoitti väkivallasta; ulkomailla itse syntyneistä 10% ja Suomessa syntyneistä 2%.
- Kaiken kaikkiaan uhrikokemuksista kertoivat useammin pojat kuin tytöt.⁴⁷⁵

Raiskauksen uhri on yleensä nainen ja noin 8% on ulkomailla syntyneitä; maahanmuuttajanaisilla on kuitenkin suhteessa väestömäärään lähes kaksinkertainen riski Suomessa syntyneisiin nähden joutua raiskatuksi. Erityisen suuri riski on Afrikka -taustaisilla (seitsenkertainen riski) ja Vietnam -taustaisilla naisilla (viisinkertainen riski).⁴⁷⁶

Naisiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa ja väkivallanteoissa tekijänä on ollut yleensä tuntematon tai puolitetty (esim. työssä satunnaisesti kohdattu asiakas). Seksuaalirikoksissa tekijä on tosin ollut lähes yhtä usein entinen tai nykyinen puoliso tai seurustelukumppani.⁴⁷⁷

Ulkomaalaistaustaisiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta saattaa tulla harvemmin poliisin tietoon seuraavista syistä

- Uhreilla ei välttämättä ole tietoa siitä, että myös aviopuolison raiskaus on Suomen lain mukaan rikos.
- Uhrin asema on kulttuurisidonnaista; ehdotonta sukupuolimoraalia korostavissa patriarkalisissa kulttuureissa raiskatut naiset eivät saa aina uhrin asemaa, vaan häntä saatetaan rangaista raiskauksen tuomasta häpeästä yhteisölle ja läheisille. Naimisissa olevan naisen raiskaus saatetaan nähdä aviorikoksena ja ei-naimisissa olevan naisen raiskaus esiaviollisena, kiellettynä seksinä, johon nainen on ainakin osittain ollut itse syyllinen, esimerkiksi siveettömällä pukeutumisellaan tai käytöksellään.⁴⁷⁸

Poliisi selvitti suurimman osan (78%) vuonna 2013 poliisin tietoon tulleista raiskauksista ja muista seksuaalirikoksista (83%). Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tapauksista selvisi 63%.⁴⁷⁹ Kesällä 2014 kriminalisoidusta seksuaalisesta ahdistelusta on annettu muutamia tuomioita.

Suhteessa väestön lukumäärään ulkomaalaistaustaiset, eli ulkomaalaista syntyperää olevat ensimmäisen ja toisen sukupolven maahanmuuttajat ovat syyllistyneet poliisin selvittämien tapausten perusteella kolminkertaisesti useammin seksuaalirikoksiin ja neljä kertaa useammin raiskauksiin suomalaistaustaisiin nähden.

- Vuonna 2013 Suomessa vakinaisesti asuvien ulkomaalaistaustaisten osuus selvitetystä raiskausrikoksista oli 19%, lapsen seksuaalisista hyväksikäyttötapauksista 14% ja muissa seksuaalirikoksissa (mm. paritus, seksuaalinen hyväksikäyttö, pakottaminen seksuaaliseen tekoon) 9%.⁴⁸⁰

⁴⁷⁵ Fagerlund ym. 2014.

⁴⁷⁶ Tarkasteltu vuosina 2010-2011 maassa vakituisesti asuvia ulkomailla syntyneitä. Lehti ym. 2014.

⁴⁷⁷ Danielsson & Salmi 2015.

⁴⁷⁸ Lidman 2015, 272-274.

⁴⁷⁹ Kotiniemi 2015.

⁴⁸⁰ Tilastokeskuksen syntyperäluokituksen mukaan henkilö on ulkomaalaistaustainen kun hänen molemmat vanhempansa tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Lähde: Kotiniemi 2015.

- Raiskausrikoksissa selvästi yliedustettuina väestömäärään nähden ovat Nigeriasta, Afganistanista ja Irakista muuttaneet. Muissa seksuaalirikoksissa thaimaalaistaustaiset ovat selvästi yliedustettuina⁴⁸¹

Sekä ensimmäisen että toisen polven maahanmuuttajat ovat olleet jo aiemminkin (vuosina 2010-2011) yliedustettuina raiskausrikoksista epäillyissä; maahanmuuttajien väestömäärään suhteutettu rikollisuustaso oli raiskausrikoksissa lähes 8-kertainen kantaväestöön verrattuna

- Korkein rikollisuustaso oli Afrikassa ja Lähi-idässä syntyneillä miehillä, 17-kertainen syn-typeräisiin suomalaisiin nähden; taso on korkea vielä sosio-demografisten tekijöiden (su- kupuoli, ikä, tulotaso, kotikuntatyyppi) vakioinninkin jälkeen 10-kertainen. Pohjois-Afrikka ja Lähi-Itä –taustaisten miesten uhrit eivät yleensä ole samalta suuralueelta: vain 3%:ssa poliisiin tietoon tulleista rikostapauksista. Pahoinpitelyrikoksissa sen sijaan uhri on ollut lähes yhtä usein suomalaistaustainen (38%:ssa rikostapauksista) kuin syntyperältään samalta suuralueelta (41%:ssa rikostapauksista).
- Itä-Euroopassa syntyneiden (pois lukien Venäjällä syntyneiden) miesten rikollisuustaso oli noin 10-kertainen.
- Myös toinen maahanmuuttajasukupolvi syyllistyy raiskausrikoksiin. Suomessa syntynei- den maahanmuuttajataustaisten miesten väestömäärään suhteutettu rikollisuustaso oli yli 6-kertainen syntyperäisiin suomalaisiin nähden.⁴⁸²

Viranomaisilta, muilta turvapaikkaprosesseissa toimivilta ja yksittäisiltä kansalaisilta saadun tiedon sekä uutistietojen mukaan syys-talvella 2015-2016 eri puolilla Suomea, keskuksissa ja niiden läheisyydessä on ilmennyt epäilyjä seksuaalisesta ahdistelusta ja vakavampiin seksuaalirikoksiin syyllistymisestä.

- Osa uhreista on haavoittuvassa asemassa joko aseman (turvapaikanhakija), nuoren iän, epäillylle läheisen perhesuhteen tai vammaisuuden vuoksi.
- Rekisteritietojen mukaan suurin osa poliisiin tietoon tulleista seksuaalisen häirinnän ja väkivallan uhreista on ollut nuoria naisia
- Uhritumisvaarassa ovat myös pojat ja miehet: Etelä-Karjalan käräjäoikeudessa luettiin tammikuussa 2016 syyte toisen turvapaikanhakijamiehen raiskauksesta vastaanottokes- kuksessa.⁴⁸³
- Uhreiksi ovat joutuneet yhtäläillä sekä turvapaikanhakijat, heihin tutustuneet tytöt ja nai- set että satunnaisesti uhreiksi valikoituneet henkilöt.
- Poliisia on pyydetty turvaamaan myös yötyövuorosta kotiin lähteviä naisia.
- Seksuaalinen häirintä on ollut ajoittain hyvin röyhkeää: itsensä paljastelua, itsetyydytystä julkisella paikalla, pornon esittelyä ja naisten pukeutumistiloihin tunkeutumista.⁴⁸⁴

Helsingin poliisilaitoksen alueella on ilmennyt uusi ilmiö, jossa erikokoiset, laajemmat ja pienemmät miesryhmät ahdistelevat aggressiivisesti nuoria tyttöjä ja naisia.

Vastaavanlaista ulkomaalaistaustaisten miesten taholta joukolla ahdistelua on esiinty- nyt muuallakin Euroopassa. Saksan Kölnissä uudenvuoden yön juhlien aikana tapahtuneis- ta seksuaali- ja omaisuusrikoksista tehtiin yli 500 rikosilmoitusta. Rikoksia epäillään suunni- telmallisiksi; suuri osa poliisiin pidättämistä epäillyistä on ollut Pohjois-Afrikasta ja Lähi-Idästä. Saksan sisäministeriön mukaan 18 epäiltyä on turvapaikanhakijoita. Tapahtumasta seurasi laajoja mielenosoituksia, ulkomaalaisvastaisia väkivaltaisuuksia ja poliittista keskustelua tur-

⁴⁸¹ Kotiniemi 2015.

⁴⁸² Lehti ym. 2014.

⁴⁸³ MTV3 201.1.2016, Turvapaikanhakijalle syyte toisen turvapaikanhakijan raiskauksesta.

⁴⁸⁴ Lähde: haastattelut ja tiedonannot tätä selvitystä varten; uutislähteet ajalta 1.10.2015-20.1.2016 (esim. Kaleva 16.1.2016, Nuori mies aiheutti järkytystä naisten suihkutiloissa - turvapaikanhakijoille porttikielto Vesi-Jatuliin.

vapaikanhakijoiden oikeuksista; Kölnin poliisi siirrettiin tehtävistään epäonnistuneen suojaamistoiminnan vuoksi.⁴⁸⁵

Seksuaalinen väkivalta eri muodoissaan on yksi sodankäynnin muodoista; siihen ovat syyllistyneet etenkin ei-valtiolliset ekstremistiset ryhmät Irakissa, Jemenissä, Malissa, Somaaliassa ja Syyriassa.⁴⁸⁶

Suomessa asuvista pakolaistaustaisista 20-64 -vuotiaista naisista 8,5 % ja miehistä 6,6% oli kokenut lähtömaassaan seksuaalista väkivaltaa.⁴⁸⁷

Syyriassa ja Irakissa seksuaalinen väkivalta naisia kohtaan on ollut erityisen brutaalia. YK:n pääsihteerin erityisedustaja seksuaalisen väkivallan torjumiseksi konflikteissa, Zainab Bangura on raportoinut mm. Jesidi-naisten seksiorjakaupasta; nainen voidaan myydä vain yhden savukerasian hinnalla; eräässä tapauksessa 21-vuotiaalle naiselle oli tehty 21 immenkalvon korjausleikkausta, jotta hänet voitiin näyttää "neitsyenä" uudelleen avioliittoon.⁴⁸⁸

Turvapaikanhakijoilla ja ilman dokumentteja maahan tulleilla siirtolaisilla on iso riski joutua seksuaalisen ja sukupuolesta johtuvan väkivallan kohteeksi. Kahdeksassa Euroopan maassa tehdyn vertailututkimuksen mukaan lähes 60% oli havainnut väkivaltaa, ja näistä joka kolmas oli ollut itse väkivallan uhri.⁴⁸⁹

Saksassa Hessenin osavaltion naisjärjestöt ovat esittäneet huolensa turvapaikkakeskuksissa tapahtuvasta seksuaalisesta väkivallasta ja pakkoprostituutiosta. Osavaltioiden viranomaisten epäillään peittelevän tilanteen vakavuutta oikeistoradikalismien pelossa.⁴⁹⁰

Kokemus kansainvälisistä kriisinhallintaoperaatioista on osoittanut, että sekä miehet että naiset raportoivat uhrikokemuksistaan helpommin naispuolisille (poliisi)viranomaisille.⁴⁹¹

Toisaalta asiantuntijat ovat arvioineet, että miesten on helpompi käsitellä omaa väkivaltaista käyttäytymistään vertaisryhmässä toisten miesten kanssa.⁴⁹²

Seksuaalisesta väkivallasta raportoivia uhreja saatetaan pakottaa sovittamaan häpeä (pakkoavioliitot, kunniamurhat, yhteisöstä karkottaminen).⁴⁹³ Yksin ja perheen mukana tulleet turvapaikanhakijanaiset ja -tytöt ovat kunniaan liittyvän väkivallan suhteen erityisen haavoittuvassa asemassa. Heidät tulisi asuttaa erillisiin hätämajoitusyksiköihin ja vastaanotokeskuksiin; erilliset huonejärjestelyt eivät riittävästi takaa heidän turvallisuuttaan varsinkaan usean sadan hengen yksiköissä.

Poliisin kannalta haasteena on ahdisteluun puuttumisen resurssi-intensiivisyys; rikosten estäminen edellyttää kerrallaan useita partioita, jotka ovat pois muusta yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonnasta. Poliisiin olisi kyettävä tehokkaaseen ennalta estävään toimintaan; ilmiöllä on vakavia yhteiskunnallisia seurauksia pelon sen lisäksi että ne aiheuttavat uhreille suurta ahdistusta ja kärsimystä.

⁴⁸⁵ Esim. YLE, Ulkomaat 8.1.2016, Saksan sisäministeriö: Kölnin 30 epäillyn joukossa myös turvapaikanhakijoita; YLE, Maailmalla 11.1.2015, Analyysi: Kölnin joukkohäirinnän rikosilmoituksilla on poliittisiakin vaikutuksia.

⁴⁸⁶ UN Security Council 2015.

⁴⁸⁷ Castaneda ym. 2015a.

⁴⁸⁸ YK:n pääsihteerin erityisedustajan seksuaalisen väkivallan torjumiseksi konflikteissa -toimisto, <http://www.un.org/sexualviolenceinconflict/>

⁴⁸⁹ Keygnaert ym. 2015.

⁴⁹⁰ Reuters 2015, German authorities accused of playing down refugee shelter sex crime reports. Reuters World, 6.10.2015.

⁴⁹¹ Mäki-Rahkola & Launiala 2012.

⁴⁹² Nyqvist & Hyvärinen 2012.

⁴⁹³ UN Security Council 2015.

Ennalta estävän toiminnan on hyvä olla osallistavaa ja yhteisölähtöistä, jotta yleisen järjestyksen ja turvallisuuden takaaminen ei siirry viranomaisilta kansalaisten käsiin. Hyviä käytäntöjä yhteisöllisestä ennalta estävästä poliisitoiminnasta on esimerkiksi Helsingin ja Pohjanmaan poliisilaitoksilla. Erityisesti paikalliset maahanmuuttajajyhdistykset ja uskonnolliset yhteisöt ovat poliisille tärkeä yhteistyökumppani seksuaalisen häirinnän ja vakavamman rikollisuuden torjunnassa.

Ulkomaalaistaustaisten tekemät seksuaalirikokset ovat kiihdyttäneet ulkomaalais- ja turvapaikanhakijoiden vastaista liikehdintää ja väkivaltaa, heikentäneet tähän saakka myönteisesti kehittyntä katuturvallisuutta ja kyseenalaistaneet pohjoismaisen tasa-arvokulttuurin, jossa naisilla on yhtäläinen oikeus julkisiin tiloihin ja työssäkäyntiin ajankohdasta riippumatta.

Maailman ensimmäinen laaja-alainen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja poistamista koskeva ns. Istanbulin sopimus astui Suomessa voimaan 1.8.2015. Sopimus sisältää määräykset naisiin kohdistuvan väkivallan sekä perheväkivallan ehkäisemisestä ja poistamisesta, väkivallan uhrien suojelemisesta sekä väkivallan tekijöiden saattamisesta edesvastuuseen teoistaan. Ilmiö on lisännyt tietoisuutta seksuaalisen väkivallan seurauksista uhreille ja tapahtumien todistajille. **Istanbulin yleissopimuksen 24 artikla edellyttää valtakunnallisen maksuttoman ympäri vuorokauden palvelevan puhelimen käyttöön ottoa, johon naisiin kohdistuvan tai perheväkivallan uhri voi soittaa nimettömänä.** Tällä hetkellä järjestöjen tukipuhelimet ovat osa-aikaisia ja maksullisia. Tämä palvelu voisi olla suunnattu myös seksuaalisen väkivallan uhreille.

17.6. Kunniaan liittyvä väkivalta

Kunniaan liittyvä väkivalta on vakava piilorikollisuuden ilmiö Suomessa. Kunniaan liittyvän väkivallan vastaista työtä tehnyt Ihmisoikeusliitto tekee parhaillaan arviota ilmiön luonteesta ja yleisyydestä Suomessa.

Kunniaan liittyvä väkivalta on globaali haitallinen perinne, ei uskontosidonnainen ilmiö. Sitä esiintyy mm. Afganistanissa, Bangladeshissa, Brasiliassa, Egyptissä, Irakissa, Iranissa, Israelissa, Intiassa, Jemenissä, Jordaniassa, Kongossa, Marokossa, Nepalissa, Pakistanissa, Saudi-Arabiassa, Syyriassa, Turkissa, Ugandassa, Euroopassa ja Yhdysvalloissa, joissakin kristillisissä suuntauksissa, arabien, romanien sekä kurdien keskuudessa.⁴⁹⁴

Uhri on tyypillisesti murrosikäinen tyttö, mutta myös pojat ja miehet voivat olla väkivallan uhreja (etenkin kuuluessaan seksuaalivähemmistöön, syyllistyttyään rikoksiin, ollessaan mielenterveys- tai päihdeongelmaisia taikka kieltäytyessään puolustamasta perheen kunniaan esimerkiksi sisariaan kontrolloimalla). Pojilla on kaksoisrooli, heidän on varjeltava itse loukkaamasta normeja ja kannettava vastuu perheen naisten kunnia.⁴⁹⁵

Ruotsissa Tukholman yliopiston tekemän selvityksen mukaan Tukholmassa asuvista 15 -vuotiaista tytöistä 7% ja pojista 4% oli kohdannut vakavaa kunniaan liittyvää väkivaltaa. Tällä tarkoitettiin tilannetta, jossa kaikki arvioinnin kriteerit täyttyivät: vanhemmat odottavat lapsen olevan neitsyt ennen avioitumista, hänellä ei voi olla ystävyysuhdetta vastak-

⁴⁹⁴ Lidman 2015, 197; 212.

⁴⁹⁵ Rikspolisstyrelsen 2009; Schlytter ym. 2009.

kaista sukupuolta olevan ikätovereiden kanssa, hänen on noudatettava muiden tahtoa päättäessä aviopuolisosta, hänelle asetetaan rajoitteita liittyen koulunkäyntiin (ei esimerkiksi saa osallistua luokkaretkille tai uimaopetukseen) ja nuorille tavanomaiseen vapaa-ajantoimintaan (ei esimerkiksi saa käydä ulkona koulun jälkeen tai elokuvissa, osallistua urheilutoimintaan tai koululuokan juhliin). Kunniaan liittyviä käytäntöjä on siis useita ja pelkääjän järjestetyt avioliitot eivät merkitse kunniaan liittyvää väkivaltaa. Kaikki tämän kriteeristön täyttävät nuoret olivat ulkomaalaistaustaisia.⁴⁹⁶

Väkivalta on yhteisöllistä, perheen, suvun tai yhteisön sisäistä omankädenoikeutta.

Väkivaltaa käytetään etenkin estämään tai poistamaan häpeä, jota henkilön yhteisöllisten seksuaalinormien vastainen käytös tai homo- tai biseksuaalisuus aiheuttavat. Väkivallan tekijänä on yleensä uhrin isä, puoliso, veli tai setä.⁴⁹⁷

Kunniaan liittyvä väkivalta on Suomessa monimuotoista:

- **Avioliittoon pakottamista** (Huom! ei sama kuin järjestetty avioliitto).
 - Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmässä on useita avioon pakotettuja henkilöitä. Sopimus avioliitosta oli yleensä tehty uhrin kotimaassa, josta uhri oli lähetetty puolisoiksi Suomeen vastoin tahtoaan. Auttamisjärjestelmän mielestä avioliittoon pakottaminen voi jo yksinään olla ihmisarvoa loukkaava olosuhde ja siten ihmiskauppaa.⁴⁹⁸ Toisaalta myös järjestetyt avioliitot saattavat olla ongelmallisia, mikäli avioliittoa käytetään tytön ja samalla suvun taikka diasporan "etnis-kulttuurisesti, kansallisesti tai uskonnollisesti puhtaana pitämiseen".⁴⁹⁹
- **Sisarusten ja suvun jatkuvaa kontrollia esim. liikkumisen, tapaamisten ja pukeutumisen suhteen.**
 - Poliisin tietoon on tullut vuosittain noin 30-80 tapausta, joissa naisuhri on syntynyt ulkomailla ja kyse on ollut vapaudenriistosta tai vainoamisesta.
- **Neitsyystutkimuksia** ja sukuelinten korjaavia leikkauksia
- **Sukuelinten silpomista** (nk. naisten ympärileikkaus).
 - Maamu -tutkimuksen mukaan 70% somalialaistaustaisista ja 32% kurdi-taustaisista naisista oli ympärileikattu.
 - UTH -tutkimuksen mukaan lähes joka viides (19%) naisista oli ympärileikattu. Kysymys esitettiin UTH -tutkimuksessa vain niille naisille, joiden syntymämaa oli jokin niistä maista, joissa UNICEF:n kokoamien tietojen perusteella tehdään tyttöjen ympärileikkausta.⁵⁰⁰
- **Kunniamurhia.**
 - Monikulttuurista naistyötä tekevä Monika-naiset Liitto ry:n mukaan Suomessa on pääkaupunkiseudulla tehty kunniamurhia.⁵⁰¹
 - Suomessa on yksi käräjäoikeuden ratkaisu kunniaan liittyvän murhan valmistelusta, jonka hovioikeus katsoi myöhemmin lievemmäksi pahoinpitelyrikokseksi. Hovioikeuden mukaan ei ollut näyttöä siitä, että syytetty olisi laatinut yksityiskohtaista suunnitelmaa sisarensa surmaamisesta tai sopinut surmaamisesta isänsä kanssa kuten syyttäjä on väittänyt. Miehen hallusta ei löytynyt ampuma-asetta. Mies uhkasi silti usean päivän

⁴⁹⁶ Schlytter ym. 2009.

⁴⁹⁷ Lidman 2015, 203-207.

⁴⁹⁸ Maahanmuuttovirasto 2015.

⁴⁹⁹ Kaya 2009, 179-180.

⁵⁰⁰ Castaneda ym. 2015a. Koponen ym. 2015b.

⁵⁰¹ Uusi-Suomi 28.7.2010

ajan surmata sisarensa, mitä on hovioikeuden mielestä pidettävä hyvin moitittavana. Se ei kuitenkaan täytä hovioikeuden mukaan törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun tunnusmerkistöä. Kunniaan liittyvään ilmiöön viittaisi seikka, että tekijän sisar kertoi tapahtumista aikanaan poliisin esitutkinnassa, mutta ei halunnut puhua enää käräjäoikeudessa eikä hovioikeudessa.⁵⁰²

Taulukko 25. Ulkomailta syntyneisiin naisiin kohdistuvat rikosepäilyt, asianomistajien määrät 2011–2014

Asianomistajat rikosilmoituksissa (lkm) rikosnimikkeittäin	2011	2012	2013	2014
Vapauden riisto	18	21	22	24
Törkeä vapaudenriisto	2	0	1	0
Pakottaminen	4	10	8	3
Vainoaminen	0	0	0	54
Yhteensä	24	31	31	81

Lähde: PolStat

Länsimainen suomalainen oikeusjärjestelmä ei tunne yhteisöllistä, kunniaan liittyvää väkivaltaa.

- Väkivaltarikoksen osapuolina nähdään vain tekijä(t) ja uhri(t). Täten tekijän tuomitseminen ei poista laajemman yhteisön väkivaltaa eikä suojaa yhteisön muita potentiaalisia uhreja. Tekijä ei myöskään välttämättä koe syyllistyneensä rikokseen, vaikka tuntisikin suomalaisen lain.⁵⁰³
- Olisikin tarpeen tutkia mahdollisuus yhteisölliseen rangaistukseen, joka huomioi myös rikokseen yllyttävät ja rikoksen valmisteluun osallistuvat henkilöt. Toisaalta olisi hyvä selvittää kunniaan liittyvän uhkailun, vainoamisen ja väkivallan ulottuvuudet rikoksen kovan-tamisperusteena. Tällöin teon kaikki seuraukset ja vaikutukset uhrille ja yhteisölle tulisivat huomioituksi.

Myös sosiaali- ja terveyspalvelut voivat ylläpitää väkivaltaa.

- Ruotsissa TV4 tutkivat journalistit palkkasivat syksyllä 2015 kolme näyttelijätyttöä asioimaan terveysasemilla ja kuvasivat piilokameralla heidän asiointiaan. Kuvauksissa kävi ilmi, että maahanmuuttajavaltaisissa lähiöissä Tukholmassa, Göteborgissa ja Malmössä toimivat terveysasemat tekivät tytöille ja naisille gynekologisia neitsyystutkimuksia - vieläpä vastoin heidän tahtoaan. Yksi lääkäreistä kertoi tehneensä satoja tutkimuksia myös lapsille.⁵⁰⁴
- Asiantuntijoiden mukaan tytön tai naisen neitsyyttä ei kuitenkaan voi varmuudella tarkistaa lääketieteellisillä tutkimuksilla. Ihmisoikeusjärjestöjen mukaan kyse on kidutuksesta ja väkivallasta silloinkin kun nainen itse pyytää tutkimusta.
- Myös Suomessa on jo pitkään tehty neitsyystutkimuksia terveysasemilla ja kauneusklinikat myyvät ns. hymenplastiaa, immenkalvon korjaavaa esteettistä kirurgiaa.
- Lääkärien Eettisen Foorumin kanta neitsyystutkimuksiin on, ettei vanhempien painostuksesta tehtävään tutkimukseen ei tule suostua, ja tytön itsensä pyytämänäkin vain tapauksissa, jossa on selvästi kyse nuoren henkilökohtaisesta turvallisuudesta perheessä. Lää-

⁵⁰² Helsingin sanomat 29.1.2016, "Voi Jumala, jos en tapa häntä" – Hovioikeus hylkäsi irakilaismiehen syytteen siskonsa "kunniamurhan" valmistelusta. Mies pelkäsi sisarensa pilaavan perheensä kunnian.

⁵⁰³ Lidman 2015, 203-205

⁵⁰⁴ TV4 Kalla fakta, 6.10.2015

kärillä ei ole myöskään velvoitetta tehdä ko. tutkimusta, koska siitä ei ole odotettavissa minkäänlaista terveydellistä hyötyä. Se, että immenkalvo puuttuu tai on epätäydellinen, voi johtua syistä, joilla ei ole mitään tekemistä neitsyyden menetyksen kanssa. Kulttuuri-perusteisen neitsyystudkimuksen tuloksia ei tule myöskään kertoa vanhemmille ilman potilaan suostumusta.⁵⁰⁵

Suomessa on jo pitkään tehty menestyksellistä työtä naisten ja tyttöjen ympärileikkauksen (sukuelinten silpomisen) ehkäisemiseksi mm. Sosiaali- ja terveysministeriössä, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella sekä Ihmisoikeusliitossa. Toimintaa on tehty haitallista käytäntöä noudattavien yhteisöjen kanssa. Toiminnan jatkuvuutta vaarantaa työn rahoitus hankevaroin.⁵⁰⁶

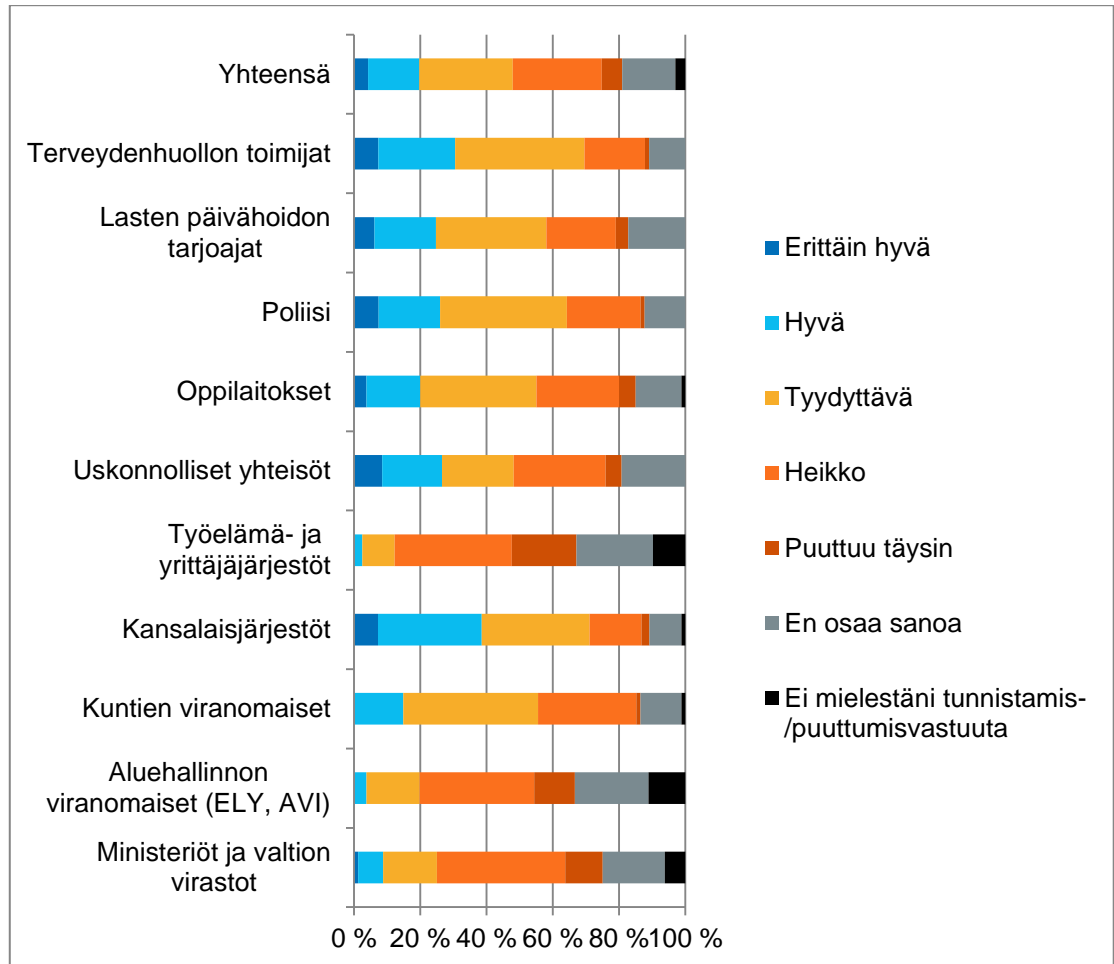
Tässä tekemäämme kyselyyn osallistuneiden asiantuntijoiden enemmistö arvioi toimijoiden kyvyn tunnistaa ja puuttua ulkomaalaistaustaisten perheiden ja sukujen sisäiseen sukupuolittuneeseen väkivaltaan (kuten kunniaan liittyvään väkivaltaan, pakko- ja lapsiavioliittoihin, tyttöjen ja naisten ympärileikkaukseen) korkeintaan tyydyttäväksi. Arvion mukaan parhaiten työssä olivat onnistuneet kansalaisjärjestöt.

- Poliisin tunnistamis- ja puuttumiskyky arvioitiin (38%), heikoksi (22%) tai puuttuvan täysin (1%). Hyväksi kyvyn arvioi 19% ja erittäin hyväksi 7% (EOS 12%).
- Terveydenhuollon toimijoiden tunnistamis- ja puuttumiskyvyn arvioi niin ikään enemmistö korkeintaan tyydyttäväksi (39%) tai heikoksi (18%). Hyväksi kyvyn arvioi 23% ja erittäin hyväksi 7%.

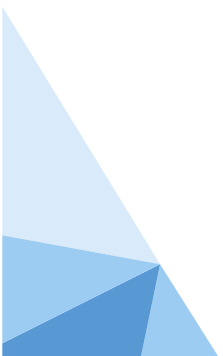
⁵⁰⁵ Saarni 2007.

⁵⁰⁶ Ks. esim. Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelma 2012-2016 (FGM)

Kuvio 26. Asiantuntijoiden arvio toimijoiden kyvyn tunnistaa ja puuttua ulkomaalaistaustaisten perheiden ja sukujen sisäiseen sukupuolittuneeseen väkivaltaan (N=81)

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

18. TURVALLISUUDEN KANNALTA HAAVOITTU- VASSA ASEMASSA OLEVAT MAAHANMUUTTAJA- RYHMÄT

18.1. Pakolaistaustaiset maahanmuuttajat

Somalialaisessa perheessä mies voi olla kuin yksi lapsista. Äiti huolehtii kaikesta. Kun tällainen mies sitten joutuu ulkoruokintaan, hän tipahtaa kelkasta kokonaan ja päätyy kadulle. Suomi on yksinhuoltajien paratiisi, tämän ovat myös maahanmuuttajanaiset oivaltaneet. Ainakin jossain vaiheessa 48 prosenttia somalialaisista naisista oli yksinhuoltajia.

Sosiaaliohjaaja Mukhtar Abib⁵⁰⁷

Ensin oli todella vaikeaa, kun olin täysin ulkopuolella yhteiskunnasta: Sitten päätin opetella kielen. Noin puolitoista vuotta siihen meni, että pärjäsinkin jo aika hyvin. Virastokielen oppimiseen meni kolme vuotta. Minua motivoi ajatus että voisin mennä esimerkiksi lääkäriin ilman tulkkia. - - - Koin että suomalainen tutkinto on tärkeä, jos haluaa vakituisen työpaikan. Halusin myös vahvistaa kielitaitoani.

Theresa Ngouth, Vuoden pakolaisnainen 2015⁵⁰⁸

Pakolaistaustaiset ja Lähi-Idän sekä Pohjois-Afrikan valtioista lähtöisin olevat kohtaavat muihin ulkomaalaistaustaisiin ryhmiin verrattuna enemmän erilaista turvattomuutta ja heillä on useita kotoutumiseen liittyviä haasteita. Suurin osa Suomessa 2014 asuneista Lähi-Idästä ja Pohjois-Afrikasta -taustaisista oli tullut Suomeen pakolaisuuden tai perhesyiden vuoksi. Vain 10% oli tullut töihin ja 8% opiskelemaan.⁵⁰⁹

Tyypillinen Euroopasta turvapaikkaa vuonna 2015 hakenut on nuori 14-34-vuotias mies. Kaikista hakijoista miehiä on ollut noin 70%. Eurooppaan yksintulleista alaikäisistä poikia on noin 85%. Vain alle 65-vuotiaista on enemmistö naisia (n. 55%). Alle 13-vuotiaissa lapsissa tyttöjä ja poikia on ollut lähes yhtä paljon.⁵¹⁰ Suomesta turvapaikkaa hakeneiden enemmistö on myös ollut nuoria miehiä. Tyypillinen irakilastaustainen turvapaikanhakija on 20-40 -vuotias mies. Afganistanista ja Somaliasta tulleiden joukossa on suhteellisesti enemmän myös teini-ikäisiä poikia.⁵¹¹

Perhesidehakemuksista hyväksyttiin noin 76% vuonna 2014. **Muutamassa tässä toteutettuun kyselyyn vastanneet asiantuntijat arvioivat, että mikäli perheellisten oleskeluluvan saaneiden mahdollisuudet saada perheenjäseniään Suomeen vaikeutuvat on oletettavaa, että perheellisten nuorten miesten kyky ja halu kotoutua suomalaiseen yhteiskuntaan heikentyy.**

⁵⁰⁷ Tapanainen & Voutilainen 2012.

⁵⁰⁸ Cygnel 2015.

⁵⁰⁹ Sutela & Larja 2015a.

⁵¹⁰ Lähde: Eurostat (2015). Share of male (non-EU) asylum applicants in the EU-28, by age group and status of minors, 2015 (%). Tilanne 8.5.2015. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Main_Page

⁵¹¹ Lähde Maahanmuuttovirasto

Suuri osa pakolaistaustaisista lapsista ja nuorista on lähtöisin Irakista, Afganistanista ja Somaliasta. Heidän hyvinvointinsa on useilla kriteereillä mitattuna heikompaa kuin muiden ulkomaalaistaustaisten tai suomalaistaustaisten ikätovereidensa.

- Läheisen ystävän puuttuminen on yleisintä Irakissa ja Somaliassa syntyneillä nuorilla
- Somaliassa tai Irakissa syntyneet kokevat ulkomailla syntyneistä eniten ongelmia koulun tai oppilaitoksen ilmapiirissä
- Somaliassa tai Irakissa syntyneet joutuvat muita yleisemmin koulukiusatuksi (joka kolmatta kiusataan viikoittain) ja he ovat kokeneet fyysistä uhkaa yleisemmin kuin muut nuoret.
- Somaliassa tai Irakissa syntyneillä nuorilla on muita enemmän ahdistuneisuutta.⁵¹²

Pakolaistaustaisissa, Lähi-Itä ja Pohjois-Afrikka -taustaisissa, sekä Saharan eteläpuolisesta Afrikasta muuttaneiden parissa on UTH-tutkimuksen mukaan eniten vain vähän tai ei lainkaan koulua käyneitä.⁵¹³

Noin kolmasosa pakolaistaustaisista, muu Afrikka-taustaisista sekä Lähi-Itä ja Pohjois-Afrikka - taustaisista arvioi suomen tai ruotsinkielen taitonsa korkeintaan aloittelijaksi (noin YKI 1 -taso tai vähemmän).

- Heikoin kielen osaaminen oli Aasia -taustaisilla, joista joka toinen (48%) arvioi kielitaidon korkeintaan aloittelijaksi.
- Kielitaito kehittyy ylipäättään hitaasti, kaikista 15-64 -vuotiaista 5-10 vuotta maassa asuneistakin 33% koki kielitaidon aloittelijan tasoiseksi.⁵¹⁴

Pakolaistaustaisilla naisilla on muihin ulkomaalaistaustaisiin naisiin verrattuna suurempi riski jäädä työelämän ulkopuolelle

- Pakolaistaustaiset naiset hoitavat suomalaistaustaisiin naisiin verrattuna useammin ja pidempään lapsia kotihoidontuella. Suomessa maksettava sisaruskorotus mahdollistaa myös yli 3-vuotiaan kotihoidon kouluikään saakka. Tämä haittaa sekä naisten että lasten suomenkielen oppimista ja opiskelua sekä vaikeuttaa naisten työllistymistä lastenhoitajakson päätyttyä. Maahanmuuttajataustaiset naiset ovat myös muissa Pohjoismaissa yli-edustettuina kotihoidontuen saajina. Kotihoidontukea onkin arvosteltu ansana naisten integroitumiselle. Norjassa kotoutumista on pyritty edistämään laskemalla kotihoidontuen yläikäraja kolmesta vuodesta kahteen vuoteen.⁵¹⁵
- Monilapsisuus on myös tilastollisesti yhteydessä alhaisempaan työllisyyteen; henkilöiden, joilla on neljä tai useampia lapsia työllisyys on noin 22 prosenttiyksikköä matalampi lapsettomiin verrattuna.⁵¹⁶
- Somaliyhteisössä pidetään arvokkaana, että naisella on monta lasta ja että hän on kotiäiti; se on kuin arvostettu virka. Perinteinen tapakulttuuri on näin ollen yksi este naisten työllistymiselle.⁵¹⁷

Ruotsalaistutkimuksen mukaan kulttuuriset käsitykset naisten työssäkäynnin tavanomaisuudesta muuttavat maahanmuuttajien mukana. Naiset jotka ovat lähtöisin niistä maista, joissa naisten työssäkäynti ei ole yleistä, eivät aluksi hakeudu Ruotsissakaan töihin. Kulttuuri muuttuu kuitenkin maassaoloajan myötä ja maahanmuuttajataustaisten naisten työllisyysaste lähenee ruotsalaisnaisten keskimääräistä työllisyysastetta. **Joiltakin ryh-**

⁵¹² Lähde: kouluterveyskysely peruskoulun 8-9.lk oppilaille, lukioiden ja ammattioppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoille. Matikka, Wikström & Halme 2015.

⁵¹³ Sutela & Larja 2015b.

⁵¹⁴ Nieminen & Larja 2015.

⁵¹⁵ Ellingsæter 2012; Tervola 2015.

⁵¹⁶ Eronen ym. 2014.

⁵¹⁷ Somalialaistaustaisen kirjailijan ja laborantin Nura Farahin arvio YLE:n haastattelussa 24.10.2015, YLE Kotimaa, Somalikirjailija ei halua suurperhettä: lapsi on kallis investointi.

miltä tämä muutos vie kuitenkin pitkään, jopa lähes 15 vuotta.⁵¹⁸ Suomessa erityisesti somalinkieliset naiset hakeutuvat harvoin työnhakijoiksi; syynä on mahdollisesti kulttuuri, joka arvostaa kotona lapsia hoitavaa naista.⁵¹⁹

Monet pakolaistaustaiset asuvat eriytyneesti alueilla, joissa on paljon ulkomaalaistaustaisia ja samalla huono-osaisuutta (köyhyyttä, työttömyyttä, ahtaasti asumista). Segregaatioon liittyy puolestaan eri maissa tehtyjen tutkimusten mukaan paljon kielteisiä lieveilmiöitä: rikollisuutta, väkivaltaista ekstremismia ja islaminvastaisuutta. (ks. luku 12)

Traumakokemukset ovat pakolaistaustaisilla yleisiä samoin mielenterveysongelmat; nämä ovat riskitekijä ja saattavat hoitamattomina estää työllistymisen. (ks. luku 11)

18.2. Toinen sukupolvi eli maahanmuuttajien lapset

Toisen polven ulkomaalaistaustaisten, eli maahanmuuttajien Suomessa syntyneiden lasten määrä on kasvanut tasaisen voimakkaasti 2000-luvulla.

- Toisen sukupolven ulkomaalaistaustaisten lasten määrä ylitti ensimmäisen polven lasten kokonaismäärän jo 10 vuotta sitten (2004).
- Vuonna 2012 ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajista 10% oli alle 18-vuotiaita (n. 23 000), toisesta sukupolvesta 86% (n. 35 000).⁵²⁰

Toisen polven ulkomaalaistaustaiset ovat enimmäkseen pakolaistaustaisten perheiden lapsia.

- Vuonna 2012 suhteellisesti eniten lapsia oli somalialaistaustaisten joukossa (n. 46%), sekä irakilais- ja afganistanilaistaustaisissa (n. 35%). Vähiten lapsia on saksalais-, kiinalais-, thaimaalais- ja venäläistaustaisten keskuudessa (n. 8% saksalaistaustaiset, n. 15% muut edellä mainitut).
- Suurperheitä (vähintään 4 lasta) on niin ikään eniten somalialaistaustaisissa (38% lapsiperheistä) ja seuraavaksi eniten entisessä Jugoslaviassa syntyneiden vanhempien perheissä (8%).
- Yksihuoltajuus (äiti) on yleisintä somalialaisten keskuudessa (lähes puolet perheistä) ja Virossa syntyneillä (n. 35% perheistä).⁵²¹

Lapsiasiavaltuutettu Kurttila näkee, että maahanmuuttajataustaisten lasten ongelmat ovat jääneet liian vähälle huomiolle. Mikäli maahanmuuttajataustaisten lasten kokemaan häirintään, väkivaltaan ja huono-osaisuuteen ei puututa, riski syrjäytyä ja ajautua elämässä vaikeuksiin kasvaa. Valtuutettu on esittänyt perustettavaksi työryhmää seuraamaan ja arvioimaan lasten maahanmuuttoprosessia ja kotoutumista.⁵²²

⁵¹⁸ Neuman 2014.

⁵¹⁹ Myrskylä 2013.

⁵²⁰ Lappalainen, Mäkelä & Tuominen, 2013; Helminen & Pietiläinen, 2014.

⁵²¹ Lappalainen, Mäkelä & Tuominen, 2013, Tilastokeskus; Helminen & Pietiläinen, 2014, Tilastokeskus

⁵²² Lapsiasiavaltuutettu 2016, Maahanmuuttajalasten ongelmat sivuutetaan, tiedote 20.1.2016, www.lapsiasia.fi

VATT -työryhmä tarkasteli vuosina 1975-1985 syntyneiden ulkomaalaistaustaisten joko Suomessa syntyneiden tai Suomeen alle 15 -vuotiaana muuttaneiden tilannetta ennen vuotta 2000. Nuoret ovat asuneet Suomessa yhtäjaksoisesti 15-vuotiaasta 23-vuotiaaksi. **Erityisesti muista kuin OECD -maista ja Suomen lähialueilta (Venäjä, Viro) lähtöisin olevien perheiden lasten tilanne poikkeaa huomattavasti suomalaistaustaisten tilanteesta.**

- Alle puolet muista kuin OECD -maista ja Suomen lähialueilta (Venäjä, Viro) lähtöisin olevista nuorista oli suorittanut peruskoulun jälkeisen tutkinnon 23- vuotiaaksi mennessä. Suomalaistaustaisista nuorista 85%.
- Joka viides edellä mainittuun taustamaaryhmään kuuluvista oli aloittanut 23- vuotiaaksi mennessä korkeakouluopinnot; suomalaistaustaisista 45%
- Noin 23% edellä mainittuun taustamaaryhmään kuuluvista oli saanut 23- vuotiaaksi mennessä alioikeuden määräämän sakkotuomion; suomalaistaustaisista 10%
- Noin 3% edellä mainittuun taustamaaryhmään kuuluvista oli saanut 23- vuotiaaksi mennessä ehdottoman vankeustuomion; suomalaistaustaisista 1%.⁵²³

Perhetausta selittää jonkin verran edellä kuvattuja eroja; lasten 1990-luvun alussa Suomeen muuttaneet vanhemmat integroituivat hitaasti työmarkkinoille. Sosioekonomisten erojen vakioinnin jälkeenkin erot kuitenkin säilyvät, erityisesti toisen asteen tutkinnon suorittamisen suhteen (15 prosenttiyksikköä suomalaistaustaisiin nähden).⁵²⁴

Kouluterveyskyselyn (2013) mukaan toisen polven maahanmuuttajanuorten hyvinvointi on joiltakin osin heikompi kuin suomalaistaustaisten ikätovereidensa, vaikka onkin parempi kuin ensimmäisellä sukupolvella. Ongelmia on erityisesti pojilla.

- Eroja suomalaistaustaisiin on mm. läheisten ystävien määrän, fyysisen uhan ja seksuaalisen väkivallan kokemusten suhteen
- ulkomaalaistaustaiset pojat olivat lisäksi kokeneet enemmän koulu-uupumusta ja kohtaamista tai vaikeaa ahdistuneisuutta ja heillä oli vaikeampaa saada oppilashuollon tukea (päästä terveydenhoitajan tai koulukuraattorin vastaanotolle)
- humalahakuisen juomisen ja laittomien huumeiden kokeilun suhteen toisen polven maahanmuuttajapojat olivat niin ikään yliedustettuina
- erityisesti pojat oirehtivat myös enemmän tekemällä toistuvasti rikkeitä ja heillä oli enemmän keskusteluvaikeuksia vanhempiensa kanssa.⁵²⁵

Poliisin viharikosseurannan mukaan toisen sukupolven maahanmuuttajat ja jo pitkään maassa oleskelleet ja Suomen kansalaisuuden saaneet maahanmuuttajat ovat enenevässä määrin viharikollisuuden kohteena.⁵²⁶

UTH -tutkimuksen mukaan Suomessa syntyneet tai alle kouluikäisinä muuttaneet ovat kokeneet muihin maahanmuuttajiin verrattuna eniten jonkinlaista väkivaltaa viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana.⁵²⁷

⁵²³ Ryhmään muu kuuluvien otoskoko 500, suomalaistaustaisten 138 290. VATT -työryhmä, 2014.

⁵²⁴ VATT -työryhmä, 2014.

⁵²⁵ Matikka ym. 2014.

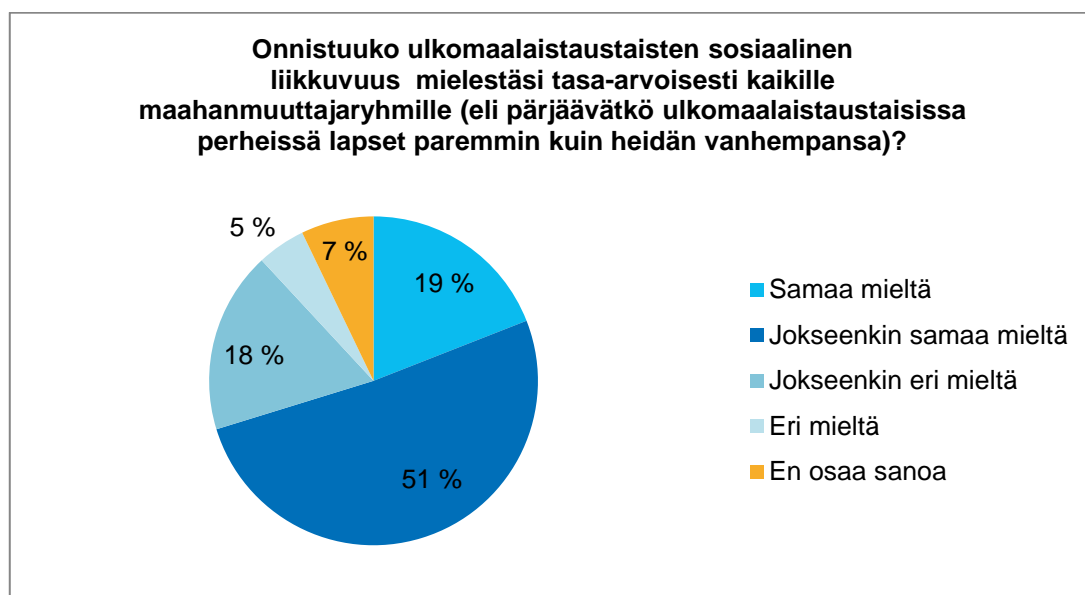
⁵²⁶ Tihveräinen 2014, 11. Tero Tihveräisen haastattelu 27.2.2015.

⁵²⁷ UTH-tutkimus; Castaneda ym. 2015a. Huom! tutkimustulokset pienen havaintomäärän (219) vuoksi suuntaa antavia. Kysymyksessä ei selvitetty väkivallan tekijää, joten kyse voi olla myös perheväkivallasta.

Helsingin kaupungin tutkimus selvitti toisen sukupolven maahanmuuttajilta heidän kokemustaan turvattomuudesta. **Toisen sukupolven maahanmuuttajataustaiset naiset kokivat Helsingissä turvattomuutta kaikissa tilanteissa merkittävästi enemmän kuin kantaväestö, kun taas nuorten miesten kohdalla ero ei ollut merkittävä suhteessa kantaväestöön.** Ulkomaalaistaustaisten tavoittaminen oli kuitenkin vaikeaa ja tulokset siksi suuntaa antavia; vastausprosentti oli maahanmuuttajataustaisilla nuorilla alle puolet siitä mitä se oli kantaväestöön kuuluvilla.⁵²⁸

Useat haastattelemamme asiantuntijat korostivat toisen maahanmuuttajasukupolven tavoittamisen ja yhteiskuntaan integroitumisen tärkeyttä. Toisen sukupolven menestyminen kertookin hyvin kotoutumisen onnistumisesta. **Kyselyssä asiantuntija-arviot toisen sukupolven mahdollisuuksista edetä sosio-ekonomisesti pidemmälle kuin vanhempansa olivat varsin myönteisiä.**

Kuvio 27. Asiantuntijoiden arvio ulkomaalaistaustaisten sosiaalisen liikkuvuuden onnistumisesta

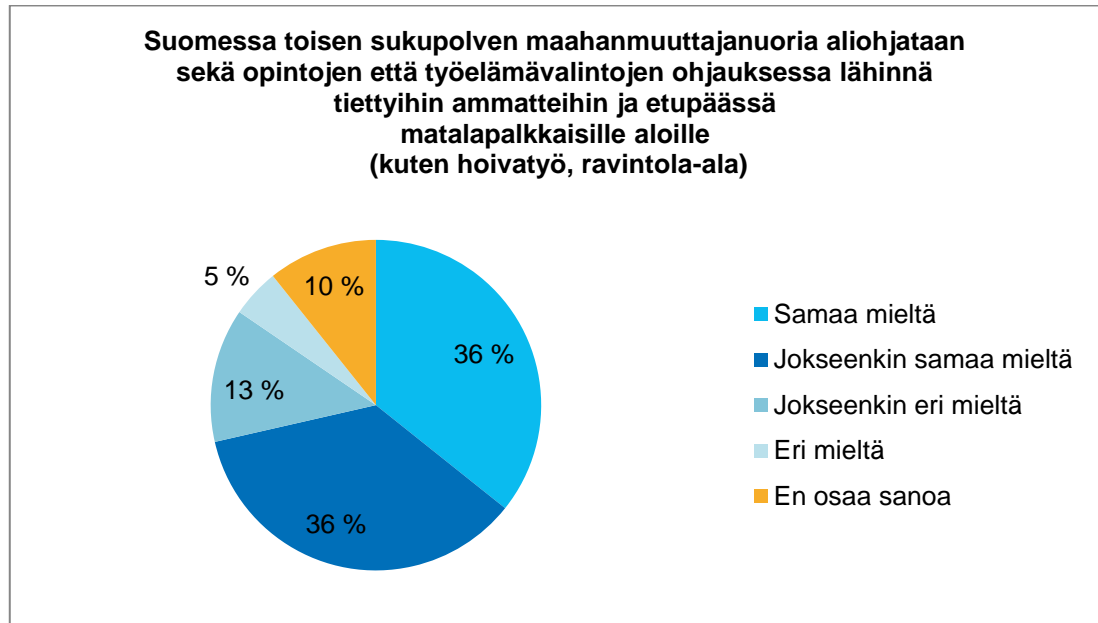

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

Toisaalta asiantuntijoiden selvä enemmistö arvioi, että toisen maahanmuuttajasukupolven nuoria aliohjetaan sekä opinnoissa että työelämävalinnoissa tiettyihin ammatteihin ja etupäässä matalapalkka-aloille.

⁵²⁸ Tuominen, Joronen, Laihininen 2014. "...Sanoi että näytän aivan ***** ja alkoi solvaamaan". Maahanmuuttajataustaisten nuorten turvattomuuskokemukset Helsingissä.

Kuvio 28. Asiantuntijoiden arvio Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten nuorten aliohjaamisesta (N=84)

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

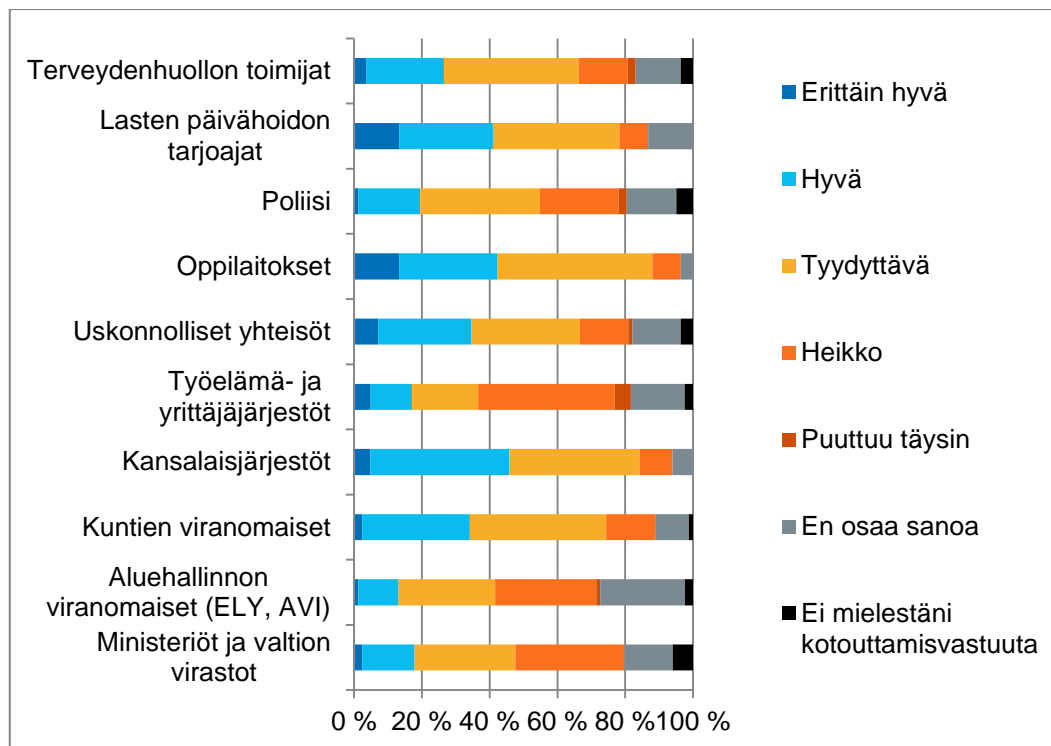
Asiantuntijoiden arviot strategisesti johtavien viranomaisten (ministeriöiden, aluehallintoviranomaisten) kyvystä tukea toisen maahanmuuttajasukupolven kotoutumista ja vastata heidän tarpeisiinsa olivat varsin kriittisiä. Niin ikään työelämäjärjestöjen ei nähty juuri tukevan toisen maahanmuuttajasukupolven edustajia. Parhaiten onnistuneena pidettiin kansalaisjärjestöjä, oppilaitoksia ja päivähoidon tarjoajia. (Kuvio 29.)

Suomessa on kasvava määrä työelämän ja opintojen ulkopuolella olevia 15-24 – vuotiaita ulkomailla syntyneitä nuoria.

- Tämä nk. NEET -ryhmän (*Not in Employment, Education or Training*) suhteellinen osuus on esimerkiksi Ruotsissa ja Saksassa pienempi vuonna 2014 ja sekä Ruotsissa että Saksassa osuus on pienentynyt vuoteen 2007 verrattuna - Suomessa kehitys on ollut päinvastainen vuosien 2007 ja 2014 välisenä aikana.
- Ero Suomessa syntyneiden ja ulkomailla syntyneiden nuorten välillä on pysynyt jokseenkin samana vuosien 2007 ja 2014 välisenä aikana, ts. Suomessa syntyneitä nuoria on kuumunut huomattavasti vähemmän NEET -ryhmään tarkasteluvuosina 2007, 2011 ja 2014.⁵²⁹

⁵²⁹ Tilastolähde: Eurostat; OECD 2015, 68

Kuvio 29. Eri toimijoiden kyky tukea toisen maahanmuuttajasukupolven kotoutumista ja vastata heidän tarpeisiinsa

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

UTH –tutkimuksessa vertailtiin hieman vanhempaa ikäryhmää, 15-29 –vuotiaita. Näistä nuorista 15% ulkomaalaistaustaisista (11 000 nuorta) ja 11% suomalaistaustaisista (100 000 nuorta) kuului NEET –ryhmään (eivät töissä, opiskele tai suorita asepalvelusta).

- **Yleisintä työelämän ja koulutuksen ulkopuolelle jääminen oli 20-29 –vuotiaana Suomeen muuttaneille (NEET –aste 21%) ja harvinaisinta Suomessa syntyneille ulkomaalaistaustaisille tai lapsena Suomeen muuttaneille (NEET –aste 7%)**
- **Niin ikään nuoret ulkomaalaistaustaiset naiset (NEET –aste 19%) ovat ulkomaalaistaustaisia miehiä useammin (NEET –aste 10%) työelämän ja koulutuksen ulkopuolella.** Ulkomaalaistaustaisten naisten suurempi osuus selittyy osin sillä, että naiset hankkivat lapsia nuorempina kuin suomalaistaustaiset.
- **Työkyvyttömyys tai pitkäaikaissairaus oli harvemmin syy;** ulkomaalaistaustaisista NEET -ryhmään kuuluvista 7% (vastaavasti suomalaistaustaisista 19%) piti itseään työkyvyttömänä tai pitkäaikaissairana.
- **NEET –aste oli suurin Pohjois-Afrikka (23%) sekä muu Afrikka –taustaisilla (21%) ja pienin aasialaistaustaisilla (9%).**⁵³⁰

⁵³⁰ Larja, Sutela & Witting 2015.

Vielä edellistäkin vanhempaa ikäryhmää 15-34 -vuotiaita tarkasteltaessa Suomi on OECD maiden välisessä tarkastelussa tilaston kärjessä toiseen maahanmuuttajasukupolven NEET -ryhmään kuuluvien osuuden suhteen. Suomessa syntyneistä maahanmuuttajataustaisista miehistä lähes 40% ja naisista hieman yli 30% on työelämän ja koulutuksen ulkopuolella.

- Seuraavaksi eniten ja lähes yhtä paljon 2. sukupolven NEET -ryhmään kuuluvia oli vuonna 2013 Espanjassa ja Belgiassa.
- Vertailumaista vähiten 2. sukupolven NEET -ryhmään kuuluvia vuonna 2013 oli Sveitsissä, Luxemburgissa, Australiassa, Kanadassa, Saksassa ja Ruotsissa.⁵³¹

Taulukko 26. Nuoret (15-34 -vuotiaat) työelämän ja koulutuksen ulkopuolella (NEET = Not in Employment, Education or Training) vuonna 2013

NEET	1. sukupolvi (ulkomailla syntyneet), jotka muuttaneet lapsena			2. sukupolvi (maassa syntyneet, joilla ulkomailla syntyneet vanhemmat)		
	lkm	%	ero natiivitaustaisiin	lkm	%	ero natiivitaustaisiin
Suomi	12 000	31	+ 12	3 500	36	+17
Ruotsi	30 600	15,5	+4,5	19 800	14,5	+3,5
Norja	12 600	17	+8	4 300	14	+4
Tanska	11 400	26	+12,5	10 800	20	+ 6
EU -maat	7 935 000	20	+5	8 617 000	19	+4
OECD -maat	20066000	19	+2	22081000	17	-0,1

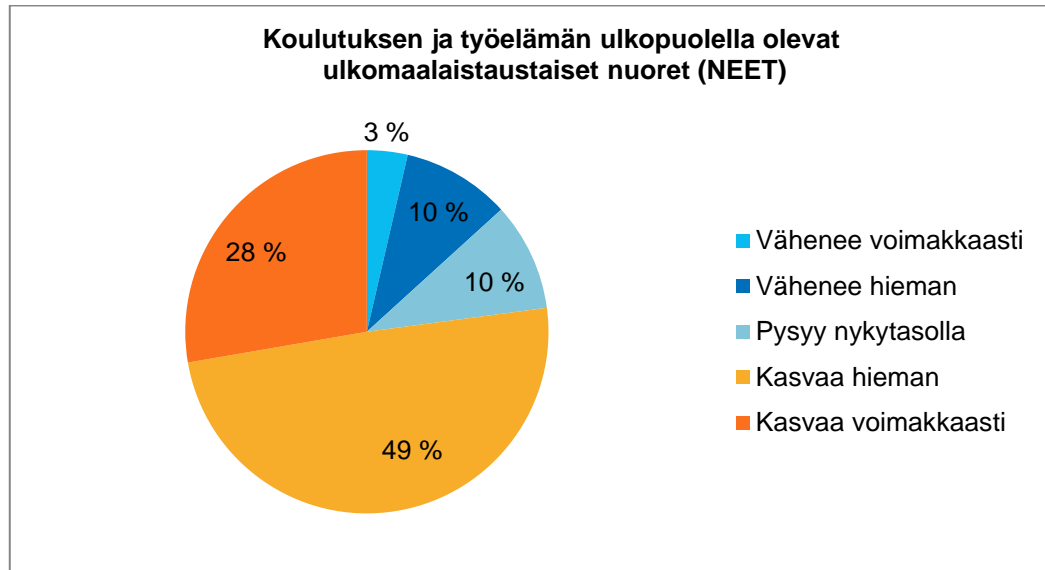
Lähteet: Kansalliset työvoima- ja väestötilastot 2011-2014, Suomen osalta Väestörekisteri 2012; ks. tarkemmin OECD/European Union 2015, 255,278

Enemmistö tämän tutkimuksen kyselyyn osallistuneista asiantuntijoista arvioi koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäävien ulkomaalaistaustaisten nuorten määrän kasvavan seuraavien kymmenen vuoden aikana. (Kuvio 30.)

Kyselyyn osallistuneet asiantuntijat arvioivat eri toimijoiden kyvyn tavoittaa ja tukea NEET -ryhmään kuuluvia nuoria jokseenkin heikoksi. Erityisesti työelämäjärjestöjen katsottiin onnistuneen heikosti työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevien ulkomaalais-taustaisten nuorten tavoittamisessa ja tukemisessa. Myöskään valtionhallinnon (ministeriöiden ja valtion virastojen) ei katsottu onnistuneen tältä osin kovin hyvin. Parhaiten tavoittamisessa ja tuessa olivat asiantuntijoiden arvion mukaan onnistuneet kansalaisjärjestöt. (Kuvio 31.)

⁵³¹ OECD/European Union 2015, 257.

Kuvio 30. Asiantuntijoiden arvio ulkomaalaistaustaisen NEET- ryhmän kehityksestä (N=83)

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

NEET -ryhmään kuuluvien 15-34 -vuotiaiden ohella Suomi on myös OECD maiden vertailussa tilaston kärjessä opinnot peruskoulun jälkeen keskeyttäneiden 15-24- vuotiaiden, 2. maahanmuuttajasukupolven kuuluvien suhteellisen osuuden suhteen. Suomessa ero ulkomaalaistaustaisten maassa syntyneiden ja nk. kantaväestöön kuuluvien (suomalaistaustaisten) nuorten välillä on vertailumaista kaikkein suurin.⁵³²

Ruotsissa sen sijaan 2. sukupolven maahanmuuttajanuoret ovat jopa hieman aliedustettuina opinnot peruskoulun jälkeen keskeyttäneiden tilastossa. Ruotsissa on pelkän peruskoulun varaan jääneitä toiseen maahanmuuttajasukupolven kuuluvia suhteellisesti vähemmän kuin samanikäisiä ruotsalaistaustaisia nuoria.⁵³³

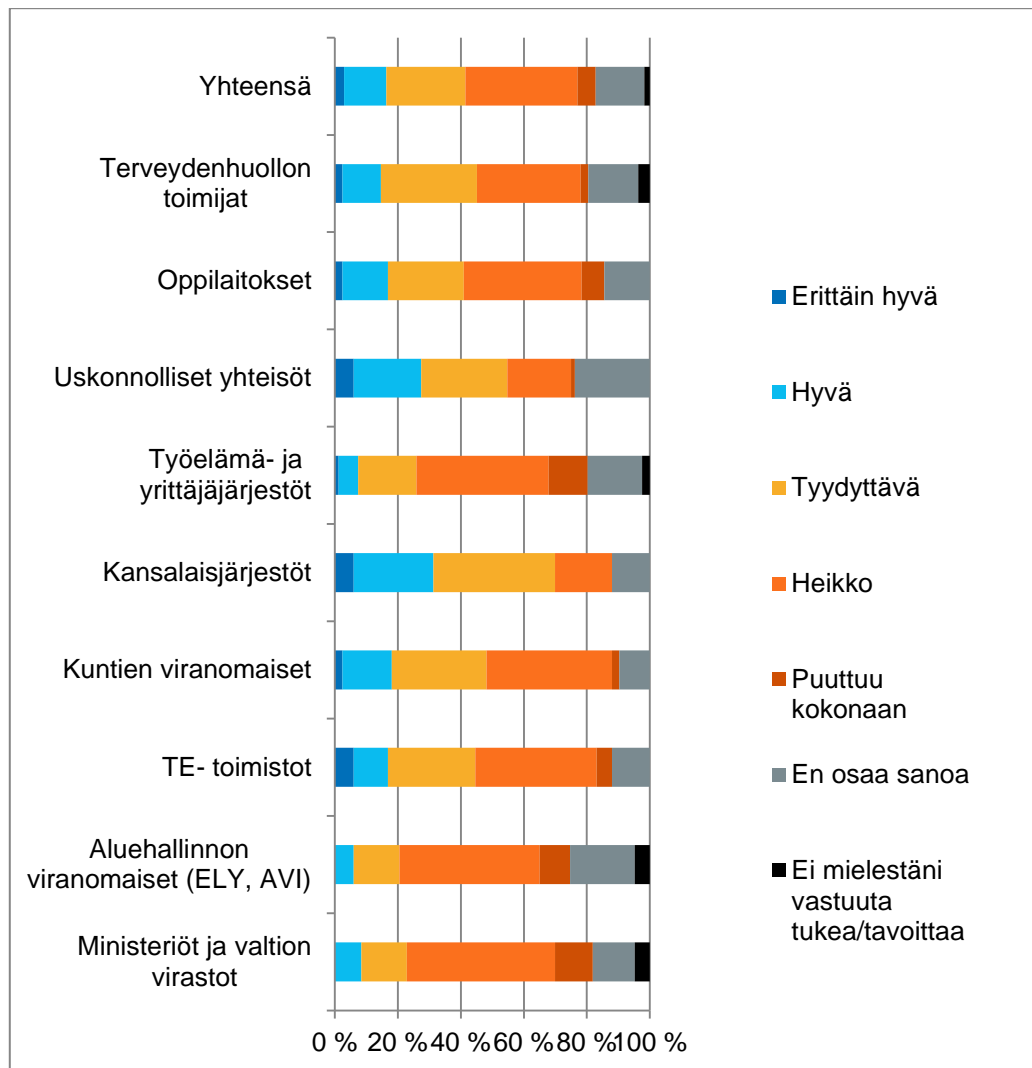
Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisilla (vieraskielisillä) peruskoulun käyneillä nuorilla on kantasuomalaisiin verrattuna nelin tai viisinkertainen riski jäädä työelämän ja opintojen ulkopuolelle.⁵³⁴

⁵³² OECD/European Union 2015, 250-251

⁵³³ OECD/European Union 2015, 250-251

⁵³⁴ Myrskylä 2011

Kuvio 31. Asiantuntijoiden arvio toimijoiden kyvystä tukea nuoria, jotka eivät ole työmarkkinoilla, opiskele tai ole hoitovapaalla (nk. NEET -ryhmään kuuluvia) (N=83)

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

UTH -tutkimuksen mukaan kouluttautumisaste ja -aktiivisuus periytyy: ulkomaalaistaustaisten nuorten koulunkäyntiin vaikuttaa vahvasti vanhempien koulutustaso. Mitä matalampi koulutus vanhemmilla, sitä todennäköisemmin nuori on jäänyt pelkästään peruskoulun varaan tai kokonaan työelämän ja opiskelun ulkopuolelle. Vanhempien koulutustason vaikutus on samansuuntainen suomalaistaustaisille nuorille, mutta hieman lievempi, kuin ulkomaalaistaustaisille.⁵³⁵

Valtiontalouden tarkastusviraston tekemän arvion mukaan perusopetus ei turvaa maahanmuuttajaoppilaille samanlaisia mahdollisuuksia kuin kantaväestölle. Erityisen huolestuttavaa on että toisen sukupolven ulkomaalaistaustaisten oppimistulokset matematiikassa ja luonnontieteissä ovat 15-vuoden iässä heikompia kuin ensimmäisellä polvella. Toisen sukupolven maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osaaminen matematiikassa, lukutaidossa ja luonnontieteissä ovat myös kantaväestöä heikompia, silloinkin kun sukupuoli, luokka-aste, sosioekonominen tausta, kotikieli ja maahantuloi-ikä on huomioitu vertailussa. Osaamistasoerot kantaväestöön nähden ovat suurempia kuin muualla Euroopassa.

⁵³⁵ Larja, Sutela & Witting 2015.

- Ero kantaväestöön vastaa matematiikassa ja luonnontieteissä hieman yli vuoden opintoja, lukutaidossa ero on hieman alle vuoden.
- Ero matematiikassa ja lukutaidossa kantaväestöön nähden on kaikkein suurin Somalia-taustaisilla, Suomessa syntyneillä oppilailla. He menestyivät opinnoissaan myös Somaliassa itse syntyneitä oppilaita eli nk. ensimmäistä sukupolvea heikommin!
- Myös lähialueilta (Virosta, Venäjältä ja Ruotsista), Kiinasta ja Thaimaasta lähtöisin olevien perheiden Suomessa syntyneiden lasten koulumenestys matematiikassa oli heikompaa kuin vastaavissa maissa syntyneiden (ensimmäisen sukupolven) maahanmuuttajien. Lukutaidossa myös irakilaisistaustainen toinen sukupolvi menestyi ensimmäistä sukupolvea heikommin.
- Oppilaiden kokemukset koulusta, sen antamasta tuesta, ihmissuhteista koulussa ja yhteenkuuluvuudesta ovat kuitenkin keskimäärin myönteisempiä kuin kantaväestöä edustavilla oppilailla.
- Opetustuntien kokonaismäärässä ei ollut eroja maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön oppilaiden välillä
- Maahanmuuttajataustaiset oppilaat opiskelivat keskimäärin hieman pienemmissä ryhmissä (2. sukupolven oppilaat keskimäärin 16 oppilaan ryhmissä; 1. sukupolven oppilaat 15 oppilaan luokissa)⁵³⁶

Nuorisobarometrin mukaan Suomessa syntyneet ja lapsena Suomeen muuttaneet maahanmuuttajataustaiset (15-29 -vuotiaat) nuoret ovat kokeneet useammin syrjintää kuin täysi-ikäisenä Suomeen muuttaneet.

- Tutkijat arvioivat tämän selittyvän yhtäältä pidemmällä asumisajalla ja toisaalta sillä, että toinen sukupolvi osaa ensimmäistä herkemmin tunnistaa syrjinnän ja edellyttää oikeudenmukaista kohtelua (syrjintää ei "selitä" esimerkiksi puutteellinen kielitaito tai ulkomainen koulutus ja työkokemus).
- Toisen sukupolven maahanmuuttajista joka kolmas on kokenut etniseen taustaansa kohdistunutta syrjintää.⁵³⁷

Yhteiskunnallisen luottamuksen aste vastaa kuitenkin toisella maahanmuuttajasukupolvella UTH -tutkimuksen mukaan Suomen koko väestön luottamusta. Suomessa syntyneistä tai alle kouluikäisenä Suomeen muuttaneista ulkomaalaistaustaisista vain joka toinen luottaa paljon tai täysin viranomaisiin (julkiseen terveyden- ja sosiaalihuoltoon, oikeuslaitokseen ja poliisiin) sekä muihin ihmisiin. Ensimmäisen sukupolven luottamus edellä mainittuihin on sen sijaan huomattavasti kantaväestöä korkeampaa.⁵³⁸

UTH -tutkimuksen mukaan lähes kaikilla (99%) Suomessa syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla tai alle kouluikäisenä maahan muuttaneilla (2. maahanmuuttajasukupolven kuuluvilla) on vähintään yksi ystävä ja vain hyvin harva (4%) tuntee itsensä yksinäiseksi. Yli 30-vuotiaana muuttaneista yksinäisiä oli sen sijaan 11% ja vähintään yksi suomalainen ystävä oli vain 86 prosentilla.⁵³⁹

⁵³⁶ Lähde: PISA 2012 -tutkimuksen aineisto. Valtiontalouden tarkastusvirasto 2015.

⁵³⁷ Myllyniemi (toim.) 2014.

⁵³⁸ UTH-tutkimus; Castaneda ym. 2015a. Huom! tutkimustulokset pienen havaintomäärän (219) vuoksi suuntaa antavia.

⁵³⁹ UTH-tutkimus; Castaneda ym. 2015a. Huom! tutkimustulokset pienen havaintomäärän (219) vuoksi suuntaa antavia.

Kaikilla lapsilla ei ole kuitenkaan sellaista ystävää, jonka kanssa voi jakaa luottamuksellisesti asioita.

- **Erityisesti ensimmäisen polven maahanmuuttajat olivat yleisimmin vailla ystävää;** ensimmäisen polven maahanmuuttajapoijista 29 % ja tytöistä 16 % ilmoitti, ettei heillä ole yhtään läheistä ystävää.
- **Toisen sukupolven tilanne oli parempi, mutta silti suomalaistaustaisia heikompi.** Vailla läheistä ystävää oli (vuoden 2013) kouluterveyskyselyn mukaan 8-9 luokkalaisista Suomessa syntyneistä ulkomaalaistaustaisista tytöistä 9% (vrt. suomalaistaustaisista 5%) ja Suomessa syntyneistä ulkomaalaistaustaisista pojista 15% (suomalaistaustaisista pojista 10%).⁵⁴⁰

18.3. Yksin tulleet alaikäiset

Erityisen huolissani olen alaikäisenä yksin tulleista nuorista (jotka suurilta osin miehiä). Heillä ei ole riittävää tukiverkkoa, he ovat asunnottomia, syrjäytyvät, eivät pysty asunnottomuudestaan johtuen kotoutumaan, turhautuvat ja pahimmassa tapauksessa radikalisoituvat.

Valtionhallinnon edustajan kyselypalaute tässä selvityksessä

Vuonna 2015 määrällisesti eniten yksin tulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita vastaanottivat Euroopassa Ruotsi (n. 7000), Saksa (n. 4000) ja Italia (n. 2000).⁵⁴¹

**Suomeen yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijalasten määrä laski huippuvuosit-
ta 2008–2009 muun muassa perheen yhdistämistä koskevan lainsäädännön ja käytän-
töjen muututtua, mutta nousi uudelleen vuonna 2015.** Yksin tulleet alaikäiset jättivät 3024 hakemusta vuonna 2015.

Taulukko 27. Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat 2012-2015

	2012	2013	2014	2015
Alaikäisten hakemukset	166	161	196	3024

Lähde: Euroopan muuttoliikeverkosto 2014; Maahanmuuttovirasto, Turvapaikka- ja pakolaistilastot

Yksintulevista alaikäisistä turvapaikanhakijoista noin puolet saapuu Somaliasta, Irakista ja Afganistanista. Useimmiten hakija on 15–17-vuotias poika.⁵⁴² Vuonna 2015 suurin osa oli lähtöisin Afganistanista (1915), Irakista (635) ja Somaliasta (253).⁵⁴³

Suomessa niin viranomaiset kuin järjestötkään eivät olleet vuonna 2015 varautuneet vastaanottamaan tavanomaista suurempaa määrää yksin tulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita ja heitä tavoitettiin harhailemasta mm. rautatieasemien läheisyydestä.

⁵⁴⁰ Matikka ym. 2014.

⁵⁴¹ Lähde: Eurostat 2015; Björklund 2015.

⁵⁴² Euroopan muuttoliikeverkosto 2014, Alaikäisiä yksintulleita koskeva Suomen kansallinen raportti vuodelta 2014, http://www.emn.fi/files/1221/EMN_Minors_briiffi_FIN.pdf

⁵⁴³ Lähde: Maahanmuuttovirasto, Turvapaikka- ja pakolaistilastot.

Osa lapsista ja nuorista saattoikin "kadota" viranomaisten tavoittamattomiin ennen Tornion järjestelykeskuksen perustamista. Ruotsissa osa yksin maahan tulleista alaikäisistä hävisi poliisiviranomaisten mukaan rekisteröitymättä. Myöskään järjestöillä ei ollut yhteistä ja koordinoitua valmiussuunnitelmaa vastata lasten ja nuorten avun ja tuen tarpeisiin.⁵⁴⁴

Nuoria katoaa myös vastaanottokeskuksista. Euroopan muuttoliikeverkoston raportin mukaan vuosina 2012-2013 Suomessa katosi alaikäisten ryhmäkodeista 19 turvapaikanhakijaa, jotka olivat 15-17 -vuotiaita tyttöjä ja poikia. Näistä 5 tavoitettiin myöhemmin muualta kuin Suomesta ja yksi löytyi myöhemmin Suomesta.

- **Vuonna 2013 kahden kadonneen turvapaikanhakijan epäiltiin olevan ihmiskaupan uhreja jo siinä vaiheessa, kun he tulivat ryhmäkotiin ja Rajavartiolaitos myös tutki ihmiskauppaepäilyä.** Maahanmuuttovirastossa heräsi vuonna 2013 epäily ihmiskaupasta kolmessa katoamistapauksessa.
- **Osa kadonneista on täysi-ikäisyyden kynnyksellä olevia tai jo täysi-ikäisiä nuoria miehiä, jotka ovat oleskelleet Suomessa luvottomasti ja hakeneet turvapaikkaa vasta tultuaan viranomaisten tietoon, mahdollistaakseen maassa oleskelun jatkumisen.**
- Nuoret poistuvat vastaanottokeskuksesta yleensä pian sinne saavuttuaan, mutta saattavat kuitenkin jäädä Suomeen luvottomasti ja toisinaan heidät tavataan myöhemmin. Kyseiset nuoret jättäytyvät tietoisesti järjestäytyneen yhteiskunnan ulkopuolelle. Heillä on mahdollisesti toisaalla tulonlähteitä, jotka houkuttavat enemmän. Taustalla voivat kuitenkin vaikuttaa velat tai uhkailu ja on mahdollista, että katoamisiin liittyy esim. pakkotyötä. Erästä tällaista nuorta on esitetty ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään, mutta nuori katosi vastaanottokeskuksesta ennen kuin esitys ehdittiin käsitellä.⁵⁴⁵

Ruotsissa poliisiviranomaisten lokakuussa 2015 arvion mukaan jopa puolet silloiseen ajankohtaan mennessä saapuneista pakolaisista (noin 20 000 henkilöä) ei hakenut turvapaikkaa, eikä poliisi näin ollen tiedä heidän olinpaikkaansa. Junista ja laivoilta saapuvien nähtiin jatkavan matkaansa. Poliisilla oli myös havaintoja lasten lähtemisestä kokoon- tumispisteisiin saapuneiden ihmisten matkaan.⁵⁴⁶

Suomen UNICEF:in ohjelmajohtajan mukaan yksin Eurooppaan tulevista alaikäisistä katoaa viranomaisilta noin puolet. Osa liikkuu maasta toiseen, osa hakeutuu "paperittomana" sukulaisten luokse. Yksin tulleet ovat yleensä yli 15-vuotiaita ja suuressa vaarassa joutua hyväksikäytetyiksi.⁵⁴⁷

Monet yksin saapuneet alaikäiset turvapaikanhakijat ovat eriasteisesti traumatisoituja. Kokemukset voivat olla lähtömaassa tai turvattoman matkan aikana tapahtuneita.

- Helsingin Diakonissalaitoksen Kidutettujen kuntoutuskeskuksessa 2010 tehdyn selvityksen mukaan noin 25–34 % Suomeen tulleista lapsista olisi traumatisoituja. Noin 2–5 %:lla hakijoista oli kokenut kidutusta ja noin 3–11 % oli raiskattu.
- Lasten yleisimpiä oireita olivat mm. uneen ja nukkumiseen liittyvät ongelmat, erilaiset mielialaoireet, pelko ja ahdistusoireet, muistin ja keskittymiskyvyn ja oppimisen vaikeudet sekä väkivaltaisuus ja aggressiivinen käytös.
- Kaikista traumatisoituista pakolais- ja turvapaikanhakijalapsista ja -nuorista kuitenkin vain noin kolmannes oli saanut tarvitsemaansa apua mielenterveysongelmiinsa.⁵⁴⁸

⁵⁴⁴ Helsingin Sanomat, Kotimaa 9.6.2015, raportti: alaikäisiä turvapaikanhakijoita kadonnut Suomessa kymmeniä - osa voinut joutua pakkotyöhön; Helsingin Sanomat 20.9.2015, Yksin tulevat pakolaislapset lähes heitteillä Suomen asemilla - "Voisi tapahtua mitä tahansa"; Helsingin Sanomat 15.9.2015, Yksin saapuneita pakolaislapsia kadonnut Ruotsista.

⁵⁴⁵ European Migration Network, Finnish Immigration Service 2014, 170-171.

⁵⁴⁶ YLE Ulkomaat 11.10.2015, Ruotsin poliisi ihmeissään: Puolet pakolaisista katoaa.

⁵⁴⁷ Aamulehti 23.9.2015, UNICEF: Jopa puolet yksin tulleista pakolaislapsista katoaa Euroopassa.

⁵⁴⁸ Suikkanen 2010.

Yksin tullut lapsi on saattanut vaihtaa nimensä ja päätyä elämään Suomessa peitetarinnan turvin.⁵⁴⁹ Tämä "juurettomuus" voi vaikeuttaa kotoutumista Suomessa ja haitata lapsen oman identiteetin kehittymistä. Tämä puolestaan voi altistaa hyväksikäytölle ja hyväksynnän hakemiselle lapsen kannalta haitallisista ja rikollisista yhteisöistä.

Ilman huoltajaa tulleiden lasten joukossa kaikkein vaikeimmassa tilanteessa ovat lapset, jotka ovat tulleet EU:ssa ensimmäiseksi Etelä-Euroopan maihin ja jotka on kirjattu näissä maissa turvapaikanhakijoiksi. Palautus näihin maihin on jo ennen laajaa turvapaikanhakijoiden määrää saattanut johtaa lapsen päätymiseen kadulle, ilman mahdollisuutta koulunkäyntiin ja terveystalveihin sekä riskiä joutua väkivallan ja hyväksikäytön uhriksi.⁵⁵⁰

Toinen haavoittuva ryhmä ovat nuoret, jotka ovat tulleet maahan 16–17-vuotiaina, eivätkä ole enää virallisen oppivelvollisuuden piirissä. Valtaosa yksin tulleista alaikäisistä turvapaikanhakijoista on tämän ikäisiä. Heidän kielenoppimisensa ja kouluttautumisensa on vaikeaa. Heillä ei ole myöskään perheen tukea opinnoissa suoriutumiseen ja muuhun elämänhallintaan. Täysi-ikäiseksi tultuaan he saattavat joutua vaihtamaan myös kotikuntaa, jolloin he menettävät aikaisemman tutun ja turvallisen kasvuympäristön ja vertaissuhteet.

Yksin tulleet alaikäiset ovat vaarassa ajautua rikoksiin ja joutua järjestäytyneen rikollisuuden tai jopa terrorististen ryhmien värväämäksi. Vanhempien kontrollilla on tutkimusten mukaan rikoksiin syyllistymiseltä suojaava vaikutus.⁵⁵¹

Yksin ilman huoltajaa tulleet lapset kaipaavat heistä huolehtivilta aikuisilta enemmän läsnäoloa, luottamusta ja jatkuvuutta. Haastattelututkimuksen mukaan he vaikuttavat jäävän yksin perheen poissaoloon liittyvän yksinäisyyden tunteen käsittelemisen kanssa. Koulunkäynti ja muut arkirutiinit, vertaisseura ja lemmikkieläimet helpottavat yksinäisyyttä; asuinpaikan pysyvyys puolestaan tuovat turvallisuuden tunnetta.⁵⁵²

⁵⁴⁹ Taskinen S. 2011.

⁵⁵⁰ Mikkonen 2011.

⁵⁵¹ Haymoz, Maxson & Killias 2014; Lehti ym. 2014, 155-161.

⁵⁵² Kauko 2015

18.4. Laittomasti, ilman oleskelulupaa maassa asuvat (paperittomat)

Poliisi on poistanut maasta turvapaikanhakijan, jonka olen tavannut myöhemmin kadulla. Maahan tulee myös turvapaikanhakijoita, jotka eivät ilmoittaudu poliisille ja päädy vastaanottokeskukseen. Olen jutellut henkilöiden kanssa ja sanonut, että heillä on ongelma, jos poliisi tarkistaa paperit. He ovat tietoisia tästä, mutta sanovat sen olevan ainoa keino, koska lupaa he eivät saa ja haluavat elää nimenomaan Suomessa. Paperittomille löytyy kyllä asuntoja ja pimeitä töitä. Lääkkeetkin kaveri ostaa. Ja lääkäripalvelujakin voi saada epävirallisilla kotikäynneillä.

Työelämäjärjestön edustajan kyselypalaute tässä selvityksessä

Kun tehdään Euroopan laajuisia massakontrolleja (kuten Mos Maiorum) on nähtävissä, että eniten kiinni jää juuri niistä kriisimaista tulevia, jotka eivät saa myönteisiä turvapaikkapäätöksiä, vaikka tilanne on lähtömaassa vähintäänkin kaoottinen. Paperittomuus ei välttämättä Euroopassa näy siellä, missä se syntyy (esim. Suomessa) vaan niissä maissa, missä oleskelu paperittomana koetaan mahdolliseksi tai turvalliseksi.

Tieteellisen asiantuntijan kyselypalaute tässä selvityksessä

Mikäli heitä ei voi käännäyttää he jäävät kuntien ongelmiksi. Tällä hetkellä sosiaaliturva ei ole ajan tasalla tämän suhteen vaan esim. toimeentulotuessa ajatellaan selviävän turistimallin mukaan, jossa annettaisiin rahat kotimatkaan. Se ei ole näissä tapauksissa todellisuuden mukainen visio. Kaupungeilta puuttuu nyt malli, miten toimia näiden kanssa ja se kyllä huolestuttaa

Kuntaa tai kaupunkia edustavan kyselypalaute tässä selvityksessä

Viranomaisten ei tulisi lietsoa pelkoa. On selvää, että niissä maissa, joissa on maahanmuuttajia, on myös paperittomia. Se pitää hyväksyä. - - - Suomen on muun läntisen Euroopan myötä omaksuttava vapaaseen liikkuvuuteen liittyvät seikat (hyvät ja huonot). Turvallisuusnäkökulma edellä tässä asiassa aiheuttaa Suomelle kokonaisuudessaan enemmän tappiota kuin turvallisuutta.

Valtionhallinnon edustajan kyselypalaute tässä selvityksessä

Paperittomia siirtolaisia (viranomaiskielellä laittomia maahantulijoita tai laittomasti maassa tavattuja henkilöitä) ovat muun kuin EU/Eta-maan tai Sveitsin kansalaiset tai kansalaisuudettomat, joilla ei ole viisumia tai oleskelulupaa Suomeen (esim. kielteisen päätöksen saaneet turvapaikanhakijat; henkilöt, joiden turistiviisumi tai oleskelulupa on rauennut tai jatkoanomus on hylätty; henkilöt, joilla ei ole ollut mitään maahantulon sallivaa asiakirjaa)

Terveyspalveluiden näkökulmasta paperittomiksi katsotaan edellisten lisäksi muualta kuin EU/Eta-maista tai Sveitsistä maahan muuttaneet, joilla ei ole oleskeluluvan edellytyksenä olevaa voimassaolevaa tai kattavaa yksityistä sairausvakuutusturvaa (esim. ulkomaiset opiskelijat):

- EU-kansalaiset, jonka tilapäinen oleskelu on luvallista, mutta joilla ei ole vakuutusturvaa sairauden tai sairaanhoidon varalle (esim. 43% Bulgarian ja 49% Romanian romaneista; oikeus menetetään mm. maksamatta jätettyjen vakuutusmaksujen vuoksi)
- oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat, joilta puuttuu väestörekisteritiedoista kotikunta epäselväksi jääneen henkilöllisyyden vuoksi (osa maistraateista on merkinnyt kotikunnan tästä huolimatta)⁵⁵³

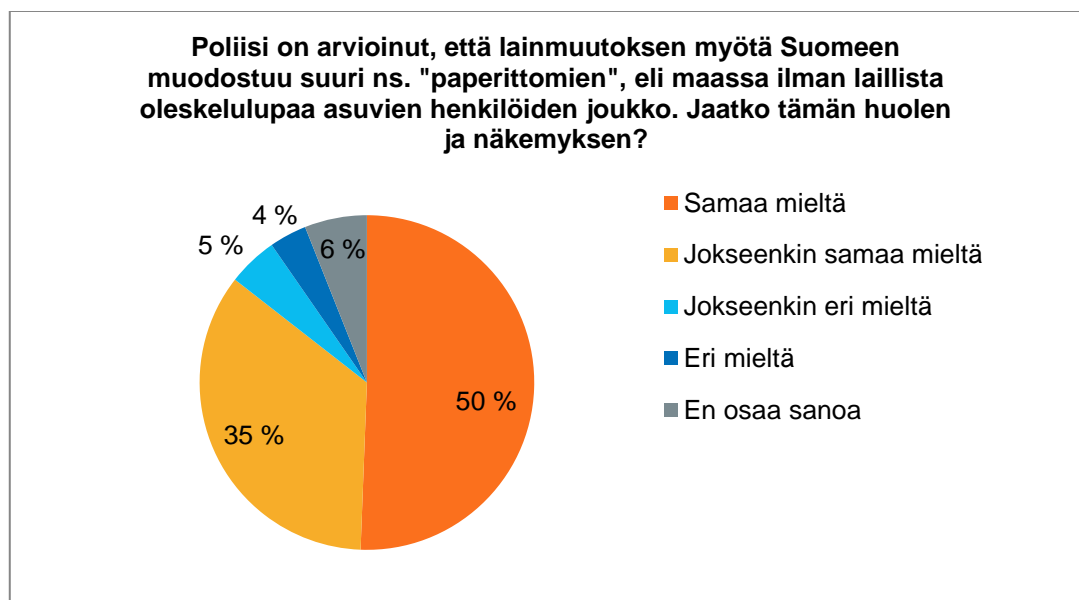
⁵⁵³ Keskimäki, Nykänen & Kuusio 2014.

Aiemmin Suomessa myönnettiin tilapäisiä oleskelulupia maasta poistumisen estymisen vuoksi, mikäli kielteisen oleskelulupapäätöksen saanut henkilö ei onnistuttu palauttamaan lähtömaahan. Heinäkuun alussa 2015 lakia muutettiin, eikä kyseisiä oleskelulupia enää myönnetä.

- Lakimuutoksen jälkeen pyritään siihen, että kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneita henkilöitä ohjataan ns. vapaaehtoiseen paluuseen kotimaahansa.
- Kielteisen päätöksen saanut henkilö voi saada avustusta matka- ja muuttokustannuksiin, jos hän palaa vapaaehtoisesti.
- Vastaanottopalvelut lopetetaan viimeistään 30 vuorokauden päästä siitä, kun maasta poistamista koskeva päätös on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi.
- Vastaanottokeskuksen johtaja voi päättää, että henkilö saa vastaanottopalveluja tätä pidempäänkin erityisestä henkilökohtaisesta syystä. Tällainen syy voi olla esimerkiksi pitkälle edennyt raskaus tai terveydentila.⁵⁵⁴

Asiantuntija-arvioiden mukaan Suomeen muodostuu edellä mainitun lainmuutoksen vuoksi suuri joukko nk. "paperittomia" eli ilman oleskelulupaa maassa olevia henkilöitä. Enemmistö arvioi määrän kasvavan vain hieman; joka kolmas asiantuntija arvioi kasvun merkittäväksi.

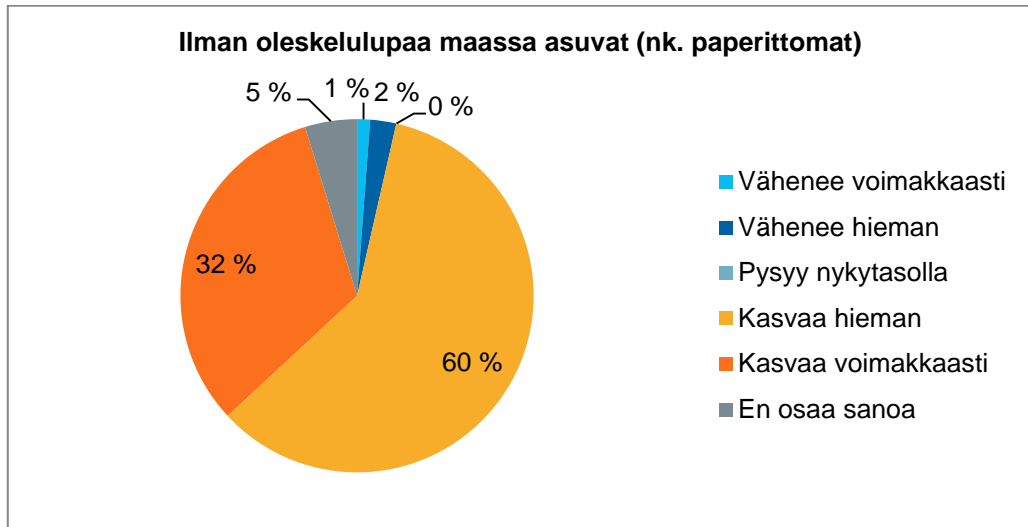
Kuvio 32. Asiantuntijoiden arvio paperittomien määrän muodostumisesta

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

⁵⁵⁴ Lähde: Pakolaisneuvonta ry:n Paperittomat -hanke, www.paperittomat.fi

Kuvio 33. Asiantuntijoiden arvio paperittomien määrän kasvusta

Lähde: Sähköinen kysely tässä selvityksessä

Arviot paperittomien nykyisestä lukumäärästä Suomessa ovat hyvin karkeita.

- Ulkomaalaisvalvontaan osallistuvien viranomaisten arvio noin 3 500 laittomasti maassa olevaa henkilöä.
- Suomessa tavattu vuosittain 1700 - 6900 luvatta maassa olevaa henkilöä
- Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto on arvioinut Helsingissä olevan noin 5 000 terveydenhuollon näkökulmasta paperitonta henkilöä. Näistä ilman oleskelulupaa oleskelevia olisi 2 000 - 3 000 tai mahdollisesti enemmänkin.⁵⁵⁵
- Siirtolaisuustutkijan arvion mukaan joka kymmenes yli miljoonasta Eurooppaan vuonna 2015 tulleesta jäisi laittomasti Eurooppaan.⁵⁵⁶
- Kaikilla alle 18 -vuotiailla oikeus perusopetukseen; oikeus toteutuu suhteellisen hyvin; kouluissa on lapsia, joiden vanhemmilla ei ole laillista oleskeluoikeutta Suomessa.

Ruotsissa arvioiden vaihteluväli on niin ikään suuri

- Paperittomien terveydenhuollon lainsäädännön valmistelun yhteydessä maassa ilman oleskelulupaa olevia arvioitiin olevan 10 000 - 30 000.
- Syksyllä 2015 Ruotsin poliisilla oli 17 000 karkoituspäätöstä toteuttamatta uusien turvapaikanhakijoiden suuren määrän vuoksi. Lisäksi 10 000 kielteisen päätöksen saanutta turvapaikanhakijaa oli 'kadonnut' ja etsintäkuulutettu. Poliisin arvion mukaan noin puolet kielteisen päätöksen saaneista poistuu Ruotsista vapaaehtoisesti.⁵⁵⁷
- Ruotsin poliisin arvion mukaan joka toinen maahan junalla tai laivalla saapuneista ei ole hakenut turvapaikkaa Ruotsista vaan joko jatkanut matkaansa toiseen maahan tai pysyttelee salaa Ruotsissa. Saapuneiden on myös havaittu etsivän lapsia kokoontumispaikoista ja ottavan heidät mukaansa.⁵⁵⁸

⁵⁵⁵ Keskimäki, Nykänen & Kuusio 2014.

⁵⁵⁶ Sosiaaliantropologi Marko Juntunen YLE:n haastattelussa, Pakolaiskriisi saattaa lisätä paperittomien määrää myös Suomessa - tosin routa ajaa osan pois, jos sukulaisia ei ole, YLE, Turvapaikanhakijat 11.10.2015.

⁵⁵⁷ YLE Ulkomaat 28.9.2015, Ruotsin poliisilla 7 000 karkoituspäätöstä toteuttamatta.

⁵⁵⁸ YLE Ulkomaat, Ruotsin poliisi ihmeissään: puolet pakolaisista katoaa, 11.10.2015

Jos henkilö ilmoittautuu turvapaikanhakijaksi, hän lakkaa olemasta paperiton. Vuonna 2012 noin joka toinen maassa luvatta tavatuista (3623 henkilöstä) ilmoittautui turvapaikanhakijaksi.⁵⁵⁹

Vuosina 2012-2014 laittomasti maassa tavatuista suurin osa oli kansalaisuudeltaan Irakista, venäjältä, Somaliasta, Afganistanista ja Nigeriasta.⁵⁶⁰

Taulukko 28. Laittomasti maassa tavattujen kansalaisuus (mukana ei maahan-tulokieltoa rikkoneita EU-kansalaisia)

	2012	2013	2014
Irak	865	673	488
Somalia	217	236	340
Venäjä	441	396	310
Afganistan	214	167	172
Iran	122	116	113
Kiina	124	85	101
Nigeria	100	141	98
Turkki	83	98	93
Laittomasti maassa tavatut yhteensä	3623	3368	2933

Lähde: Poliisihallitus 2014

18.5. Kristityiksi kääntyneet muslimit

Tässä tehtyyn kyselyyn osallistuneiden asiantuntijoiden mukaan Suomessa kristityiksi kääntyneet muslimit ovat jopa hengenvaarassa ja yhteisöjensä uhkan, syrjinnän ja kiusaamisen kohteena.

Saksassa Lähi-idästä paenneet jesidit, kristityt ja kristityiksi kääntyneet ovat olleet vakavan vainon kohteena vastaanottokeskuksissa. Heitä on pahoinpidelty, estetty liikkumasta ja toimimasta yhteisissä tiloissa (esim. valmistamasta ruokaa) tai heiltä on edellytetty konservatiivisen islamintulkinnan mukaista tapakulttuuria. Vuonna 2014 tulleista 200 000:sta turvapaikanhakijasta noin 126 000 oli islaminuskaisia, 49 000 kristittyjä, 10 000 jesidejä, 2300 hinduja.⁵⁶¹

⁵⁵⁹ Keskimäki, Nykänen & Kuusio 2014.

⁵⁶⁰ Poliisihallitus 2015.

⁵⁶¹ Islamisten bedrohen Christen in Flüchtlingsheimen, Die Welt, 27.9.2015

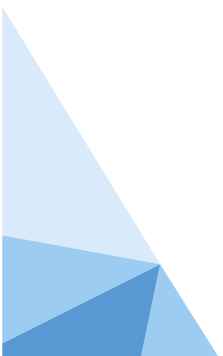
19. MAAHANMUUTON YHTEYS TURVALLISUUTEEN – MITÄ ENNAKOITAVISSA?

Tässä raportoitu hanke on pyrkinyt lisäämään poikkihallinnollista ja -tieteellistä ymmärrystä maahanmuuton ja turvallisuuden välisistä yhteyksistä. Tarkastelumme tuloksena on kokonaisvaltainen ja tiivis tilannekuva ja tulevaisuusennuste erilaisten ilmiöiden kehityksestä ja ihmisten kokemuksellisesta turvallisuudesta. Työn tarkoituksena on ollut tukea valtioneuvoston ennakointikykyä ja turvallisuusviranomaisten ennaltaehkäisevää toimintaa yhteistyössä muiden toimijoiden, kuten kansalaisjärjestöjen, tieteellisten asiantuntijoiden, uskonnollisten yhteisöjen, työelämäjärjestöjen ja median kanssa.

Olemme tarkastelleet turvallisuutta ja sen kokemusta yhtäältä hyvinvointilähtöisesti ja käyttäneet haavoittuvassa asemassa olevien maahanmuuttajaryhmien tunnistamisen apuna erilaisia hyvinvointiin liittyviä mittareita.

Alla oleva kuvio (34.) on kooste tämän hetkisestä pakolaistaustaisina Suomeen tulleiden tilanteesta ja niiltä alueilta muuttaneiden tilanteesta, joista suuri osa on pakolaistaustaisia (Lähi-Itä ja Pohjois-Afrikka, Somalia). Yhteiskunnallisen luottamuksen, asuinalueeseen tyytyväisyyden ja väkivallan kokemusten osalta turvallisuustilanne on varsin hyvä. Sen sijaan väkivalta- ja seksuaalirikoksiin syyllistyminen on suhteellisesti korkealla tasolla, sosiaalinen hyvinvointi on muihin ulkomaalaistaustaisiin verrattuna heikompaa, köyhyys ja korkea työttömyys on jo toisenkin sukupolven ongelma, syrjintä (esimerkiksi työelämässä, TE -toimistoissa ja opintojen ohjauksessa) on piiloista (esim. aliohjausta kykyjä vastaamattomiin tehtäviin), jolloin siihen on vaikeampaa puuttua. Analyysimme mukaan pakolaistaustaisten ja vaaka kallistuu enemmän huono-osaisuuden ja turvattomuuden puolelle, vaikka osa indikaattoreista kertoo myös hyvinvoinnista ja turvallisuuden tunteesta.

Vastaavalla tavalla olisi hyödyllistä arvioida myös muiden ulkomaalaistaustaisten ryhmien hyvinvointia ja turvallisuustilannetta.

Kuvio 34. Pakolaistaustaisten hyvinvointi ja turvallisuus

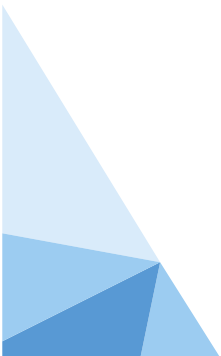
Seuraaviin taulukoihin on nostettu keskeisimpiä yhteiskunnalliseen turvallisuuteen ja yhteiskuntarauhaan liittyviä ilmiöitä ja haasteita, joilla on ennakointimielessä merkitystä. Ilmiöt on luokiteltu tämän hetkisen vakavuusasteen mukaan kolmeen kategoriaan: 1) ilmiöihin, joiden osalta tilanne on toistaiseksi hallittavissa ja vaikutus koettuun turvallisuuteen taikka yhteiskuntarauhaan on toistaiseksi vähäinen, 2) ilmiöihin, joiden osalta tilanne on heikentymässä ja vaikutus koettuun turvallisuuteen ja yhteiskuntarauhaan kasvanut, 3) ilmiöihin, jotka ovat eri tavoin huolestuttavia ja edellyttävät siksi akuutteja toimia yhteiskuntarauhan ja yhteiskunnallisen turvallisuuden takaamiseksi. Taulukoihin on tosin sanoen kerätty yhteen eri aineistojen synteessinä tutkimustyössä muodostunut kokonaiskuva valtionhallinnon ja muiden toimijoiden tulevista ennakointitarpeista laaja-alaisen turvallisuuden näkökulmasta.

Taulukko 29a. Maahanmuuttoon liittyvät riskit ja ennakointitarpeet laaja-alaisen turvallisuuden näkökulmasta

Tilanne toistaiseksi hallittavissa ja vaikutus koettuun turvallisuuteen ja/tai yhteiskuntarauhaan vähäinen	Tilanne heikentymässä ja vaikutus koettuun turvallisuuteen ja/tai yhteiskuntarauhaan kasvanut	Tilanne huolestuttava ja vaikutus koettuun turvallisuuteen ja/tai yhteiskuntarauhaan huomattava
<p>Rikolliset katujengit (toistaiseksi havaittu lähinnä pienimuotoista ja paikallista, löyhästi verkostoitunutta nuorisorikollisuutta; pääkaupunkiseudulla ennalta ehkäisevää nuorisotyötä ja poliisitoimintaa; toimetomien ja työttömien ulkomaalaistaustaisten määrän kasvu lisää riskiä hyväksikäyttöön järjestäytyneen rikollisuuden taholta)</p>	<p>Katuturvallisuus (vuoteen 2014 saakka parantunut; käänne heikompaan suuntaan vuoden 2015 aikana: tunnukselliset katupartiot herättävät levottomuutta, liikkumisen rajoittaminen ja paikkojen välttäminen lisääntymässä, uudentyyppinen aggressiivinen ja suunnitelmallinen ryhmien ulkomaalaistaustaisten toteuttama seksuaalinen ahdistelu edellyttää poliisilta ennakointikykyä ja sekä huomattavia partioinnin ja rikostutinnan resursseja)</p>	<p>Turvapaikanhakijoiden asumisyksiköiden sisäinen turvallisuus [vuonna 2015 voimakas muutos: asukkaiden välisiä väkivalta- ja omaisuus- ja seksuaalirikoksia, tuhopolton yrityksiä (sekä ulkopuolisten että asukkaiden toimesta), etnisten ja uskonnollisten ryhmien välisiä konflikteja, turvattomuuden kokemuksia; asukkaissa on turvallisuusviranomaisten taktista toimintaa ja aseiden käyttöä hallitsevia henkilöitä; sisäinen levottomuus heijastuu ulkopuolelle leimatien kaikkia turvapaikanhakijoita sekä ruokkien ennakkoluuloja ja viharikoksia]</p>
<p>Ulkomaalaistaustaisten kokemukset asuinalueensa viihtyisyydestä ja sosiaalinen tuki naapurustossa (tähän saakka hyvä tilanne)</p>	<p>Asuinalueiden etninen erilaistuminen ja huono-osaisuuden keskittyminen alueille, joilla asuu suhteellisesti enemmän ulkomaalaistaustaisia (erityisesti Pääkaupunkiseutu, Turku, Vaasa, Oulu; segregaatio johtaa erilaisiin negatiivisiin kehityskuluihin: liittyy tutkimusten mukaan mm. rikollisuuden kasvuun, väkivaltaisen ekstremismin voimistumiseen ja islaminvastustuksen ääriilikkeiden kehittymiseen)</p>	<p>Ulkomaalaistaustaisten asuinalueiden köyhyys ja ahtaasti asuminen (erityisesti Lähi-Idästä, Pohjois-Afrikasta ja Somaliasta lähteneissä koettua ja laskennallista köyhyyttä; ulkomaalaistaustaisten ryhmien välinen eriarvoisuus suurta Suomessa: tuloerot suurempia kuin missään muussa OECD-maassa; somalialais- ja irakilaisistaustaisissa yhteisöissä pienituloisuus jäänyt pysyväksi)</p>
<p>Ulkomaalaistaustaisten luottamus viranomaisiin ja ihmisiin yleensä (tähän saakka hyvä tilanne; kokemukset vastaavat tai ovat myönteisempiä kuin koko Suomen väestössä; haasteena on luoda ja säilyttää turvapaikanhakijoina tulleiden luottamus viranomaisten, erityisesti poliisiviranomaisen toimintaan)</p>	<p>Ulkomaalaistaustaisten kokema ja harjoittama väkivalta (vuoteen 2014 saakka uhriksi joutuminen ei poikennut suomalaistaustaisten tilanteesta; tutkimusten mukaan pakolaistaustaisilla ja järjestäytymättömän siirtolaisuuden (irregular migration) mukana tulleilla suurempi todennäköisyys syyllistyä väkivaltarikoksiin)</p>	<p>Rasistiset viharikokset (2014 saakka vähentyneet; voimakas käänne vuonna 2015: vihapuhe ja vastakkainasettelu sosiaalisessa mediassa ja julkisessa keskustelussa, väkivalta turvapaikanhakijoita ja asumisyksiköitä kohtaan)</p>

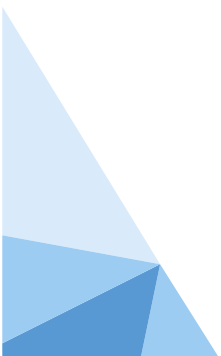
Taulukko 29b. Maahanmuuttoon liittyvät riskit ja ennakointitarpeet laaja-alaisen turvallisuuden näkökulmasta

Tilanne toistaiseksi hallittavissa ja vaikutus koettuun turvallisuuteen ja/tai yhteiskuntarauhaan vähäinen	Tilanne heikentymässä ja vaikutus koettuun turvallisuuteen ja/tai yhteiskuntarauhaan kasvanut	Tilanne huolestuttava ja vaikutus koettuun turvallisuuteen ja/tai yhteiskuntarauhaan huomattava
<p>Avoim syrjintä (Suomessa etnistä ja ulkomaalaisuuteen perustuvaa syrjintää vähemmän kuin EU- ja OECD-maissa keskimäärin; etnistä syrjintää ja eriarvoista kohtelua kokeneiden määrä varsin pieni; kansallinen politiikka tukee monikulttuurisuutta; toisaalta havaintoja piilevästä, jopa rakenteellisesta etnisestä syrjinnästä työelämässä, opintojen ohjauksessa ja kansalaisjärjestötoiminnassa; viimeksi mainitussa ulkomaalaistaustaiset enemmän toiminnan kohteina kuin toimijoina tai sen johtajina)</p>	<p>Työelämän segregoituminen matalapalkkaisiin maahanmuuttajammattaihin (voi yleistyessään syventää etnisten ryhmien eriarvoisuutta)</p>	<p>Pakolaistaustaisten ja perheen vuoksi muuttaneiden työllistyminen heikompaa kuin muista syistä muuttaneiden (pidempi maassaoloaika kasvattanut hitaasti työllisyysastetta ja jäänyt huomattavasti alle muulla perusteella muuttaneiden ja suomalaistaustaisten työllisyysasteen; pakolaistaustaisilla naisilla merkittävä suurempi riski jäädä työelämän ulkopuolelle)</p>
<p>Ihmiskauppa (uhrien määrä toistaiseksi pieni; uhrien tukijärjestelmää ja viranomaisten tunnistamiskykyä kehitetty; seurantajärjestelmä olemassa; jatkuvana haasteena piilorikollisuus)</p>	<p>Ilman oleskelulupaa maassa asuvat ”paperittomat” (lukumäärä pieni 2014; vuonna 2016 odotettavissa merkittävä kasvu; lainmuutos saattaa lisätä määrää)</p>	
	<p>Kansainväliset konfliktit heijastuvat Suomeen: uskonto-suuntien väliset jännitteet kasvaneet myös Suomessa: shiia- ja sunnimuslimien välinen konflikti, kristinuskoon kääntyneiden vaino; Venäjän pakolaispolitiikka)</p>	

Taulukko 29c. Maahanmuuttoon liittyvät riskit ja ennakointitarpeet laaja-alaisen turvallisuuden näkökulmasta

Tilanne toistaiseksi hallittavissa ja vaikutus koettuun turvallisuuteen ja/tai yhteiskuntarauhaan vähäinen	Tilanne heikentymässä ja vaikutus koettuun turvallisuuteen ja/tai yhteiskuntarauhaan kasvanut	Tilanne huolestuttava ja vaikutus koettuun turvallisuuteen ja/tai yhteiskuntarauhaan huomattava
	Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat (ovat iältään peruskoulun jo päättäneiden ikäisiä; koulutuspolun rakentaminen haastavaa; joutuvat selviytymään ilman perheen tukea; viranomaisilla ja kansalaisjärjestöillä oli heikko varautumiskyky suuren määrän vastaanottoon 2015: osa lapsista saatoi ”kadota” ennen tilapäisen järjestelykeskuksen perustamista)	Työelämän ja opintojen ulkopuolella olevat ulkomaalais-taustaiset nuoret (NEET – ryhmä; osuus merkittävä sekä 1. että 2. maahanmuuttajasukupolvessa; opintojen keskeyttäminen suomalais-taustaisiin nähden suhteellisesti yleisempää kuin muissa maissa; Suomi onnistunut OECD -maista heikoiten 2. sukupolven kouluttamisessa ja integroimisessa työelämään)
	Laittoman maahantulon järjestäminen (rajavartioviranomaisten reaktiivinen ja ennalta estävä toimintakyky erinomaista; järjestelykeskuksen toiminta hyvää; Venäjän kautta organisoitu ensin Norjaan ja sen jälkeen Suomen Lappiin suuntautunut laittoman maahantulon järjestäminen on nouseva ilmiö, joka sitoo viranomaisresursseja harvaan asutulla alueella)	Demokraattisen maahanmuuttopoliittisen keskustelun vaarantuminen (objektiivisen, asiapitoisen ja rakentavan politiikan puute vaikeuttaa ratkaisujen etsimistä)
	Turvapaikanhakijoiden hyväksikäyttö Euroopan poliittisen ja yhteiskunnallisen (kulttuurisen, sosiaalisen ja uskonnollisen) vakauden horjuttamiseksi (nk. hybridiuhka) (Kansainvälispoliittiset jännitteet sekä sen eri osapuolten ”hajota- ja hallitse” -politiikka heijastuvat myös Suomeen)	

Taulukko 29d. Maahanmuuttoon liittyvät riskit ja ennakointitarpeet laaja-alaisen turvallisuuden näkökulmasta

Tilanne toistaiseksi hallittavissa ja vaikutus koettuun turvallisuuteen ja/tai yhteiskuntarauhaan vähäinen	Tilanne heikentymässä ja vaikutus koettuun turvallisuuteen ja/tai yhteiskuntarauhaan kasvanut	Tilanne huolestuttava ja vaikutus koettuun turvallisuuteen ja/tai yhteiskuntarauhaan huomattava
<p>Katkerjäläisyys (määrä pieni; ei vastaavaa laajamittaista leiriytymistä kuin Ruotsissa; ei kytköstä ihmiskauppaan tai järjestäytyneeseen rikollisuuteen; lastensuojeluviranomaiset seuraavat lasten tilannetta)</p>	<p>Ulkomaalaistaustaisten psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin erot (erityisesti Lähi-Idästä ja Pohjois-Afrikasta lähtöisin olevilla eniten psyykkistä kuormittuneisuutta, tyytymättömyyttä elämänlaatuun, yksinäisyyttä ja joka toinen kokee työkykynsä heikentyneeksi; pakolaistaustaisilla traumakokemukset yleisiä; mielenterveyspalvelut eivät vastaa valtakunnallisesti tarvetta)</p>	<p>Muista kuin OECD –maista ja lähialueilta (Viro, Venäjä) lähtöisin olevien nuorten elämäntilanne (suurempi riski jäädä pelkän peruskoulun varaan ja työelämän ulkopuolelle, heikompi opintomenestys, enemmän rikostuomioita)</p>
<p>Tartuntatautiin leviämisen (toistaiseksi hallinnassa; suuret yksiköt, terveydenhuollon resursien ja osaamisen puute tuovat riskejä)</p>	<p>Lähisuhde ja kunniaan liittyvä väkivalta (piilorikollisuutta; oletettavaa kasvua tulevina vuosina; suomalainen oikeusjärjestelmä ei kohtaa yhteisöllistä väkivaltaa; useimpia kunniaan liittyvän väkivallan muotoja ei erikseen kriminalisoitu; julkisuuteen noustessaan rikokset voivat ruokkia ulkomaalaisvastaisuutta, väkivallan "kulttuuristamista" ja etnisten ryhmien stigmatisoitumista)</p>	<p>Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten ongelmakäyttäytyminen (sekä 1. että 2. sukupolvella, erityisesti pojilla ongelmia: koulusta lintsautamista, huumekekoiluja, humalahaikuista juomista, tappeluun ja kiusaamiseen osallistumista, rikkeisiin syyllistymistä, koulu-kiusaamisen uhriksi joutumista)</p>
<p>Pakolaisvakoilu (piilorikollisuutta, jota ei ole kriminalisoitu Suomessa; seurantatieto kehityksestä puuttuu)</p>	<p>Väkivaltainen radikalisoituminen, terroristinen toiminta ja terrorismin rahoitus (terrorismikytköksiä omaavien määrä kasvanut Suomessa; konflikteista palaa- ja vankilarangaistuksen saaneet radikalisoituneet riski; viitteitä turvapaikkaprosessin väärinkäytöstä radikalisoituneiden laittomaan maahantuloon Euroopassa; maahanmuuttajayhteisöjä ja yhdistyksiä voidaan hyväksikäyttää terrorismin rahoittamiseen ja haavoittuvassa asemassa olevia turvapaikanhakijoita, pakolaisia sekä laittomia siirtolaisia ("paperittomia") värvätä terroristiseen toimintaan; yhteiskunnalliset vaikutukset yksittäisilläkin teoilla huomattavat)</p>	<p>Ulkomaalaistaustaisten seksuaalirikollisuus ja seksuaalinen ahdistelu (ulkomaalaistaustaiset selvästi yliedustettuina väestömäärään nähden teki- jöissä; suomalaistaustainen seksuaalisen väkivallan uhri on yleensä nuori nainen, ulkomaalaistaustainen uhri on sen sijaan useammin mies; 1. sukupolven maahanmuuttajapojista joka kolmas kokenut seksuaalista väkivaltaa joskus tai useasti; rikollisuuden yhteiskunnalliset vaikutukset yhtä merkittäviä kuin vaikutus uhreihin)</p>
	<p>Ulkomaalaistaustaisten hyväksikäyttö järjestäytyneessä rikollisuudessa (viitteitä mm. huumerikollisuuden lisääntymisestä; toimeettomat ja näköalattomat maahanmuuttajat potentiaalinen rekrytointikohde; Etelä- ja Keski-Ruotsissa ulkomaalaistaustaiset mafiat muodostuneet vakavaksi ongelmaksi, jotka ovat kyenneet estämään oikeusvaltion ja viranomaisten toimintaa useilla maantieteellisillä alueilla)</p>	

20. MAAHANMUUTON JA TURVALLISUUDEN ARVIOINTIIN LIITTYVÄT INDIKAATTORIT

Relevantteja indikaattoreita maahanmuuton ja turvallisuuden välisten yhteyksien myöhempää kokonaisvaltaista seuranta varten voisivat olla seuraavat:

1. Ulkomaalaistaustaisten (ml. ensimmäisen ja toisen maahanmuuttajasukupolven tilannetta vertailevat) yhteiskuntaan integroitumisen seurannan indikaattorit, joilla on yhteys yhteiskuntarauhaan ja yhteiskunnalliseen turvallisuuteen

Rasistiset ja uskonnolliset viharikokset

- rikosilmoitukset
- uhrikokemukset (kyselytutkimus)
- muukalaisviihamielisten ja ekstremististen ryhmien toiminta

Etnisten ja uskonnollisten ryhmien väliset konfliktit ja jännitteet

- uhrikokemukset (väkivalta ja uhkaukset); uhrien ja tekijöiden syntyperä
- rikosilmoitukset (henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikosnimikkeet)

Väkivaltainen ekstremismi, terrorismi ja radikalisoituminen

- Suojelupoliisin ja Keskusrikospoliisin tiedustelutietoon perustuva numeraalinen ja laadullinen uhka-arvio terrorismista
- Rikosseuraamuslaitoksen numeraalinen ja laadullinen uhka-arvio vankilaradikalisoitumisesta
- terrorismin rahoituksen kansallinen riskiarvio ja rahanpesulaissa mainittujen valvovien viranomaisten toimialakohtaiset riskiarviot

Ulkomaalaistaustaisten rikollisuus

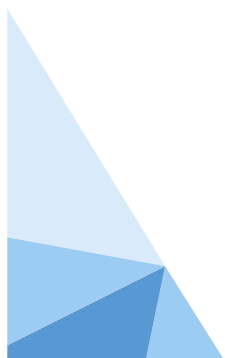
- erityisesti relevantteina seurantakohteina seksuaalirikollisuus, huumausainerikollisuus, väkivalta- ja omaisuusrikollisuus, jossa ulkomaalaistaustaiset ovat olleet pitkään edustettuina
- rikosepäilyt, tuomiot, uusintarikollisuus; uhrien ja tekijöiden syntyperä

Ulkomaalaistaustaisten nuorten riskikäyttäytyminen

- ilkivalta ja muut rikkeet; väkivaltainen käyttäytyminen; itsetuhoinen käyttäytyminen; päihteiden käyttö
- jengiytyminen

Ulkomaalaistaustaiset rikollisjengit ja paikallinen järjestäytynyt rikollisuus

- poliisin kansallinen ja alueellinen tilannearvio

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat ulkomaalaistaustaiset nuoret (NEET -ryhmä)

- lukumäärä ja tuen saanti (etsivä nuorisotyö, palveluihin ohjaus)

Laittomasti maassa ilman oleskelulupaa olevat

- viranomaisten ja paperittomien tukipalveluista vastaavien kolmannen sektorin ja uskonnollisten yhteisöjen toimijoiden kokonaisarvio

Ihmissalakuljetuksen, työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan uhrit

- ihmiskaupan auttamisjärjestelmän asiakkaat
- poliisin ja rajavartiolaitoksen kirjaamat rikosilmoitukset
- Aluehallintovirastojen tekemät tarkastukset
- harmaan talouden selvitysyksikön ilmiöraportit ja velvoitteidenhoitoselvitykset ulkomaalaistaustaisten omistamista tai johtamista yrityksistä

Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat

- tavoitettavuus (arvio laittomasta maahantulosta; ryhmäkodeista kadonneet)
- tuen saanti (mielenterveyspalvelut; koulutuspolun suunnitelmat ja nivelvaiheiden tuki)
- riskikäyttäytyminen ja rikollisuus

2. Indikaattorit, jotka kuvaavat ulkomaalaistaustaisten kokemia turvattomuutta

Ulkomaalaistaustaisten taloudellisen turvallisuuden indikaattorit maahantulosyyn, maassaoloajan, iän ja sukupuolen mukaan eriteltynä

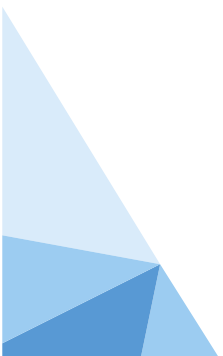
- koettu ja taloudellis-tilastollinen köyhyys
- ulkomaalaistaustaisten osuus matalapalkka-ammateissa

Ulkomaalaistaustaisten psyykkisen hyvinvoinnin ja sosiaalisen turvallisuuden indikaattorit maahantulosyyn, maassaoloajan, iän ja sukupuolen mukaan eriteltynä

- traumakokemukset ja niiden hoito
- mielenterveysongelmat ja -palveluiden saavutettavuus
- syrjinnän ja epäasiallisen kohtelun kokemukset
- suomalaiset ystävät, yksinäisyys
- naapuriavun saanti

Ulkomaalaistaustaisten kokema katuturvallisuus maahantulosyyn, maassaoloajan, iän ja sukupuolen mukaan eriteltynä

- pelko väkivallan uhriksi joutumisesta julkisilla paikoilla
- välttämiskäyttäytyminen

Ulkomaalaistaustaisten miesten, naisten ja lasten kokema seksuaalinen ja muu väkivalta maahantuloosyn, maassaoloajan, iän ja sukupuolen mukaan eriteltyinä

- poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset;
- uhritutkimukset väkivallan kokemuksista
- terveydenhuollon ja sairaanhoidon hoitoilmoitukset (rekisteriaineistot) olisi mahdollista yhdistää ja linkittää UTH- ja Maamu -väestötutkimustietoon tutkimustyönä

Perhe- ja (ns.) kunniaan liittyvä väkivalta

- poliisin tietoon tulleet vapauteen liittyvät rikokset (laiton uhkaus, vainoaminen, pakottaminen) sekä henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, joissa kunniaan liittyviä piirteitä
- ensi- ja turvakotien ulkomaalaistaustaiset asiakkaat;
- uhritutkimukset väkivallan kokemuksista (ml. ympärileikkaus, hymenplastia)
- ulkomaalaistaustaisten uhrien tukipalveluiden asiakasmäärät
- tekijöiden hoitoonohjaus
- terveydenhuollon ja sairaanhoidon hoitoilmoitukset (rekisteriaineistot) olisi mahdollista yhdistää ja linkittää UTH- ja Maamu -väestötutkimustietoon tutkimustyönä

Ulkomaalaistaustaisten syrjintä viranomaispalveluissa

- poliisin, oikeuslaitoksen ja vankiloiden epäasiallinen ja epäoikeudenmukainen kohtelu
- luottamus sosiaali-, terveys-, opetus-, työvoimaviranomaisiin

3. Indikaattorit, jotka kuvaavat turvallisuuden tuottamiseen osallistuvien viranomaisten toimintakykyä ja politiikkatoimenpiteiden vaikuttavuutta

Segregaatioindeksi

- ulkomaalaistaustaisten asumisen eriytyminen
- huono-osaisuuden keskittyminen
- koulujen etninen eriytyminen

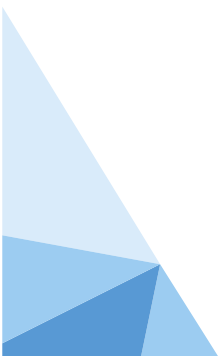
Katuturvallisuusindeksi (ml. maahanmuuttajavaltaiset paikkakunnat ja kaupunginosat)

Yhdenvertaisuusindeksi

- päivähoitoon osallistuminen
- koulutukseen hyväksyminen, tutkintojen suorittaminen, opintojen keskeyttäminen, peruskoulun oppilaiden koulumenestys
- osallistuminen työmarkkinoille, koettu syrjintä työelämässä
- yhteiskunnallinen osallistuminen (tietoisuus äänioikeudesta; maahanmuuttajataustaiset kunnanvaltuutetut)
- asuntokunnan käytettävissä oleva tulo, pienituloisuusaste, tulotason kehitys, ahtaasti asuminen
- terveys ja palveluiden käyttö
- kotouttamistoimien laatu ja vaikuttavuus, palveluiden sosiaalinen esteettömyys, palveluiden saannin ja laadun alueellinen yhdenvertaisuus, koettu hyödyllisyys
- kielitaidon kehittyminen

Poliisin henkilöstöbarometri

- työturvallisuus ja -hyvinvointi
- diversiteetin toteutuminen (ulkomaalaistaustainen henkilöstö)

Poliisin ja pelastuslaitoksen hälytystehtävät turvapaikanhakijoiden asumisyksiköissä ja niiden läheisyydessä

- lukumäärät, hälytystapahtumien resurssi-intensiivisyys
- Poliisilaitosten ennalta estävä toiminta
- yhteistyö
- kansalaisten ja sidosryhmien yhteydenotot

Useat edellä mainituista indikaattoreista voitaisiin poimia osin muista jo vakiintuneista raporteista esim. poliisibarometri, maahanmuuttobarometri, tasa-arvobarometri, laittoman maahan-tulon seuranta, ihmiskaupparaportti, väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus.

Poikkihallinnollisten tiedonkeruiden ja raporttien kehittäminen on tärkeää. Työ- ja elinkeino-ministeriölle, Sosiaali- ja terveysministeriölle, Sisäministeriölle sekä Opetus- ja kulttuuriministeriölle tulisi kehittää yhteiset seuraindeksit ulkomaalaistaustaisten kokemukselliselle turvallisuudelle psyykkisen hyvinvoinnin, sosiaalisen turvallisuuden, fyysisen turvallisuuden ja taloudellisen turvallisuuden osalta.

Puolivuositainen tai kerran vuodessa päivitettävä strateginen tilannekatsaus ulkomaalais-taustaisten rikollisuudesta, ulkomaalaistaustaisiin kohdistuvasta viharikoksista (ml. etnisten ja uskonnollisten ryhmien väliset viharikokset) sekä väkivaltaisesta ekstremismistä ja radikali-soitumisesta (ml. vankilassa radikalisoituminen) olisi hyvä tuottaa yhteistyössä Maahanmuut-toviraston, Keskusrikospoliisin (PTR –keskuksen ja strategisen analyysitoiminnon), Poliisilai-tosten RTA-yksiköiden, Rikosseuraamuslaitoksen sekä Suojelupoliisin kanssa. Strategisen tilannekatsauksen lisäksi voitaisiin tuottaa seurantatietoa poliisin ja rajavartiolaitoksen viikkoraportteihin ja päivittäisiin tilannekuvatoimintoihin.

Laittoman maahan-tulon tilastollinen seuranta olisi hyvä täydentää uhritutkimusten tiedoilla ja kokonaisvaltaisemmalla arviolla 'paperittomien tilanteesta'.

Viharikosseurantaa olisi hyvä laajentaa ja liittää osaksi katuturvallisuuden, väkivaltaisen ekstre-mismin ja radikalisoitumisen sekä ulkomaalaistaustaisten ryhmien välisten jännitteiden ja väkivallan seurantaa.

Maahanmuuton seurausten arviointi edellyttää seurannan kohteiden yhteismitallistamista. Nyt viranomaiset seuraavat eri ryhmiä (ulkomaan kansalaisia, syntyperältään ulkomaalaisia, vie-raskielisiä) oman hallinnonalan tarpeista käsin. Tämä ei tue kotouttamisprosessien ja turvalli-suutta rakentavien poikkihallinnollisten prosessien kehittämistä ja vaikuttavuuden arvioimista.

Poikkihallinnollinen yhteistyö ei yksinään takaa jaetun tilannekuvan muodostumista. Tarvitaan yksi kokoava instanssi, joka määrittelee tarvittavan seurantatiedon, tilaa sen ja tuottaa siitä keskeiset analyysit. Seurannan, analyysin ja raportoinnin käytäntöjä tulisi sen vuoksi kehittää valtioneuvoston yhteiseksi tilannekuvaprosessiksi. Valtionhallinnon ja eduskunnan välillä tulee niin ikään olla ajantasainen raportointikanava.

Lisämäärärahojen käytön seurannassa neljännesvuositainen raportointi poikkihallinnolliselle ministeriöiden väliselle yhteistyöelimelle on olennaista. Vain ministeriöillä on kokonaisnäky-mä ohjelman tavoitteisiin ja niiden toteuttamiseksi varattuihin resursseihin. Seuranta vain virastotasolla ohjaa liikaa osioimointiin ja antaa mahdollisuuden paikkailla jo olemassa olevia resurssivajeita. Tämä vaarantaa ohjelmien politiikkavaikutukset ja niiden objektiivisen seurannan.

21. TULEVAISUUDEN TURVALLISUUS RAKENNETAAN TÄNÄÄN

Pitkään jatkunut vaikea tilanne Lähi-idässä ja Afganistanissa yhdessä kansainvälisen politiikan rakenteellisten ongelmien kanssa selittävät nykyistä pakolaiskriisiä. Samoin Pohjois-Afrikan horjuvat valtiot sekä ilmastonmuutoksesta aiheutuvat ongelmat ylläpitävät korkeaa EU:hun pyrkijöiden määrää jatkossakin. Esimerkiksi EU:n Komission viranomaiskäyttöön tarkoitettu raportti tammikuulta 2016 ennakoi merkittäviä haasteita myös tulevaisuudessa. Tapahtumat niin Afganistanissa kuin Irakissa ja Syyriassa - Daeshin / Isilin aseman vahvistuminen Afganistanissa ja toisaalta venäläisten pommitukset Syyriassa näyttävät tuottavan lisää painetta ja siten pahentavan ongelmia niin lähialueilla kuin kauempana ulkorajoillamme.

Kohtaamamme kansainvälisen turvallisuuden ongelmat ovat pääosin horisontaalisia kansalliset rajat ylittäviä ja vain globaalin yhteistyön keinoin ratkaistavia. Kansainvälinen järjestelmämme ja poliittinen kulttuurimme hallintomallista tai valtiomuodosta riippumatta ei kuitenkaan näytä tuottavan tarvittavia ratkaisuja tai ainakin kehitys on kovin hidasta. 'Arabikevään jälkihoito' epäonnistui; demokraattista kehitystä ei tuettu riittävästi eivätkä Välimeren alueen nuoret saaneet toivoa paremmasta tulevaisuudesta.

Eurooppaan suuntautuvan siirtolaisuuden syyt konkretisoituvat erityisesti ns. heikkoihin tai luhistuneisiin valtioihin, kasvavaan nuorisotyöttömyyteen, vesivarojen niukkuuteen ja ilmastonmuutokseen ja näiden aikaansaamaan yhteiskunnalliseen levottomuuteen ja inhimilliseen kärsimykseen. Terrori-iskut ja kansainvälinen poliittisesti jännittynyt tilanne ovat voimistaneet turvattomuutta. Lisäksi huono taloudellinen tilanne aiheuttaa levottomuutta.

Pidemmällä aikavälillä tilanteen ratkaisu edellyttää globaaleja toimia niin konfliktien kuin talouden ja ilmastonmuutoksen osalta. Ratkaisuja ei kuitenkaan ole nähtävissä lyhyellä aikavälillä. Toisin sanoen, siirtolaisvirta Eurooppaan jatkuu todennäköisesti edelleen. Tilanteessa ei myöskään nähtävissä olennaista muutosta Euroopan unionin maahanmuuttopolitiikan osalta. EU-mailla on merkittäviä vaikeuksia kyetä toimimaan yhdessä; tällä on myös huomattavia heijastuksia EU:n toimintaan pidemmällä aikavälillä. Schengen-järjestelmä ja Dublin-sopimus eivät toimi voimakkaiden siirtolaisvirtojen mittakaavassa. Poliittinen vastakkainasettelu eri muodoissaan lisääntyy Euroopassa. Kansalliset ratkaisut korostuvat. Toistaiseksi on epäselvää, mitä Venäjä eri toimillaan kuten esimerkiksi Venäjän mahdollisilla tai väitetyillä taloudellisilla tukitoimilla eri poliittisille toimijoille tavoittelee.

Turvapaikanhakijoiden määrän kymmenkertaistuminen Suomessa alle vuoden kestäneellä aikajaksolla on paljastanut monia yhteiskunnallisia haavoittuvuuksia ja haastanut vakiintuneet tapamme tuottaa ja ylläpitää kansalaisten ja maassa asuvien turvallisuutta. Euroopan pakolaiskriisi on esimerkki sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden yhteen kietoutuneisuudesta sekä siitä seuraavista monitahoisista haasteista, kysymyksistä ja ongelmista eri toimijoille niin valtakunnallisesti kuin paikallisestikin. Tämä tarkoittaa sisä- ja ulkopolitiikan yhdistymistä myös erilaisia ratkaisuja etsittäessä.

Pakolaiskriisi osoitti niin ikään tarpeen tuottaa parempaa tilannekuvaa niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Maailmanpoliittiset muutokset, niiden monimutkainen ja yhteen kietoutunut luonne sekä muutosnopeus edellyttävät laaja-alaista ja ajantasaista analyysia. Toisaalta tutkimuksemme on osoittanut kuinka vajavaisesti kykenemme hyödyntämään olemassa olevaa kokemusosaamista ja tutkimustietoa.

Eurooppaan tulijoita koskevat laskelmat ovat olleet valistuneita arvioita; saapuneiden rekisteröinti Euroopassa on ollut joko moninkertaista tai sitä ei ole tehty lainkaan. Sekä kauttakulkumaat että vastaanottajamaat ovat 'kadottaneet' paljon ihmisiä; heidän tulevaisuutensa on todennäköisesti hyvin turvaton, sillä rekisteröimättömillä (paperittomat) henkilöillä on merkittävä riski kohdata erilaisia ongelmia kuten altistaa heidät hyväksikäytölle, syrjinnälle ja rikollisuudelle. Oletettavaa myös on, että Schengen järjestelmä sallii paperittomien vapaan liikkumisen maiden välillä parhainta tulevaisuutta ja toimeentuloa etsien.

Arjen turvallisuusongelmia ja -haasteita

Yhteiskunnallista turvallisuutta rakentava maahanmuuttopoliittinen keskustelu on Suomessa vasta alussa. Pakolaiskriisin vauhdittama maahanmuuttopoliittikka on ollut tähän saakka lähinnä reaktiivista ja korjailevaa. Tähänastinen maahanmuuttokysymyksiin liittyvä kehittämissä työ on ollut vahvan hankesidonnaista ja siksi lyhytjänteistä eikä niiden tuloksia ole useinkaan sovellettu valtakunnallisesti. Kotouttaminen ja maahanmuuton hallinta on jäänyt paikoin keilukulttuuriksi ilman kestäviä vaikutuksia yhteiskunnalliseen turvallisuuteen ja maahanmuuttajien kokemaan turvattuuteen.

Turvallisuusulottuvuuden huomioivan maahanmuuttopoliittikan puute näkyy Suomessa muun muassa kasvaneena asuinalueiden segregaationa, eri lähtömaista tulleiden välisinä eriarvoisuuksina ja toisen maahanmuuttajasukupolven – tai mieluummin ensimmäisen sukupolven suomalaisten – hyvinvointivajeena ja turvattomuuden kokemuksena. Mikäli riittävän voimakasta poliittista ohjausta ei tehdä ja tyydytään koordinoimattomiin ja paikallisesti vaikuttaviin hankkeisiin, satunnaisiin kampanjoihin ja vaalikauden kestäviin strategisiin linjauksiin tuloksena voi olla yhteiskunnallista ja yksilöiden turvallisuutta vakavasti vaarantavia ilmiöitä ja kielteisen kehityksen kierteitä.

Erityisen ongelmallista on huono-osaisuuden ja siihen liittyvien turvallisuushaasteiden keskittyminen. Esimerkiksi Etelä- ja Keski-Ruotsissa on jo 55 maantieteellistä aluetta, jossa paikallinen rikollisverkosto aiheuttaa merkittävää turvattomuutta heijastuen laajasti eri yhteiskunnan sektoreille; useimmilla alueilla haasteet liittyvät erityisesti maahanmuuttajien asemaan ruotsalaisessa yhteiskunnassa. Kokonaisvaltainen tarkastelumme osoittaa, että maahanmuutolla on tiivis yhteys moniin sisäisen turvallisuuden ulottuvuuksiin. Näin ollen kielteisiin kehityskuluihin vaikuttaminen onnistuu vain ja ainoastaan poikkihallinnollisella ja eri toimijoiden välisellä pitkäjänteisellä ja tavoitteellisella yhteistyöllä.

Suomalaiset kokevat lähiyhteisöjen turvallisuuden edistämisen ja rikosten estämisen kuuluvan ensisijassa poliisille, palo- ja pelastustoimelle. Kirkon ja seurakuntien toimintaa enemmistö sen sijaan pitää vain vähän tai ei lainkaan tärkeinä.⁵⁶² Kasvaneen maahanmuuton myötä uskonnollisten yhteisöjen rooli turvallisuuden tuottajana on kuitenkin korostumassa. Niin ikään kolmannen sektorin, eli kansalaisjärjestöjen ja Suomessa toimivien ylikansallisten järjestöjen toiminta on korvaamatonta. Toisaalta myös työelämäjärjestöjen olisi hyvä osallistua tiiviimmin erityisesti työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten kotoutumisen tukemiseen.

Pääosin epävarman hankerahoituksen turvin toimiva kolmas sektori, kansainväliset ja kansalliset järjestöt ja seurakunnat ovatkin olleet nopealiikkeisempinä ja rakenteiltaan joustavampina paikkaamassa viranomaistoiminnan puutteita. Näiden toiminta perustuu kuitenkin paljolti vapaaehtoistyöhön, joka asettaa omat rajoitteensa toiminnalle. Pakolaiskriisi on tuonut myös

⁵⁶² Lähde: Poliisibarometri 2014

uuden liiketoiminnan mahdollisuuksia. Osa on suhtautunut tähän kriittisesti, puhuen ”turvapaikkabisneksestä” jossa turvapaikanhakijoiden ja yhteiskunnan hätää on väitetty käytettävän hyväksi. Toisaalta turvapaikanhakijoiden vastaanotosta ja niin kutsutusta kotouttamistyöstä, ikään kuin elvyttävänä talouspolitiikan toimenä, on syntynyt työtä ja toimeentuloa niin suomalaistaustaisille kuin ulkomaalaistaustaisillekin.

Syksyn 2015 kokemukset ovat kuitenkin osoittaneet, että eri toimijasektoreiden välisessä yhteistyössä on paljon parannettavaa ja keskeisten prosessien omistajuus vielä epäselvä. Maahanmuuttovirastolla, kunnilla, Punaisella Ristillä, Rajavartiolaitoksella, poliisilla, Puolustusvoimilla, uskonnollisilla yhteisöillä, yrityksillä ym. toimijoilla on omat ydintehtävänsä ja toimintakulttuurinsa; näiden yhteen sovittaminen on hyvin tärkeää, jotta sekä turvapaikkaa hakevan yksilön että koko suomalaisen yhteiskunnan turvallisuus voidaan taata. Toimijoiden täytyy yhdessä määritellä tavoiteltavan turvallisuuden sisältö ja järjestää toiminta sen mukaisesti.

Pakolaiskriisin hallinnassa tarvitaan kansallisen yksituumaisuuden lisäksi koko Euroopan laajuista yhteistyötä. Mahdollisuus, että EU hajoaa tai integraatioprosessi horjuu, on maahanmuutto- ja pakolaiskriisiin osalta huomattava.⁵⁶³ Hollannin pääministeri Mark Rutte vertasi Euroopan unionia Rooman imperiumiin joka aikanaan hajosi osaltaan massiivisiin väestöliikkeisiin.⁵⁶⁴ Etenkin EU:n itäisen osan jäsenvaltiot ovat edustaneet varsin kriittistä linjaa, koska ne katsovat suurten väestömassojen muodostavan uhan heidän yhteiskunnilleen. Sittemmin linja on kiristynyt kautta linjan eri EU-maissa.

On selvää, että mikäli hallitsematon siirtolaisuus Eurooppaan jatkuu yhtä runsaana useita vuosia, ei yksikään valtio Euroopassa kestä sitä yhteiskuntarauhan tai kansantalouden vaarantumatta. Ruotsin suurten kaupunkien kehitys ja poliittinen täyskäännös syksyllä 2015 on tästä esimerkki. Toisaalta se on myös esimerkki niistä inhimillisistä seurauksista yksilöiden turvallisuudelle, joita rajoittamaton maahantulo tuottaa. Ihmisiä menehtyy vaarallisen kulkumatkan aikana. Saapuville ei aina kyetä tarjoamaan edes välttämättömintä turvaa, ruokaa, hygieniää ja lämmintä yösijaa, puhumattakaan lasten suojelusta. Niin Ruotsissa kuin Suomessakin ennen Tornion järjestelykeskusta yksin tulleet lapset jäivät osin heitteille. Järjestäytyneet rikollisuus ja harmaa talous saavat vahvempaa jalansijaa paikallisissa talouksissa. Erilaiset tartuntataudit, kuten tuberkuloosi leviävät; kansallinen terveydenhuolto ei kykene vastaamaan tarpeisiin. Nämä ilmiöt on todettu laajasti kautta koko Euroopan. Vapaa turvapaikanhaku tuottaa siis huomattavan määrän yhteiskunnallista ja inhimillistä turvattomuutta.

Ymmärrys turvallisuudesta on laajentunut verrattuna kylmän sodan aikaiseen asevaraiseen ja valtiokeskeiseen tulkintaan. Sodan tai ympäristökatastrofin jaloissa olevan toivottoman siirtolaisen näkökulmasta tarkasteltuna turvallisuus on viime kädessä elämän ja kuoleman kysymys. Salakuljettajat ja ihmiskauppiat tekevät inhimillisellä turvattomuudella tuottavaa liiketoimintaa, joten hajonnut valtio on heillekin elinehto puhumattakaan terroristeista, jotka tunnustusti osaavat hyödyntää otolliset olosuhteet toiminnan rahoittamiselle.

Valtion käsitys turvallisuudesta ei läheskään aina ole yhteneväinen maahan pyrkivän ihmisen kanssa. Valtion näkökulmasta tarkastellen keskeisiä turvallisuuteen liittyviä huolenaiheita ovat laajenevien sisällissotien lisäksi mm. rajat ylittävä rikollisuus, väkivaltainen radikalisoituminen ja terrorismi, yhteiskunnan eriarvoistuminen ja ns. ongelma-alueiden syntyminen. Tällä hetkellä merkittävä huoli on Venäjältä tulevien turvapaikanhakijoiden (poliittinen) ohjaaminen Suomeen. Onko kyseessä uusin versio hybridiuhkasta?

⁵⁶³ Financial Times 26.11.2015

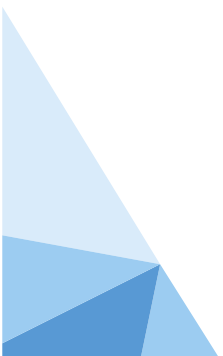
⁵⁶⁴ Financial Times 27.11.2015

Niin kansainvälisesti kuin kansallisestikin on tarve huomioida erilaiset näkökulmat ja ratkaisut maahanmuuttopolitiikassa. Lopputuloksesta, ääriyhmät pois lukien, olemme samaa mieltä – laaja-alainen turvallisuus ja hyvinvointi ovat tavoittelemisen arvoisia. Tavoitteen saavuttamisen keinovalikoima on vaativa: globaalin talouden vääristyneiden rakenteiden purku, korruption vastainen työ, ilmastonmuutoksen hillintä, ennakoiva (siviili)kriisinhallintatyö ja toisaalta yksilöiden tasa-arvoinen ja kunnioittava kohtelu. Kestävää turvallisuutta ei voi rakentaa toisten turvattomuuksien varaan – missään yhteiskunnassa.

On ilmeistä, että turbulentit ajat ovat läsnä pitkään niin kansallisessa kuin kansainvälisessä politiikassa haastaen turvallisuusorganisaatioiden ja -ajattelun rajapintoja. Kriisiaikojen hallinnasta näyttää tulevan pysyvä normaali. Tämä tarkoittaa myös sitä, että kysymys turvallisuusvallasta, resursseista ja toimintatavoista tulee väistämättä mietittäväksi. Pakolaiskriisi osoitti, että siirtolaisvirtojen hallintaan liittyvien yhteiskunnallisten valmiuksien ja varautumiskyvyn kehittämisessä riittää tehtävää kaikissa Euroopan maissa. Myös Suomessa tulee kyetä ennakoimaan haasteet ja tunnistamaan riskit paremmin, jotta saavuttaisimme paremmat ja välttäisimme huonot skenaariot ja päästäisiin myönteisten kehien kierteeseen. Tätä kokonaisuutta miettien on melko selvää, että asioiden johtaminen ja koordinointi sekä erilaisten toimien vaikuttavuus ja seuranta tulee miettiä uusiksi.

Pakolaiskriisin osalta pahin skenaario on, jopa kymmenien ellei satojen tuhansien, laittomien maahanmuuttajien pyrkiminen Suomeen. Tällä olisi huomattavia vaikutuksia Suomen turvallisuustilanteeseen, eikä ainoastaan sisäisen turvallisuuden toimijoiden osalta. Poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos hädin tuskin selviävät paikoin nykyisestäkään tilanteesta. On nähtävissä huomattavia turvallisuusriskejä. Turvallisuuden osalta tilanne ei pääty rajamuodollisuuksien jälkeen vaan heijastuu eri tavoin yhteiskunnan eri sektoreille – tällä hetkellä mm. väkivaltaisina levottomuuksina ja rikollisuutena vastaanottokeskuksissa.

Kotoutumisen eli integraation onnistuminen afgaani-, somali- ja irakilaisistaustaisten osalta ei ole ollut kaikin puolin menestystarina. Olemme myös osin epäonnistuneet toisen maahanmuuttajasukupolven tai ensimmäisen suomalaissukupolven integraation, hyvinvoinnin ja turvallisuuden tukemisessa. Tulevaisuuden osalta on vaikea nähdä, kuinka nykyisissä olosuhteissa integraation edistäminen onnistuisi paremmin, kun kansantalouden ja kuntien talousnäkymät ovat olleet jo useiden vuosien ajan heikot. Integraatiota tukevia ja hyvinvointia rakentavia toimia onkin kehitettävä rohkeasti uudella tavalla myös kustannustehokkuuden ja taloudellisen vaikuttavuuden näkökulmasta. Lisäksi tarvitaan hyvin johdettua ja kontrolloitua sekä ennen kaikkea kaikille osapuolille turvallista pakolaispolitiikkaa niin EU-tasolla kuin kansallisestikin.

22. VISIO SUOMESTA VUONNA 2025

Visio kertoo tavoiteltavasta tulevaisuuskuvasta, johon halutaan pyrkiä. Esitämme edellä kuvattuun tilannekuvaan perustuen alla oman näkemyksemme, millainen olisi turvallinen Suomi vuonna 2025.

Syyrian, Irakin ja Afganistanin konfliktit ja sodat ovat hallinnassa. Paikallisen väestön odotukset paremmasta tulevaisuudesta ovat selkeästi vahvistuneet. Infrastruktuurin uudelleen rakentaminen on hyvässä vauhdissa.

EU:n siviilikriisinhallintaoperaatioita Välimeren alueella ja Pohjois-Afrikassa on lisätty ja niiden mandaattiin on liitetty vahvemmin rajaturvallisuuteen, ihmisalakuljetukseen - ja kauppaan sekä siirtolaisasioiden hallintoon liittyviä tehtäviä.

EU -maat ovat tehneet sopimuksen maiden pakolaiskiintiöistä; Suomen vuotuinen kiintiö on laaja-alaiseen selvitykseen perustuva XX määrä uusia pakolaisia - selvityksen antama määrä on se mikä suomalainen yhteiskunta kykenee vastaanottamaan kaikkia tahoja palvelevalla tavalla ja toimivaa yhteiskuntaa vaarantamatta. Kiintiöiden määrittämisessä on huomioitu mm. eri maiden taloudellinen tilanne. Sopimuksen myötä haavoittuvassa asemassa olevien, kuten raskaana olevien naisten, lasten, ikääntyneiden, vammaisten, vainottujen uskonnollisten ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien mahdollisuudet saada kansainvälistä suojelua ovat parantuneet. Siirtolaisten kuolemat ja loukkaantumiset Välimeren alueella ovat vähentyneet.

Tutkimusten mukaan Eurooppaan saapuneissa on siten suhteellisesti joka vuosi vähemmän salakuljettajille velkaantuneita ja matkanaikaisista kokemuksista traumatisoituneita. Kiintiömenettely on nopeuttanut integroitumista, erityisesti kielenoppimista myös Suomessa. Kuntien vastaanotto toimii suunnitelmallisesti ja huomioi tulijoiden erityistarpeet (asumisen, perusopetuksen, vammaispalvelut, koulutustason ja muun osaamisen huomioiminen).

Aiemmin ongelmallinen ilmiö, yksin tulleiden alaikäisten päätyminen viranomaisilta 'näkyttömään' ja hyväksikäytön uhreiksi on niin ikään kyetty minimoimaan hallitun maahanmuuttopolitiikan tuloksena.

EU:n sopimusvaltioiden ulkorajoilla toimii riittävä määrä tehokkaasti ja koordinoitusti sekä hyvin johdetusti toimivia järjestelykeskuksia, joissa rekisteröidään omatoimisesti suojelua hakevat ja tehdään ensivaiheen kartoitus. EU -maiden yhteinen siirtolaisuusasioiden analyysikeskus tuottaa säännöllisesti arvion maantieteellisten alueiden ja etnis-kulttuuristen ryhmien turvallisuustilanteesta yhteisen turvalliseksi katsottujen lähtöalueiden listan ja yksittäisten turvapaikkapäätösten tueksi. Ihmisten salakuljetus EU:n sisällä on hyvin vähäistä.

Suomen talous on kestäväällä pohjalla ja uusia työpaikkoja syntyy tasaisesti.

Useat kunnat ovat tehneet elinkeinoelämän ja työelämäjärjestöjen kanssa räätälöityjä työssä oppimis- ja työllistymishohjelmia maahanmuuttajille; työ sopimusten määräaikaisuus ja tavanomaista pidempi koeaika ovat vähentäneet erityisesti pienyrittäjien riskiä ja lisänneet halukkuutta osallistua ohjelmiin. Ohjelmien tuloksena ulkomaalaistaustaisten sijoittuminen työelämän eri sektoreille vastaa suomalaistaustaisten sijoittumista ja ulkomaalaisten työllistyminen osaamistasoa matalampiin tehtäviin on vähentynyt aikaisemmasta.

Valtionhallinnon ja kuntien yhteisen diversiteettipolitiikan mukaisesti ulkomaalaistaustaisille on luotu koulutus- ja työllistymisväyliä, joilla mahdollistetaan mm. opetus-, sosiaali- ja turvalli-

suusviranomaisten tukitehtävissä toimiminen hieman rajatummin toimivaltuuksin. Tehtävissä toimiville on kiintiö täydentävissä korkeakouluopinnoissa.

Julkisrahoitteisen suomenkielen opetuksen kilpailuttamisesta on luovuttu ja opetusta tarjotaan opetusluvan saaneissa (mm. kuntien, säätiöiden ja yksityisten ylläpitämissä) oppilaitoksissa yleisen valtionavustuksen tukemana. Tämä on mahdollistanut mm. ammatillisten opintojen yhdistämisen, oppilaitosten verkostoitumisen elinkeinoelämän kanssa ja työelämäkokeilut osana kielikoulutusta.

Naisjärjestöt ovat yhdessä ulkomaalaistaustaisten naisten kanssa pohtineet mahdollisuuksia. Ulkomaalaistaustaisen naisten yhteiskunnallisen osallistumisen (työelämä, opiskelu ja harrastustoiminta esim.) taso lähestyy kantasuomalaisten naisten tasoa.

Useissa kunnissa kokeillaan uudenlaista yhteisöasumista, jossa samankaltaisista asioista innostuneita tai elämäntilanteeltaan samankaltaisia ihmisiä hakeutuu asumaan kohtaamisia mahdollistaviin, uudenlaista arkkitehtuuria ja asumistapaa edustaviin kortteleihin. Alueilla on mm. ryhmärakentamista, jossa tulevista asukkaista koostuva asunto-osakeyhtiö rakennuttaa asuinalueen itselleen.

Ulkomaalaistaustaisten luottamus viranomaisiin on edelleen hyvä. Ensimmäisen sukupolven suomalaisten luottamus on jopa korkeampi kuin ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajien kokemus.

Jatkuvasti päivystävään valtakunnalliseen rikosuhrien palvelupuhelimeen soittavilla on mahdollisuus valita palvelu useammalla eri kielellä. Lisäksi nais- ja miespäivystäjillä on oma palvelunumero. Päivystystoiminnassa on mukana useita pitkään Suomessa asuneita ulkomaalaistaustaisia vapaaehtoistoimintaan koulutettuja henkilöitä. Mikäli ulkomaalaistaustaisen asiakkaan palvelutarve on välitön (esimerkiksi akuutti terveyden ja turvallisuuden vaara) puhelu ohjataan joko salaiseen turvataloon taikka lähimmälle ennalta estävään työhön erikoistuneelle paikallispoliisille.

Paikallisten poliisilaitosten ennalta estävän työn yksiköissä toimii poliisin, sosiaaliviranomaisen ja rajavartiolaitoksen tiimi, jolla on laajaa kulttuurisensitiivistä osaamista mm. kunniaan liittyvistä väkivaltatilanteista, työperäisestä hyväksikäytöstä ja ihmiskaupasta. Turvakotien ylläpidosta vastaavat kuntien ja sosiaalisten yritysten lisäksi julkista rahoitusta saavat järjestöt ja uskonnolliset yhteisöt.

Rikosten todistajien palvelu on monikielistä; palvelu on organisoitu yhteistyössä pitkään Suomessa asuneiden ulkomaalaistaustaisten ja heidän paikallisyhdistystensä kanssa. Asiakkaiden luottamusta tulkkien ammattitaitoon ja puolueettomuuteen on ylläpidetty yhdessä maahanmuuttajajärjestöjen ja viranomaisten kanssa perustamalla valtakunnallinen laatuvarmistettu palveluntuottajarekisteri.

Kidutettujen ja muutoin traumatisoituneiden turvapaikanhakijoiden ja pakolaistaustaisten oleskeluluvan saaneiden kuntoutustoiminta on valtakunnallista (keskitetty lähinnä suurimpien sairaaloiden yhteyteen). Koska työ on hyvin vaativaa, kuntoutuskeskusten henkilökunnan työhyvinvointia seurataan aktiivisesti.

Kokemusasiantuntijat auttavat rikollisiin jengeihin ajautuneita nuoria pääsemään irti ja ohjaavat heitä sosiaali- terveys- ja työllisyyspalveluihin, opinto-ohjaukseen ja päihdekuntoutukseen. Opinto-ohjaajia on koulutettu suhtautumaan avoimesti nuoren omiin tavoitteisiin ja kannustamaan heitä etenemään mahdollisimman pitkälle.

Kaikissa aluehallintovirastoissa toimii moniviranomaistiimi, joka on erikoistunut työperäisen ihmiskaupan, ihmissalakuljetuksen ja hyväksikäytön tunnistamiseen. Tiimissä toimivat päätoimisten aluehallintoviranomaisten lisäksi oman toimensa ohella rajavaltoviranomainen, keskusrikospoliisi ja sosiaaliviranomainen.

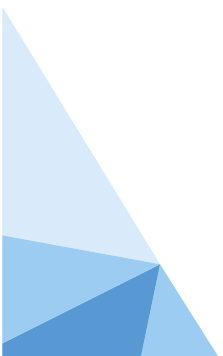
Viranomaisraporttien mukaan kiintiöpakolaiskäytännön vahvistumisen vuoksi Eurooppaan ja Suomeen saapuneissa on havaittu aikaisempia vuosia vähemmän henkilöitä, jotka ovat osallistuneet ihmisoikeusrikkoksiin ja sotilaallisiin tehtäviin lähtömaassaan. Väkivaltaiset yhteenotot pakolaisryhmien välillä ovat niin ikään vähentyneet. Maahantulijat hallitun maahanmuuttoprosessin myötä ”sopeutuvat eli suomalaistuvat” ymmärtäen yhteiskuntamme säännöt ja normit rikastuttaen suomalaista yhteiskuntaa.

Matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten ja matkan rahoittaminen on kriminalisoitu. Ääriliikkeisiin liittyneiden ja konfliktialueille lähteneiden tai sinne matkustamista suunnittelevien henkilöiden läheisille on tarjolla päivystävä puhelin, joka antaa ohjeita vakavien riskien tunnistamiseen ja ohjaa tarvittavien tukipalveluiden pariin. Tilannetta on merkittävästi helpottanut eri konfliktien suotuisat ratkaisut ja daeshin / isilin / Al-Qaidan toimintakyvyn merkittävä lasku. Terrorismi ei kukoista missään päin maailmaa.

Rikosseuraamuslaitoksella on kuntoutusohjelma väkivaltaisesta ekstremismistä irtautumiseen. Henkilökuntaa koulutetaan säännöllisesti tunnistamaan radikalisoitumisen riskejä vankeilaympäristössä.

Vastaanotto- ja hätämajoituskeskusten työturvallisuuteen on panostettu (mm. teräseiden ja muiden vaarallisten esineiden kontrollointiin, päihteiden käytön ehkäisemiseen, etnisten ja uskonnollisten taustojen huomioimiseen mahdollisuuksien mukaan asiakkaita eri yksiköihin sijoitettaessa). Yksiköissä on kansalaisjärjestöjen ja kunnallisten sovittelutoimistojen järjestämää rikos- ja riita-asioiden sovittelutoimintaa.

Sovittelutoiminnalla on onnistuttu nopeuttamaan rikosprosesseja ja laskemaan niiden kustannuksia. Sovittelutoiminnan puitteissa on käsitelty sekä ulkomaalaistaustaisten välisiä että suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten asianomistajien välisiä tapauksia.

23. LÄHTEET

- Aiyar S., Barkbu B., Batini N., Berger H., Detragiache E., Dizioli A., Ebeke C., Lin H., Kaltani L., Sosa S., Spilimbergo A. & Topalova P. 2016. The refugee Surge in Europe: Economic Challenges, IMF Staff discussion note 16/02, International Monetary Fund.
- Andersen H.S., Turner L.M & SØholt S. 2013. The special importance of housing policy for ethnic minorities: evidence from a comparison of four Nordic countries, *International Journal of Housing Policy* 13:1, 20-44.
- Andersson L., Hammarstedt M. & Neuman E. 2012. Residential mobility, tipping behavior and ethnic segregation: Evidence from Sweden, Centre for Labour Market and Discrimination Studies, Linnaeus University, Växjö.
- Ansala L., Hämmäläinen U. & Sarvimäki M. 2014. Integroitumista vai eriytymistä? Maahanmuuttajalapsen ja -nuoren Suomessa. Kelan tutkimusosasto, Työpapereita 56/2014.
- Apunen M., Haavisto I., Sipola J. & Toivonen S. 2015. Ken on maassa jämäkin? EVAn Arvo- ja asennetutkimus 2015, EVA Raportti 1/2015, Elinkeinoelämän valtuuskunta
- Åslund O., Böhlmark A. & Nordström Skans O., 2009. Age at Migration and Social Integration, Discussion Paper No. 4263, The Institute for the Study of Labor (IZA), <http://ftp.iza.org/dp4263.pdf>
- Ballarino G. & Panichella N. 2015. Migrants in Western European Countries: Assimilation or persistent disadvantage? *International Migration* 52:2, 338-352
- Beckley A.L. 2013. Correlates of war? Towards an understanding of nativity-based variation in immigrant offending, *European Journal of Criminology* 10:4, 408-423
- Beckley A.L., Kardell J. & Sarnecki J. 2015. Immigration and crime in Sweden, teoksessa: The Routledge handbook on Crime and International Migration, London, Routledge, 41-54
- Bell B. & Machin S. 2013. Crime and immigration: what do we know? Teoksessa: Cook P.J., Machin S., Marie O., Mastrobuoni G. Lessons from the economics of crime: what reduces offending? MIT Press, Cambridge, 149-174.
- Bernelius V. 2013. Eriytyvät kaupunkikoulut: Helsingin peruskoulujen oppilaspohjan ertona perheiden kouluvalinnat ja oppimistuloksiin liittyvät aluevaikutukset osana kaupungin eriytymiskehitystä. *Tutkimuksia* 2013:1, Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Bernelius V., Kauppinen T. & Vaattovaara M. 2015. Seudullinen kehitys Metropolialueella. Teoksessa: Vainikainen M-P & Rimpelä A. (toim.) Nuorten kehitysympäristö muutoksessa. Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos, *Tutkimuksia* 363, 101-120.
- Bevelander P. & Irastorza N. 2014. Catching up: The labor market integration of new immigrants in Sweden, Migration Policy Institute & International Labour Organization, Washington DC ja Geneve.
- Biggs M. & Knauss S. 2012. Explaining Membership in the British National Party: A Multilevel Analysis of Contact and Threat, *European Sociological Review* 28:5, 633-646
- Björklund K. 2015. Unaccompanied refugee minors in Finland: challenges and good practices in a Nordic context. Institute of Migration, Turku.
- Brå 2014. Hate crime 2013, Statistics on police reports with identified hate crime motives and self-reported exposure to hate crime, English summary of Brå report 2014:14, https://www.bra.se/download/18.626651b0148b20bd39c87f/1413792518471/2014_hatecrime_2013_summary.pdf
- Brå 2015. Brott och statistik, Hatbrott, <https://www.bra.se/bra/brott-och-statistik/hatbrott.html>
- Butcher K. F. & Piehl A. M. 1998. Cross-city evidence on the relationship between immigration and crime, *Journal of Policy Analysis and Management* 17:3, 457-493

- Castaneda A. & Kauppinen T. 2015. Elämänlaatu, teoksessa: Nieminen T, Sutela H., Hannula U. (toim.), Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa, Tilastokeskus, Helsinki, http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf, 185-190
- Castaneda A. E., Rask S., Koponen P., Suvisaari J., Koskinen S., Härkänen T., Mannila S., Laitinen K., Jukarainen P. & Jasinskaja-Lahti I. 2015b. The association between discrimination and psychological and social well-being: a population-based study of Russian, Somali and Kurdish migrants in Finland, *Psychology and Developing Societies* 27:2, 270-292.
- Castaneda A., Larja L., Nieminen T., Jokela S., Suvisaari J., Rask S., Koponen P. & Koskinen S. 2015a. Ulkomaalaistaustaisten psyykinen hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus 2014 (UTH), Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Työpaperi 18/2015, Helsinki.
- Cochrane F. 2015. *Migration and Security in the Global Age*, Routledge, London, 27-75
- Creutz K., Saarinen J. & Juntunen M. 2015. Syrjintä, polarisaatio, nuoriso ja väkivaltainen radikalisoituminen, SYPONUR -väliraportti, SSKH Notat 5/2012 - SSKH Reports and discussion papers, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet, Helsingfors.
- Cygnel S. 2015. *Auttaja Afrikasta*, Keva-lehti 4/2015, 12-14.
- Danielsson P. & Salmi V. 2013. Suomalaisen kokema parisuhdeväkivalta 2012 - kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Verkkokatsauksia 34/2013, <http://www.optula.om.fi>
- Danielsson P. & Salmi V. 2015. Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2014 - Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Katsauksia 3/2015.
- De Jong, J. D. 2012. Typically Moroccan? a Group Dynamic Explanation of Nuisance and Criminal Behavior, teoksessa: Esbensen F-A. & Maxson, C.L. (toim.) *Youth Gangs in International Perspective*, Springer, New York, 225-236
- Egharevba S. & Crensil P. 2013. Migrants' perception of the police: Should it be a cause for concern in Finland? *European Journal of Criminology* 10(5) 555-571
- Ellingsæter A.L., 2012. Cash for Childcare, Experiences from Finland, Norway and Sweden, Friedrich-Ebert-Stiftung, *International Dialogue*, <http://library.fes.de/pdf-files/id/09079.pdf>
- Ellonen N., Kääriäinen J., Salmi V. & Sariola H. 2008. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset, Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87, Poliisiammattikorkeakoulu & Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Erez E. & Britz L. 2006. Providing a Helping Hand to Battered Immigrant Women: The Professionals Perspectives, teoksessa: Freilich, J. & Guerette, R.T. (toim.), *Migration, Culture Conflict, Crime and Terrorism*, Ashgate, Aldershot, 199-216.
- Ericsson U., Molina I. & Ristilampi P-M. 2000. Miljonprogram och media, *Föreställningar om människor och förorter*, Integrationsverket & Riksantikvarieämbetet. <http://www.mkc.botkyrka.se/biblioteket/Publikationer/miljonprogram.pdf>
- Eronen A., Härmälä V., Jauhainen S., Karikallio H., Karinen R., Kosunen A., Laamanen J-P & Lahtinen M. 2014. Maahanmuuttajien työllistyminen: taustatekijät, työnhaku ja työvoimapalvelut, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 6/2104, Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Esbensen F-A. & Maxson C.L. 2012. The Eurogang Program of Research and Multimethod Comparative Gang Research, teoksessa: Esbensen, F-A. & Maxson C. L. (toim.), *Youth Gangs in International Perspective*, Springer, New York, 1-16.
- Euroopan Komissio 2015. *European Economic Forecast*, Institutional paper 011, November 2015.
- Euroopan muuttoliikeverkosto, Maahanmuuttovirasto 2014. *Maahanmuuton tunnusluvut 2014*.

European Asylum Support Office 2015, Annual Report on the Situation of Asylum in the European Union 2014.

European Migration Network, Finnish Immigration Service 2014. Policies, Practices and Data on Unaccompanied Minors in 2014, EMN Focused Study 3/2014, http://www.emn.fi/files/1056/EMN_Minors_ENG_ja_FIN_FINAL.pdf

European Migration Network 2015. Ad-Hoc Query on variations in asylum applications figures following changes in asylum seekers' access to the labour market., http://www.emn.fi/files/1236/EMN_Ad-Hoc_Query_AT_changes_in_labour_market_access_and_asylum_applications_190215_open_compilation.pdf

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) 2012. Data in Focus report 6, Minorities as victims of crime, Vienna, Austria.

Fagerlund M., Peltola M., Kääriäinen J., Ellonen N. & Sariola H. 2014. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110, Poliisiammattikorkeakoulu, https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86726/Raportteja_110_lapsiuhritutkimus_web.pdf

FATF 2010. Global Money Laundering & Terrorist Financing Threat Assessment.

Ford R. & Goodwin M.K. 2010. Angry White Men: Individual and Contextual Predictors of Support for the British National Party, Political studies: 2010 VOL 58, 1–25, doi: 10.1111/j.1467-9248.2009.00829.x

Haavisto I. 2014a. Neljäs Suomi, EVAn arvo- ja asennetutkimus 2014, Elinkeinoelämän valtuuskunta, Taloustieto OY.

Haavisto I. 2014b. Työlle ahneet - suomalaiset arvostavat ahkeruutta, mutta ovat huonoja jakamaan, EVA-analyysi No 38.

Hällsten M., Szulkin R. & Sarnecki J. 2013. Crime as a price of inequality? The gap in registered crime between childhood immigrants, children of immigrants and children of native Swedes, British Journal of Criminology, 53:3, 456-481.

Haymoz S., Maxson C., Killias M. 2014. Street gang participation in Europe: a comparison of correlates, European Journal of Criminology 11:6, 659-681.

Helminen M-L. & Pietiläinen M. 2014. Maahanmuutto moninaistaa lasten perheitä, Tilastokeskus 26.2.2014, http://www.stat.fi/artikkelit/2014/art_2014-02-26_002.html.

Hirvonen J. & Puustinen S. 2016, Alueellinen segregatio ja väestörakenteen muutokset, teoksessa: Puustinen S., Mäntysalo R. & Karppi I. (toim.), Strateginen eheyttäminen kaupunkiseuduilla. Näkökulmia kestävän maankäytön ja julkisen talouden kysymyksiin, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 4/2016, http://www.mal-verkosto.fi/filebank/1206-JULMA_loppuraportti_VNK_stj_4-2016.pdf,87-106.

Iivari J. 2006. Tuomittu maahanmuuttaja, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Tutkimuksia 154.

Jauhola L. & Vehviläinen J. 2015. Syrjintä koulutuksessa. Erytistarkastelussa kokemukset yhdenvertaisuuden toteutumisesta opintojen ohjauksessa eri vähemmistöryhmiin kuuluvien nuorten osalta. Oikeusministeriön julkaisu 21/2015.

Joutsenon vastaanottokeskus 2014. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän tilannekatsaus 1.1.31.12.2014.

Jukarainen P. & Muttilainen V. 2015. Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen kansallinen riskiarvio. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 117. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere.

Jukarainen, P., Syrjäläinen, E. & Värry, V-M. 2012. Kohti turvallista ja hyvinvoivaa koulua – valvontaa, vastuuta ja elämää erilaisuuden kanssa. Kasvatus 43 :3, 244–253

Kardell J. 2011. Utländsk bakgrund och registrerad brottslighet – överrepresentationen i den svenska kriminalstatistiken, Rapport 2011:1, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet

Kauko, O. 2015. Yksinäisyys alaikäisten turvapaikanhakijoiden valottamana, *Yhteiskuntapolitiikka* 80:1, 35-45.

Kawalerowicz J. & Biggs M. 2015. Anarchy in the UK: Economic Deprivation, Social Disorganization, and Political Grievances in the London Riot of 2011, *Social Forces* 94:2, 673–698, doi: 10.1093/sf/sov052

Kaya A. 2009. *Islam, Migration and Integration*, Palgrave Macmillan, New York.

Kerkkänen H. & Säävälä M. 2015. Maahanmuuttajien psyykkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä edistävät tekijät ja palvelut, systemaattinen tutkimuskatsaus, *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 40/2015*, Työ- ja elinkeinoministeriö.

Keskimäki I., Nykänen E. & Kuusio H. 2014. Paperittomien terveyspalvelut Suomessa, *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 11/2014*,

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114941/THL_RAP2014_011web.pdf?sequence=3

Keygnaert I., Dias S.F., Degomme O., Devillé W., Kennedy P., Kováts A., De Meyer S., Vettenburg N., Roelens K. & Temmerman M. 2015. Sexual and gender-based violence in the European asylum and reception sector: a perpetuum mobile? *European Journal of Public Health*, 25:1, 90-96

Khosrokhavar. F. 2015. The Mill of Muslim Radicalism in France. *New York Times* 25.1.2015,

http://www.nytimes.com/2015/01/26/opinion/the-mill-of-muslim-radicalism-in-france.html?_r=0

Kiianmaa N. 2012. Tasa-arvobarometri, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:23, Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.

Kinnunen H., Mäki-Fränki P. & Viertola H. 2012. Suomen julkisen talouden kestävyystarkasteluja. *Euro & talous* 5/2012, 73-83

Kivijärvi A. & Witting Ö. 2014. Rasisminvastaisuus periaatteina ja toimintana - Suomen Punaisen ristin luottamushenkilöiden ja työntekijöiden näkemyksiä, Nuorisotutkimusverkosto & Suomen Punainen Risti.

Koponen P., Jokela S., Skogberg N., Castaneda A., Suvisaari J., Laatikainen T. & Koskinen S. 2015b. Terveys, teoksessa: Nieminen T., Sutela H., Hannula U. (toim.), *Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa*, Tilastokeskus, Helsinki, 151-162,

http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf,

Koponen P., Manderbacka K., Jokela S., Castaneda A., Suvisaari J. & Suominen L. 2015a. Sosiaali- ja terveyspalveluiden tarve ja käyttö, teoksessa: Nieminen T., Sutela H., Hannula U. (toim.), *Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa*, Tilastokeskus, Helsinki, 171-184,

http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf,

Koponen P., Skogberg N., Suominen L., Borodulin K. & Laatikainen T. 2015c. Elintavat, teoksessa: Nieminen T., Sutela H., Hannula U. (toim.), *Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa*, Tilastokeskus, Helsinki, 141-150,

http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf,

Kotiniemi L. 2015. Ulkomaalaistaustaisten rikollisuus lukuina, Poliisiammattikorkeakoulun päättötyö, Poliisin perustutkinto 2015.

Kubrin C. E. & Ousey G. C. 2009. Immigration and homicide in urban America: What's the connection?, *Sociology of Crime Law and Deviance*, 13, 17-32

Kupiainen S. 2015. Toisen asteen valinta metropoliseudulla keväällä 2014. Avausseminaarin esitys 27.1.2015; Valtioneuvoston rahoittama hanke: Metropolialueen nuorten siirtyminen yläkoulusta toiselle asteelle.

Laitinen K. 2003. Turvallinen hyvinvointi, teoksessa: *Hyvinvointi ja turvallisuus*, (toim.) Ropo A. & Ranta-Tyrkkö, S., Tampere University Press, Tampere, 21-47

Lappalainen E., Mäkelä M. & Tuominen J. 2013. Ulkomaalaistaustaisia perheitä yhä enemmän, *Tilastokeskus*, 17.9.2013, http://www.stat.fi/tup/vi2010/art_2013-09-17_001.html

- Larja L. & Sutela H. 2015. Työllisyys, teoksessa: Nieminen T, Sutela H., Hannula U. (toim.), Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa, Tilastokeskus, Helsinki, 71-82
http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf,
- Larja, L. Sutela, H. & Witting, M. 2015, Nuorten kouluttautuminen, teoksessa: Nieminen T, Sutela H., Hannula U. (toim.), Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa, Tilastokeskus, Helsinki, 55-68,
http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf.
- Lehti M., Salmi V., Aaltonen M., Danielsson P. , Hinkkanen V., Niemi H., Siren R. & Suonpää K. 2014, Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 265, Helsinki.
- Lidman S. 2015. Väkivalta-kulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia. Gaudeamus, Helsinki.
- Lohse M. 2015, Terrorismiturismi: vierastaistelijailmiö työllistää kansainvälistä terrorismin torjuntaa. Haaste 2/2015, 32-33.
- Maahanmuuttovirasto 2015. Lehdistötiedote, 30.7.2015, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmässä eniten nigerialaisia, suomalaisia ja ukrainalaisia,
http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/ihmiskaupan_uhrien_auttamisjarjestelmassa_eniten_nigerialaisia_suomalaisia_ja_ukrainalaisia_61420.
- Maahanmuuttovirasto, Joutsenon vastaanottokeskus 2015. Ihmiskaupan uhrien auttaminen ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän toiminta 1.7.2015 alkaen,
http://www.migri.fi/download/61425_TIETOPAKETTI_Ihmiskaupan_uhrin_auttaminen_ja_auttamisjarjestelma_1.7.2015.pdf?8a2baa1bb998d288
- Mäki-Rahkola A. & Launiala A. 2012. A gender perspective in Civilian crisis management, CMC Finland Working Papers, 6:2, http://www.cmcfinland.fi/download/41597_WP-2012-2_1325_survey.pdf?d29c022b83c4d088
- Malin M., Kinnunen J.M. & Rimpelä A. 2015. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden elinolot, hyvinvointi ja koulumenestys, teoksessa: Vainikainen M-P. & Rimpelä A. (toim.) Nuorten kehitysympäristö muutoksessa: peruskoulujen oppimistulokset ja oppilaiden hyvinvointi eriytyvällä Helsingin seudulla. Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteellinen tiedekunta, Opettajankoulutuslaitos, tutkimuksia 363.
- Mankkinen T. 2014. Husbyn mellakat - mitä Suomi voisi oppia? Muistio keskustelutilaisuudesta 21.2.2014, Sisäministeriö.
- Martinez R. & Valenzuela A. (toim.) 2006. Immigration and Crime: race, ethnicity and violence, New York: New York University Press.
- Matikka A., Luopa P. Kivimäki H., Jokela J. & Paananen R. 2014. Maahanmuuttajataustaisten 8. ja 9. -luokkalaisten hyvinvointi, kouluterveyskysely 2013. Raportti 26/2014, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Matikka A., Wikström K. & Halme N. 2015. Maahanmuuttajataustaisten nuorten hyvinvointi ja sen seuranta, Tutkimuksesta tiiviisti 29, syyskuu 2015.
- Melossi D. 2015. Crime, punishment and migration, Sage, Los Angeles.
- Midtboen A. 2014. The Invisible Second Generation? Statistical discrimination and immigrant stereotypes in employment process in Norway, Journal of Ethnic and Migration Studies, 40:10, 1657-1675.
- Migrationsverket 2015. Stor osäkerhet i prognosen – EU:s agerande avgörande, 22.10.2015,
www.migrationsverket.se
- Mikkonen A.G. 2011. Miten tukea Suomeen Ilman huoltajaa tulleita turvapaikanhakijalapsia ja -nuoria?, julkaisussa: Alanko S., Marttinen I., Mustonen H. (toim.) Lapsen etu ensin, Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa, 79-93.
- MTS 2016. Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta, http://www.defmin.fi/files/3338/MTS_mielipidetutkimus_15_raportti_suomeksi.pdf
- Mubarak Y. M., Nilsson E. & Saxén N. 2015. Suomen somalit, Into kustannus, 39-40.

Myllyniemi S. (toim.) 2014. Ihmisarvoinen nuoruus, Nuorisobarometri 2014, Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 51, Verkkojulkaisuja (Nuorisotutkimusseura) 83, https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/Nuorisobarometri_2014_web.pdf

Myrskylä P. 2013. Osa maahanmuuttajista työllistyy hyvin, osa opiskelee, Tieto & Trendit 1.10.2013

Neuman E. 2014. Culture, assimilation and gender gaps in labour market outcomes, Linnaeus Centre for Labour Market and Discrimination Studies, Linnaeus University.

Neumann E. 2013. The impact of ethnic concentration on native and second-generation immigrant children's economic outcomes. Working paper series No 2013:10, Linnaeus University, Centre for Labour Market and Discrimination Studies.

Neumann P. R. 2010. Prisons and Terrorism. Radicalisation and De-radicalisation in 15 Countries, International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence (ICSR), King's College London, London, <http://icsr.info/wpcontent/uploads/2012/10/1277699166PrisonsandTerrorismRadicalisationandDeradicalisationin15Countries.pdf>

Nieminen T, Sutela H. & Hannula U. (toim.) 2015. Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa, Tilastokeskus, Helsinki, http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf

Nieminen T. & Larja L. 2015. Kielitaito, teoksessa: Nieminen T, Sutela H., Hannula U. (toim.), Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa, Tilastokeskus, Helsinki, 43-54, http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf,

Nyqvist L. & Hyvärinen S. 2012. DUSTI - Luottamusta Miehen Linjalla. Maahanmuuttajamiehet ja ennaltaehkäisevä väkivaltatyö, Naisten Apu Espoossa ry, Lyömätön Linja

OECD/European Union 2015. Indicators of Immigrant Integration 2015: Settling in, OECD Publishing, Paris, <http://www.oecd.org/publications/indicators-of-immigrant-integration-2015-settling-in-9789264234024-en.htm>

OECD 2013. International Migration Outlook, OECD Publishing, Paris.

OECD 2015. International Migration Outlook, OECD Publishing, Paris.

Oikeusministeriö 2013. Arviomuistio ns. pakolaisvakoilun säätämiseksi rangaistavaksi, 6.12.2013, http://oikeusministerio.fi/material/attachments/om/ajankohtaista/uutiset/uutiset2013/DDHu1BnBH/Arviomuistio_pakolaisvakoilu.pdf

Pietiläinen M. & Keski-Petäjä M. 2014. Työsyrynnän seuranta Suomessa, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys 53/2014.

Poliisibarometri 2014. Kansalaisten käsitykset poliisin toiminnasta ja sisäisen turvallisuuden tilasta, Sisäministeriön julkaisu 4/2015, Helsinki.

Poliisihallitus 2015. Laittoman maahantulontorjunnan arviointiraportti, vuosi 2014, Poliisihallituksen julkaisusarja 1/2015, http://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/julkaisut/prime101/prime232_fi.aspx?docID=29233

Polisen 2015a, Nationell lägesbild, Brottslighet med koppling till tiggeri och utsatta EU-medborgare i Sverige. Nationella operativa avdelningen, december 2015

Polisen 2015b. Polisens rapport om organiserad brottslighet 2015. Nationella operativa avdelningen, maj 2015.

Polisen 2015c, Utsatta områden - Sociala risker, kollektiv förmåga och oönskade händelser. Nationella operativa avdelningen, december 2015, <https://polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/%c3%96vriga%20rapporter/Utsatta-omraden-sociala-risker-kollektiv-formaga-o-onskade-handelser.pdf>

Putnam R. D. 2007. E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century The 2006 Johan Skytte Prize Lecture, Scandinavian Political Studies 30:2, 137–174.

Pyykkönen T. 2013. Asuinolot vaihtelevat syntyperän mukaan, Hyvinvointikatsaus 2/2013, Tilastokeskus.

Rajavartiolaitos 2015. Katsaus Rajavartiolaitoksen toimintaan, tammi-marraskuu 2015, 4.12.2015, http://www.raja.fi/tietoa/tiedotteet/1/0/katsaus_rajavartiolaitoksen_toimintaan_tammi-marraskuu_2015_64168

Ranstorp M., Gustaffson L. & Hyllengren P. 2015. From the Welfare State to the Caliphate. How a Swedish suburb became a breeding ground for foreign fighters streaming into Syria and Iraq. Foreign Policy, Feb 23, 2015, http://foreignpolicy.com/2015/02/23/from_the_welfare_state_to_the_caliphate_sweden_islamic_state_syria_iraq_foreign_fighters/

Rasinkangas J. 2013. Sosiaalinen eriytyminen Turun kaupunkiseudulla: Tutkimus asumisen alueellisista muutoksista ja asumispreferensseistä, Akateeminen väitöskirja, Turun yliopisto, Siirtolaisuusinstituutti, Tutkimuksia A43, Turku.

Rasinkangas J., 2014. Maahanmuuttajien asumisen keskittyminen Turussa. Tutkimuskatsauksia 3/2014, Turun kaupunki.

Rask S., Sainio P., Koponen P. & Koskinen S. 2015. Toimintakyky ja työkyky, teoksessa: Nieminen T, Sutela H., Hannula U. (toim.), Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa, Tilastokeskus, Helsinki, 163-170, http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf,

Rikksentorjuntaneuvosto 2014. Etnisiin vähemmistöihin kohdistuva väkivalta. http://www.vakivalta.rikksentorjunta.fi/text/fi/index/vakivallanmuotoja/etnisiinvahemmistoihinkohdistuva_vakivalta.html

Rikskriminalpolisens 2014. En nationell översikt av kriminella nätverk med stor påverkan i lokalsamhället, sekretessprövad version, Stockholm.

Rikspolisstyrelsen 2009. Hedersnormer och hedersrelaterat våld, https://www.polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Rapporterutredningar/01%20Polisen%20nationellt/Brott%20i%20nara%20relationer/Hedersnormer_hedersrel_vald_2009_090819.pdf

Ruotsalainen P. 2015. Ulkomaalaistaustaisten toimeentulossa huomattavia eroja, Tieto & Trendit talous- ja hyvinvointikatsaus 3/2015

Saari K. 2009. Poliisin ja etnisten vähemmistöjen välinen suhde 2000-luvun Suomessa - kertovatko suomalaistutkimukset kahta ristiriitaista tarinaa? Oikeus 38:4, 402-419.

Saarni S. 2007. "Neitsyytutkimus" - nuoren tytön hengenpelastus vai intimitetin loukkaus? Suomen Lääkärilehti 62: 35, 3090 - 3091, <http://www.fimnet.fi/cl/laakarilehti/pdf/2007/SLL352007-3090.pdf>

Säkerhetspolisens 2015. Beslut om höjning av hotnivån, <http://www.sakerhetspolisens.se/ovrigt/pressrum/aktuellt/aktuellt/2015-11-18-beslut-om-hojning-av-hotnivan.html>

Salehzadeh, A. 2015, Shiia-sunni-konfliktin juuret ja vaikutukset, Iltalehti, blogit, Yhteiskunta, 27.3.2015

Saukkonen P. 2013. Monikulttuurisuus ja kulttuuripolitiikka Pohjois-Euroopassa, Cuporen verkkokäytäntö 19/2013, Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö, <http://www.cupore.fi/documents/MonikulttuurisuusJaKulttuuripolitiikkaPohjoisEuroopassa4.pdf>

Saukkonen P. 2015. Monikulttuurisuudesta pitää solmia yhteiskuntasopimus, Kanava 7/2015, 6-11

Schlytter A., Högdin S., Ghadimi M., Backlund Å. & Rexvid D. 2009. Hedersrelaterat förtryck och våld i Stockholms stad. Oskuld och heder. En undersökning av flickor och pojkar som lever under hedersrelaterad kontroll i Stockholms stad – omfattning och karaktär. Stockholms stad, Rapport 2009, del 2., http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/hedersfortryck/SiteCollectionDocuments/Statistik/hedersrelaterat_vald_del_2.pdf

Shelley L.I. 2014. Dirty Entanglements: Corruption, Crime and Terrorism , Cambridge University Press, Cambridge.

Sisäministeriö 2015a. Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus, sisäministeriön julkaisu 20/2015

Sisäministeriö 2015b. Mediatiedote 21.12.2015, Lakimuutos toisi järjestyksenvalvojat turvaamaan järjestystä vastaanottokeskuksiin,
http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/1/1/lakimuutos_toisi_jarjestyksenvalvojat_turvaamaan_jarjestysta_vastaanottokeskuksiin_64527

Sisäministeriö 2016. Verkko uutinen 15.1.2016, Yli 90 prosenttia Venäjän kautta tulleista turvapaikanhakijoista on saanut kielteisen päätöksen,
http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/1/1/yli_90_prosenttia_venajan_kautta_tulleista_turvapaikanhakijoista_on_saanut_kielteisen_paatoksen_64871

Sjöblom-Innala H. 2012. Työtä, palveluja ja luonnonläheisyyttä. Maahanmuuttajien Suomen sisäiset muutot, asumistoiveet ja kotoutuminen 2000-luvulla. Tutkimuksia A 40. Siirtolaisuusinstituutti, Turku

Skardhamar T., Aaltonen M. & Lehti M. 2014. Immigrant crime in Norway and Finland, Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention,
<http://dx.doi.org/10.1080/14043858.2014.926062>

Skogan W. 2014. Policing Minority Communities: International Perspectives. Corepol -konferenssi, joulukuu 2014, Bryssel

Speckhard A. 2015. Talking to Terrorists: Entering and Exiting the Terrorist Trajectory—Internet Seduction and esitelmä konferenssissa: Building resilience to radicalisation and violent extremism – a multi-agency approach on early prevention, 20.11. 2015, Aarhus, Tanska.

Suikkanen S. 2010. Selvitys kidutettujen ja vaikeasti traumatisoituneiden turvapaikanhakija- ja pakolaislasten ja -nuorten määrästä sekä heidän psykiatristen palvelujen tarpeestaan. Helsingin Diakonissalaitoksen raportteja 1/2010. Helsingin Diakonissalaitos.

Suojelupoliisi 2015. Maailma muuttuu - ja Supo sen mukana, Tutka 3/2015

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2013. Koulutuksen keskeyttäminen [verkkojulkaisu], Tilastokeskus, Helsinki, http://www.stat.fi/til/kkesk/2013/kkesk_2013_2015-03-19_tie_001_fi.html

Sutela H. & Larja L. 2015b. Koulutus, teoksessa: Nieminen T, Sutela H., Hannula U. (toim.), Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa, Tilastokeskus, Helsinki, 29-42,
http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf.

Sutela H. & Larja L. 2015a. Maahanmuuton syyt, teoksessa: Nieminen T, Sutela H., Hannula U. (toim.), Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa, Tilastokeskus, Helsinki, 15-25,
http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf, .

Tapanainen M. & Voutilainen L. 2012. Kuka suojelee? Maahanmuuttajaperheen riski päätyä lastensuojelun asiakkaaksi on keskimääräistä suurempi. Kun perheessä on ongelmia, ensimmäisenä oireilee yleensä perheen miespuolinen jäsen, Maailman kuvalehti 2/2012.

Taskinen S. 2011. Mikä on yksin tulleiden lasten edun mukaista, julkaisussa: Alanko S., Marttinen I., Mustonen H. (toim.) Lapsen etu ensin, Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa, 43-57

Tervola J. 2015, Maahanmuuttajien kotihoidontuen käyttö 2000-luvulla, Yhteiskuntapolitiikka 80: 2, 121-133

Tibi B. 2014. Political Islam, World Politics and Europe: From Jihadist to Institutional Islamism, Routledge, London.

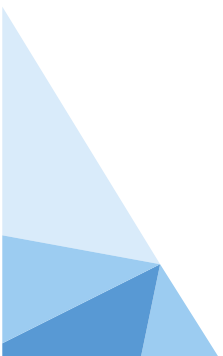
Tihveräinen T. 2015. Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2014, Poliisiammattikorkeakoulun julkaisuja 8/2015, Poliisiammattikorkeakoulu.

Tilastokeskus 2014. Väestörakenne 2013, Ulkomaalaistaustainen väestö,
http://www.stat.fi/til/vaerak/2013/02/vaerak_2013_02_2014-12-10_fi.pdf

Työ- ja elinkeinoministeriö 2013. Maahanmuuttajabarometri 2012, TEM raportteja 11/2013.

UN Security Council 2015. Conflict-related sexual violence, Report to the Secretary General, S/2015/203.

- Väänänen, A., Toivanen, M. & Koskinen A. 2015. Osana työyhteisöä, teoksessa: Nieminen T, Sutela H., Hannula U. (toim.), Ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa, Tilastokeskus, Helsinki, http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf, 111-112
- Valtiontalouden tarkastusvirasto 2015. Maahanmuuttajaoppilaat ja perusopetuksen tuloksellisuus, Tuloksellisuustarkastuskertomus 12/2015.
- van der Laan Bouma-Doff W. 2007. Confined Contact: residential Segregation and Ethnic Bridges in the Netherlands, *Urban Studies* 44: 5/6, 997-1017
- VATT -työryhmä, 2014. Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen, VATT julkaisut 67, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
- Vaughan-Williams N. 2015. Europe's Border Crisis: Biopolitical Security and Beyond, Oxford University Press, Oxford; Jansen Y, Celikates R., De Bloois, J. (toim.) *The Irregularization of Migration in Contemporary Europe*, Rowman & Littlefield, London
- Vilkama K. 2011. Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat? Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden alueellinen eriytyminen ja muuttoliike pääkaupunkiseudulla, Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuksia 2011:2.
- Vilkama K. 2012. Maahanmuuttajien alueellinen keskittyminen kaupunkiseudulla: politiikan tavoitteet ja haasteet, *Oikeus* 41:2, 295-298.
- Vilkama K., Lönnqvist H., Väliniemi-Laurson J. & Tuominen M. 2014. Erilaistuva pääkaupunkiseutu. Sosioekonomiset erot alueittain 2002-2012. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuksia 2014:1.
- Vilkama K., Vaattovaara M. & Dhalmann H. 2013. Kantaväestön pakoa? Miksi maahanmuuttajakeskittymistä muutetaan pois? *Yhteiskuntapolitiikka* 75: 5, 485-497.
- Viren M. 2016. Maahanmuuttopolitiikan ajopuu, US Puheenvuoro, 27.1.2016, <http://meeviren.puheenvuoro.uusisuomi.fi/210683-maahanmuuttopolitiikan-ajopuu?ref=karuselli>
- Warfa N., Curtis S., Watters C., Carswell K., Ingleby D. & Bhui K. 2012. Migration experiences, employment status and psychological distress among Somali immigrants: a mixed-method international study. *Public Health* 12:1, 749-760.
- Wickes R. & Sydes M. 2015. Immigration and crime, teoksessa: *The Routledge handbook on Crime and International Migration*, London: Routledge, 11-26
- Wierup L. & Larsson M. 2010. Svensk maffia - fortsättningen, Reporto förlag

Viittaamattomat asiakirjat

Global Report on Trafficking in persons. UNODC.

Maahanmuuton tulevaisuus 2020-strategia ja toimenpideohjelma.

Ministeriöiden tulevaisuuskatsauksien tiivistelmät 2014.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulevaisuuskatsaus 2014

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelma

Sisäministeriö 2013, Yhteenveto kotouttamisrahaston vuosiohjelmien 2007-2010 täytäntöönpanon arviointiraportista, Muistio 30.7.2013.

Sisäministeriö 2013. Valtioneuvoston periaatepäätös maahanmuuton tulevaisuus 2020-strategiasta

Sisäministeriö 2015. Maahanmuuton ja kotoutumisen suunta 2011-2014,

Sisäministeriön tulevaisuuskatsaus 2014

Sosiaali- ja terveysministeriön tulevaisuuskatsaus 2014

Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2012. Valtioneuvoston selonteko

Työ- ja elinkeinoministeriön tulevaisuuskatsaus 2014

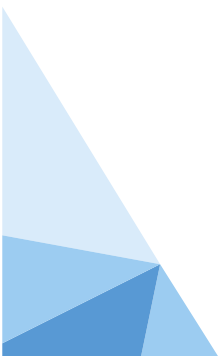
Ulkoministeriön tulevaisuuskatsaus 2014

Valtion kotouttamisohjelma 2012-2015.

Valtioneuvoston kanslian tulevaisuuskatsaus 2014

Valtioneuvoston periaatepäätös valtion kotouttamisohjelmasta. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 32/ 2012.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. 2010

LIITE 1. ASIANTUNTIJA-ARVIOINTIPROSESSIN JA ANALYYSIMENETELMÄN KUVAUS

Selvitys on luonteeltaan ennakoititutkimuksellinen. Ennakoinnissa (*foresight*) on kyse käytännönläheisestä tulevaisuudentutkimuksesta. Ennakoinnilla pyritään tulevaisuudessa muuttuvan nykyisyyden hallintaan, mennyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta koskevan tiedon avulla.⁵⁶⁵ Maahanmuutto, turvallisuus ja ennakointi -hankkeella haettiin poikkihallinnollista ja -tieteellistä tietoa ja kokonaisvaltaista tilannekuvaa maahanmuutosta ja turvallisuudesta. Selvityksen tarkoituksena on ollut tukea viranomaisten ennaltaehkäisevää toimintaa ja kotouttamistoimien kehittämistä a) lisäämällä tilannetietoisuutta maahanmuuton ja turvallisuuden monimutkaisista yhteyksistä ja b) visioiden asiantuntijanäkemyksen ja muun aineiston perusteella maahanmuuton ja turvallisuuden välisten yhteyksien tavoiteltavaa kehitystä tulevaisuudessa. Nämä tulokset on raportoitu luvuissa 19 "Maahanmuuton yhteys turvallisuuteen – mitä ennakoitavissa, 21 "Tulevaisuuden turvallisuus rakennetaan tänään" ja 22. "Visio Suomesta vuonna 2025. Luvussa 20 on lisäksi kehitetty tutkimussuunnitelman mukaisesti indikaattoreita maahanmuuton ja turvallisuuden välisten yhteyksien seurantaan varten. Luvun 19 taulukoihin on kerätty yhteen eri aineistojen synteessä muodostunut kokonaiskuva maahanmuuttoon liittyvistä riskeistä ja valtionhallinnon ja muiden toimijoiden ennakoitintarpeista laaja-alaisen turvallisuuden näkökulmasta. Näihin sisältyvät luvussa 18 esille tuodut havainnot haavoittuvassa asemassa olevista maahanmuuttajaryhmistä.⁵⁶⁶

Ennakointia palveleva selvitys on rakentunut kolmen toisiinsa lomittuvan menetelmällisen kivijalan varaan. Uuden aineiston tuottamiseen on osallistunut asiantuntijoita Poliisiammattikorkeakoulusta, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksesta, Tilastokeskuksesta ja Aalto-yliopistosta. Kyse on toisin sanoen ollut sekä aineisto-, menetelmä- että tutkijatriangulaatiosta. Triangulaatiolla pyrittiin lisäämään toistaiseksi kokonaisvaltaisesti kartoittamatonta ja monimuotoista kokonaisuutta käsittelevän selvityksen luotettavuutta. Tehtävä osoittautui erittäin vaativaksi suunniteltua lyhyemmän hankekauden sekä erityisesti toimintaympäristön nopean ja suuren muutoksen vuoksi. Useita keskeisiä pidemmän aikavälin seurantatietoja on puuttunut eivätkä aineistot ole olleet yhteismitallisia; esimerkiksi maahanmuuttajataustaisuudella on viitattu vaihdellen joko vieraskielisyyteen, henkilön tai vanhempien syntyperään tai ulkomaan kansalaisuuteen. Toisin sanoen ns. perustutkimusta aiheesta ei ollut eikä sellaista ole saatavilla vielä pitkään aikaan johtuen alati muuttuvasta tilanteesta, saati että sitä löytyisi monitieteisenä ja eri teemoja kartoittavana.

Ensimmäinen kivijalka on tuoreimpiin tieteellisiin tutkimuksiin, kansallisiin ja kansainvälisiin selvityksiin ja seurantatutkimuksiin, maahanmuutto- ja turvallisuusviranomaisten tilastoihin sekä tutkivien journalistien havaintoihin perustuva tilannekuva maahanmuuton ja turvallisuuden välisistä yhteyksistä. Tästä osuudesta on vastannut Poliisiammattikorkeakoulu. Käytännössä kyse on vähintään 5000-sivuisen kirjallisuuden tiivistämisestä eräänlaiseksi tietopakiksi. Kirjallisuuskatsauksen tutkimus (n. 160 nimikettä) on luetteloitu luvussa 23. Luettelo ei sisällä täydentävänä aineistona toimineita uutislähteitä, jotka on mainittu ainoastaan alaviitteissä. Maahanmuuton talousvaikutusten arvioinnissa keskeiset lähteet ovat olleet IMF:n, VATT:n OECD:n, Suomen Pankin ja Euroopan Komission raportit. Maahanmuuttajien kotou-

⁵⁶⁵ Kuusi O., Bergman T. & Salminen H. (2013, toim.), Miten tutkimme tulevaisuuksia? 3. uudistettu painos, Tulevaisuuden tutkimuksen seura, Helsinki, 324.

⁵⁶⁶ Lähteet olivat toistaiseksi niukat kristittyiksi kääntyneiden muslimien kohtaaman vainon osalta. Tämän ryhmän haavoittuvuuden tunnistaminen perustuu asiantuntijoiden kyselypalautteeseen ja Saksassa vastaanottokeskuksissa tehtyihin havaintoihin. Koimme kuitenkin tärkeäksi tuoda ennakoivasti esiin havainnot (heikon signaalin) tämänkaltaisesta piilorikollisuudesta, koska kyse on vakavasta perustuslaillisia oikeuksia vaarantavasta ilmiöstä. Havainto oli kuitenkin vain yksi osa siitä luvussa 19 esille tuodusta kokonaisarviosta, että kansainväliset konfliktit heijastuvat Suomeen ja erilaiset uskonto-suuntien väliset jännitteet ovat Suomessakin kasvaneet.

tumista, hyvinvointia, syrjintää ja turvattomuuskokemuksia koskevista tilannekuva-arvioista on nojattu pääosin Euroopan muuttoliikeverkoston, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen, OECD:n, Oikeusministeriön, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, Tilastokeskuksen, Työ- ja elinkeinoministeriön, Valtiontalouden tarkastusviraston ja VATT:n raportteihin sekä OECD/EU:n julkaisuun Indicators of Immigrant Integration, Sisäministeriön julkaisemaan poliisibarometriin ja Nuorisosiain neuvottelukunnan sekä Nuorisotutkimusseuran Nuorisobarometriin. Alueellista segregatiota ja sen yhteyttä turvallisuuteen käsittelevä kirjallisuus on pääosin kotimaista ja ulkomaista tieteellistä tutkimusta. Lisäksi Aalto-yliopiston tutkijat laativat tähän liittyvän analyysin osana VNK:n rahoittamaa "Maankäyttö, asuminen ja kestävä julkinen talous (JULMA) -tutkimushanketta. Rikollisuutta sekä yleistä järjestystä ja turvallisuutta käsittelevät osuudet pohjautuvat kotimaisen ja ulkomaisen tieteellisen tutkimuksen lisäksi Brå:n, Ensi- ja turvakotien liiton, European Union Agency for Fundamental Rights (FRA:n), Monika-Naiset liiton, Poliisiammattikorkeakoulun PolStat:in, Rikosseuraamuslaitoksen, Ruotsin poliisin ja rikospoliisin, Sisäministeriön, Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Tilastokeskuksen tuottamiin raportteihin ja tilastotietoihin. Mikäli tutkimustulosten tulkintaan on liittynyt olennaisia variaatioita, tämä on todettu alaviitteessä.

Raportissa on lisäksi viittauksia uutislähteisiin, joiden kautta on voitu tuoda julkisuuteen turvaluokitelluissa viranomaisasiakirjoissa ollutta tietoa; nämä liittyvät katukerjäläisyyteen (luku 10), radikalisoitumiseen ja ekstremistiseen väkivaltaan (luku 14), terrorismiin (luku 15), seksuaalirikoksiin (luku 17.5) ja turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskusten turvallisuuteen (luku 13.3).⁵⁶⁷ Uutistiedot ovat toisaalta antaneet ajankohtaistietoa Euroopan pakolaiskriisiin liittyvästä toimintaympäristön nopeasta muutoksesta hankkeen toteuttamisvuonna 2015 (tutkivien journalistien arvio Venäjän vastaisen rajan turvapaikanhakijaliikenteestä ja rauenneiden turvapaikkahakemusten taustoista luvussa 6). Muutama uutislähde on lisäksi tuonut täydentävää tietoa käsiteltävään teemaan (ministeri Mäntylän arvio taloudellisten kustannusten kehityksestä luvussa 9, STT:n haastatteleminen ruotsalaisasiantuntijoiden arvio ahtaasti asumisen vaikutuksista maahanmuuttajalasten kouluopintoihin, paikallispoliisin arvio ulkomaalaistaustaisten osajien tarpeesta poliisityössä luvussa 10, asiantuntija-arviot jengi-ilmiöstä luvussa 17, ruotsalaisten tutkivien journalistien ja Suomessa toimivan kansalaisjärjestön arviot kunniaan liittyvästä väkivallasta luvussa 17.6). Raportin lukujen alussa on myös tuotu esiin mediassa anonyymisti tai nimellä esiintyneiden maahanmuuttajataustaisten henkilöiden näkemyksiä käsiteltäviin teemoihin liittyen.

Keskeisen osan kirjallisuuskatsauksen tuloksista ja samalla menetelmällisesti toisen kivijalan ovat tuottaneet Poliisiammattikorkeakoulun hankekumppanit Tilastokeskus ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Näistä laajempi käsittelee ulkomaalaistaustaisten psyykkistä hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta tuoreen Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -väestötutkimuksen (UTH, 2014) sekä Alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (ATH) aineistojen valossa.⁵⁶⁸ Tämän lisäksi THL:n asiantuntijat analysoivat Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi -tutkimuksessa (2012) kerättyä aineistoa venäläis-, somalialais-, ja kurditaustaisten kokemuksellisesta turvallisuudesta; tässä yhteydessä vertailuryhmänä käytettiin tutkimuspaikkakunnilla asuvia samanikäisiä Terveys 2011 -tutkimukseen kutsuttuja henkilöitä (aineistojen ja menetelmien seloste ks. Liite 2.). Koska maahanmuuttajat eivät ole homogeeninen ryhmä, kirjallisuuskatsauksen kautta syntyvää tilannekuva pyrittiin muodostamaan mahdollisimman sukupuoli-, ikä-, elämäntilanne-, lähtömaa-, asuinpaikka-, ym. sensitiivisesti.

Kivijalan toinen osa muodostui ulkomaalais- ja maahanmuuttokysymysten parissa työskentelevien asiantuntijoiden tulevaisuusarviosta. Tämä muodostettiin kahden osallistavan kierrok-

⁵⁶⁷ Alkuperäiset viranomaislähteet ovat olleet hankkeen ohjausryhmälle annetussa versiossa.

⁵⁶⁸ Castaneda ym. 2015a.

sen synteesinä. Hanke suunniteltiin alun perin kaksivuotiseksi; mikäli hanke olisi saanut jatkorahoituksen, asiantuntijanelistit olisi osallistettu kolmannelle kierrokselle, jolloin edeltäneiden kierrosten jälkeen tunnistettujen trendien, ilmiöiden ja turvallisuushaasteiden merkittävyyttä ja niiden edellyttämiä ratkaisuja olisi työstetty fasilitoituissa ilmiö- ja teemakohtaisissa työpajoissa. Menetelmässä sovellettiin Osmo Kuusen kehittämän argumentoivan Delfoi-tekniikan ominaispiirteitä. Nykyaikaisessa Delfoi-tekniikassa on kyse asiantuntijoita osallistavasta "skenaariomenetelmästä", jonka avulla etsitään perusteltavissa olevia tulevaisuuspolkuja. Delfoi-tekniikalle on ominaista osallistujien tunnistamattomuus (anonymiteetti), jolla pyritään tasa-arvoistamaan osallistujia ja välttämään kasvokkain tapahtuvaan työskentelyyn. Työturvallisuussyistä kaikkien panelistien (mm. suojelupoliisin edustajien) henkilöllisyyttä ei tavanomaisesta käytännöstä poiketen voinut avata myöskään toisille panelisteille.

Delfoi-menetelmään kuuluu myös asiantuntija-arvioiden jalostaminen useamman kierroksen kautta. Toisin kuin klassisessa Delfoissa kierrosten tavoitteena ei kuitenkaan ole ensisijassa näkemysten yksimielisyyden saavuttaminen (konsensus), vaan useampia kritiikin kestäviä näkemyksiä tulevasta kehityksestä.⁵⁶⁹ Lisäksi voidaan todeta, että tässä hankkeessa Delfoi-prosessiin osallistuneiden määrä oli jopa keskimääräistä korkeampi. Tavoitteena oli tunnistaa maahanmuuttoon liittyviä riskejä ja ennakoitavien laaja-alaisen turvallisuuden näkökulmasta. Asiantuntijapaneelin avulla pyrittiin täten ennakoimaan erilaisten turvallisuushaasteiden kehitystä sekä paikantamaan yhteiskunnallisia ja toiminnallisia (ml. viranomaistoimintaan liittyviä) haavoittuvuuksia.

Ensimmäinen kierros: haastattelut

Ensimmäisellä kierroksella haastateltiin 23 asiantuntijaa; näistä kuusi haastattelua tehtiin 2-3 hengen ryhmissä (asiantuntijat edustivat samaa organisaatiota). Haastateltavat edustivat maahanmuutto- ja turvallisuusviranomaisia (Sisäministeriön maahanmuutto-osastolta, Maahanmuuttovirastosta, Euroopan muuttoliikeverkostosta, Työ- ja elinkeinoministeriöstä, Kotouttamisen osaamiskeskuksesta, Poliisihallituksesta, poliisilaitokselta ja suojelupoliisista), Etelä-Suomen kaupunkeja (maahanmuuttohallintoa ja tutkimustoimintaa) sekä kolmatta sektoria (Ihmisoikeusliitto, Suomen Punainen Risti, Suomen Setlementtiliitto). Haastateltujen joukossa oli myös ulkomaalaistaustaisia henkilöitä. Haastattelut tehtiin touko-kesäkuussa 2015. Haastattelut nauhoitettiin, litteroitiin ja tallennettiin sähköisesti. Haastattelukysymykset olivat seuraavat:

- Yleisnäemyksesi maahanmuuttotilanteesta Suomessa?
- Näetkö maahanmuutossa haasteita Suomen ja suomalaisten turvallisuudelle?
- Minkälaisia turvallisuushaasteita maahanmuuttajat kohtaavat Suomessa?
- Näkemyksesi maahanmuuttajatyön resurssien, lainsäädännön ja toimintatapojen nykytilasta?
- Mikä mielestäsi toimii ja on kunnossa, mitä kehittäisit tai muuttaisit ja millä tavoin?
- Millaisia tietotarpeita teillä on työssänne?
- Millaisena näet maahanmuuton tulevaisuuden Suomessa ja Euroopassa?

Toinen kierros: sähköinen kysely

Toinen kierros toteutettiin syksyllä 2015 tietoturva-auditoidulla verkkokyselyohjelmalla. Ensimmäiseen haastattelukierrokseen osallistuneille annettiin Delfoi-tekniikkaa soveltaen mahdollisuus aikaisemmin sanotun tai muodollisen aseman vaikuttamatta täsmentää, täydentää

⁵⁶⁹ Kuusi O. 2013, Delfoi-menetelmä, teoksessa: Kuusi O., Bergman T. & Salminen H. (2013, toim.), Miten tutkimme tulevaisuuksia? 3. uudistettu painos, Tulevaisuuden tutkimuksen seura, Helsinki, 248-266.

tai jopa muuttaa anonyymisti mielipiteitään. Tämä oli tarpeen siksi, että haastattelu- ja kyselykierrosten välisenä aikana toimintaympäristö muuttui todella merkittävästi turvapaikanhakijoiden määrän kasvettua moninkertaiseksi edellisiin vuosiin verrattuna. Lisäksi asiantuntijapaneeliin osallistuvilta kerättiin perusteluja heidän esittämilleen näkemyksille.

Asiantuntijapaneeliin osallistettavien määrää laajennettiin samalla huomattavasti; kysely lähetettiin 171 asiantuntijalle, joista vastasi 84. Maahanmuutto- ja ulkomaalaisasioiden asiantuntijat valittiin seuraavan vastaajaryhmä- ja asiantuntijuusalamatriisin mukaisesti. Osa asiantuntijoista sijoittui useampaan asiantuntija-alueeseen. Myös tällä kierroksella panelisteissa oli sekä suomalais- että ulkomaalaistaustaisia henkilöitä. Kutsuttujen ja osaksi myös nk. lumipal-lomenetelmällä poimittujen asiantuntijoiden lisäksi, osallistumispyyntö lähetettiin myös hankkeen ohjausryhmän jäsenille sekä Etnisten suhteiden neuvottelukunnan ja alueellisten neuvottelukuntien puheenjohtajistolle.

Tutkijat ja tiedon-tuottajat	Strateginen maahanmuutto-asioiden ohjaus	Operatiivinen maahanmuuttotyö	Kunta ja alue-taso	Me-dia	Kansalais-järjestöt ja kansainväliset yleishyödylliset järjestöt	Työ-elämä-järjestöt	Uskon-nolliset yhteisöt
Sosiaalinen turvattomuus (syrjintä, luottamus, syrjäytyminen)							
Taloudellinen turvallisuus (NEET-ryhmä, työllisyys, koulutus)							
Kotoutumisen haasteet							
Alueellinen erilaistuminen							
Rikollisuus ja väkivalta							
Rasismi ja viharikollisuus							
Radikalisatio ja ekstremismi							
Sukupuolisensitiivisyys							
Turvapaikanhakijan erityisasema							
Laiton maahanmuutto							

Kyselyn teemat ja väitteet muotoiltiin haastatteluissa esille nousseiden asiantuntijanäkemyksen (teesien) ja avainsanojen perusteella. Tyypillisestä Delfoi-tekniikasta poiketen useita kysymyksiä taustoitettiin myös kirjallisuuskatsauksen tuomalla tilannekuvatiedolla. Tältä osin siis noudatettiin aineistollista ja menetelmällistä triangulaatiota. Ilmiöiden voimistumisen ennakoinnin aikaperspektiiviksi valittiin joko 10 tai 20 vuotta. Lyhyempi aikaperspektiivi liittyi mm. Euroopan pakolaiskriisiin myötä turvallisuusviranomaisten tietoon tulleisiin vakaviin lieveilmiöihin, joiden osalta pyydettiin samalla arvioimaan turvallisuusviranomaisten toimintakykyä. Joistakin ilmiöistä kysyttiin myös pidemmän aikavälin kehitysarviota. Kyselyn kautta saatiin myös panelistien havaintoja nk. hiljaisista tai heikoista signaaleista, muutoksen tai ennakkovaroituksen merkeistä, joilla on yhteys maahanmuuttoon ja turvallisuuteen.⁵⁷⁰

⁵⁷⁰ Ks. Hiltunen E. 2008, The future sign and its three dimensions, Futures 40:3, 247-260.

Lomake oli työläs täyttää, mikäli halusi rakentaa argumenttinsa huolellisesti. Ikäväksemme sähköisen sovelluksen tekniset ongelmat vaikeuttivat vastaamista. Mutta on huomattava, että sähköisen kyselyalustan teknisistä ongelmista mahdollisesti aiheutunut kato oli satunnainen eikä systemaattinen (eli ne, jotka eivät onnistuneet ongelmitta vastaamaan kyselyyn, valikoituivat satunnaisesti); tekniset ongelmat eivät tästä syystä ole tutkimuksellisesti yhtä haitallisia. Asiantuntijapaneeliin toisella kierroksella osallistuneiden määrä vastasi myös erittäin hyvin tavanomaisen Delfoi-paneelin kokoa ja asiantuntijoita tavoitettiin kaikista eri vastaajaryhmistä.

Aiheen yhteiskunnallisen sensitiivisyyden vuoksi raporttiin kirjattiin tutkimuseettisistä syistä julki aineistojen synteessä syntyneistä skenaarioista vain positiivinen, eli tavoiteltava visio Suomesta vuonna 2025. Kielteisen skenaarion julkittomisen katsottiin nykytilanteessa lisäävän maahanmuuton ja maahanmuuttajien korostunutta turvallistamista, maahanmuuton lähtökohtaista torjuntaa ja ruokkivan vihapuhetta. Kielteisen narratiivisen skenaarion sijaan luvun 19. taulukoihin 29a-d on luetteloitu aineistojen analyysiin perustuen maahanmuuttoon liittyvät keskeiset riskit ja ennakoitutarpeet, jotka on luokiteltu kolmeen eri vakavuusasteeseen. Demokraattisen maahanmuuttopoliittisen keskustelun vaarantuminen ilmeni yhtenä maahanmuuttoon liittyvänä riskinä ja tilanne tältä osin arvioitiin jo huolestuttavaksi sekä vaikutukset koettuun turvallisuuteen ja yhteiskuntarauhaan huomattaviksi.

Toisen kierroksen kyselylomake

1. Edustamani vastaajaryhmä (valitse läheisin) *

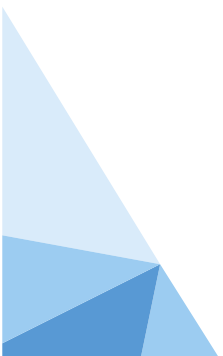
- Kansalaisjärjestö tai kansainvälinen yleishyödyllinen järjestö
- Kunta/kaupunki
- Media
- Tieteellinen asiantuntija
- Työntekijä- tai työnantajajärjestö
- Valtionhallinto (operatiivinen taso)
- Valtionhallinto (strateginen ohjaus)
- Uskonnollinen yhteisö

YHTEISKUNTAAN INTEGROITUMINEN

2. Valtiontalouden tarkastusviraston selvityksen mukaan maahanmuuttajaoppilailta ja kantaväestöllä ei ole samanlaisia mahdollisuuksia perusopetuksessa. Erityisesti toisen sukupolven maahanmuuttajaoppilaiden osaaminen on kantaväestöä heikompaa senkin jälkeen, kun lapsen/nuoren sosioekonominen tausta on huomioitu. Toinen sukupolvi on syntynyt Suomessa, mutta vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla.

Toisen polven ulkomaalaistaustaisten lasten määrä on kasvanut tasaisen voimakkaasti 2000-luvulla. Toisen sukupolven lasten määrä ylitti ensimmäisen polven lasten kokonaismäärän jo 10 vuotta sitten (2004). Vuonna 2012 ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajista 10% oli alle 18-vuotiaita (n. 23 000), toisesta sukupolvesta 86% (n. 35 000). Vuonna 2012 suhteellisesti eniten lapsia oli somalialaistaustaisten joukossa (n. 46%), sekä irakilais- ja afganistanilaistaustaisissa (n. 35%). Vähiten lapsia on saksalais-, kiinalais-, thaimaalais- ja venäläistaustaisien keskuudessa (n. 8% saksalaistaustaiset, n. 15% muut edellä mainitut). Suurperheitä (vähintään 4 lasta) on eniten somalialaistaustaisissa (38% lapsiperheistä) ja seuraavaksi eniten entisessä Jugoslaviassa syntyneiden vanhempien perheissä (8%). Yksihuoltajuus (äiti) on yleisintä somalialaisten keskuudessa (lähes puolet perheistä) ja Virossa syntyneillä (n. 35% perheistä). (Lappalainen, Mäkelä & Tuominen, 2013, Tilastokeskus; Helminen & Pietiläinen, 2014, Tilastokeskus)

Useat haastattelimamme asiantuntijat korostivat toisen maahanmuuttajasukupolven tavoittamisen ja yhteiskuntaan integroitumisen tärkeyttä.

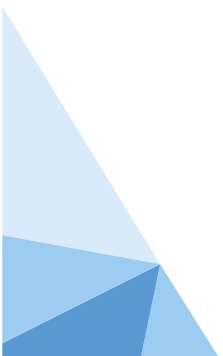
Millainen on mielestäsi alla mainittujen toimijoiden kyky tukea toisen maahanmuuttajasukupolven kotoutumista ja vastata heidän tarpeisiinsa?

Tarkoitamme toisella sukupolvella em. määritelmää hieman laajemmin ulkomailla syntyneiden siirtolaisten (jo mahdollisesti täysi-ikäisiäkin) lapsia, jotka ovat syntyneet Suomessa tai muuttaneet Suomeen alle kouluikäisenä.

	Erittäin hyvä	Hyvä	Tyydyttävä	Heikko	Puuttuu täysin	En osaa sanoa	Ei mielestäni kotouttamisvastuuta
Ministeriöt ja valtion virastot	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aluehallinnon viranomaiset (ELY, AVI)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntien viranomaiset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kansalaisjärjestöt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työelämä- ja yrittäjäjärjestöt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uskonnolliset yhteisöt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Oppilaitokset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Poliisi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lasten päivähoidon tarjoajat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Terveydenhuollon toimijat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

3. Onnistuuko ulkomaalaistaustaisten sosiaalinen liikkuvuus mielestäsi tasa-arvoisesti kaikille maahanmuuttajaryhmille (eli pärjäävätkö ulkomaalaistaustaisissa perheissä lapset paremmin kuin heidän vanhempansa)?

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä
- En osaa sanoa

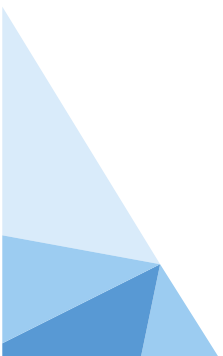
4. Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisilla (vieraskielisillä) peruskoulun käyneillä nuorilla on kantasuomalaisiin verrattuna nelin tai viisinkertainen riski jäädä työelämän ja opintojen ulkopuolelle. (Myrskylä 2011)

Millainen on mielestäsi alla mainittujen toimijoiden kyky tavoittaa ja tukea sellaisia ulkomaalaistaustaisia nuoria, jotka eivät ole työmarkkinoilla, opiskele tai ole hoitovapaalla (niin kutsuttuun NEET –ryhmään kuuluvia)?

NEET = lyhenne englanninkielisistä sanoista Not in Education, Employment or Training; henkilö ei ole työssä, koulutuksessa tai kurssilla (esim. valmennuskurssilla).

	Erittäin hyvä	Hyvä	Tyydyttävä	Heikko	Puuttuu kokonaan	En osaa sanoa	Ei mielestäni vastuuta tukea/tavoittaa
Ministeriöt ja valtion virastot	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aluehallinnon viranomaiset (ELY, AVI)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
TE- toimistot	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntien viranomaiset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kansalaisjärjestöt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työelämä- ja yrittäjäjärjestöt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uskonnolliset yhteisöt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Oppilaitokset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Terveystieteiden tutkimuskeskukset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

ALUEIDEN ERILAISTUMINEN

6. Monikulttuuriset asuinalueet näkyvät myös lähikouluissa. Esimerkiksi Helsingin Malmilla koulu-
laisista 63% puhuu kotikielensä muuta kuin suomea tai ruotsia. Munkkiniemessä vieraskielisten
lasten osuus on alle 2%. (Palttala, 2015, Helsingin sanomat)

**Mitä mieltä olet ulkomaalaistaustaisten oppilaiden lukumäärän rajoittamisesta kouluissa
(= lähikouluperiaatteesta luopuminen ja oppilaiden siirto tasaisemmin kun-
nan/kaupunginosien välillä)?**

- Erittäin kannatettavaa
- Jokseenkin kannatettavaa
- Ei ole kannatettavaa
- Ei ole tarpeen
- En osaa sanoa

7.

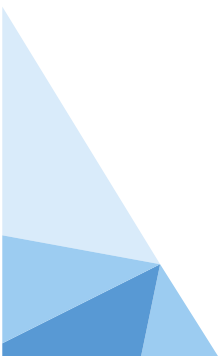
**Vapaa sana: Miten arvioit asuinalueiden erilaistumiskehitystä Suomessa ja siihen vaikut-
tamisen mahdollisuuksia ja tarvetta?**

TYÖELÄMÄÄN INTEGROITUMINEN

8. Useat haastatellut pitivät työllistymistä keskeisenä edellytyksenä kotoutumiselle. Maahanmuut-
tosyy, sukupuoli ja etninen tausta vaikuttavat suuresti henkilön työllistymisen todennäköisyyteen.
Työ- ja elinkeinoministeriön Kotoutumistilannekatsauksen (2013) mukaan Virosta Suomeen
muuttaneiden miesten ja naisten työllisyysaste on vastannut koko maan työllisyysastetta sekä
pitkään 20-30 vuotta maassa asuneiden että hiljattain maahan muuttaneiden ryhmissä (noin
70%). Sen sijaan pienin työllisyysaste on ollut Afrikasta vuonna 1991 tai sen jälkeen muuttaneilla
naisilla (noin 30% tai sen alle). Itä-Asiasta muuttaneiden työttömyys on kantaväestön tasolla.

Kokonaisuudessaan maahanmuuttajien työllisyys reagoi kantaväestöä herkemmin taloudellisten
suhdanteiden muutoksiin. Erityisesti lama-aikaan 1990 –luvulla maahan tulleiden ja 2008 alka-
neen taloudellisen taantuman aikana muuttaneiden tilanne on ollut vaikea.

Tilastokeskuksen väestötilaston mukaan, työssä käyvien ulkomaalaistaustaisten yleisimmät
ammattiryhmät olivat toimistosiivoojat, myyjät, talonrakentajat, ravintolaesimiehet ja vuoropäälli-
köt sekä rahdinkäsittelijät ja varastotyöntekijät. Muut 15:sta yleisimpään ammattiryhmään kuulu-
vat olivat ajoneuvojen kuljettajia, ravintola-alan työntekijöitä, myyntiedustajia sekä sosiaali- ja
terveysalan avustavaa ja hoitohenkilökuntaa. Myyjien taustamaa oli yleisimmin Venäjä/ent. Neu-
vostoliitto (44%), talonrakentajien Viro (52%) ja ravintolaesimiesten Kiina (9%).

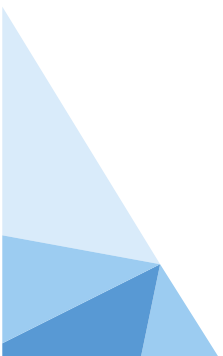
Miten suhtaudutte seuraaviin väitteisiin?

	Samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
Maahanmuuttajien enemmistö työllistyy tulevaisuudessa nykyistä yleisemmin etupäässä matalapalkkaisiin ammatteihin (lukuun ottamatta rakennusalaa).	☐	☐	☐	☐	☐
Suomeen muodostuu etnisiä ryhmiä, joiden työllisyysaste jää jatkuvasti kantaväestöä alhaisemmaksi	☐	☐	☐	☐	☐
Suomeen muodostuu etnisiä ryhmiä, joissa perheiden toimeentulotaso jää jatkuvasti kantaväestöä alhaisemmaksi	☐	☐	☐	☐	☐
Suomessa toisen sukupolven maahanmuuttajanuoria aliohjetaan sekä opintojen että työelämävalintojen ohjauksessa lähinnä tiettyihin ammatteihin ja etupäässä matalapalkkaisille aloille (kuten hoivatyö, ravintola-ala)	☐	☐	☐	☐	☐
Suomessa tarvittaisiin lisää ulkomaalais-taustaisia poliisi-, tulli- ja rajavartiolaitosomaisiksi	☐	☐	☐	☐	☐
Suomessa tarvittaisiin lisää ulkomaalais-taustaisia koulujen opettajiksi ja kouluavustajiksi	☐	☐	☐	☐	☐

9. Millaisia toimia mielestänne tarvittaisiin, jotta maahanmuuttajien mahdollisuudet työllistyä mahdollisimman erilaisiin ammatteihin voitaisiin taata?

Jos mahdollista, listaa kolme mahdollisimman konkreettista kehittämiskohdetta tai toimenpidettä.

KOTOUTUMISEN TUKEMINEN

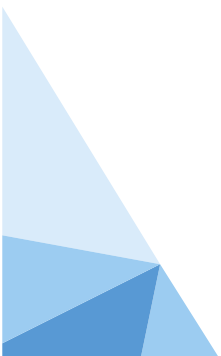
10. Tilastokeskuksen havaintojen ja Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (2014) tekemän analyysin perusteella vuoden 1999 kotouttamislaki edisti maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä. Kotouttamissuunnitelman laatiminen kasvatti vuosittaisia työkuukausia noin neljällä kuukaudella ja ansiotuloja noin seitsemällä tuhannella eurolla. Työllisyyden parantumisen takia kotouttamissuunnitelmat lähes puolittivat saatujen sosiaalisten tulonsiirtojen määrän.

Miten suhtaudutte seuraaviin väittämiin?

	Samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
Kotouttamistoimissa tulisi olla enemmän vastikkeellisuutta ja seurantaa (esimerkiksi kielen opiskelussa edistymisen säännöllinen osoittaminen)	☐	☐	☐	☐	☐
Kotouttamistoimissa tulisi olla enemmän kannustavuutta	☐	☐	☐	☐	☐
Maahanmuuttopolitiikka voisi olla enemmän valikoivaa (esim. oleskeluluvan hakijoiden pisteytys tai markkinoinnin suunnittaminen joihinkin maihin ja niiden osajiin)	☐	☐	☐	☐	☐
Kotouttamistoimenpiteet (suunnitelman tekeminen, kielikoulutus, palkkatyöhön pääsyn tai yrittäjyyden tukeminen) alkavat liian myöhään	☐	☐	☐	☐	☐
Kotouttamisprosessit nykyisin passivoivat ja totuttavat turvautumaan sosiaalitukiin työtulon sijaan	☐	☐	☐	☐	☐
Turvallisuutta tuottavat viranomaistoimet ovat keskittyneet liikaa ulkorajan valvontaan ja liian vähän sisäisen turvallisuuden kysymyksiin, kuten maahanmuuttajien integroitumiseen ja eriarvoisuuden ehkäisemiseen	☐	☐	☐	☐	☐

11. Vapaa sana kotouttamisesta: Kerro näkemyksesi suomalaisista kotouttamiskäytännöistä. Mikä mielestäsi toimii ja mikä ei?

PIILEVIEN ONGELMIEN TUNNISTAMINEN JA EHKÄISEMINEN

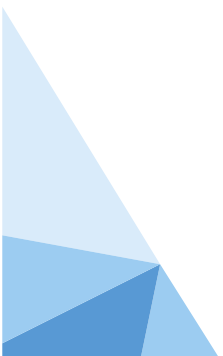

12. Lähes kaikki Suomessa kielteisen päätöksen saaneet turvapaikanhakijat määrätään poistumaan maasta. Mikäli henkilöt eivät poistu vapaaehtoisesti, joutuu poliisi pakkopalauttamaan hakijat lähtömaihin. Uutistiedon mukaan palautukset Albaniaan ovat toistaiseksi onnistuneet. Ongelmallisia alueita poliisin näkökulmasta sen sijaan ovat Syyria, Irakin tietyt alueet, Afganistan, Somalia ja eräät Länsi-Afrikan valtiot. Ongelmana on tarvittavien matkustusasiakirjojen saaminen vastaanottavasta maasta. Aiemmin Suomessa myönnettiin tilapäisiä oleskelulupia maasta poistumisen estymisen vuoksi, mikäli kielteisen oleskelulupapäätöksen saanut henkilöä ei onnistuttu palauttamaan lähtömaahan. Heinäkuun alussa lakia muutettiin, eikä kyseisiä oleskelulupia enää myönnetä.

Poliisi on arvioinut, että lainmuutoksen myötä Suomeen muodostuu suuri ns. "paperittomien", eli maassa ilman laillista oleskelulupaa asuvien henkilöiden joukko. Jaatko tämän huolen ja näkemyksen?

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä
- En osaa sanoa

13. Voisitko tarkemmin perustella edellisessä kysymyksessä antamaasi arviota ja näkemyksiäsi ns. "paperittomien" tilanteesta.

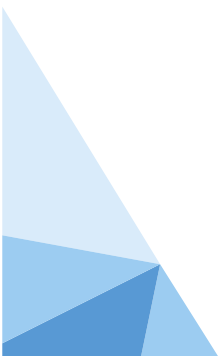
14. Millainen on mielestäsi alla mainittujen toimijoiden kyky tunnistaa ja puuttua ulkomaalaistaustaisten perheiden ja sukujen sisäiseen sukupuolittuneeseen väkivaltaan (kuten esimerkiksi kunniaan liittyvään väkivaltaan, pakko- ja lapsiavioliittoihin, tyttöjen ja naisten ympärileikkaukseen)?

Kunniaan liittyvä väkivalta ilmenee mm. painostuksena, vainoamisena, liikkumisen tai pukeutumisen rajoittamisena, fyysisenä ja henkisenä väkivaltana ja uhkailuna. Väkivaltaa perustellaan sillä, että uhri (esimerkiksi siveettömällä käyttäytymisellään) on rikkonut yhteisön perinteitä, tapoja ja normistoa ja sitä kautta häpäissyt yhteisön kunnian.

	Erittäin hyvä	Hyvä	Tyydyttävä	Heikko	Puuttuu täysin	En osaa sanoa	Ei mielestäni tunnistamis-/puuttumisvastuuta
Ministeriöt ja valtion virastot	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aluehallinnon viranomaiset (ELY, AVI)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntien viranomaiset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kansalaisjärjestöt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työelämä- ja yrittäjäjärjestöt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uskonnolliset yhteisöt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Oppilaitokset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Poliisi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lasten päivähoidon tarjoajat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Terveystieteiden toimijat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

15.

Jos päättäisitte taloudellisesta tuesta ulkomaalaistaustaisten perheiden perheväkivallan ennalta estämiseen, mille tahoille ja millaiseen toimintaan antaisitte eniten resursseja?

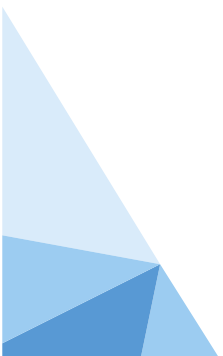

16. Millainen on mielestäsi alla mainittujen toimijoiden kyky tunnistaa ja puuttua etnisten ryhmien sisäiseen syrjintään ja väkivaltaan (joka perustuu esimerkiksi kasti- tai klaanijärjestelmään perustuvaan eriarvoisuuteen) taikka ulkomaalaistaustaisten ryhmien väliseen väkivaltaan (kuten esimerkiksi uskonnollisten suuntausten väliseen väkivaltaan)?

	Erittäin hyvä	Hyvä	Tyydyttävä	Heikko	Puuttuu täysin	En osaa sanoa	Ei mielestäni vastuuta
Ministeriöt ja valtion virastot	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aluehallinnon viranomaiset (ELY, AVI)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntien viranomaiset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kansalaisjärjestöt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työelämä- ja yrittäjäjärjestöt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uskonnolliset yhteisöt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Oppilaitokset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Poliisi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lasten päivähoidon tarjoajat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Terveydenhuollon toimijat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

17. Oletteko itse työssänne tai muutoin havainneet etnisten ryhmien sisäistä ja/tai ulkomaalaistaustaisten ryhmien välistä syrjintää tai väkivaltaa? Mikäli kyllä, millaisesta syrjinnästä tai väkivallasta on ollut kyse.

ULKOMAALAISTAUSTAISET RIKOSTEN UHREINA JA TEKIJÖINÄ

18. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tuore tutkimus (Lehti et al. 2014) viittaa siihen, että eräiden ensimmäisen sukupolven (ulkomailla syntyneiden) maahanmuuttajaryhmien riski syyllistyä väkivalta- ja omaisuusrikoksiin on moninkertainen kantasuomalaisiin verrattuna. Samoissa ryhmissä myös riskit joutua rikoksen uhriksi olivat korkeampia. Huomattava osa rikollisuudesta olikin ryhmien sisäistä väkivaltaa. Yhdeksi taustatekijäksi etenkin nuorten osalta on arvioitu sosiaalista huono-osaisuutta.

Kansallisen lapsiuhritutkimuksen mukaan (Kääriäinen, Ellonen, Peutere & Sariola 2010) näkyvään vähemmistöön kuuluvat maahanmuuttajalapsen joutuvat kantasuomalaisia hieman enemmän tuntemattoman tekijän omaisuus- ja väkivaltarikosten kohteeksi. Maahanmuuttajalapsen olivat myös kokeneet ja nähneet enemmän heihin itseensä ja perheen äitiin kohdistuvaa vakavaa perheväkivaltaa. Koulussa ikätovereidensa pahoinpitelemäksi tai kiusaamaksi maahanmuuttajalapsen olivat sen sijaan joutuneet muita lapsia harvemmin.

Lapsiuhritutkimuksen aineisto kerättiin peruskoulun 6. ja 9. luokkalaisille suunnatulla kyselyllä vuonna 2008. Maahanmuuttajataustaisiksi lapsiksi katsottiin he, joiden oma tai ainakin toisen vanhemman syntymämaa oli jokin muu kuin Suomi tai muu läntisen maa (Länsi-Euroopasta tai Pohjois-Amerikasta). Tällä vertailulla haluttiin selvittää nk. näkyvän vähemmistön kokemuksia, joilla oletettiin olevan suurempi riski joutua rasistisen häirinnän ja rikollisuuden kohteeksi.

Miten arvioitte seuraavien rikollisten ilmiöiden kasvua ja kehitystä seuraavien 10 vuoden aikana? (pystyakseli)

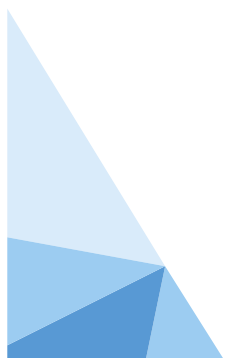
Arvioikaa samalla, millaiset mahdollisuudet näette poliisilla havaita ja selvittää näitä rikoksia. (vaaka-akseli)

Vastausohje: Valitkaa vasemmalta rikosilmiö ja näpäyttäkää hiirellä haluamaanne kohtaa nelikentässä. YLIMPÄNÄ OIKEALLA merkitsee heikointa tilannetta, rikosilmiön voimakasta kasvua ja samalla poliisin heikkoa kykyä havaita ja tutkia näitä rikoksia.

- 1. Ulkomaalaistaustaisiin aikuisiin kohdistuva rasistinen häirintä ja väkivalta
- 2. Ulkomaalaistaustaisiin lapsiin ja nuoriin kohdistuva rasistinen häirintä ja väkivalta
- 3. Ulkomaalaistaustaisiin aikuisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta
- 4. Ulkomaalaistaustaisiin lapsiin ja nuoriin kohdistuva perheväkivalta
- 5. Ulkomaalaistaustaisten ryhmien välinen väkivalta

Erittäin hyvä POLIISIN TOIMINTAKYKY Erittäin heikko

Lisäohjeet: Tyhjennä painikkeella poistat valinnat. Ohita painikkeella voit siirtyä seuraavaan kysymykseen (tässä tapauksessa väkivallan muotoon)

19. Miten arvioitte seuraavien rikosilmiöiden kasvua ja kehitystä seuraavien 10 vuoden aikana? (pystyakseli)

Arvioikaa samalla, millaiset mahdollisuudet näette lainvalvontaviranomaisilla (poliisilla, Tullilla ja Rajavartiolaitoksella) havaita ja selvittää näitä rikoksia. (vaaka-akseli)

Vastausohje: Valitkaa vasemmalta rikosilmiö ja näpäyttäkää hiirellä haluamaanne kohtaa nelikentässä. YLIMPÄNÄ OIKEALLA merkitsee heikointa tilannetta, ilmiön voimakasta kasvua ja samalla lainvalvontaviranomaisten heikkoa kykyä havaita ja selvittää rikoksia

1. Ulkomaalaistaustaisten tekemät omaisuusrikokset	
2. Ulkomaalaistaustaisten tekemät seksuaalirikokset	
3. Ulkomaalaistaustaisten henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset	Kasvaa voimakkaasti
4. Ulkomaalaistaustaisten talousrikokset (esim. veropetokset, kirjanpitorikokset, konkurssirikokset)	KEHITYS
Vähenee voimakkaasti
5. Ihmiskauppa ja laittoman maahantulon järjestäminen	
6. Terrorististen rikosten valmistelu	
7. Terroristisen toiminnan rahoittaminen	

Erittäin hyvä	VIRANOMAISTEN TOIMINTAKYKY	Erittäin heikko
---------------	----------------------------	-----------------

Lisäohjeet: Tyhjennä painikkeella poistat tekemäsi valinnat. Ohita painikkeella siirryt seuraavaan alakysymykseen.

VIHARIKOKSET

20. Suomen rikoslaissa ei ole määritelmää viharikokselle. Ihonväriin, syntyperään, rotuun, etniseen taustaan, kansallisuuteen, uskontoon, vakaumukseen, seksuaalisuuteen tai vammaisuuteen liittyvä motiivi on kuitenkin rikoslaissa (6 luku, 5§) mainittu rangaistuksen koventamisen peruste. Poliisiammattikorkeakoulussa on seurattu poliisin tietoon tullutta viharikollisuutta näiden kriteerien perusteella. Suurin osa ilmoituksista on liittynyt rasismiin (etnisyyteen tai kansallisuuteen).

Merkittävää on, että suurin osa (70%) rikosten uhreista on Suomen kansalaisia ja/tai Suomessa syntyneitä (55%)! Enimmäkseen on ollut kyse sanallisista loukkauksista ja/tai pahoinpitelystä. Rasistinen, poliisin tietoon tullut rikollisuus on siis kohdistunut nk. näkyvään vähemmistöön, valtaväestöstä jollakin tavalla havaittavasti erottuviin kulttuurisiin ryhmiin. (Tihveräinen 2014)

Monet haastattelemamme asiantuntijat näkivät ulkomaalaisvastaisen vihapuheen lisääntyneen viime vuosina.

Miten suhtaudutte seuraavan haastattelussa esiin nousseeseen näkemykseen: Rasismien vastainen työ on tehotonta, koska se tavoittaa vain jo valmiiksi myönteiset ja leimaa muut kielteisesti vastapuoleksi. Rakentavaa keskusteluyhteyttä ei synny.

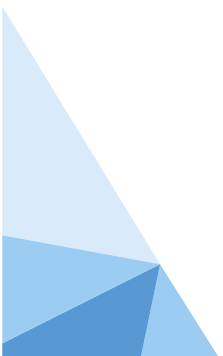
- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä
- En osaa sanoa

21. Millaisia toimia mielestänne tarvittaisiin etnisiin vähemmistöihin kohdistuvien viharikosten estämiseksi ja vähentämiseksi? Mainitse myös keskeisin toimija tai foorumi näihin liittyen.

MAAHANMUUTTOPOLITIIKAN JA LAINSÄÄDÄNNÖN MUUTOSTARPEET

22. Näetkö kansallisessa tai EU:n lainsäädännössä taikka Suomen maahanmuuttopolitiikassa muutostarpeita, jotka liittyvät yhteiskunnalliseen turvallisuuteen taikka maahanmuuttajien kokemaan turvallisuuteen?

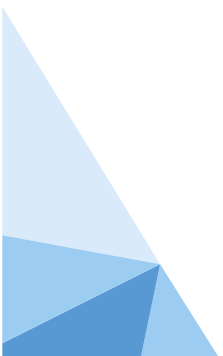
TULEVAISUUDEN ENNAKOINTI

23. Millaiseksi arvioit seuraavien yhteiskunnallista turvallisuutta ja yhteiskuntarauhaa vaarantavien sekä ulkomaalaistaustaisten turvattomuutta lisäävien ilmiöiden kehityksen Suomessa seuraavien 20 vuoden kuluessa?

Vastausohje: Pyydämme teitä tässä tapauksessa esittämään arvionne myös ydinasiatuntemuksenne ulkopuolelle jäävistä ilmiöistä.

	Vähenee voimakkaasti	Vähenee hieman	Pysyy nykytasolla	Kasvaa hieman	Kasvaa voimakkaasti	Ilmiö ei ongelma Suomessa	En osaa sanoa
Rasistinen vihapuhe sosiaalisessa mediassa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rasistinen väkivalta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Poliittisten ja uskonnollisten ääriliikkeiden toiminta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Poliittisten ja uskonnollisten ääriliikkeiden väkivalta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rikolliset katujengit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Köyhyyden ja huonosuuden keskittyminen maahanmuuttajavaltaisille asuinalueille	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ihmiskauppa ja ulkomaalaisten rikollinen hyväksikäyttö työelämässä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ihmissalakuljetus Suomeen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Järjestäytyneen rikollisuuden organisoima ihmissalakuljetus	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Oleskeluluvan saaneiden kiristäminen ja pakottaminen taloudelliseen tai poliittiseen vakoiluun	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

24. Miten todennäköisenä pidätte sitä, että Suomen venäjänkieliset olisivat (tahtomattaan tai aktiivisen poliittisesti) osapuoli Suomen ja Venäjän valtioiden välisessä poliittisessa konfliktissa?

- Erittäin epätodennäköistä
- Jokseenkin epätodennäköistä
- Jokseenkin todennäköistä
- Erittäin todennäköistä
- En osaa sanoa

25. Millaiseksi arvioit seuraavien väestöryhmien määrän kehityksen seuraavien 20 vuoden aikana?

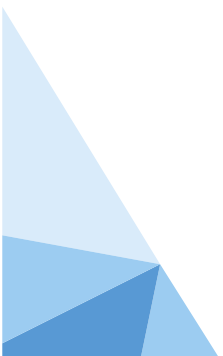
Vastausohje: Pyydämme teitä arvioimaan kehitystä myös ydinasiatuntemuksenne ulkopuolelle jäävistä ilmiöistä

	Vähenee voimakkaasti	Vähenee hieman	Pysyy nykytasolla	Kasvaa hieman	Kasvaa voimakkaasti	En osaa sanoa
Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat ulkomaalaistaustaiset nuoret (NEET)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ilman oleskelulupaa maassa asuvat (mk. paperittomat)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Radikaloituneet konfliktialueilta palaavat	☐	☐	☐	☐	☐	☐

26. Yleisesti oletetaan että työperäinen maahanmuutto, turvapaikanhakijoiden ja pakolaisien määrä ja ympäristöongelmia tai -muutosta pakenevien määrä kasvavat lähivuosina voimakkaasti Euroopassa.

Millä tavalla näet näiden kehityskulkujen heijastuvan Suomen turvallisuuteen?
Millaisena näet Suomen varautumiskyvyn näihin ilmiöihin?

27. Oletteko havainneet jonkinlaisia "hiljaisia signaaleja" eli pieniä mutta tärkeitä vihjeitä tulevaisuuden kehityksestä, joilla on vaikutusta joko Suomen yhteiskunnalliseen turvallisuuteen tai maahanmuuttajien kokemaan turvallisuuteen?

28. Helsingin sanomien pääkirjoitus 24.1.2015 oli otsikoitu: "Suomi ei vedä maahanmuuttajia". Esimerkiksi turvapaikkahakemusten käsittelyn arvioitiin olevan hallittavissa eikä Suomea pidetty vetovoimaisena maana ulkomaalaisille. Tilanne muuttui ratkaisevasti saman vuoden ke-säkuussa, jolloin turvapaikkahakemusten määrä arvioitiin kaksinkertaiseksi (n. 8000 vuodessa). Uudet arviot vuoden kokonaismäärästä ovat tätäkin korkeampia.

Millaisilla vastaavilla yllättävillä kehityskuluilla tai tapahtumilla (ns. "mustilla joutsenilla") olisi merkittävä vaikutus Suomen yhteiskunnalliseen turvallisuuteen?

Vastausohje: Tarkastelkaa mahdollisuuksia laajasti. Ilmiöillä tai tapahtumilla ei tarvitse tässä olla yhteyttä maahanmuuttoon.

TULEVAISUUDEN ENNAKOINTI - ORGANISOINTI

29.

Laissa kotoutumisen edistämisestä veloitetaan paikallistason toimijoita yhteistyöhön kotouttamisasioissa (31§). Paikalliseen yhteistyöhön osallistuvat kunta, työ- ja elinkeinotoimisto ja poliisi sekä kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestävät järjestöt, yhdistykset ja yhteisöt. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY -keskukset) voivat myös perustaa alueellisia maahanmuuttoasiain toimikuntia käsittelemään maahanmuuttoasioita (39§). Lisäksi laissa säädetään ministeriöiden välisestä yhteistyöelimestä, joka tukee työ- ja elinkeinoministeriötä.

Kenen tai minkä tahojen pitäisi yhdistää seurantatietonsa, kokoontua säännöllisesti yhteisen pöydän ääreen käsittelemään ennakoivasti maahanmuuttoon ja yhteiskunnalliseen turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä?

Minkä tahojen tulisi yhdessä suunnitella tarvittavia ennalta ehkäiseviä toimia?

Millaista tietoa näiden toimijoiden tulisi jakaa toisilleen ennakoinnin tueksi?

Puuttuuko jotakin olennaista tietoa?

30.

Onko suomalaisessa maahanmuuttokeskustelussa mielestäsi tabuja, eli aiheita, joiden esille tuomista ja käsittelyä vältellään niiden yhteiskunnallisen tai poliittisen arkaluontoisuuden vuoksi?

Mikäli kyllä, mistä tämä mielestäsi mahdollisesti johtuu?

31. Maahanmuutto, turvallisuus ja ennakointi -hankkeen loppuraportti julkaistaan Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan sarjassa.

Mitä kysymyksiä ja ajatuksia liittyen maahanmuuttoon haluaisit viestittää valtionjohdolle tai yleiseen keskusteluun?

LIITE 2. TILASTOLLISTEN MENETELMIEN SELOSTE

UTH-tutkimusaineiston analyysi

Ulkomaalaista syntyperää olevien työ- ja hyvinvointitutkimus (UTH) on laajin Suomessa tehty aihepiiriin liittyvä väestötutkimus. Tutkimus toteutettiin Tilastokeskuksen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja Työterveyslaitoksen (TTL) yhteistyönä, osana Tilastokeskuksen Työvoimatutkimuksen ulkomaalaistaustaisiin kohdistuvaa lisätutkimusta ja kytkeytyen THL:n Alueelliseen terveys- ja hyvinvointitutkimukseen (ATH). Tilastokeskuksen haastattelijat keräsivät tiedot pääosin tietokoneavusteisilla käyntihaastatteluilla, joita tehtiin 12 eri kielellä. Vaki-
tuisten haastattelijoiden lisäksi tutkimushaastatteli-joiksi oli rekrytoitu näitä kieliä puhuvia haastatteli-joita. Keskimäärin 70 % otokseen kuuluvista naisista ja 61 % miehistä osallistui tutkimukseen. Tutkimukseen osallistui 3 262 Suomessa pysyvästi asuvaa 15–64-vuotiasta henkilöä, joiden molemmat vanhemmat olivat ulkomailla syntyneitä. Vastanneisiin kuuluu täten myös Suomessa syntyneitä niin sanottuja toisen polven maahanmuuttajia, Suomen kansalaisia ja lyhyen tai pitkän aikaa Suomessa asuneita henkilöitä. Analyysit rajattiin tässä yhteydessä 20–64-vuotiaiden ikäryhmään UTH-tutkimuksen aineistossa (n=2 988) tehden vertailuja Alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (ATH) aineiston (n=11 595) saman ikäiseen Suomen koko väestöön. Psykkistä hyvinvointia, osallisuutta ja turvallisuuskoke-
muksia koskevat tulokset ikävakiointiin, jotta vertailtavien väestöryhmien väliset ikärakenteen erot eivät vaikuttaisi tuloksiin. Taustatekijöiden ja turvallisuuskokemusten välisten yhteyksien tarkasteluissa ei käytetty ikävakiointia, vaan niitä tarkasteltiin eri taustamuuttujien mukaan (mm. ikä). Laskelmissa on käytetty painokertoimia, joilla korjataan vastauskatoa. Tuloksille on laskettu 95 %:n luottamusvälit huomioiden otanta-asetelma.

Tarkempi menetelmäseloste julkaisussa: Nieminen T, Sutela H., Hannula U. (toim.) 2015, Ulkomaalais-
ta syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa, Tilastokeskus, Helsinki,
http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf

Maamu –tutkimusaineiston analyysi

Tutkimukseen valittiin kolme maahanmuuttajaryhmää, venäläis-, somalialais- ja kurditaustai-
set maahanmuuttajat, kuudelta paikkakunnalta (Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere,
Vaasa). Otoskoko oli 3000 henkilöä, 1000 henkilöä kustakin maahanmuuttajaryhmästä. Ve-
näläistaustaisten otantakriteeri oli syntymämaa Venäjä tai Neuvostoliitto ja äidinkieli venäjä
tai suomi, somalialaistaustaisilla syntymämaa Somalia, ja kurditaustaisilla syntymämaa Irak
tai Iran ja äidinkieli kurdi. Lisäksi otantakriteerinä oli vähintään yhden vuoden asumisaika
Suomessa. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelun ja terveystarkastuksen avulla. Haastatte-
lusta kieltäytyville tarjottiin lisäksi vaihtoehtona keskeisimmät kysymykset sisältävä lyhythaas-
tattelu. Aineiston keräsivät venäläis-, somalialais- ja kurditaustaiset kenttätutkijat. Vähintään
johonkin tutkimuksen osaan osallistui venäläistaustaisista tutkittavista 70 %, somalialaistus-
taisista 51 % ja kurditaustaisista 63 %. Vertailuryhmänä käytettiin samoilla kuudella paikka-
kunnalla asuvia samanikäisiä Terveys 2011 -tutkimukseen kutsuttuja henkilöitä, joista 64 %
osallistui johonkin tutkimuksen osaan (n=2275). Otanta-asetelma ja vastauskato huomioitiin
kaikissa analyyseissä käyttämällä painokertoimia ja äärellisen populaation korjausta. Kaikki
tulokset ovat ikävakiointuja.

Menetelmistä on tarkempaa tietoa: Castaneda, AE., Rask, S., Koponen, P., Mölsä, M. & Koskinen, S.
(toim) (2012). Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustai-
sista Suomessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisuja, Raportti 61/2012.

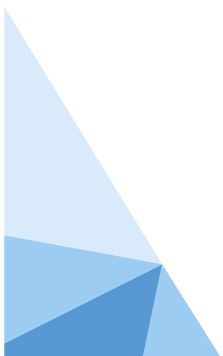
LIITE 3. LUETTELO KUVIOISTA JA TAULUKOISTA

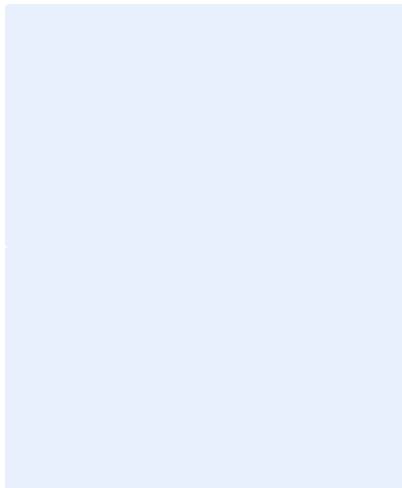
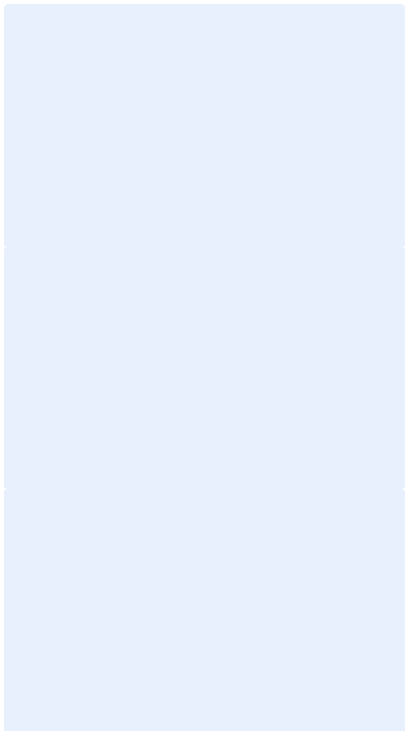
Kuviot	sivu
Kuvio 1. Asiantuntijoille suunnatun kyselyn vastaajaryhmät	14
Kuvio 2. Turvapaikanhakijoista aiheutuvat kulut eräissä Euroopan maissa 2014-2016	29
Kuvio 3. Asiantuntijoiden arvio toimeentulotasoltaan kantaväestöä alhaisempien etnisten ryhmien muodostumisesta	35
Kuvio 4. Asiantuntija-arvio matalan työllisyysasteen etnisten ryhmien muodostumisesta	36
Kuvio 5. Asiantuntijoiden arvio maahanmuuttajien työllistymisestä matalapalkka-ammatteihin	41
Kuvio 6. Asiantuntijoiden näkemys etnisen diversiteetin lisäämisestä opetustyössä ja turvallisuusviranomaisissa	43
Kuvio 7. Asiantuntijoiden näkemys etnisen diversiteetin lisäämisestä opetustyössä ja turvallisuusviranomaisissa	47
Kuvio 8. Asiantuntijoiden näkemyksiä kotouttamistoimien kehittämistarpeista	48
Kuvio 9. Asiantuntijoiden havainnot kaupunkien etnisestä erilaistumisesta	62
Kuvio 10. Vieraskielisten osuus 13 kaupungissa 2004 ja 2014	64
Kuvio 11. Vieraskielisten ja kantaväestön välille laskettu erilaisuusindeksi 2004 ja 2014	65
Kuvio 12. Äidinkieliyhmiön erilaisuusindeksit Helsingissä, Turussa ja Tampereella 2014	66
Kuvio 13. Vieraskielisyyden ja pienituloisuuden välinen yhteys Turussa ja Tampereella	67
Kuvio 14. Asiantuntijoiden näkemyksiä ulkomaalaistaustaisten oppilaiden lukumäärän rajoittamisesta	72
Kuvio 15. Erillään asumisen vaikutukset maahanmuuttajien kotoutumiseen	76
Kuvio 16. Asiantuntijoiden arvio köyhyyden ja huono-osaisuuden keskittymisestä maahanmuuttajavaltaisille alueille	77
Kuvio 17. Viharikokset per/10 000 ulkomaan kansalaista kohden	83
Kuvio 18. Poliisin tietoon tulleet rasistiset viharikosepäilyt (lkm) maakunnittain 2014.	84
Kuvio 19. Asiantuntijoiden arvio väkivaltailmiöiden kehityksestä	85
Kuvio 20. Asiantuntijoiden arvio rasismien vastaisen työn tavoitavuudesta	89
Kuvio 21. Asiantuntijoiden arvio kyvystä puuttua etnisten ryhmien sisäiseen syrjintään ja väkivaltaan taikka ulkomaalaistaustaisten ryhmien väliseen väkivaltaan.	123
Kuvio 22. Ensi- ja turvakotien liiton turvakotien asiakkaat 2010-2015	125
Kuvio 23. Ensi- ja turvakotien liiton ensikotien aikuiset naisasiakkaat	126
Kuvio 24. Monika-Naiset liiton väkivaltaa tai uhkaa kokeneille naisille suunnattujen palvelujen asiakasmäärät 2010-2014	127
Kuvio 25. Monika-Naiset liiton turvakodin asiakkaat 2010-2014	127
Kuvio 26. Asiantuntijoiden arvio toimijoiden kyvyn tunnistaa ja puuttua ulkomaalaistaustaisten perheiden ja sukujen sisäiseen sukupuolittuneeseen väkivaltaan	141
Kuvio 27. Asiantuntijoiden arvio ulkomaalaistaustaisten sosiaalisen liikkuvuuden onnistumisesta	146
Kuvio 28. Asiantuntijoiden arvio Suomessa syntyneiden ulkomaalaistaustaisten nuorten aliohjaamisesta	147
Kuvio 29. Eri toimijoiden kyky tukea toisen maahanmuuttajasukupolven kotoutumista ja vastata heidän tarpeisiinsa	148

Kuvio 30. Asiantuntijoiden arvio ulkomaalaistaustaisen NEET- ryhmän kehityksestä	150
Kuvio 31. Asiantuntijoiden arvio toimijoiden kyvystä tukea nuoria, jotka eivät ole työmarkkinoilla, opiskele tai ole hoitovapaalla (nk. NEET -ryhmään kuuluvia)	151
Kuvio 32. Asiantuntijoiden arvio paperittomien määrän muodostumisesta	157
Kuvio 33. Asiantuntijoiden arvio paperittomien määrän kasvusta	158
Kuvio 34. Pakolaistaustaisten hyvinvointi ja turvallisuus	161

Taulukot	sivu
Taulukko 1. Suomessa vakituisesti asuva väestö eri kategorioiden mukaan	16
Taulukko 2. Uskontokuntien jäsenet 2000-2014	18
Taulukko 3. Turvapaikanhakijat ja ratkaisut vuosina 2013-2015	21
Taulukko 4. Suurimmat turvapaikanhakijaryhmät kansalaisuuksittain	21
Taulukko 5. Maahantulon estäminen	24
Taulukko 6. Laiton maassaolo ja maahantulo 2012-2015	25
Taulukko 7. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän uudet asiakkaat vuosina 2010-2014	27
Taulukko 8. Ulkomaalais- ja suomalaistaustaisten asuinolot vuonna 2011	34
Taulukko 9. Suurimpien turvapaikanhakijaryhmien taustamaat ja yleisimmät ammattiryhmät	41
Taulukko 10. Epäoikeudenmukaista kohtelua poliisin kanssa asioidessa viimeisen 12 kk aikana kohdanneet (%) ulkomaalaistaustaiset (20-64-v.) vuonna 2014	52
Taulukko 11. Eri viranomaisiin ja palvelujärjestelmiin paljon luottavien osuus (%) eri väestöryhmissä (20-64 -vuotiaat) vuonna 2014.	53
Taulukko 12. Alueittaisten vieraskielisten ja pienituloisten osuuksien välinen korrelaatiokerroin (ρ) tarkastelukaupungeissa	68
Taulukko 13. Pääkaupunkiseudulla asuvien osuus Suomeen saapuessa ja 10 vuoden päästä	73
Taulukko 14. Huoli omasta turvallisuudesta eri paikoissa sukupuolittain (%)	80
Taulukko 15. Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajien (uhrien) yleisin kansalaisuus ja syntyperä 2014.	82
Taulukko 16. Rahanpesun selvittelykeskuksen vastaanottamat Terrorismin rahoitusepäilyn ilmoitukset ilmoittajan mukaan vuosina 2012-2014	108
Taulukko 17. Rikokset oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan (Rikoslain 15-17 luvut) vuonna 2013 taustamaanosittain sekä 5 taustamaata suurimman rikosmäärän mukaan	116
Taulukko 18. Omaisuusrikokset vuonna 2013 taustamaanosittain sekä 5 taustamaata suurimman rikosmäärän mukaan	117
Taulukko 19. Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset vuonna 2013 taustamaanosittain sekä 5 taustamaata suurimman rikosmäärän mukaan	117
Taulukko 20. Seksuaalirikokset 2013 taustamaanosittain sekä 5 taustamaata suurimman	118

rikosmäärän mukaan. (Rikoslain 20 luku)	
Taulukko 21. Huumausainerikokset (Rikoslain 50 luku, 1-4§) vuonna 2013 taustamaanosittain sekä 5 taustamaata suurimman rikosmäärän mukaan	118
Taulukko 22. Vakavat liikenne rikokset vuonna 2013 taustamaanosittain sekä 5 taustamaata suurimman rikosmäärän mukaan (ei sisällä liikenne rikkomuksia eikä liikenneturvallisuuden vaarantamista)	119
Taulukko 23. Turvallisuutta uhkaavat rikokset (Rikoslain luvut: 41, 44, 34a) vuonna 2013 sekä 5 taustamaata suurimman rikosmäärän mukaan	119
Taulukko 24. Poliisin tietoon tulleet seksuaalisen ahdistelun epäilyt	132
Taulukko 25. Ulkomailla syntyneisiin naisiin kohdistuvat rikosepäilyt, asianomistajien määrät 2011-2014	139
Taulukko 26. Nuoret (15-34 -vuotiaat) työelämän ja koulutuksen ulkopuolella (NEET = Not in Employment, Education or Training) vuonna 2013	149
Taulukko 27. Yksin tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat 2012-2015	153
Taulukko 28. Laittomasti maassa tavattujen kansalaisuus (mukana ei maahantulokieltoa rikkoneita EU-kansalaisia)	159
Taulukko 29a. Maahanmuuttoon liittyvät riskit ja ennakointitarpeet laaja-alaisen turvallisuuden näkökulmasta	162
Taulukko 29b. Maahanmuuttoon liittyvät riskit ja ennakointitarpeet laaja-alaisen turvallisuuden näkökulmasta	163
Taulukko 29c. Maahanmuuttoon liittyvät riskit ja ennakointitarpeet laaja-alaisen turvallisuuden näkökulmasta	164
Taulukko 29d. Maahanmuuttoon liittyvät riskit ja ennakointitarpeet laaja-alaisen turvallisuuden näkökulmasta	165

POLIISI
POLIISIAMMATTIKORKEAKOULU

VALTIONEUVOSTON
SELVITYS- JA TUTKI-
MUSTOIMINTA

vn.fi/teas

ISSN 2342-6799 (pdf)
ISBN 978-952-287-212-8
(pdf)

